

КАРПАТОРУССКИЙ
календар
Лемко-Союза

на
1943

Составил ВАНЬО ГУНЯНКА

PLEASE SUPPORT OUR ADVERTISERS!

Tel. YOnkers 3-5703 J.

ПРИВІТ ВСІМ
КРАЯНАМ,
ПРИЯТЕЛЯМ
І КОСТУМЕРАМ
от краяна

ВЛАДИМИРА ГОНЧАРИК

КРАЯНЕ ДО КРАЯНА!
СВОЇ ДО СВОГО!

*
* *

WLAADIMIR HONCHARIK
GROCERY & MEAT MARKET

ALSO
BOTTLED BEER, SODA & CIGARETTES

46 BENNETT AVE., YONKERS, N. Y.

Tel. YOnkers 5-0544

JOHN MALUTICH

GROCERIES & DELICATESSEN

also

ICE CREAM, SODA, CIGARS and CIGARETTES

В шторі Малютича Івана,
В полудне, ввечер і зрана
Свіжий товар дстанете,
Ніколи не пожалуєте!
Он наш краяна з села Ріпок,
Всьо продає на ужиток!

*
* *

ІВАН МАЛЮТИЧ

131 YONKERS AVE., YONKERS, N. Y.

КНИЖКИ ИЗДАНИЯ ЛЕМКО-СОЮЗА,
КОТРЫ МОЖЕТЕ ПОЛУЧИТИ В РЕДАКЦИИ "КАРПАТСКОЙ РУСІ"

КНИЖКИ ДО ЧИТАННЯ

1. Мапа Лемковини на полотні \$2.00
2. Мапа Лемковини на папері 0.50
3. Карпаторуський Букварь — Ваньо Гунянка 0.15
4. Старий Край — Ваньо Гунянка 0.10
5. Борьба за Национальны Права и Борьба
за Социальну Справедливость — Др. С. Пыж 0.10
6. Мысли о Кооперации — Родный Лемко 0.10
9. Збайска Полянка — Родный Лемко 0.10
10. Лемковски Выродки — Родный Лемко 0.10
11. Правда о России — Ваньо Гунянка 0.10
12. Лемковски Народны Співаки — С. Л. ... 0.20
13. Два Фронти — Др. С. Пыж 0.10
14. Возстановление Ада и Обращение
к Духовенству — Л. Н. Толстой 0.15
15. Як Гартувалася Сталь — Н. Островский .. 0.50
16. История Сов. Союза и Карпатской Руси .. 0.40
17. Ноты Лемковских Мелодий 0.50
18. Западна Украина, сборник статей ВОКС .. 0.10
- Як Гартувалася Сталь — в твердой оправі 1.00

ДРАМАТИЧНА БІБЛІОТЕКА

1. Лемковске Весіля и Співаки 0.10
2. Спаношне Хлопство 0.10
3. Іцко Сват 0.10
4. Муж Умер — Комедія — П. Ф. Телеп 0.10
5. "Карпатська Україна" 0.10
6. Просвітители Народа и Просперита 0.15
7. Охотники — Н. А. Цисляк 0.10
8. Мачоха и Конскрипция — И. П. Похна 0.10
9. Безроботни и "Ситизены" 0.10
10. На Чужом Весілю — Сын Лемка 0.15
11. Молоды Старых Ошкуали — Н. А. Цисляк 0.10
12. Порозуміла — Ст. Кичура 0.10
13. Братя Коллекторы — И. П. Похна 0.10
14. Американе и Клопоты Пана Превелебного .. 0.10
15. Женаты Женятся — Н. А. Цисляк 0.15
16. На Границі — Н. А. Цисляк 0.15
17. Лемковски Вечирки — Я. Кобан и И. Дурняк 0.15
18. Чорт не жена — из українського 0.10
- 19 Такы тепер дівчата и Стары каваллеры
(два представления) — Параска Спяк 0.15

ОРДЕРУЙТЕ В РЕДАКЦІИ
"КАРПАТСКОЙ РУСІ"

"KARPATSKA RUS"

556 Yonkers Avenue, Yonkers 4, N. Y.

*КАРПАТОРУССКИЙ
КАЛЕНДАР
ЛЕМКО-СОЮЗА
на
1944*

*СОСТАВИЛ
ВАНЬО ГУНЯНКА*

Год Издания 19-ый

Печатано в типографии Лемко-Союза Йонкерс, Н. Й.

556 Yonkers Avenue,

Yonkers, N. Y.

ЦИНА 75 ЦЕНТОВ

Глядайте обеспечення в Вашій Робочій Карпато-руській Запомо- говій Організації

Коли хочете обеспечити себе і цілу фамелію в такій
організації, котру можете назвати своєю;

Коли хочете причинитися до побіди демократичних
сил над збіснілыми, темними силами японського імпе-
риалізма і гітлеризма-фашизма;

Коли хочете забеспечити сей вік за звичай-
ним-простим чоловіком;

Коли хочете помочи свому народу в краю
вyrватися из под дикого фашистського гнету;

Коли до своєї юнийної обеспеченності хо-
чete додати ассекураційне обеспечення, —
ТОДІ ВАША ФАМЕЛІЯ ОТ НАЙМЕНЬШОЇ
ДІТИНИ ДО НАЙСТАРШОГО ЧЛЕНА ФА-
МИЛІИ — МАЄ СТАТИСЯ ЧЛЕНОМ

Карпаторусско-Американской Секции Международного Робочего Ордена

Днесь поспіх на роботі подточує ваши сили, коли в
наслідок довгих робочих годин ви вимучуєтесь, що
убольшує несчастни выпадки и зростання всяких хворот.
ВЫ ТОЛЬКО В КАРПАТОРУССКО-АМЕРИКАНСКОЙ СЕКЦІІ
ОРДENA НАЙДЕТЕ ПОТРЕБНУ ДЛЯ ВАС ОПІКУ, В ОРГАНІЗА-
ЦІІ, КОТРА СКЛАДАТСЯ ТОЛЬКО З РОБОТНИКОВ, ПО ЯКОЙ
ПРИЧИНІ ОНА СЛУЖИТЬ ТОЛЬКО РОБОТ-
НИКАМ И ИХ СЕМЕЙСТВАМ!

*

За што мы стоим?

Наша Карпаторусска Секція Ордена є брат-
ско-запомоговою організацією, котра має в своїй
программі трудитися для добра роботників и де-
мократии, боротися против фашизма, дати ро-
ботникам доступне ассекураційне обеспечення.
Двери Карпаторусско-Американской Секции Орде-
на открыты для каждого сына и дочки нашего
народа не дивлячися на то, кто до якой церкви
ходит, або кто до якой политичной партии при-
надлежит, бо борьба против фашизма требует от
нас единства, як николи перше.

Тому, що Орден все звертал велику увагу на
проблемы робочих, Орден зростал скоріше от
других організацій. Тому, що Орден боролся
против фашизма и нацизма, більше членов става-
лося членами Ордена, як других запомогових
організацій. Днесь в Ордені нараховується выше
160,000 членов. Орден беспечна організація, бо
Орден находится под прямым доглядом Нью Йорк
Стейт Иншуренц Департмента и має выше 2,000,000
долларов резервы.

НАШІ ПОДПОРЫ

Ваша найголовніша проблема — асекурація на випадок, "Як БЫ ДАШТО СТАЛОСЯ". Ви не хочете лишити ваше семейство "БЕЗ НИЧОГО"

Членом Карпаторусско-Американської Секції Ордена може статися кожда особа от 16-го до 60-го року життя. Діти до 15 року життя можуть статися членами Дітчої Секції. Грошевий маєток Ордена до 1-го січня 1943 р. виносило \$2,631,296.43. Он находится под доглядом Стейт Иншуренс Департмент штата Нью Йорк. Орден выплатил в формі хворих и смертних подпор за послідніх 12 років своїм членам выше \$5,500,000.00

Членом Ордена може статися кождий роботник, не дивлячися, якої он релігії, яких політичних переконань або цвіта кожи. Вступаючий в члены Ордена должен платити вступне в такій величині:

Діти до 15-го року життя	0.25
От 16 до 25 року життя	0.50
От 26 до 45 року життя	\$1.00
От 46 до 60 року життя	\$2.00

Член от 16 до 45 року життя може отримати від \$100.00 до \$3000 смертної подпори і від \$4 до \$10 хворої подпори. Член маючий хвору подпору має право на подпору під час сухот по \$20 за 30 тижнів, і від \$50 до \$400 в случаю покалічення. Жени членів Ордена мають право на сухотну подпору і від покалічення також. Они платят 14 центов менше от их мужей.

Член от 46 до 50 може отримати від \$100 до 1000 смертної подпори.

Хвору подпору член старший от 45 року життя не може отримати.

Член от 50 до 60 року життя може отримати від \$100 до \$500 смертної подпори. В Карпаторусско-Американської Секції Ордена член може оплачувати свою подпору по ступневої, ровної і выплаченой к 65 року життя таблицях. Каждий приступаючий должен пройти доктора на свой кошт у лікаря registeredного Орденом.

За дальнішою інформацією пиште по свому на низшу адресу:

INTERNATIONAL WORKERS ORDER, Inc.

Carpatho-Russian-American Section

80 Fifth Avenue,

New York, N. Y.

ЗАПИСКИ

Январь 1944 January

РУССКИ СВЯТА

1	П	Новый Год, О. Г. Вас. В.
2	С	Св. Сильвестра
3	Н	Перед Просв. Преп. Малахия
4	П	Собор 70 Апостолов
5	В	Нав. Богоявлен. Теотемта
6	С	Богоявление Господне
7	Ч	Иоанна Крестителя
8	П	Георгия Преп.
9	С	Св. Филиппа
10	Н	по Просв. Св. Григория
11	П	Теодозия В.
12	В	Татианы Смчц Саввы
13	С	Ермила Смч.
14	Ч	Отцев в Синаї
15	П	Собор Иоанна Предтечи
16	С	Поклон Вер. Ап. Петра
17	Н	4 по Р. Х. Прп. Антония Вел.
18	П	Афанасия
19	В	Прп. Макария
20	С	† Прп. Ефимия Вел.
21	Ч	Максима Прп.
22	П	Тимофея Апостола
23	С	Прп. Клемента
24	Н	о Митарі и Фарс. Прп. Ксении
25	П	Григория Богосл.
26	В	Ксенофonta Прп.
27	С	† Пер. Мош. I. Злат.
28	Ч	Ефрема Прп.
29	П	Пер. Мош. Игнатия
30	С	Трех Святителей
31	Н	о Блудн. Сыні Кира, Іонн. Без

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Январь — Гилярия
15	Св. Павла Пуст.
16	2 по Кр. Маркила
17	Антония
18	Петра Катед.
19	Мария и тов.
20	Севастияна
21	Св. Агнеты
22	Винкента
23	3 по Кр. Раймунда
24	Тимофея
25	Павла Навр.
26	Поликарпа
27	Иоанна Златоуст.
28	Св. Леонида
29	Францишка
30	4 по Кр. Мартина
31	Петра из Н. (Февр.) Игнатия
1	Марии Гром.
2	Власия
3	Св. Андрея
4	Агаты
5	7 Десятн. Тита Еп.
7	Ромульда
8	Иоанна Пр.
9	Св. Кирила
10	Схолистики
11	Об. МБ. Люф.
12	Григория
13	6 Десятн. Валентина

COMPLIMENTS

of

A FRIEND

E. G. C.

NEW YORK, N. Y.

Carpatho-Russian Grocery

Meats, Groceries & Fruits

Мяса, Гросерию и Фрукты
завсе у нас свіжі достанете!

STEPHEN SKIMBO

443-445 WINTERS AVE.,

WEST HAZLETON, PA.

Февраль 1944 February

ЗАПИСКИ

РУССКИ СВЯТА

1	П	Муч. Трифона
2	В	Стрітение Господне
3	С	Симеона и Анны
4	Ч	Исидора Преп.
5	П	Агафии Муч.
6	С	Вукола Преп.
7	Н	Мясопуст. Парфения и Луки
8	П	Теодора Муч.
9	В	Никифора Свмч.
10	С	Харлампия Свмч.
11	Ч	Власия Муч.
12	П	Св. Мелетия и Алексия
13	С	Мартияна Преп.
14	Н	Сыропустна. Авксентия Преп.
15	П	Онисима Ап.
16	В	Памфила Мч.
17	С	Теодора Влмч.
18	Ч	Льва Папы римск.
19	П	Архипа и Максима
20	С	Льва Еп. Катанского
21	Н	1. Поста. Тимофея Преп.
22	П	Евгений Свмч.
23	В	Поликарпа Свмч.
24	С	† Обріт. Гл. Іоанна Кр.
25	Ч	Тарасия Св.
26	П	Порфирия Св.
27	С	Прокопія Декаполіста
28	Н	2. Поста. Василия Преп.
29	П	Св. Кассияна исповідника

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Валентина
15	Фавстияна и Іова
16	Юлиянны
17	Фавстина
18	Св. Симеона
19	Маркелина
20	5 Десятн. Льва Еп.
21	Феликса
22	Маргареты
23	Попелец. Петра Дам.
24	Матея
25	Мафтея Ал.
26	Александра
27	1 Поста. Нестора
28	Гаврила
29	Романа
1	(Март). Альбина
2	Ап. Павла
3	Св. Кунекунды
4	Казимира
5	2 Поста. Іоанна Від. Хр.
6	Перпетуи
7	Аквилини
8	Іоанна Божого
9	Франциска
10	40 Мучеников
11	Евлогия
12	3 Поста. Григория
13	Св. Евфrozии

Tel. ORchard 4-3493

COPYING
ENLARGING

FRAMING
AND COLORING

B. Sitnicoff

HIGH GRADE PORTRAIT

WEDDING and FAMILY CROUPS
ЕДИНСТВЕННАЯ РУССКАЯ ФОТОГРАФИЯ

БОРИСА СИТНИКОВА

Выполняем всі возможны фотографичны роботы,
фамилийны и свадебны группы, портреты для гра-
жданских паперов. Так же со старых ваших карто-
чок робиме новы, по желанию в красках.

134 EAST 7th STREET

Bet. Aves. A and B.

NEW YORK CITY

COMPLIMENTS

of

Sheetz Hotel

* *

FRANK EZERSKI, Prop.

1131 SCHOONMAKER AVE. MONESSEN, PA.

ЗАПИСКИ

Март 1944 March

РУССКИ СВЯТА

1	В	Евдокии Преп.
2	С	Феодота Свмч.
3	Ч	Евпатория и др. Муч.
4	П	Герасима Преп.
5	С	Конона Муч.
6	Н	Крестопоклонна. 42 Муч. в Ам.
7	П	Ефрема Свмч.
8	В	Теофилакта
9	С	40 Муч. Севастийских
10	Ч	Киприяна Муч.
11	П	Софрония Св. Патриарха
12	С	Теофана Преп.
13	Н	4 Поста. Никифора Свм.
14	П	Венедикта Преп.
15	В	Агапия Муч.
16	С	Трофима Мч.
17	Ч	Алексия Преп.
18	П	Св. Кирилла Иерус.
19	С	Хризанта и Дарии Муч.
20	Н	5 Поста. Прп. Иоанна, Сергия
21	П	Якова Преп.
22	В	Василия Свмч.
23	С	Никона Мч. и Учеников
24	Ч	Захария Преп.
25	П	Благовіщ. Пр. Богород.
26	С	Собор Арх. Гавриила
27	Н	Цвітна. Св. Матроны Селун.
28	П	Илариона и Стефана Преп.
29	В	Кирила и Марка
30	С	Иоанна Ліств.
31	Ч	Вел. Четверг. Ипатия Свмч.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Св. Матильды
15	Клемента
16	Св. Авраама
17	Св. Патрика
18	Кирилла
19	4 Поста. Йосиф. Обручн.
20	Евфимию Д.
21	Венедикта
22	Катерины
23	Св. Войтеха
24	Св. Феликса
25	Зв. Н. М. П.
26	Н. Пассийна, Людгера.
27	Руперта.
28	Св. Йоанна с Кап.
29	Кирилла
30	Квирина
31	Св. Бальбины Д. (Апріль), Валеріяна
1	Н. Пальмы, Францишка
3	Ришарда Еп.
4	Св. Исидора
5	Винкента
6	Вел. Четверг, Юлианны
7	Вел. Пятница, Св. Сатуна
8	Вел. Суббота, Дион. Еп.
9	Воскресение Христово
10	Езекиила, Макария
11	Льва Великого
12	Юлия, Виктора
13	Герменгела

ПРИВІТ
ОТ

ПРИЯТЕЛЯ!

* * *

414 KNICKERBOCKER AVENUE,
PATERSON, N. J.

GROCERY & BUTCHER STORE
Frank Chiusano

В нашом шторі дстанете
Завсе свіже мясо и гросерию.

FRANK CHIUSANO
200 BEDFORD AVE. BROOKLYN, N. Y.

ЗАПИСКИ

Апріль 1944 April

РУССКИ СВЯТА

1 П	Вел. Пятн., Прп. Марии Египет.
2 С	Вел. Суб., Гита и Поликарта
3 Н	Воскр. Христово, Никиты Прп.
4 П	Св. Понед. Йосифа и Зосимы
5 В	Св. Вторник, Теодула Муч.
6 С	Евтихия Св.
7 Ч	Георгия Еп., Мелитин.
8 П	Иродиона Ап.
9 С	Вадиляя Преп.
10 Н	Томинна, Терентия Мч.
11 П	Антипы Свмч.
12 В	Василия
13 С	Артемона
14 Ч	Мартина
15 П	Аристарха Св.
16 С	Агапии Муч.
17 Н	Мироносиц, Симеона Прп.
18 П	Йоанна Преп.
19 В	Йоанна и Сим.
20 С	Теодора Преп.
21 Ч	Януария Свмч.
22 П	Луки и Клим.
23 С	† Георгия Вмч.
24 Н	о Розслабленном, Саввы Мч.
25 П	Марка Евангел.
26 В	Василия Мч.
27 С	Симеона Свмч.
28 Ч	Мч. Поликарта
29 П	Св. 9 Муч. из Кизики
30 С	† Якова Заведеева Ап.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Юстина
15	Анастасий Мч.
16	Н. Прев., Ламберта
17	Аникита
18	Св. Апполония
19	Леона П.
20	Агнешка
21	Анзольма
22	Сотера и Каюса
23	Св. Войтеха
24	Феликса
25	Св. Марка Еп.
26	Св. Маркелина
27	Петра Кан.
28	Св. Павла
29	Петра из Вер.
30	I. Н., Катрены
1	(Май) Филиппа
2	Св. Атанасия
3	Обріт. Чест. Креста
4	Св. Моники
5	Пиуса П.
6	Іоанна Еван.
7	2. Н., Св. Домицеллы
8	Св. Станислава
9	Св. Григория
10	Св. Антония
11	Францишка
12	Св. Нереуша
13	Серватия, Роберта

EVergreen 8-8833

LIC. L 1487

EVergreen 4-8783, 8867

Solomon's Liquor Store

FINEST QUALITY IMPORTED & DOMESTIC
WINE and LIQUORS

89 NASSAU AVENUE
BROOKLYN, N. Y.

DRIGGS PHARMACY

P. BAMONTE, PHARMACIST
PREScription SPECIALISTS
Drugs With Reputation

Рецепты выполняем старанно

575 DRIGGS AVE.
Cor. North 6th St.,

BROOKLYN, N. Y.

ЗАПИСКИ

Май 1944 May

РУССКИ СВЯТА

1	Н	о Самар., Иеремии пророка
2	П	Афанасия Вел.
3	В	Теодосия
4	С	Лелагии Мч.
5	Ч	Ирины Свмч.
6	П	Йова Многострадальца
7	С	Акакия
8	Н	о Сліпорож. † Іоанна Богосл.
9	П	Пер. мош. Св. Николая
10	В	Симеона
11	С	Кирилла и Методия
12	Ч	Вознесение Господне
13	П	Александры Мчч.
14	С	Ісидора Мч.
15	Н	Св. Отец, Пахомія Преп.
16	П	Теодора и Ефрема Преп.
17	В	Андроника Ап.
18	С	Теодора Мч.
19	Ч	Патрікия Мч.
20	П	Алексія Митр. Моск.
21	С	Константина и Елены
22	Н	Сошествие Св. Духа, Васил.
23	П	Пресв. Тройцы
24	В	Симеона и Микиты
25	С	Обріз. Гл. Іоанна Пред.
26	Ч	Аверкія. Карпа Мч.
27	П	Терапонта Свмч
28	С	Никиты Преп.
29	Н	Всіх Святих, Теодосії Мч.
30	П	Ісаакія Преп.
31	В	Ермія

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	3	Н. Бонифакія
15		Софії
16		Іоанна Непом.
17		Пасхалиса
18		Вознесение Господне
19		Св. Петра
20		Бернандина
21	4	Н. Елены
22		Св. Юлії
23		Дезидерія
24		Іоанни
25		Григорія
26		Св. Філіппа
27		Беди В.
28		Сошествие Св. Духа
29		Магдалини
30		Св. Іоанна Д.
31		Св. Агнелы
1		(Юнь), Никодима
2		Св. Маркеля
3		Св. Клотильда
4		Св. Тройць, Квирина
5		Бонифация
6		Св. Норберта
7		Роберта
8		Боже Тіло, Медарда
9		Св. Феликса
10		Маргареты
11	2	Н. по ССД.. Варнавы
12		Онуфрія
13		Св. Антонія

COMPLIMENTS

COMPLIMENTS

Mike Zawinski

* * *

N. J.

DANIEL SOBCHOCK

Music Furnished For All Occasions

На всяки предприятия
Замовте музыку Собчака,
Бо Собчак добре грав,
А до того — и співае!

* * *

308 ATLANTIC ST.

PATERSON, N. J.

Юнь 1944 June

ЗАПИСКИ

РУССКИ СВЯТА

1	С	Юстина Мч.
2	Ч	Никифора Св.
3	П	Лукияна Мч.
4	С	Митрополита Патр.
5	Н	2 по ССД., Доротия свмч.
6	П	Висариона Преп.
7	В	Мч. Теодора, Кириакии
8	С	Теодора Влмч. Стратилата
9	Ч	Св. Кирилла, Александра
10	П	Тимофея Свмч.
11	С	† Варнавы и Варвары
12	Н	3 по ССД., Онуф., Петра, Арсн.
13	П	Акилины Мчц.
14	В	Елисея Преп.
15	С	Амоса Пророка
16	Ч	Тихома Еп. Амаунтск.
17	П	Мануила Мч.
18	С	Леонтия Мч.
19	Н	4 по ССД., Ап. Йуды, Брата Гос.
20	П	Мефодия Свмч.
21	В	Юлиана Мч.
22	С	Евгения Свмч.
23	Ч	Агрипины Мчц.
24	П	Рож. Иоанна Крест.
25	С	Февронии Мчц.
26	Н	5 по ССД., Давида Преп.
27	П	Сампсона Преп.
28	В	Кирилла и Мефодия
29	С	Ап. Петра и Павла
30	Ч	Собор 12 Апостолов

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Василия В.
15	Вита и Мод.
16	Св. Франца
17	Св. Авита
18	3 Н., Ефрема
19	Юлианы
20	Сильвериоса
21	Альбияния
22	Павлина Еп.
23	Св. Едильтруды
24	Св. Иоанна Крест.
25	4 Н. Вильгельма
26	Павла и Иоанна
27	Владислава
28	Льва Папы Рим.
29	Петра и Павла
30	Св. Павла Ап. (Юль) Теобалда
2	5 Н. Посещ. П. Д. Марии
3	Анатолия
4	Леона Св.
5	Филомена Св.
6	Иссакии
7	Кирилла и Методия
8	Елизаветы Прп.
9	6 Н. Вероники
10	7 Братей Муч.
11	Пия I.
12	Генриха
13	Маргареты

Tel. *ELizabeth* 2-6282

COMPLIMENTS
of

GEORGE J. COPLIN, M. D.
TO OUR FRIENDS!

* *

528 E. NEW JERSEY ST. ELIZABETH, N. J.

COMPLIMENTS
of

Wm. Lister

* *

PHILADELPHIA, PA.

Юль 1944 July

ЗАПИСКИ

РУССКИ СВЯТА

1	П	Космы и Дамьяна
2	С	† Пол. Риз. Пр. Богород.
3	Н	6 по ССД, Якинта Мч.
4	П	Андрея Архиеп.
5	В	Кирила и Мефодия
6	С	Сисоя, Афанасия, прп.
7	Ч	Томы и Акакия
8	П	Прокопия Влкмч.
9	С	Панкратия и Кирилла Мч.
10	Н	7 Св. Отец, † Антония печерск.
11	П	Блаж. кн. Ольги
12	В	Прокла Мч.
13	С	Собор Арх. Гавриила
14	Ч	Онисима Преп.
15	П	Вел. кн. Владимира
16	С	Свмч. Павла, Алевтины
17	Н	8 по ССД, Мариньи Вмч.
18	П	Емилиана Свмч.
19	В	Макрины Мч.
20	С	† Илии Пророка
21	Ч	Прп. Симеона и Иоанна
22	П	Марии Магдалины Мрн.
23	С	Трофима и Теофила Мч.
24	Н	9 по ССД, Бориса и Гліба Мч.
25	П	† Успение Св. Анны
26	В	Мойсея, Ермолая
27	С	† Пантелеймона Вмч.
28	Ч	Прохора Апп.
29	П	Калиника Свмч.
30	С	Силы и Св. Иоанна
31	Н	10 по ССД, Евдокима и Йос.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Св. Бонавентуры
15	Генрика
16	7 Н. Мат. Б. Скап.
17	Алексия
18	Симеона з Л.
19	Винкентия
20	Чеслава
21	Св. Пракседы
22	Марии Магдалины
23	8 Н. Аполинария
24	Кристины
25	Якова Св.
26	Св. Анны
27	Наталии
28	Св. Назария
29	Марты д.
30	9 Н. Авдота, Юлиты.
31	Игнатия
1	(Авг.) Св. Петра
2	Альфонза
3	Св. Стефана
4	Св. Доминика
5	МБ Сніжной
6	10 Н. Преобр. Господне
7	Каэтана
8	Кириака Мч.
9	Романа
10	Лаврентия
11	Св. Сусаны Д.
12	Кляры Д.
13	11 Н. Гиполита

COMPLIMENTS

of

G. J. SAFIRSTEIN, D. D. S.

TO ALL FRIENDS

* * *

155 FIRST STREET,

ELIZABETH, N. J.

"SAY IT WITH FLOWERS"

Merten Brothers Florists
FLOWERS FOR ALL OCCASIONS
Delivered Promptly

call

BIGelow 3-3044

EElizabeth 3-6143

24 FLORAL AVE.

1127 MADISON AVE.

NEWARK, N. J.

ELIZABETH, N. J.

ЗАПИСКИ

Август 1944 August

РУССКИ СВЯТА

1 П	Маккавы Муч.
2 В	Стефана Свм.
3 С	Исаака и Антония Преп.
4 Ч	Евдокии Прп.
5 П	Евстигнея Мч.
6 С	Преображеніе Господнє
7 Н	11 по ССД, Доментія Мч.
8 П	Емилиана Еп. и Григорія
9 В	Матфея Ап.
10 С	Архист. Лаврентія
11 Ч	Мч. Евлла, Теодора
12 П	Фотія и Аникити
13 С	Максима Исповід.
14 Н	12 по ССД, Теодосія Прп.
15 П	Успеніе Пресв. Богород.
16 В	Диоміда Мч.
17 С	Мирона Мч. и Алипія
18 Ч	Флора и Лавра
19 П	Мч. Андрея Стратилата
20 С	Самуїла Пророка
21 Н	13 по ССД, Фадея Апп.
22 П	Афтанасія Свмч
23 Б	Лупи Мч.
24 С	Св. Петра Митропол.
25 Ч	Апп. Варфоломея и Тита
26 П	Андріяна и Наталії
27 С	Пимона Прп.
28 Н	14 по ССД, Мойсея Пророка
29 П	† Усікн. Гл. І. Предтечи
30 В	Александра
31 С	Пол. Пояса Пр. Д. М.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Вил. В. Н. М. Р.
15	Успеніе Пр. Бог.
16	Іоакима и Роха
17	Яцка В.
18	Св. Елены
19	Людвіка
20	12 Н. Бернарда
21	Іоанни
22	Тимотея Мч.
23	Філіппа Бен.
24	Вартоломея
25	Св. Людвіка
26	Зеферіна
27	13 Н. Йосифа
28	Августина
29	Ус. Гл. І. Крестителя
30	Розалии П.
31	Реймунда
1	(Сент.) Св. Едига
2	Юста, Стефана
3	14 Н. Броніслави
4	Розалии д.
5	Лаврентія
6	Онисифора
7	Регіни
8	† Рожд. Пр. Д. М.
9	Петра Кл.
10	15 Н. Николая
11	Прота
12	Ім. Б. Марії
13	Поликсени

D. Kiryma

Hardware, Paint, Plumbing
and Heating Supply

Маме все, што Вам потребно
до газдовства при гавзі.

* *

1190 LIBERTY AVE.

HILLSIDE, N. J.

508 HARVARD AVE.

HILLSIDE, N. J.

William Adamowitz

House Movers & Shorers
General Building Contractors.

Коли мате контракторськи роботы,
то удавайтесь до нас. Ми радо вам услужиме.

* *

ЗАПИСКИ

Сентябрь 1944 September

РУССКИ СВЯТА

1	Ч	Прп. Симеона Столп.
2	П	Муч. Маманта, Иоанна
3	С	Антима и Василия Мч.
4	Н	15 по ССД, Мойсей и Ермоний
5	П	Захария и Елизаветы Прп.
6	В	Чудо Арх. Михаила
7	С	Сезонта Мч. Онисифр.
8	Ч	Рождество Пр. Богород.
9	П	Ioакима и Анны
10	С	Климента Апп.
11	Н	16 по ССД, Теодоры Прп.
12	П	Автонома Мч.
13	В	Корнилия Воскр.
14	С	Возд. Чест. Креста
15	Ч	Прп. Филофея, Никиты
16	П	Евфимии и Людмилы
17	С	Софии, Віры и Надежды
18	Н	17 по ССД, Евмения Прп.
19	П	Евстафия Прп.
20	В	Саввы
21	С	Кондрата, Димитрия
22	Ч	Фокии Свм, Ионы Прп.
23	П	Зач. Иоанна Предтечи
24	С	Текли Св. Прмчц.
25	Н	18 по ССД, Евросинии
26	П	† Св. Иоанна Богослова
27	В	Калистрата Мч., Марка
28	С	† Харитона Прп.
29	Ч	Прп. Киприака Отшельн.
30	П	Муч. Григория, Михаила

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	† Воздв. Ч. Кр.
15	Св. Катерины
16	Корнилия, Киприяна
17	16 Н. Ламберта, Франк.
18	Иосифа, Фомы
19	Іануария Св.
20	Евстахия
21	Мафтея
22	Св. Фомы из В.
23	Текли Д.
24	17 Н. Герарда
25	Владислава
26	Киприяна и Юстина
27	Космы и Дамиана
28	Вячеслава Кар.
29	Св. Михаила Арх.
30	Гиеронима
1	(Окт.) 18 Н. Ремигия
2	Ангел Стор.
3	Тересы Д.
4	Франтишка
5	Плакида
6	Св. Брунона
7	Н. М. П. Рожан.
8	19 Н. Бригиды
9	Людвика, Викентия
10	Францишка Бор.
11	Емилияна
12	Максимилиана
13	Св. Едварда К.

Phone EL. 2-3323

Compliments of
Bernard Senner D. D. S.
DENTIST

Best Wishes To My Friends

* * *

Phone ESsex 3-3279

Hi-Point Farms, Inc.

"THE PEAK OF QUALITY"
Milk and Milk Products.

Завсе свіжки и чисты молочны выробы.

* * *

Октябрь 1944 October

ЗАПИСКИ

РУССКИ СВЯТА

1	С	† Покров Пр. Богород.
2	Н	19 по ССД, Киприяна и Юстин.
3	П	Дионисия Свмч.
4	В	Иорофея мч.
5	С	Петра, Алексия, Ионы
6	Ч	Томы Апп.
7	П	Сергия и Вакха Мч.
8	С	Пелагии Прп.
9	Н	20 по ССД, Апп. Якова
10	П	Евлампия Мч.
11	В	Филиппа Ап. Теофана
12	С	Прова, Андронина Мч.
13	Ч	Карпа, Никиты Прп.
14	П	Параскевии Прп.
15	С	Евтихия
16	Н	21 по ССД, Лонгина Сотника
17	П	Муч. Андрея Крит.
18	В	Луки Ап., Юлияна Пр.
19	С	Юлия, Иоанна Прп.
20	Ч	Артемия Вмч.
21	П	Илариона В. Прп.
22	С	Каз. Ик. Пр. Богород.
23	Н	22 по ССД, Якова Ап.
24	П	Ареты Мч., Афанасия Св.
25	В	Маркиана Мч.
26	С	† Димитрия Вмч.
27	Ч	Нестора Літописца
28	П	Параскавы Вмчц.
29	С	Анастасии Прп.
30	Н	23 по ССД, Зиновия, Зиновий
31	П	Стахия Апп.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Каликста папы
15	20 Н. Тересы
16	Ядвиги
17	Малгожаты М. А.
18	Луки Евангелиста Св.
19	Петра
20	Св. Иоанн. Кант.
21	Урсулы
22	21 Н. Кордулы
23	Серванта
24	Рафаила А.
25	Хризанта Кр.
26	Евариста
27	Св. Фльорияна
28	Симеона и Фадея
29	22 Н. Наркиза
30	Альфонса
31	Квинтина
1	(Нов.) Всіх Святих
2	День Задушний
3	Губерта
4	Кароля Бором.
5	23 Н. Захарии и Елизав.
6	Леонарда
7	Геркулана, Флорент.
8	Годфрида
9	Теодора
10	Св. Андр. из А.
11	Мартина Еп.
12	24 Н. Мартина Папы
13	Станислава

Telephone 3-2297

TOWN RESTAURANT

ВАСИЛИЙ БРЫЛА, Власт.

Коли хочете смачно собі

поїсти, а не дорого заплатити,
то заходте до свого краяна
и приятеля.

*

*

171 PASSAIC ST.

PASSAIC, N. J.

49 HILL STREET,

WATERBURY, CONN.

Nick's Market

NICKOLAS LIZAK, Prop.

В шторі краяна Лизака завсі достанете
свійки и добры для здоров'я продукты.
Купуйте у краяна Николая Лизака.

*

*

ЗАПИСКИ

Ноябрь 1944 November

РУССКИ СВЯТА

1	В	Космы и Дамиана
2	С	Прп. Маркиана
3	Ч	Св. Иосифа, Акенсима
4	П	Юниция В. Прп.
5	С	Галактиона и Григория
6	Н	24 по ССД, Павла Св. и Луки
7	П	Мч. Ерона и 33 Муч.
8	В	Соб. Арх. Михаила
9	С	Онисифора и Порфирия
10	Ч	Ерасты, Родиона Ап.
11	П	Мини, Виктора Мч.
12	С	Иоанна Милостивого
13	Н	25 Иоанна Златоустого
14	П	Филиппа Ап. (Нач. Поста).
15	В	Гурия Мч.
16	С	† Мафея Апостола
17	Ч	Св. Григория Еп. Чудотворца
18	П	Платона и Романа Мч.
19	С	Авдия, Варлаама Прч.
20	Н	26 по ССД, Григория Прор.
21	П	Введ. в Храм Пр. Богор.
22	В	Филимона, Михаила Св.
23	С	Александра Невского
24	Ч	Екатерины Вмч.
25	П	Клемента и Петра Свмч.
26	С	Алипия Прп.
27	Н	27. Муч. Якова Персианск.
28	П	Стефана, Василия Мч.
29	В	Парамона Мч., Нектар.
30	С	† Андрея Ап. Первозван.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Йосафата
15	Альберта В.
16	Гертруды
17	Св. Григория
18	Романа М.
19	25 Н. Елизаветы
20	Феликса
21	Введ. в Храм П. Б.
22	Сесилии
23	Клемента
24	Св. Иоанна от Кр.
25	Екатерины Д. и М.
26	26 Н. Конрада
27	Валерияна
28	Здиславы, Стефана Св.
29	Сатурина
30	Андрея Ап.
1	(Дек.) Св. Елигия
2	Бабияны Д.
3	Адвент. Францишка
4	Варвары
5	Саввы Еп.
6	Св. Николая
7	Амвросия Еп.
8	Неп. Зач. ПДМ
9	Леокадии Д.
10	2 Адв. БМ Лорет.
11	Дамасия М.
12	Александра
13	Луции Отил.

Tel. JE 3513

Glass Credit Jewelers

WATCHES—DIAMONDS—CLOCKS

We have a full line of gifts suggestions
for every occasion.

Watch and Clock Repairing
All Work Guaranteed.

PA. 1206

Summit House Wrecking Co.

В потребі, кличте нас!

* * *

521 So. ARLINGTON ST.

AKRON, O.

825 So. ARLINGTON ST.

AKRON, O.

ЗАПИСКИ

Декабрь 1944 December

РУССКИ СВЯТА

1	Ч	Прп. Наума, Филарета
2	П	Аввакума Прор. Иоанна
3	С	Софиии, Саввы Прп.
4	Н	28. Св. Вмчц Варвары
5	П	Прп. Саввы Свщ.
6	В	Николая Чудотворца
7	С	Авимосия Еп. Медиол.
8	Ч	Попатия Прп. Сосфена
9	П	† Зач. Пр. Богородицы
10	С	Мини и Еромогена Мч.
11	Н	29. Даниила, Луки Прп.
12	П	Спиридона, Александра
13	В	Евстратия
14	С	Фирса Мч.
15	Ч	Павла, Елевфения Мч.
16	П	Аггея Прор.
17	С	Даниила Прор. Анании
18	Н	Отец, Севастиана Муч.
19	П	Бонифатия Мч., Илии Прор.
20	В	Игнатия Бис.
21	С	Петра Митрп.
22	Ч	Анастасии Вмч.
23	П	10. Муч. в Криті
24	С	Навеч. Рожд. Евгении
25	Н	Рождество Христово
26	П	Собор Пр. Богородицы
27	В	Прмч. Стефана
28	С	20 тыс. Мч. в Никодимии
29	Ч	14 тыс. Младенцев Убит.
30	П	Муч. Анисии, Теодоры
31	С	Мелании Прп.

ЛАТИНСКИ СВЯТА

14	Спиридиона Еп.
15	Св. Кристины
16	Альбина, Аделайды
17	3 Авд. Лазария Еп.
18	Грациана
19	Немесия Еп.
20	Доминика
21	Өомы Ап.
22	Св. Зезона М.
23	Виктории Д.
24	4 Адв. Адама и Єви
25	Рождество Христово
26	Стефана Првмч
27	Іоанна
28	14 тыс. Дітей Убит.
29	Св. Өомы
30	Савина
31	2 по Р. Х. Сильвестра
1	(Янв.) Новый Год 1945
2	Стефана Св.
3	Геновефи, Исуса
4	Тита, Евгения
5	Св. Емилия
6	Трех Королей
7	3 по Р. Х. Лукияна
8	Северина
9	Маркияна Мч.
10	Вильельма
11	Альойсия
12	Гонораты
13	Вероники

Steve's Kancir

SHOE REPAIR

Направа обувья —
Роботу гарантуєме.

* * *

579 So. ARLINGTON ST.

AKRON, O. 497 TUSC AVE.,

N. BARBERTON, O.

Hart Jewerly Co.

Reliable Jewelers
and Optometrists

Робота и услуга наша честна
и гарантувана.

ALL WORK GUARANTEED

* * *

АМЕРИКАНСКИЙ КАРПАТОРУССКИЙ КОНГРЕСС НА ПОМОЧ ГОСПИТАЛЮ БОТКИНА

Carpatho-Russian Committee'

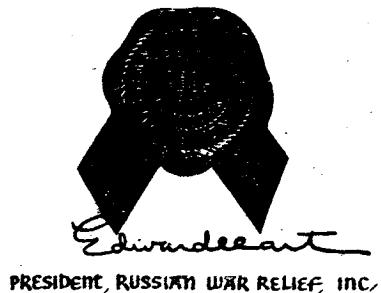
**HAS CONTRIBUTED \$35,176.74 FOR WHICH A WARD
HAS BEEN DEDICATED IN THEIR NAME IN**

The Botkin Hospital, Moscow, USSR.

THROUGH THE NATIONALITIES DIVISION OF
Russian War Relief, INC. 11 EAST 35TH STREET, NEW YORK

Clement Pletka
HONORARY CHAIRMAN

Kato Gabovici
CHAIRMAN

Карпаторусска еміграція в Америці собрала на медичинску помоч своїм русским братьям понад 150.000 долларов, яка то сума была передана через "Рошен Вор Релиф" нашими карпаторусскими организациями. Найвищу сумму собрал Американский Карпаторусский Конгресс, бо понад 93.000 долларов. Потом Общество Русских Братьств, запомогова карпаторусска организация в Объедин. Русском Комитеті, до 45.000 долларов, а поодинокы карпаторусски церкви и

организации переслали прямо в "Рошен Вор Релиф" до 20.000 долларов.

Выше поміщаме грамоту от "Рошен Вор Релиф", яку получил Конгресс яко доказ помочи Боткинскому Госпиталю в Москві от Карпаторусского Комитета в Дивизии національностей по сбору помочи тому найбільшому совітському воєнному госпиталю. Наш комітет своїм суммом (\$35,176.74) оказался дораз на другом місті меж комітетами, послі Объединенного Русского комітета.

4616

Карпатска Русь буде свободна

Коли пишеме тоты строки, Красна Армия, розгромивши німецкы гитлеровски армии на Дніпрі, наступат на запад, приближатся ку Карпатам. А коли вы получите наш календар в руки и будете читати тоты строки, то, правдоподобно, русскии войска уж будут в Карпатах.

Што то буде означати для нашого родного народа в Карпатах? Каждый из нас має на то лем одну отповідь:

То буде означати для Карпатской Руси освобождение из страшного фашистского німецко-мадьярского ярма. Но для нашого народа в Карпатах буде то означати іще далеко больше, бо национальне освобождение от сімсотлітньої чуженациональної неволи, буде означати для нашого народа в Карпатах полну национальну свободу и ровность зо сусідними народами.

Многи поколіния наших предков ожидали того часу в протягу многих столітий. И лем віра в освобождение из Востока держала их при национальном житю, помогла им сохранити свое родне слово, свою пісню и традиции. Нашы предки померали с том віром в освобождение свого будучого поколіния. Аж наше поколіние дождалося того великого часу. Мы будеме наочными свідками освобождения нашего родного народа. На наших очах споляняться национальны мечты наших предков, многих их поколіний. Карпатска Русь буде свободна.

Часто слышиме або читаме заявления разных старых версальских чешских або польских политиков и дипломатов, в которых они заперечують право на свободу для нашего народа в Карпатах, основуючи свои права до нашего Родного Краю на старых або новых договорах, на старых пред-, або по-версальских границах. Но тоты люде не с нашого світа, они не живут днеська, они жили до великої войны народов против фашизма, а в той войні они померли. Они не чувствуют и не розуміют той войны, и они єй не ведут, они не борются сами с фашизмом, потому что они для нового світа мертвы, и, як мертвы, они не могут представити собі нового житя народов и людей,

свободы и ровности для всіх народов. Потому не они будут рішати о будущности народов, а будут о ней рішати, первый раз, сами народы с тими своими руководителями, котры днеска руководят народном борьбом против фашизма. И народы не будут сваритися на национальных границах, потому што тоты национальны границы видны, каждый знає, где живут в большинстві поляки, словаики, мадьяре, а где живут руснаки. Стары политики и дипломаты хотят тоту правду закрыти пред світом. Польськи паны, приміром, хотят обманути світ, што Польша тягнеся гет на восток, што около десять миллионов украинского и білорусского населenia, то поляки. Но новы руководители польского народа кажут полякам правду, што українски и білорусски земли до Польши не належат, што польский народ не має права пановать над українцами и білоруссами, бо каждый народ має право на свою национальну державу.

То само относится и до Чехословакии. Стары чешскии политики и дипломаты по-за границу Чехословакии кричат, што они хотят таку саму державу, як створили єй в Версалі, што они хотят Карпатскую Русь. Но то не має ніякого значення, што они кажут, потому што они о границах Чехословакии, як и польськи паны в Лондоні о границах Польши, рішати не будут, а буду рішати сами народы под руководством тих лидеров, котры днеска борются против фашистских по-неволителей. А тоты люде не могут рішати несправедливо, по-фашистски, чтобы один народ пановал над другим. Они борются, проливають кров и отдают житя за свободу, ровность и справедливость для всіх народов, за братство народов, а не за панование одного народа над другим, не за панску велику фашистску Польшу, не за таку саму Чехословакию старых чешских аграрников и урядников, або стару Венгрию мадьярских графов. Кто хоче таких старых империалистичных держав, тот не буде мати голосу в установлении повоенного порядку в европейских державах, бо того больше не хотят народы.

Що значить свобода для Карпатської Русі?

Наш народ в краю, як і наша еміграція в Соєднених Штатах и Канаді не розуміє інакше свободу Карпатської Русі, лем ей об'єдненіе зо своїми родними кровними браттями в Сovieтском Союзі. Та бо інакше і не мож розуміти національну свободу Карпатської Русі, лем об'єдненіе зо своїм національностю в одній національній державі. Таку свободу ми признаємо для всіх наших сусідов — для поляков, словаков, мадьяров, и чогось більше не требуємо от сусідов нашого народу в краю, лем такого самого признання права на національне об'єдненіе для карпаторуського народу.

Свобода для Карпатської Русі означат присоєдненіе до СССР всій території в Карпатах, заселеної беспрерывно карпаторуським, або як други называют, карпато-украинським населением, и переведение народного плебісцита (голосования) в мішаной карпато-русско-словацькій території, в южной часті Пряшевской Руси. На той території, меж ріком Тисом аж поза ріку Попрад, поза соїтську границу из 1940 року, находится до миллиона карпаторуського (карпато-украинского) населенія в понад 1,200 чисто карпаторуських місцевостях — селах и місточках в беспрерывній масці.

Хитри стары политики стараются доказувати, что тот народ в Карпатах не тот сам народ, что в Восточної Галичині, лем что то даякий особливий народ "чехословацький", або, по галицькій стороні на запад от Саны який-си "зопсутый польский". То, розуміється, неправда. Наш народ тот сам, что и в Восточной Галичині, тот сам, что коло Києва и Полтавы, но он был много століть оторваний от своєї матери Руси и сохранил много старорусских и старославянских слов и оборотов в своєй бесіді, як и свои староруські традиции.

Одна из тых старых традиций єст тата, что наш народ называется русским, русинами, руснаками. То никим не накинене имя, то народна назва наших предков, и тото имя носили даколи и нашы братя на Україні. Та-ж Украина была колыском Руси, и у нас в Карпатах доднесько сохранилося понятіе Києва, як нашої русской столицы.

Тепер в часі войны мы читаме в донесеннях из украинского фронта много имен місцевостей на Україні, освобожденных Красном Арміом, и мы находиме меж ними мно-

го назв наших сел в Карпатах. И Київ єст у нас в Карпатах в Пряшевской Руси. Видно, наши предки сотки літ тому назад хотіли почтити столицу свого народу, своей державы, и назвали свое село в Карпатах именем той столиці — Київом.

Нова назва Южной Руси — Украина — не стоїт на перешкоді об'єдненію нашого народу в Карпатах зо своим родным народом, як то твердят хитры политики, які хотіли бы выкорыстati нашы стары russkы традиции єдинства с russким народом для дальншого отdіlenia нас от наших родных братов. Всі патріотичны українцы почитают не менше от нас свои старорусскі традиции и уважают Україну колыском всей Руси и Київ старорусском столицом. Они горды на свою стару рускость, так само, як и мы.

Но нам треба розуміти, что за тысячу літ народы в своих національних державах поступили и розвилися, что у них не могло остатися всець по-старому. Найбóльше из всіх европейских народов осталося по-старому у нас в Карпатах, особливо в мадьярской неволі, бо мы пережили цілі столітия, як бы в темниці, отділены от світа божого. Кто из нас выучился на дашто в мадьярской школі, то утікал от своего народу, пониженої и оскорблennого, ку пануючої національності — мадьярской. В russкій державі каждый оставался при своїй народности. Правда, что многи, покончивши школы, не дбали за просвіщеніе свого народу, бо то не было в интересі царского правительства, которому они служили. Но многи хотіли служити народу и учили го, писати для него. А учили народ, як и дітей в початковой школі, можлем на народном языку.

В старой Руї был один язык для писма и книг — славянско-старорусский. Подобный язык, як в наших старых церковных книгах. На том языке писали церковну литературу, стару russку историю (літописи), учили на том языке в церковных и монастырських школах, но учили лем на духовников, дьяков, и ище на писаров разных. Спочатку ани богаты, ани навет russкы князі не знали писма. Князі были войовниками, а о писмі повідали так, як нашы стары дідове даколи своим сынам: "На што тобі писма, таж по-пом не будеш!" Спочатку Руси и russкы князі держалися того, что лем поп повинен знати писмо, а княже діло — писати мечом.

Читали и писали лем священники, писали головно монахи в монастырях — писали стару историю, т. з. літописи, писали и переписували церковны книги, творили молитви, церковны пісни и т. д.

Но на Руси надзвичай скоро появилася і світська література, уж в первому столітію послі крещення Руси. Однак та початкова література була писана на том самом языці, што і церковна, з малом домішком народних слов, без котрих писателю не можило обйтися при выраженню даякої народної мысли, або народної назвы. И тот старий літературний, книжний язык істнувал на всей, и для всей Руси. Он почал быти доступный и світським людям, но лем богатшым, лем богатшы могли позволити собі учитися письму в монастирських школах, и, розуміється, духовны.

Так тяглося на Руси дуже довго, а у нас в Карпатській Русі, в чужої неволі, до наших часів. Наші діди були неписменні. О России мы читаем, что за царских часов лем около 15 до 20 проц. населення могло читати и писати. Днеска в Сovieтском Союзі ніт ани 10 проц. неписменных, т. е. на 100 людей 90 писменных. Такий прогресс зробили наші братя за 25 літ.

Но за народну просвіту в России почали боротися народні діятели и народні писатели уж около полтораста літ тому назад. Народні писатели хотіли писати для народа и учити народ. И тогда то оказалось, што на Руси три народні руські языки — великорусский, український и білорусский. Правда, всі они були собі близкі, братські, но кожному найліпше говорити и читати на своєму материнському языці. Найліпший примирі наша газета и тот наш календар, які тішаться великим успіхом меж нашим народом, потому што они найбільше наблизені до його материнської бесіди. Так то даколи почали українські писатели писати для свого народа на материнському языці, и с часом на том народном українському языку створили велику літературу, братську руськую и білорусскую, для просвіщення свого українського народа.

Днешня Україна, український народ, українська література — так само наші, як и тоді, коли они носили русське ім'я, потому што то тут сам край и тут сам народ, што істнувал даколи под іменем Руси.

Но длячого нам так тяжко погодитися с

новом назвом — "Україна", "український"?

Для того што мы жили в Австро-Венгриї, где украинські фальшиви националисты служили німецким имперіалистам против правдивої України и українського народа, против русских и взагалі славян. Таких українців виховали німци в Австро-Венгриї для своїх имперіалистичних цілей, як помочников в войні против России и в завоюванню и поневоленю України. Перед том войном появилися тоді німецькі українці уж и в Подкарпатській Русі, як Волошин, Ревай и кучка их сторонников. Народ наш розберался слабо в политиці, и раз наши люди услышали, што "українці" тримают з німцями против России, он зненавиділ само слово "Україна", "українець", и люди у нас говорили, што и тото слово німцями выдумане для розбиття Руси.

То, розуміється, неправда, бо великий український народ доказал и в минувшой и в днешній войні з німцями, што он не даст себе обманути ни німцам, ни их галицким вихованкам, зрадникам українського народа. В минувшой войні он бил німцов и их українських вихованков и прогнал их зо своєї землі в єдинстві з великорусским и білорусским народом, а в теперішній войні против німецьких фашистов всі три народы виступают як один совітський народ, и нищат німецко-фашистські армии, як одна непобідима Красна Армия, освобождають руські, українські и білоруські землі, як одну совітську землю. Ясно, што іще николи в своєй історії Русь не была так об'єднена под одним національним іменем, як сейчас Совітський Союз под многими національними іменами, при многих національних республіках.

То найліпший доказ, што нияка переміна імені не лем не розъединила нову Русь, а сплотила їй тісніше. Оказалось, што свобода, дана другим народам, не лем не ослалила, а укріпила єдинство держави. А наш народ именно того желал цілыми століттями, штоби Русь була об'єднена и сильна, штоби мала силу освободити Карпатську Русь. Така она и єст днеска, и лем завдяки тому, што каждый народ має там свою національну свободу и рівність з другими народами, што каждый народ може свободно розвивати свой язык, свою національну культуру и мати свою національну державу.

Мы переконаны, приміром, що в інтересі всіх славянських народів—об'єдненіе в Сovieтском Союзі, як свободних національних держав. Бо лем так малы славянські народи можут обеспечитися на вікы от посягательств на их земли, от агрессий из запада, от таких несчастий, які встрічали их в істории, а найбóльше из всіх ныні. Помітте, приміром, на поміщенну ту мапу Польши и Руси из пред 1000 літ тому назад, а увидите, сколько польский народ стратил своих земель на западі. Мы уж лем вспоминаме днеська о полабских славянах, што даколи они там жили над ріком Лабом (Ельбом). По Лабу сягала Польша. Німци вынищили славян меж Лабом и Одром, а польські паны вели поляков на Русь, вынищувати своїх братов, и хотят днеська велику Польшу на старых русских землях. Така бýла история и чешского народа. Много чехов вынищили німци, забрали им их земли, окружили перстнем и вынищают дальше. А

чешки стары политики, як бы отшкодование за то, хотят Карпатску Русь. Тоты люде не могут порозуміти, што ни Польшу, ни Чехословакию русски земли не зробят великими и сильными, а ище слабшими. Сильными их може зробити лем тісний союз зо Совітским Союзом. Но такий союз невозможный, если поляки або чехи желали бы пановати над даяком частью Руси, и наоборот, если бы українцы або русски желали пановати над поляками. Такий союз возможный лем при ровности славянських народов, при свободных національно державах для каждого славянського народа в його етнографичных границах.

Мы переконаны, што тоту правду порозуміли за час войны и фашистской неволи массы славянських народов, и што они не дадут уж тепер обманути себе старым политиканам старыми кличами о "великих державах". Польский народ не повірит уж больше в "велику" Польшу, чешский в "ве-

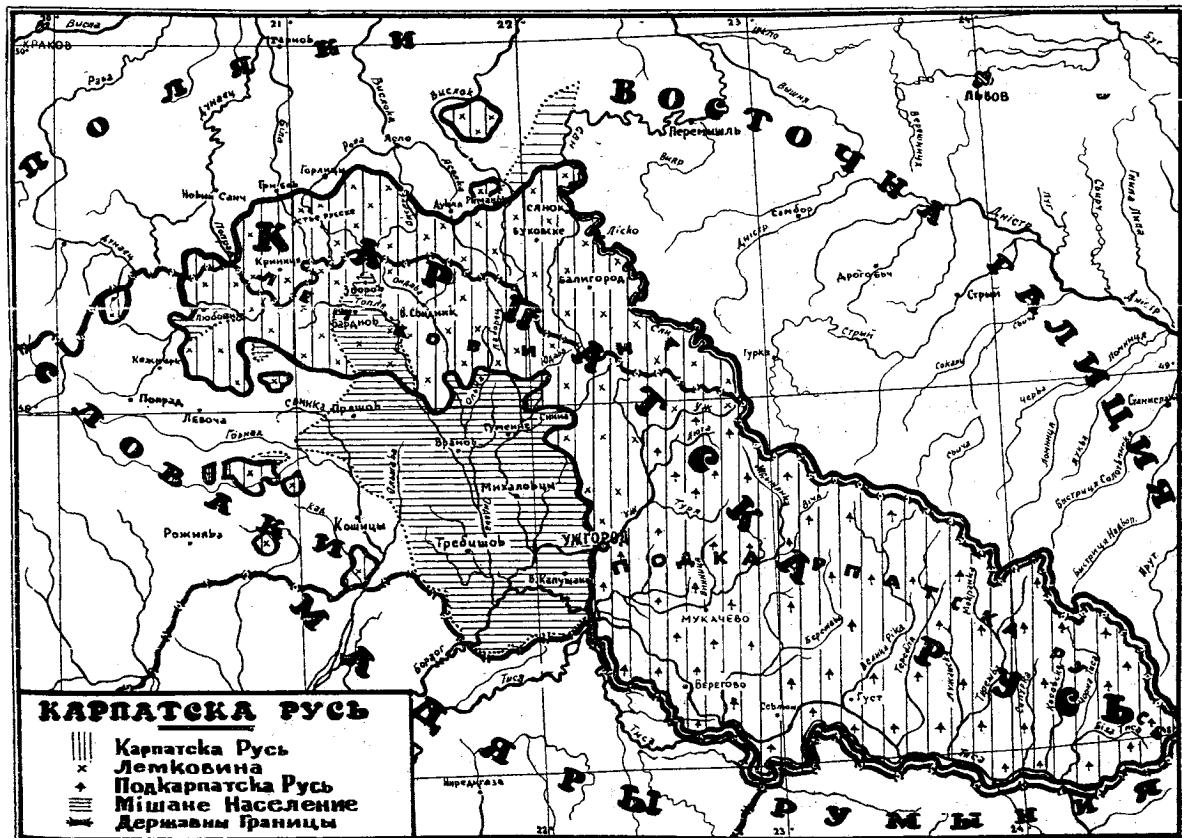
лику" Чехословакию, сербский в "велику" Сербию, болгарский в "велику" Болгирию, потому что правительства тых держав отдали тоты "великы" свои державы на поталу одному Гитлеру, єдны без выстріла, други по паруденной войні. Днеска каждому ясно, что великими славянскими народы и их державы могут быти лем в тіном славянском союзі, як стали великими в таком союзі восточными славянскими народы — русски, украинцы, белоруссы.

Но то діло польского, чешского и других славянских народов, яку они выберут для себе будучность. Наше діло — свобода для нашего родного народа в нашем краю. А свобода для Карпатской Руси єст лем одна — объединение зо своими братьями в Советском Союзі. За тото право для карпаторусского народа бореся он сам там в Карпатах в партизанских отрядах, бореся разом с Красном Армию и Чехословацком бригадом в Красной Армии, политично и своем жертвом на помоч нашим братям — бореся за свободу своего Родного Краю наша численна еміграция в Соєдиненных Штатах и Канаді.

Та и наши братья на Україні и в России уж не тоты, што были сто літ тому назад, коли то русски войска заняли Карпатскую Русь лем для того, чтобы ёй отдать назад Габсбургам, потому что русский цар Николай был великим приятелем Франц Йосифа. Днеска наши братья не мают над собом царя, чтобы торговал народами. Днеска они сами тычат границы национальных держав своей великой федерации свободных держав, Союза свободных народов. Они тычат тоты границы справедливо по етнографичным границам, чтобы не было кривды нижакому народу. Они борются и за свободу наших сусідов, за свободу польского, словацкого и других народов и за справедливы национальны границы для них. И як-же они могли бы оставити своих родных братов под чужым панованием?

Лем нам треба памятати, што наш Родный Край останеся знищений, наши родны голодны и обдерты послі фашистской неволи, и нам треба помочи им, поділитися с ними тым, што у нас єст и записатися в нову историю свободной Карпатской Руси.

Освобождение Карпатской Руси приближатся. Карпатска Русь буде свободна.

НАШІ ДТИ В БОРЬБІ С ФАШИЗМОМ

Андрей

Павел

Братья Гулики и их сестра, из Джейнсвіл, Віск.

Павлина

Григорий

Николай

Василь Юнак,
Нью Йорк, Н. Й.Сем. Мончак,
Клифтон, Н. Дж.Лейтенант Иван Опуда
Ньюарк, Н. Дж.

Михаїл

Братья Жук, из Кressона, Па.

Александер

Іван

Братья Кицей, из Пассайка, Н. Дж.

Михаїл

В нашем родном краю в Карпатах ніт такого дома, такої хижини, с которой не вышол бы дакто в Америку на емиграцию. Но мы знаме много и таких домов, што в Америку вышли цілы родины, а в их родинных домах замешкали дальши родны, або чужи люде. До первой світовой войны в Карпатской Руси было мало таких здоровых людей, которы бы або не вернулися из Америки, або не выбералися іхати в Америку. Половина нашего народа находилася тогды в Амерікі.

Послі войны еміграция в Америку была ограничена. Но мимо того мы встрічаме из Карпатской Руси все ище много повоєнных емігрантов понад квоту, яка была назначена для каждого краю. Котры то тоты молоды люде? То тоты, што родилися ту в Амерікі и ро-

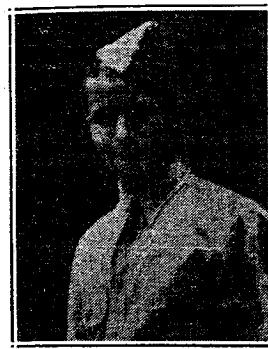
Петро Поливка
Пассайк, Н. Дж.

Іван Малиніяк,
Канама, Па.

Саржант Георгій Г. Швец,
Бронкс, Н. Й.

Йосиф
Братя Возинські, з Нью Йорк, Н. Й.

Іван
Ханат,
Бруклін, Н. Й.

Михаїл
Братя Шпітко, Річфілд Спрінгс, Н. Й.

Владимир
Циркот,
Клівленд, О.

Михаїл
Братя Бобер, з Амбрідж, Па.

Френк
Братя Бобер, з Амбрідж, Па.

диче повернули з ними, як маленькими дітьми до краю. Таких тут рожденых, а в краю выхованых молодых людей, приішло тут послі минувшой войны тысячи. И треба признати, что то ты молоды люди, ту рождены, а в краю выхованы, то на й прогрессивнейши члены нашей народной организации. Они розуміють Америку, стоят за нею, но не забывают и край своих родичов. Прибывши в Америку, они пошли до вечерних школ, научились по-англійски, но они читают свою карпаторусскую народну газету и литературу.

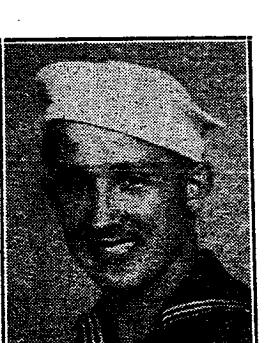
Но, розуміється, без поровнання больше находится в Америці такого нашого покоління, котре тут рождене и тут выховане, и больша половина из того нашего американского покоління выхована так, что совсім не интересуєся ни крайом своих родичов, ни своим карпаторусским происхождением. Мы можем найти меж нашом тут рожденом молодежом много таких американцев карпаторусского рода, что он не хоче даже признаться до того своего рода, он ганьбится своего рода. Можеме много найти наших дітей, покон-

Владимир Крайняк

Іван Шуста
Хлопць из Монессен, Па.

Лютенант Василь Мадзелян

Ніколай
Братя Штекли, Рифільд Спринг, Н. І.Степан
МамрошІван Петрикович,
Детройт, Міч.Іван Шипський
Хлопць из Савт Колумбія, Н. І.І. М. Лайчак,
Бруклін, Н. І.Теодор
Братя Ковальські, из Плезант Маунт, Па.Михаїл
Кукта, Піттсбург, Па.А. Кукта,
Піттсбург, Па.

чивших высшии американски школы, что он знає географию цілого світу, всі маленьки островки на Тихом океані, но он не знає ничего о Карпатской Руси, он не скаже вам имени села, або округа, з якого пришол його родич. Його тото совсім не интересує, бо його не интересує родний народ и його судьба. В том мы не обвиняме наших дітей, а руководителей нашего народа на еміграции. Родичов обвиняти трудно, бо многи пришли в Америку неписменны и сами не знали ничего о своєму краю и народі. Но они будували до раз церкви и занимали священников, єдни униатських, други православных, занимали и платили церковных учителей. Но ни наших священников, ни учителей тоже не обходил родный край и родный народ.

Так што из нашего американского поколіния могли спастися для своего народа лем тоты наши діти, які мали свідомых и грамотных родичов, членов народной организации. То невеликий процент нашего американского поколіния, но тепер показуєся, что то найцінішее поколінне

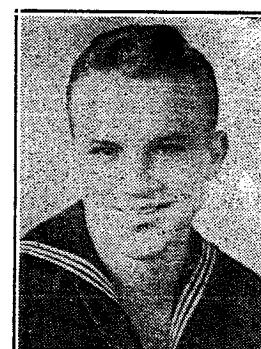
Павел

Семан
Братья Бобак, из Гарфильд, Н. Дж.

Іосиф

Іван Ковтко

Юлия Грабгня
Братья и кузинка, из Дирборн, Мич.

Михаїл Ковтко

Даниїл Ляш
Хлопць

М. Паріляк

Михаїл Журав,
Белле Верон, Па.Василь
Братя Сосенко, из Шелтон, Конн.Петро
Братя Сосенко, из Шелтон, Конн.Александр Кода
Стамфорд, Конн.

не лем для нашего народа, но и для самой Америки, бо totы наши молоды люде розумюют totу войну, знают, за что они борються, знают, что грозит Америкі, ёй свободі и демократии, коли бы Америка стратила войну, або заключила мир, не разгромивши цілковито фашистских держав.

Мы не можем знати, який процент такой свідомої нашей молодежи в молодом поколінику карпаторусской еміграции. Но мы можем знати приблизно, сколько взагалі наших молодых американцев находится в Американской Армии.

Старых карпаторусских емігрантов с первым поколінем буде ту в Амеріці найменьменше пол миллиона, так што пропорционально до американского народа и його армии и флотов, морского и воздушного, военных людей карпаторусского рода буде што найменьше сорок тысяч. То буде наибольше число людей нашего карпаторусского рода в одной армии в той войні, так як наши братья из своей родной земли розорваны по разным армиям на два головны таборы—народный и фашистский. Нашых молодых людей в краю, из галицкой

Лемковщины, забрали найперше в армию поляки, а потом німецькі фашисти. Нашых братов из Пряшевской Руси забрал в армию патер Тисо, який воює за гитлеровску Германию. В Подкарпатской Руси забрали нашых молодых людей мадьярськы фашисты в свою армию. Всі totы нашы люде мушены воювати або працевувати як невольники на Гітлера и на його слугов, покаль им не удастся перейти на сторону Красной Армии, або достатися в партизанскы отряды. Тысячи нашых братов борются против гитлеризма в рядах Красной Армии и Чехословацкой бригади в СССР, тысячи працуют в советской индустрии и в земледелию.

Лем ту в Америці нашы молоды люде мают возможность служити в одной Американской Армии и боротися разом против того самого фашизма, против котрого може боротися лем часть нашых братов в kraю, другы мушены нести тяжке фашистске ярмо, ци в фашистских армиях, ци в невольничай роботі.

40,000 наших карпаторусских дітей в Американской Армии, морском и воздушном Флоті, то велика сила. Всі они добры и вірны Америки и демократии воини. Меж ними много командиров, летчиков, механиков, норских. Пишут они нам из далекой Австралии, Тихоокеанских островов, из Аляски, Исландии, Малой Азии, Сіверной Африки, Італіи. Но найбольше пишут нам из Англии, где находится найбольша Американска армия, котра жде приказа для вступления в западну Европу и створения другого фронта против гитлеровской Германии и сильного удара из Запада.

Степан
Братъя Варянка, из Линден, Н. Дж.

Андрей и Иван
Братъя Варянка, из Линден, Н. Дж.

Андрей и Михаил Фаль,
братья из Канамы, Па.

Стеф. Фецюх,
Лиден, Н. Дж.

Иван Карнер,
Детройт, Мич.

Иван Марин,
Гиллсайд, Н. Дж.

И. Дзыубак,
Байонн, Н. Дж.

И totы нашы діти встрітяться напевно зо своими родными русскими братьями в Берлині, и будут празднувати разом побіду над гитлеровском Германиом, и над фашизмом взагалі. Аж тогды буде лекша и наша война против самурайской Японии. Лем тогды мы можеме ожидати скорого повороту и тых нашых дітей, якы борются на Тихом

океані против віроломної зрадливої Японии.

Мы вспомнули выше, что великий процент наших дітей не хотят даже признаваться до своего рода и племени, до своего славянского и русского происхождения, так як славян, а особливо наибольший славянский народ русских, фашистска пропаганда старалася понижити. Но тепер, в сей войні славяне, а особливо великий русский народ двигнулся дуже wysoko, своим беспримірним героизмом, организованностью, культурностью, высоким военным и политичним знанием своих руководителей. И потому тепер пишут нам тоты самы наши діти, якы недавно ганьбилися свого рода, што они

гордятся своим происхождением и тепер говорят гордо своим командиром и товаришам, што они того самого роду, што и герои Сталинграда, Орла, Харькова, Смоленска, Києва и Карпат.

Нам прислали много фотографий наших дітей в Американской Армии, в морском и воздушном Флоті ,но трудно помістити всіх в такой маленької книжці, як наш календар. Мы поміщаме столько, сколько можеме, и то без особых описаний житя и службы. Они у нас всі ровны. Они у нас всі солдаты, бойцы в войні против найбільшого врага Америки и всего людства — фашизма.

НАШІ ДІВЧАТА

Завдяки своим матерям, наши американські дівчата карпаторусского, специально лемковского рода, интересуються больше своим народом и крайом их родителей, як хлопцы. Хлопцы скоро забыва-

Анна Халопий, Гарфільд, Н. Дж.

ют даже бесіду своих родичов в товаристві других американцев. Зато дівчата, особливо в Пенн-

сильвании, держатся больше дому и матерей. Наші американські дівчата в Пенсильвания майже всі говорят чисто по-лемковски, што немож роспознати их от старокрайовых. А до того, котры из матерей належат ище до свойой народной организации, тоты выховали свои дочки в народном духу, в любви до свого народа, научили их цінити нашу народну культуру.

При наших православных церквах учат звичайно великорусской "русскости", так што хоц щерков карпаторуска, священник и учитель, хоц они и сами из Карпатской Руси, одівают свои церковны хоры в великорусски або украинські народны костюмы, дуже часто неправильни. Нам нераз приходилося видіти наши церковны хоры, в яких-си долгих кошулях одіты дівчата с "корунами" на головах. Мы не знаем, што то за русски костюмы мають быти, ци даякіх русских цариц, ци боярынь. А всі тоты дівчата нашого карпаторусского происхождения и сам священник также. То виглядат так, як бы наш народ не мал свойой народной одежды. Он має, и прекрасну оригиналну свою народну одежду, лем тот священник планно выученый и так само планно учит свою церковну молодеж, што, каже, штобы быти русскими, то треба парадувати в подобных костюмах, як великорусски боярни, и взагалі тоты русски там в старой России. А наше, што наши предки створили в Карпатах, то уж барз "просте".

Но культурны russky з России, и культурны украинцы з Україны не хотят наши хоры видіти в великорусских або украинских, а наших власных лемковских, бойковских, гуцульских народных костюмах, потому што их тоты наши власны народны костюмы интересують, а разом с тым мы показуєме, што и мы сами ціниме свой народ и його творчество, што мы люде культурни. И наш народ любит видіти на сцені свои діти в своих народных старокрайowych костюмах, як любит

слушати свой народний язык, свою народну пісню, родне слово в представлениях, любит народний танец. То всюо наше народне ввела у нас на сцену наша народна організация Лемко-Союз. И котры матери стоят в нашей организации, то звычайно они начули любити своих дітей свой народ и всюо народне.

Вот, приміром, **Анна Халопий** из Гарфильд, Н. Дж., єдина дочка Викентия (емігранта из Білоруссии) и Юстины (емігрантки из Сяноцкого округа) — от маленької дитини любит свой народ и всюо народне. Мы виділи єй виступати на нашей сцени з декламациями на родной бесіді ище дитином. Днеска она уж покончила гайскул, 18 рочна американська красавица, но она все зо своим народом и все на помочи в народной организации. Ей научили любити свой народ ей сознательны родиче, особливо мати, послали єй в лемковску школу в Пастайку. А до хору, до драматичного кружка она уж сама вступила. И мы переконаны, што из своих костюмов она найліпше любит тот, в котром ей видиме на фотографии — народный костюм, який ушила єй мати.

Правда, што меж нашом молодежом мало нашлося таких, чтобы занялися сбором на помоч нашым братъям в kraю в их борьбі против фашизма? **Анна Халопий** собрала на медицинску помоч Красной Армии понад 200 долларов, а на Американский Красный Крест понад 100 долларов. Не многи з нас можут похвалитися такими дочкиами. А мы думаме, што наши діти всі єднакы, лем єдни получили ліпшу науку от родичов, а других родиче занедбали, бо и сами были занедбаны.

До наших сознательных, ту рожденных дівчат, належат и totы три наши танцорки — **Мария Гончарик, Анна Чачо и Мария Глюз**, всі три из Юнкерс, Н. Й. — в народных костюмах Горлицкого повіта. Нашы лю-

де в околиці Нью Йорка виділи их на сцени, так в К. Р. А. Центрі, як в Нью Йорку, Пассайку и др. Так сами дівчата в народных костюмах, як и их народны рускы танцы, подабаються всім нам. Чом мы не можем захотити до того всі своих власных дітей? Чом не створити нашим дітям по всіх наших плейзах драматичны и танечны круж-

Стоят с ліва на право: **МАРИЯ ГОНЧАРИК** и **МАРИЯ ГЛЮЗ**,
сидить: **АННА ЧАЧО**.

кы, народны хоры?

Як раз тепер наши діти довідуються о великих побідах славян над "непобідимыми" німцами в kraю. То пробуждат их и взвуждат интерес до своего родного народа и kraю своих родичов. Они не чувствуются больше понижеными пропагандом американских фашистов против славян и русского народа. Поможме им познati народа, с котрого они походят.

В 15 Годовщину ЛЕМКО-СОЮЗА

П'ятнадцет літ тому назад, в январі 1929 року, под впливом газети "Лемко", яка почала виходити в США, — в Канаді, в місті Вінніпегу, новими повоєнними лемковськими іммігантами, був оснований перший відділ політичної, культурно-просвітительної народної організації Лемко-Союза. То був початок першої, правдиво

народної просвітительської організації для нашої карпаторуської еміграції в Сіверній Америці. С того часу Лемко-Союз і його наука поширилися по наших карпаторуських колоніях в Соєднених Штатах і Канаді, а даже в Южній Америці. У нас сьогодня понад 80 відділів Л. С.

Правда, за 15 літ існування нашої орга-

нізації ми не можемо похвалитися десятками тисяч членів, але ми можемо похвалитися ростом впливу організації на маси карпаторуської еміграції, культурно-політичним, духовним руководством. До сего часу многи не вірили, що Лемко-Союз, його газета і література мають такий вплив на нашу еміграцію. Но тепер, в часі війни, кожий мушений признати то, що коло Лемко-Союза, коло нашої газети скупилася найліпша частина карпаторуської еміграції, на яку орієнтується маса. Народ переконался тепер, що робота, наука і політика Лемко-Союза була правильною і тепер наша організація тішиться таким довірием нашої еміграції, яким не може похвалитися ніяка друга організація.

Лемко-Союз поставив перед собою три головні цілі:

ІВАН ГОЛОВАЧ,
Предсідатель Л. С.

АНАСТАСІЯ ГЛЮЗ,
Містопредс. Л. С.

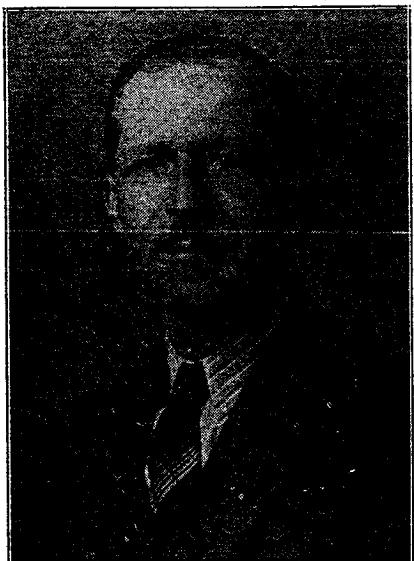

СТЕФАН КИЧУРА,
Секретарь Л. С.

ВАСИЛІЙ ВАРХОЛЯК,
Кассир Л. С.

1. Просвіта для нашого народу на еміграції.
2. Культурно-просвітительна і матеріальна помоч Родному Краю — Карпатській Русі.
3. Борьба за полне освобождение Карпатської Русі.

АНТОН ЦІСЛЯК,
Менажер Л. С.

ТЕОДОР ПОРЯНДА,
Член Контр. Ком. Л. С.

КАТРЕНА ГУЗЛЕЙ,
Член Контр. Ком. Л. С.

ЙОСИФ СОСЕНКО,
Член Контр. Ком. Л. С.

Богу, што видастся зо старого краю и уж му ту ліпше, што йому старий край ничого не дал. На непросвіщенных людей мають вплив розманиты спекулянты. Наші люди из Карпат приїзжали ту народно занедбаны, бо в краю под чужом властюм наш народ в Карпатах, ци предтым в Австро-Венгрии,

ци потом розділений меж Польшу и Чехословакию, все был послідний, найбльше понижений національно, всі нам давали розуміти, што мы "другорядный" народ. Мы чулися понижены там, и такы понижены приїздили ту. Просвіты мы не любили, потому што то, што называли "просвітом" в краю, было для нас чуже, як були чужы нам мадьярски, ци австрійски, а потом польски або словацьки школы. В тых школах учили нас, што их всюко велике и славне, а наше абсолютно ничего не вартат. Припоминатся, як один учитель в селі Русска Воля, в Пряшевщині, в мадьярской школі в русском селі, плюнул на подлогу и придолпал, и сказал нашим дітям:

— Всюо ваше русске столько вартат!

А то был учитель карпаторусского ро-ду.

Нашых людей бо- ліло того, но мушены были приняти такы понижения от мадьярских угнетателей. Но они набрали зневіры во всяку просвіту, зненавиділи т. з. "ученых", они зненавиділи и своих мадьяронских духовников, дорожили

Найважнішша задача была перва, потому што з непросвіщенным народом немож выполнити другу и третью задачу. Непросвіщенный чоловік скаже вам, што його старий край нич не обходит, што он дякує

лем свойом церковном культуром и держалися церкви, як єдиного утішения в их смутном тяжком житю. Но мадьярского духовника они держали лем як конечну потребу.

Такими занедбаными, понижеными приходили нашы люде с Карпат ту в Америку. Матеріальне их житя ту поправилося, но ду-

член, писменный або не писменный, — никакой другой народной организации, независимой народной газеты, народной литературы у нас и ту, в Америці, при свободі печати, просвіты — у нас не было. Так што пред нашом первом народном культурно-просвітительном организациою была дуже тяжка робота, треба було починати єй зо самого початку, як учитель з дітми в школі с первого року. И як діти в школі уж с первого року отливаются єдны от других — єдни способнішы и дбачши, други меньше способни и меньше дбаччи, так было за тых 15 літ и в нашей организации. Чрез Лемко-Союз перешли многи тысячи членов, но не всі осталися с наїм в организации до днеська за 15 літ. Всі totы меньше способни, меньше дбаччи за свой народ отстали. Они не змогли порозуміти и почувствувати народний обовязок. Звичайно такы люде повідали: "Што-ж Лемко-Союз даст?" "Я с того не мам ниякой користі." Тым мож объяснити, что в Лемко-Союзі не было николи много членов. И были часы, что на число их было больше, як ест днеська. Но наша организация, без огляду на то, ци число

ИРИНА ПЕТРИКОВИЧ,
Член Ц. К. Л. С.

ГРИГОРИЙ КУНЦІК,
Член Ц. К. Л. С.

ІВАН АДАМЯК,
Член Ц. К. Л. С.

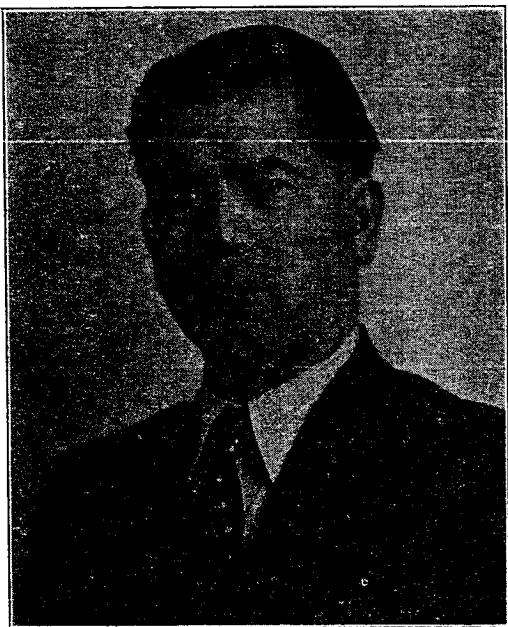

АННА БЛАКЕР,
Член Ц. К. Л. С.

ховне житя осталося того само. Поза свою церков и по большої части такого самого мадьярона духовника як и в старом краю, поза свое церковне братство и запомогову газету, за которую мушений платити каждый

членов росло або маліло, она все росла в силу, бо totы члены, што оставалися, то они уж порозуміли и почувствовали сердцем свой народный обовязок. Так што газета и народна литература организации поширю-

валися меж народом, єдно число газеты читало по пятеро, єдну книжечку або календар по десятеро. Сами читатели забеспечили издание газети два разы на тиждень, друга література Лемко-Союза, календар, книжечки не лем оплачуються, но приносят чистий доход. Того обеспечило істнованіе и дальше розвитие той, и других правдиво народных організацій, под котры подложил фундамент Лемко-Союз.

Д-р. С. ПЫЖ,
Редактор "Карпатской Руси"

Перва наша задача — поширеніе просвіти среди карпаторуської еміграції — была виконана, як основа для выполнения дальших двох задач — помоч Родному Краю, культурна и матеріальна, и борьба за полну свободу Карпатской Руси.

Частично туту другу задачу мы уж віпоняли с самого початку істновання Лемко-Союза, уж тым самим, што мы посылали много газети и літератури нашим родним в краю, покаль чужы правительства не заборонили вступ нашої газеті и літературі в Польшу, а потом и в Чехословакию.

Мы тепер часто читаме, што так польське як и чехословакце правительство в Лондоні не можут позбутися мысли о поділі и пануванію над нашим народом в Карпатах. А они сами признаються, што они продолжение тых правительств, што были в Польші и Чехословакии до войны, што они хотят привернути для своих народов туту саму "демо-

кратию", яка была до войны. А яка тота "демократія" была, то мы мame найліпший доказ по нашей газеті. Мы уникали в тых часах писати в своїй газеті дашто против польского або чехословакского правительства. Мы лем старалися просвітити наш народ на його родной бесіді, писали правду о житю в Америці, о великой будові в СССР Союзі, о положению родного народа. Но найперше польське, а потом чехословакце правительство не впустило нашу єдину народну газету нашим родним братьям в краю, бо така газета и література мішали им в винародовленію карпаторуського народа.

Мы хочеме послі сей войны такої свободы для нашого народа в краю, чтобы он мал свои газеты там, и чтобы мы получали його газеты и книжки с краю. А свое он може мати лем в своїй державі, в одній державі зо своими братьями на востокі.

Мы помогли и материально, но лем одиницам, переслідуваным за народне діло и политичним заключенным. Но тепер зближается час, што мы мусиме помочи всьому нашему народу, освобожденному от фашистских бандитов. Нам треба знати, што наш народ буде ограбленый зо всього, так са-

ДМИТРИЙ ВІСЛОЦЬКІЙ,
член Ц. К. Л. С.

мо, як нашы братья на Україні и в Білоруссии. И нияка еміграція не може столько

помочи послі той войны свому народу, як наша еміграція, завдяки нашого числа ту в Америці в поровнанію до населення в старом краю. Карпатска Русь, от Тисы по Порад з лемковськими селами по галицької стороні числила до войны около миллиона жителів. Єсли взяти, што нас ту в Америці около пол миллиона, то, организовано, ми можеме много помочи, мы можеме накор-

ГЕОРГІЙ ШУФЛЯТ,
Член Ц. К. Л. С.

мити и приодіти наших родних в найтяж-
ші часы. Быти може, что мадьярски и ні-
мецкы фашисты вымордували и выморили
голодом сотки тысяч наших родных, по-
палили або ище попалят сотки сел.

Члени Л. С., читатели нашей газеты и других карпаторусских газет, и члены других карпаторусских организаций, связанных с Американским Карпаторусским Конгрессом повинны зограти в организации помочи Карпатской Руси головну ролю. Завдяки тым нашим организациям мы собрали на медицинскую помоч нашим русским братьям до 100 тысяч долларов, на сам Госпиталь Боткина мы собрали 35 тысяч.

Ци возможно бы то было зробити на-
шої карпаторусской еміграции, если бы у
нас не было такой народной организации,
як Лемко-Союз, и такой народной газеты,
як "Карпатска Русь"?

Так што плоды 15-рочної культурно-

просвітительной роботы нашей организации показуются теперь. То она научила нас любити свой народ ділом, жертвом, не лем словом.

Но коли до помочи нашим русским братьям в России в их борьбі з нашим вспольным фашистским врагом причинялися по большой части лем люде с пробужденном народном свідомостью и чувством, то до помочи Родному Краю, с котрого мы всі вышли, нам треба причинитися всім. Нам тяжко было переконати не одного, что он обовязаный помочи братьям в Совітском Союзі, что они борются, проливают свою кров, отдают житя за наше вспольне діло. Но переконати дакого, что он повинен помочи своим родным в Карпатах — не буде трудно навет заосталого от світа карпаторусского емігранта. И ту члени нашей ор-

МИХАІЛ ЛОГОІДА,
Член Ц. К. Л. С.

ганизации и читатели газеты мають велике поле для работы на помоч родному краю. Нам треба зайти до каждого емігранта из Карпатской Руси, до каждой карпаторусской церкви, так православной як и униатской, до каждого священника и просити о помоч в сборі.

Наша материальная помоч Карпатской Руси буде мати великий вплив и на третью нашу задачу, на полне освобождение Кар-

патской Руси и объединение нашего народа в краю зо своими братьями на востокі. Приміром, если польські паны и чешкі политиканы так вперто своятся до Карпатской Руси, то найбольше потому, што они представляют собі наш народ в краю, як цілковито недбачий за свою свободу. Они

ЕМИЛЬ БЕТЛЕЙ,
Член Ц. К. Л. С.

свято переконаны, што тоты долги столітия чужой неволі в нашем народі убили всяке национальне и родне чувство, што мы "забыли о своих", што нашым братьям в краю "вшицко єдно", в якой державі жити, кого слухати, — а нам, на емigracji, также "вшитко єдно", где там припоят по куску родной земли и народа, бо мы в Америцінич не дбаме о свой родный край и народ. Своим помочом Родному краю из Америки мы раз навсе заперечиме той клеветі на наш народ. Мы думаме, што помоч матеріальна Карпатской Руси, то именно и есть найбольша часть нашей борьбы за ёй полну свободу через самоопреділение. Тым мы найліпше покажеме и нашему Американско му правительству, што мы дбаме и стоиме незахвайно за права для Карпатской Руси, што нас не збуде так легко даякым заявлением або заочным договором дипломатов о Карпатской Руи.

Американске правительство може не зна-

ти, кто представлят карпаторусскую еміграцию — ци "чехословака партія" зо Жатковичом, як твердит он сам и чешкі политиканы, ци Американский Карпаторусский Конгресс и Союз Освобождения Карпатской Руси. Ту ясно покажеся, якы организации представляют Карпатску Русь. То будут тоты организации, котры зберут найбольше на помоч той Карпатской Руси, и тоты организации будут говорити от имени карпаторусской еміграции в Америці, и лем их будут уважати за представителей Карпатской Руси в Америці. Тогда Американске правительство буде знати, што желания тых карпаторусских организаций и людей, што найбольше причиняется до помочи голодному населению в краю — правдивы желания самой Карпатской Руси.

Тогда будут мати значение у Американского Президента наши меморанда и телеграммы, будут мати значение и наши делегации.

ЮСТИНА ХАЛОПІЙ,
Заст. Члена Ц. К. Л. С.

Если покажеся, што даяка "польска" або "чешска" партія среди нашей еміграции збере большу помоч для Карпатской Руси, як мы, тоты, што желаме полну свободу для неї, — тогда Американске правительство мусіт признати, што желание карпаторусского народа — остатися розділеным меж Польшу и Чехословакию.

ЛЕМКЫ

Одного разу зашол в редакцию "Карпатской Руси" один француз политик, чтобы звідатися нас, што таке "лемкы", ци то тото само, што и "коммунисты"?

Мы дораз познали, что тот француз сам не интересуєся науком, лем политиком, и што його ку нам послали самы такы политики — наши славянски сусіде, totы, што панували и хотіли бы панувати дальше, не лем над лемками, но над цілом Карпатском Русью. А ту так интересуються tym народом, над котрим панували и хотят панувати дальше, што даже не задали собі настолько труда, штоби дашто знати о том народі. И не дивно, бо народ для таких панов политиков, то материал для будовы панскої державы. Польских панов, приміром, абсолютно того николи не беспокоило, ани не беспокоит, што поскладали свою Польшу, кромі польского из украинских и білорусских народов и их земель. По их будовничому плану так польська держава повинна быти збудувана, бо народы и их земли, то лем материал. Такий план будовы фашистской Германии выробил собі и Гитлер, с том разницом, што он уважал за мертвый материал всі народы світа, щілу кулю земну — для будовы одной державы для німцев, як "вищої" расы. Гитлеровска политика абсолютно не интересувалася нияком культуром других народов, кромі столько, штоби знати, што относится до такої культуры, чтобы знищити того.

Ци не интересно, што того самого гитлеровского закона держатся и totы стары политики и дипломаты по отношению до карпаторусского народа, што свояться до Карпат и хотят над нашим народом панувати, по служитися як мертвым материалом для будовы своих панских державок? Видно, што они скаржилися тому французскому политику на "лемков", што то лем "лемкы, як коммунисты", не погоджуются с таком их политиком по отношению до Карпатской Руси. Так што тот французский политик не мог того порозуміти, чом "коммунисты" принять таку чудну для него назву "лемкы". Присяте тых воих славянских товаришов политиков, але они му того объяснити не мог-

ли, так пришол ку нам и мы му объяснили справу.

И нам не было дивно, што французский политик не знал. Если бы он представился нам французским профессором истории, географии и науки о народах, и звідувался нас, што то таке лемкы, мы бы му не повірили, што он такий профессор, бо он, або бы то знал, або пошол бы в библиотеку и вынашол бы. Но политику и найти дашто таке трудно. Зрештом французы и не збераются панувати над Карпатами.

Но для тых, што збераются панувати в Карпатах, як и для тых, што не хотят допустити чужого панования над своим народом, то есть нам самим, треба знати о Карпатах и о народі, який там живе.

Лазар Прокопік. зо Шляхтови, Новоторжского повіта.

Итак, Карпаты от горного Прута аж по ріку Попрад, а и по-за Попрад заселят наш народ, котрый мы называем карпато-руссами, нова совітска наука карпато-украинцами, а сам народ за наших часов в крю назывался русинами и руснаками, свою бесіду в восточных Карпатах руськом, а в западных русском. Уж того показує, што тот народ, заселяючий Карпаты от востока на запад, не бесідувал єднако. Так што учены (а не по-

литики) изучили тот народ от востока на запад, його бесіду, одежду, обычай, характер и пісни, и нашли, что тот народ в Карпатах отличается чим дальше из востока на запад под тым оглядом, и поділили их научно на три части, которым дали назвы — от востока на запад: Гуцулы, Бойки и Лемкы.

Ученые не ділили того народа штучном границиом из востока на запад на венгерских и галицьких. Тот поділ зробили империалисти, политики и дипломаты. Так наш народ в Карпатах по своих особливостях не ділиться. Если мы ділимся еще днеська и ту в Америці на "галицянов" и "угорщанов", то того значит, что мы приняли вражий поділ нашего народа, поділ чужих империалистов и политиков. Розумны, просвіщені наші люди такого поділу не признают.

Зато просвіщені, розумни люди знают и признают, что на востокі в Карпатах, так по одной стороні старой австро-венгерской границы як и по другой, живутtotы самы русини гуцулы, в середині также по обох сторонах границы русины бойки, а на западі так само по одной и другой стороні старой галицко-венгерской границы лемкы, недалеко под Татры. Велике лемковське село Остурня под самими Татрами.

О гуцулах знає світ, раз что их найбільше, подруге они в масі українського народа, зато они отважнішы, смілішы, не лем по галицькій стороні, но и по угорской, в Марамарошу, они отважнійше боролися за свою свободу против чужих угнетателей. Кто-ж бы из нас не слышал дашто о Олексі Довбушу, гуцульском герою, який боролся за своими опришками против польських панов в часах панцизны. О ньом знают не лем гуцулы, повідания о ньом дошли до бойков и лемков. И затонич дивного, что гуцул гордится своим гуцульством.

Бойки больше прибиты своєму нуждом, не смілы, были больше покривджені природом и занедбаны чужом властью и своими "патриотами". И затонич дивного, что бойко не хоче хвалитися своим бойковством.

Так само было з лемками, а може ище горыше, бо лемкы нашлися на самом западі русского востока и все чулися слабыми на силах удержати напор запада на восток. Многим з них накинено латинску римску релігию и вынародовано их. Даколи не было т. з. "словяков" в шаришской и земплинской

столицах, лем лемкы руснакы. Но тым руснакам на долинах было легче вырвати восточну русску віру и накинути им силом латинску. Сохранилася русска віра лем в горах. Интересно, что руснакы не называют тых своих братов римо-католиков в понятию народности словаками, а "католиками", зато католики называют и на означение релігии греко-католицької — русска віра, а народ наш руснаками.

Анна Греню из Комлоши,
Бардиовского окресу.

Дакому дуже дивно, коли угорский руснак из Пряшевщины, на вопрос, якой он народности, отповіст вам, что он русской віры, або греко-католик, тогды як католик на тот сам вопрос не скаже вам, что он словак, лем что он католик. То ест доказ, что в том нашем краю велася даколи завзята релігийна, а не национальна борьба, и что тоты католики в земплинской, шаришской,

спишской, гемерской столицах были даколи "русской віры", но под римским насилиством мущены были приняти католицизм и латинский обряд. Лем місцами на долинах тых столиц сохранилися села з "руссоком віром", но всі они, хоц и сусідуют зо селами "католицкой віры", — біднішы и понижены, видно на них сліды угнетения и переслідування за віру.

Зато в горах остался наш народ, вся його масса, всі села русской віры. Горнякы не дали себе перевернути на католицку віру, а при русской вірі сохранили и свой старорусский язык.

То само діялося и по галицкой стороні, польска католицка власть зо своими ксьондзами навертали силом лемков на католицку віру, и много сел на долинах было окатоличено и опольщено под насилием. Но в горах наш народ оказался твердшим и остался при русской вірі и русской народности до днеська, хоц цілы столітия был оточений с трьох сторон врагами. Бо того, што його епископы приняли унию з Римом и поддалися под верхность папы, наш народ никогда не признавал.

Так вот мают чым славитися и лемки, а именно, што они, оточены цілы столітия с трьох сторон римскими врагами, яки хотіли знищити их русску віру и народность — выдержали до днеська, отпераючи на самом западном краю Востока зажертий наступ Запада. То лемки и их история.

Пред самом минувшом світовом воєнном лемки взялися за народну просвіту и организацию. 1910 року почала выходити газета "Лемко" по галицкой стороні. По венгерской стороні нияка культурно-просвітительна робота не была дозволена мадьярським правительством. Та и не было кому дати початок народной просвіті. Пряшевска русска (греко-католицка) капітула була уж совсім змадъяризована, духовенство в русских селах говорило дома лем по мадьярски. В даякых церковных школах стары учители ище учили покус по церковному читати, но што уж приходили новы учители, тоты учили уж лем по мадьярски, и діти с такої мадьярской школы выходили так само писменны, як и приходили до ней. Так што мадьяризация нашого сельского народа не мала ніякого успіха. Пред самом воєнном на "угорску сторону" почало уж пере-

ходити народне слово из галицкой стороны, и если бы не выбухла война, то и лемки под мадьярами пробудилися бы под вплывом своих братов из западной Галичини, бо Австро-Венгрия была одна держава и наши люде переходили свободно на ярмаки и отпустили з одной стороны на другу.

Марія Клапік і Акіла Сосенко,
из Шелтон, Конн. — Лемковські жінки
Горлицького повіту.

Послі воїни лемки нашлися уж в двох державах. Правда, тоты державы были славянськы, но оказалось, што правительства тых славянських держав постановили собі покончить с тым русским клином меж ріками Саном, Ужом на востокі, и Попрадом на западі. Як польски так словацкы шовинисты накинулися на наш народ, як на даяку воєнну добычу. Отразу им вышло якоси так, як бы порозумілися зо собом, што лемки по галицкой стороні стали урядово поляками, а по чехословакской стороні словаками. Цілковито ніякого національного права нашому народу на запад от Ужа чехословакске правительство не признавало, чехословакцы урядники позаписували чисто русску села словацкими, поприсылали словацких учителей шовинистов для ословацения наших дітей. Наш народ в Пряшевской Руси не был

совсім подготовлений до національної оборони при мадьяронській капітулі і мадьяронському духовенстві. Словакським шовинистам здавалося, що за пару літ они уж ослончили наш народ так, що патер Глинка злобно хвалився, що он “вішетких руснаков из Выходного Словенска в єдном драбняку вивезе...”

Галицькі лемки були уж подготовлены до оборони своїх прав на національне життя, так що польські паны мушени були прибігати для переконання лемков в их “польськості” до воєнних пацифікацій і диких звірств над нашим народом, не вспоминаючи податкові выбрики і розмаїти адміністративни кары.

Однако ни польські, ни словацькі шовинисти-фашисти не вспілі винагородовити лемков в так коротком часі и, даст Бог, наш народ дочекатся полной національной свобо-

ди и об'єдинення зо своими братями на Востокі.

Днеська и лемки можут быти горды на свою твердость и борьбу за свои права, и на свое сохранение на самом западном краю Русского востока.

Сколько останеся лемков в краю послі фашистской неволі, никто не може знати. Но до народной войны против фашизма лемков было около 400 тысяч в 700 лемковских селах, в одной массі. Тот наш народ был поділеный по ровной части найперше меж Австрою и Венгрию, а потом так само меж Польшу и Чехословакию. Днеська, як поляки, так чехи и словаки нашлися в та-
кой самой фашистской неволі, як и наш на-
род. Треба надіятися, що тата неволя на-
учит их признati справедливость каждому славянскому народу.

ВЕСІЛЯ

Красотка Олена, покоївка начальника німецького гарнізона майора фон Шикера, виходила замуж за фельдфебеля Шранке. Она обышла всіх офіцерів, запрошуточи их на весілля.

Вечером Олена в весільній одежі вістрічала і россаджувала гостей помеж свої дружкі. Йще николи паны офіцеры не сиділи в товаристві таких красивих дівчат.

Коли проспівали други пісни, майор фон Шикер проголосил тост.

— Я пью за животворну арийску кров,— сказали он, — яка даст сей землі нове покоління українських німців. Вскріпиме наш союз моцьми братерськими поцілунками. Гайль!

— Гайль! — крикнули паны офіцеры и полізли до дівчат цілуватися. Фон Шикер потрафил в об'єята молодої. Не встигли ѹще кавалери доткнутися до губ місцевих красавиць, як були спрітно кинені на подлогу и моцно повязаны пышними дівоцькими поясами.

За пол години партизанский отряд под командом Олени, захопивши зо собом штабни документы и повязаных офіцеров німецького гарнізона, покинул місточко и зник где-сі в темряві ночі.

ЗНЕСЛА КУРКА ЯЄЧКО НЕ ПРОСТЕ, А...

Приїхал в село німецький комендант. Зобрал селян, тай каже:

— Я приїхал організувати для великої Германии с каждого быстя по копі яєц...

Проходить день, другий, третій, а яєц никто не здає. Чекал німецький комендант, чекал, а яйця не організуються. Тогда выкликал он старосту (вийта) и заверещал:

— Перестрілям!...

А холуй на то:

— Так, перестріляти, пане комендант. Натурально саботажники. Можут и не несут... Треба саботажникам дати научку, пане... Треба зробити ревізию в каждой хаті...

Пошли. Уж на первых воротах видят — висить акуратно на шнурку нежива курка. На нозі у ней папирец з написом: “Покончилася самоубийством.”

Комендант зблід.

— Таж то насмішка!

Он зо злостью вхопил курку за шию и с цілого розмаху бухнул ньом старості под ноги.

Гримнул вибух. Коли осіл порох, розвіялся дым, коло ворот лежали мертвы: комендант и староста.

Люде до днеська не перестают хвалити партизанську хитрость, яка примусила неживу курку знести німцам гранату. (“Перець”).

Велика побіда і велика слава

Русь вела многи войны, многи отразила нашествия на свои земли, из востока и запада. Но ище николи в своей истории не вела Русь таку тяжку войну, не отразила также страшне нашествие, як днеська за нашого часу, в войні против гитлеровской Германии и ей фашистских союзников. Бонам все треба памятати, что Советский Союз веде войну не лем против самой объединеної Германии и ей "непобідимої" армии, а и против Румынії, Венгрии, Фінляндии, котры кинули всю свою воєнну силу разом з гитлеровском военном машином на Советский Союз. Но за том их объединенном военном машином, и поодиноких дивизий остальных держав — стоит и працує на туто огромну воєнну машину вся захвачена Гитлером Европа з близко 400 миллионами населения, за всіми своими другими ресурсами и з огромном индустрію всіх країв европейского континента. То каждому треба знати, чтобы собі мог представити, против якої силы веде войну Советский Союз, бо тогды лем зможеме представити собі величие побіди и славы русского народа, яку он

вынесе с той найтяжшої войны в свой истории.

Тонич дивного, что така сила шла так певна себе на завоевание русских земель и поневоление народов Советского Союза, что німецкы фашистскы бандиты змогли объединити німцов для той войны, мадьярскы фашистскы бандиты мадьяров, румынскы румын, фінляндскы финнов. Таж всі они выбералися на легку войну, бо виділи страшну гитлеровску силу. Всі хотіли скорыстати в том бандитском поході — капиталисты велики земны богатства и заводы, паны поміщики, як німецкы бароны, мадьярскы грофы, румынскы бояре велики обшары земли; роботникам своим обіцували, что єдны з них будут директорами фабрик и заводов, други форманами и надзорцами над невольничими русскими, украинскими, белорусскими роботниками. Селянам обіцували добры земли, колонизацию на русских землях, где они будут властителями земли, а робити на них будут русски селяне.

Итак, майже каждый німец, каждый румун, каждый мадьяр шол на войну з великим охотом, смакуючи и обраховуючи наперед, сколько йому с того припаде. А в том, что Гитлер побідит, никто з них не мал найменьшого сомніния. Таж то сила, техника, машинерия — то німци!

А мы, емігранти из Карпат, из бывшой Австро-Венгрии, знаме, что значил у нас и наших славянских сусідов німец! Вот что значил німец:

Якоси под осінь в 1942 року получаме писмо от одного нашего "діятеля", "механика" и мудрагеля. Пише он, что задумал перестати читати нашу газету "Карпатську Русь", потому что она не пише правду и обманює людей, бо им каже вірити в русску побіду над німцами. "Вы, каже, знаете, что значит німец! Каждый німец механик, каждый німец знає машину, німци дисциплинованы люди и над німецкую армию ніт армии в світі. Русски не могут ровнatisя німцам под ніяким взглядом, и они мусят войну програти. А вы пишете, что німци програ-

ют, як бы сте німцов не знали..." и т. д.

Было то тогда, коли німцы дерлися в Сталінград и на Кавказ за нафтом. Не можеме знати, ци тот наш мудрагель змінил днеська свою опинию о русских и німцах, но он служит нам добрым приміром тых людей, што шли разом з Гитлером на Советский Союз. Меж ними были и такы славяне, и такы руснакы с Карпат, як тот наш мудрагель, было таких дост, што вірили в "абсолютну высшость" німца над собом, над всяким славянином, а уж што до руснака, русского, "москаля", то чоловік до ничего не способный.

Скади взялася у нас така наука? Таж Гитлера ище тогда не было.

Така наука была от німцов, от німецких писателей, философов, политиков. Славянским народам они передавали туто отрову через своих агентов славянского рода. Они клепали в уха славянам, што німцы "высши", непобідимы люди, бо они наймудрійши, найліпши механики и машинисты, найліпши солдаты и мають найліпших генералов. Над німца ніт чоловіка.

Мадьяров научили думати, што они до-

раз по німцах другий народ. А специально о русских учили всіх думати, што то най-послідніший народ, який єст на світі, абсолютно до "нової цивілізації" неспособний, а даяку машину му ани не показуй, бо дораз попсує.

Гитлера выпырнула тата німецка "наука". Гитлер свято тому вірил о німцах и русских, што писали о них "учены" німци.

Так што як Гитлер, так німцы, накормлены своєму "высшостью", так и мадьяре, румыны, финны, накормлены отровом той западной "цивилизации", што хоц они не могут ровнatisя расово з німцами, англичанами и "нордик"-ами, но все-таки они высши от славян, а особливо русских. Та и гдекотры славяне не хотіли уж быти такими послідними, як русски, так што дакотры чехи, поляки, а даже словаки, хоц признают свою "низшость" от німцов и "нордик", але зато уважают себе "высшими" от русских. И тым объясняются, што тоты поляки и чехи хотят панувати хоц лем над даяком чаством русского народа. Та даже наши галицьки украински националисты хотіли бы приказувати России и Украині, як "высша" от

Красна Армия очищает от фашистов Сталинград.

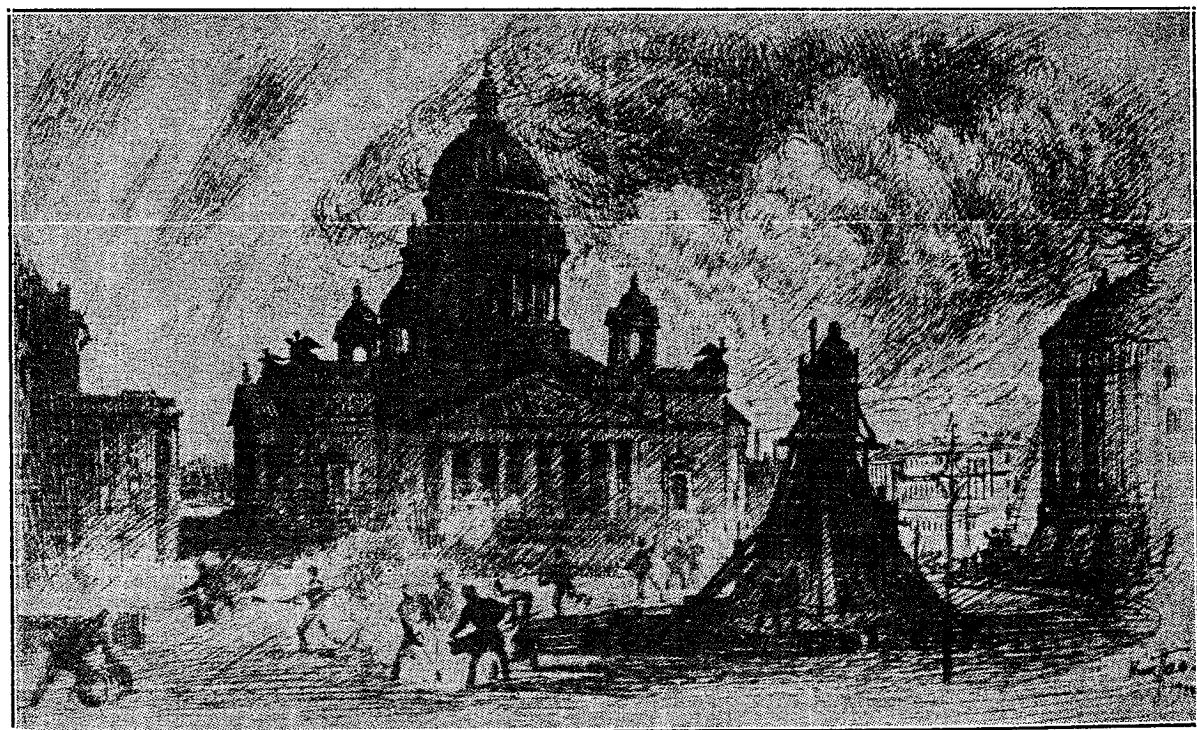
своих братов раса, бо они німецкой школы, "западной цивилизации".

Так приготовлялися німцы в поход на восточно-славянские земли для завоевания их и поневоления русского и других советских народов. Для того похода они отровили и заслпили німецкий и другие народы дикунском науком о "высших" и "нисших" людях, о неспособности восточных народов до модерной индустрии, техники и войны. И вот чом мы знали наперед, што, мимо огромной переваги в людях, индустрии, военных машинах и другом оружю — німцы и их фашистски союзники стратят войну зо Советским Союзом, и што Советский Союз выйде с той тяжкой войны з великом побідом и великим славом.

На Гитлера мы смотріли от самого початку, не як на даякого политичного або воєнного руководителя, а як на німецкого дикуна бандита, жаждучого людской крови, а на німцов, німецку армию и армию фашистских союзников, як на сліпу масу, засліплenu том диком фашистском науком о своей расовой "высшости" и непобідимости, и о "низшости", неспособности до никакого опору перед таком силом — русского народа и других народов Советского Союза. А мы знали, што Советский Союз и його

народы, завдяки Русской революции, яка освободила тоты народы до науки и прогресса — стали культурно о много выше от німцов и других народов западной Европы. Мы знали, што скромны руководители Советского Союза стояли о много выше своими знаниями, интеллигенциом и розумінем державной политики и народного господарства от руководителей западных держав. Мы знали, што борьба фашизма против Советского Союза буде борьбом тьмы против світла, и світло мусить побідити тьму.

Того не могли видіти и знати фашизмом засліплены люде. Воєнны "знатоки", котры предсказували нам скору побіду фашистских армий над Красном Армииом, то свідомы або несвідомы фашисты. Свідомый фашист, то тот, кто желат побіды фашизма и ненавидит русских, уважат их за "низшу" расу, — ци то німец, англичанин, американец, француз, або славянин. Несвідомый фашист, або сліпе орудие фашизма, то чоловік, який не хотіл бы, чтобы так было, но дал себе затемнити фашистам так, что уж не може повірити, чтобы могло быти иначе, як, приміром, тот бывший читатель "Карпатской Руси", або простый роботник поляк, чех, словак, што не може поняти того, чтобы

Ленинградцы спасают Исаакиевский Собор.

могло так быти, абы над ним не панувал німець, а он над руснаком.

Побіда Совітського Союза над гитлеровським Германием покончила і с фашистським темнотом меж славянськими народами. Славяне видят, що их восточны братъя, которых так понижали в их очах німцы и их власны славянськи руководители, розгромили гитлеровску воєнну машину под Москвом, под Сталінградом, над Доном, на Кавказі, под Орлом, над Азовським морем, над Дніпром, винищують их беспощадно и женут рештки назад в Германию. И встают славяне помочи своим братъям. Не помогают фашистськи страхи "большевизмом". Не вірят уж больше ни німецким, ни своим фашистам. Видят, что были обманюваны цілы вікы німецком "висшостюм".

НАЙБОЛЬША ПОВІДА РУССКОГО НАРОДА

Яка-ж найбільша русска побіда? Ци tota под Сталінградом, ци под Орлом або под Києвом? Но, ни одна з них. Всі totы воєнны побіди выплывають из одной найбільшой побіды русского народа в цілой його истории, побіды, яком не може похвалитися другий народ в світі. Тота найбільша побіда русского народа, одержана 26 літ тому назад, то велика народна Октябрська революция (25-го октября, 1917 року по старому стилю, 7 ноября по новому).

Тота найбільша побіда русского народа над своим внутренним врагом отдала направду огромну державу, огромны земны богатства в руки русского и других народов России, и зровнала направду всі народы и всіх граждан державы, передала направду власть в руки народа. То перва держава в світі, где были знищены классовы и расовы привилегии, панование єдного класса над другым, або єдной национальности над другом. А тым самим народы Совітського Союза досягли найвишшой демократии и свободы.

Нам кажут, что в Совітском Союзі ніт демократии и свободы, бо там ест лем одна — коммунистична партия. Передовсім коммунистична партия в Совітском Союзі перестала быти "партиом" в нашем смыслі, она лем носит старе имя партии, коли она ище истинувала як партия — при других партиях в державі. Но там, где ніт "других партий",

и tota одна перестає быти партиом, а стає одним народным руководством. Коли коммунистичны партии в других державах осталися партиями при других партіях в державі, то коммунистична партия в Совітском Союзі сама стала народным руководством в державі, в якой ніт классов народа, а тым самым непотребны и партии для каждого класса, якы боролися бы за интересы своих классов. Так што совітска коммунистична партия остаєся партиом в нашем розуміній лем в світовом смыслі.

Таким политичным и экономичным народным руководством стала коммунистична партия послі той найбільшой побіды русского народа, послі Октябрської революции, которая была переведена под руководством той партии Ленина.

Послі смерти Ленина вождем того державного народного руководства, коммунистичной партии Совітського Союза был избранный Сталин, як самый лучший ученик Ленина, и он попровадил тулу молоду народну державу до слідуючых великих побід — культурных, политичных, индустріальных, земледільских, а теперь воєнных, коли на тулу державу напала гитлеровска Германия и єй фашистськи союзники.

Мы много начиталися и наслухалися враждебных историй о Совітском Союзі и Сталині, и многи з нас вірили тым враждебным Совітскому Союзу и русскому народу историям. Война, побіди той державы, єй армии и народа над "непобідимыми" армиями гитлеровской Германии и єй фашистських союзников, змели всі totы истории, всю неправду, а правда о Совітском Союзі и його народах, особливо о русском народа, о силі той державы вышла, як олица на воду.

Днеська народам світа стало ясно, что той первой найбільшой русской побіді, Октябрської революции, завдячают свою свободу не лем народы Совітського Союза, но и цілый світ, всі народы, и мы ту в Америці, и наши братъя в краю будут свободны. Наши братъя в краю будут завдячати своим русским братъям свое освобождение и житя, як и другие славянськи народы. Може дакотры славяне не вірили, что гитлеризм несе им смерть, тепер всім видно, что гитлеризм направду мал намірение перевести свой план винищения славянських народов, бо он пере-

водит tot план на захваченных славянских землях. Днеська уж каждый то видит.

Сколько то други державы, приміром, ослаблються борьбом разных национальностей, рас, религий. Из всіх держав світа Соединенны Штаты уважаються, як держава не лем з найбольше передовом индустріом, но и в культурном отношении за передову, за державу найбольших демократичных свобод. А однако в той державі має місце понижение чоловіка по причині його национального або расового происхождения. Расовы забобоны ослабляют Америку, стягуют на ню ганьбу. Расова дискриминация по отношению к неграм глубока рана американской демократии. Рожденный в Америці чоловік понижанный на каждом кроку своими согражданами лем для того, что його предки родилися под горячым солнцем в Африці и тото солнце опалило их кожу. Чоловік англо-саксонского або так званого "нордик" происхождения уважається за высшого чоловіка от чоловіка славянского роду, и т. д. Tot поділ людей в Америці истине и он глубоко вкорененый. То велике понижение для американской демократии и западной цивилизации.

Но нам кажут, что з расовом дискриминациом, с том неровностю меж людми покончи не дається, бо тоты расовы забобоны глубоко вкоренены в народі и выкоренити не дадут.

Совітский Союз доказує нам, что то неправда. Там тоже за старого режима тата держава была хвора на туго хвороту расовой и национальной неровности. Но з ньом покончила Русска революция, не даяком різњом народа, як многи думают, а справедливими законами, які карают за расову нетерпимость и дискриминацию, и через правдиве просвіщеніе народа, через правду народну школу. За 26 літ совітска власть так перевоспитала народы Совітского Союза, что тепер уж тоты початковы законы против расовой дискриминации непотребны. Там уважається ганьбом для чоловіка расовый забобон. Всім людям, всяких рас и национальностей доступны всі державны посты. Выбирают людей на посты не по национальности, не по происхождению, а по способностям. В старой царской России найбольшы гении наших часов, таки як Ленин и Сталин, сиділи в тюрьмі або скиталися

по-за границы. Русска революция не лем освободила их из тюрем, но освободила из одной великой тюрьмы всі народы России и зровнала их. А за 26 літ нова народна власть под руководством тых гениальных людей освободила народы старой России и от найбольшого врага людства — тьмы.

Такий народ уж не даст себе поневолити ниякої силі старой тьмы, проповідуючої "новий порядок" с панами и невольниками. Вот чом мы были переконаны, что німецка тьма не зможе побідити русске світло.

Тото світло русскому народу, восточным славянам и другим совітским народам дала Русска революция. И при том світлі они збудували найбольше могучу державу, могучу народну социалистичну индустрію и народне социалистичне земледіле, и стали непобідимы. Тото світло дало им духовну силу, яку нияка матеріальна сила зломити не може. При том світлі они организували и выучили Красну Армию, яка розгромила німцев под Москвом, Сталинградом, Курском, Орлом, Смоленском, Києвом и жене их назад в Германию.

Не будь той силы у восточных славян, яку дала им Русска революция и ёй плоды, гитлеровска Германия зо своим фашистскими союзниками поневолила бы всі народы світа и німецкий "терренфольк" стал бы напрavду пануючим народом над всіми народами.

Велика побіда Красной Армии и Совітского народа под руководством Сталина и велика их слава!

СЕАНС ЗАКОНЧЕНО

Галя літного районного театра переполнена німецкими солдатами. Им показуют новый фильм. В глубині екрана показуєся кропка. Она блискавично нарастат и показуєся на екрані страшный бородатий донський козак, який мчит на коні с поднесеном шаблем. Туй-туй он напореся на замаскованы німецкы танки. Козак уж мчит на всю шир екрана. Вот он рубнул шаблем згоры вниз. Послышался сухий треск. Плахта роспахнулася надвое. Козак з бородом, але уж піший и з автоматом, выскочил с экрана прямо на помост. Брязнули шибки, и в каждом окні показалися автоматы и руки з гранатами.

— Сеанс закончился! — загреміл голос козака. — Руки вгору, господа фрицы! Ми сточко в руках партизанов!..

Смерть Зои Космодемянской

(Историю смерти Зои Космодемянской приводим из книги американского писателя и корреспондента "Геральд-Трибюн" в СССР — М. Гиндуса, п. з. "Матушка Русь" ("Модер Роши"). Поміщені фотографії смерті Зої Космодемянської найдені аж сего року при німецькому офіцері, який був убитий под Смоленском. Гиндус выбрал всі факты о смерті Зої Космодемянської (партизанки под іменем "Таня") из совітських газет и літератури).

* * *

Німци затінили публичні сквери руських міст і сел лісами шибениць. На тих шибеницах они повісили прилюдно тисячы руських, особливо молодих людей.

Ніяка из тих екзекуцій не запалила такого пожара гніва, такої бури національного возбуждения, як повіщеніе високої, темноволосої, прекрасної Зої, 18-річної студентки, котра стала одним из найбільше почитаних и героичних фігур войны.

Для русского народа она стала символом мученичества, героизма юго женщины, непобідимости юго духа. Для молодежи краины она представляєсь, что найціннішее и найблагороднішее в русском характері.

Много книг буде написано о той дівчині — біографій, повістей, драм, поем. Художники уж малюють єй портреты для народных музеїв. Константин Симонов (автор драми "Русский Народ") пише драму о ней. Композитор Ковалевский пише оперу.

* * *

Ей полне имя — Зоя Космодемянска, взяте, як многи russky имена фамилий от имен християнских святых (Косма и Дамян). Она была селянського роду и была рожденна 13-го сентября 1923 року, в селі Осиновы Гаи, Тамбовской области.

Зоя кончила средню школу. Она любила свой дом, своих родичов, училася отлично и планувала серйозно свою будущность, своє місце, як жінка и гражданка великої країни, в которой она жила... Така была Зоя Космодемянска, коли Германия напала на єй Родну землю.

Коли німци почали бомбувати Москву, Зоя приняла то с холоднокровностю и с

самоопанованьом. Она вступила в огньову бригаду и завсе оставалася на посту в часі воздушного рейду. Ни раз она не пошла в подземне склонище.

Одного вечера пришла дому взрушену, єй личка горіли, очі блищають. Она обняла свою маму, посмотріла в єй очи, потом рекла:

"Мамо, я маю секрет ти повісти. Я иду на фронт, на роботу во вражом тылу. То страшно отповідальна робота, и я горда, што мі таку роботу довірили. Прошу тя, не повідай о том никому ани слова, навет брату. Повіч, што я пошла на село отвидіти діда. Памятай, дорога мамочко, ани слова о твоїй дочки, што она пошла в партизаны."

* * *

Мати боялася дашто перечити, чтобы не розрываціся. Но єй очі наполнилися слезами и она, запанувавши над собом, рекла: "Ты береш на себе замного — таж ты не мужчина."

"Та яка-ж разница?"

"Та-ж ты не мушена ити? Если бы ты была мобилизована, тогда друге діло."

"Ты не бесідуй так, мамочко дорога," рекла Зоя. — "Мы не можеме оборонити отчизну под примусом, можеме? Партизаны всі добровольцы."

* * *

Зоя зголосилася до касарень, вошла в велікую комнату. За столом сиділ начальник отряда, до котрого она была назначена. Посмотрівши на юю долго и пристально он звідал:

"А ты не боишся?"

"Ніт, не боюся."

"Оставатися самой ночом в лісу — страшно, правда?"

"Я можу выдержати."

"А коли німци злапают тя и будут мучити?"

"Я выдержу. Я не зраджу никого."

Начальник был задоволеный отповідями и Зоя оставила Москву уж не як Зоя, а под прибраним именем Тани. Навет єй мама не знала о переміні имени єй дочки.

* * *

Пришла зима. Спочатку не було снігу, но земля була уж замерзла, і не було легко найти воду до пиття в лісі, где партизанський отряд Зої мал свою головну квадеру. Одного вечера Зоя выбралася с котлом за водом на поляну. В тьмі она ступила ногом в яму і почула, як би ступила на сходу. Она зачудувалася, що бу ту могло бути — ци нора даякого звіра, ци землянка даякого партизана, ци німецка пасті?

Она не довіряла своєму згаданню земної ями і вернулася скоро зарапортувати о том начальнику отряда.

Огонь був уж вигашений. Партизани ступилися один ку другому на голій землі, котра була загріта попелом, і так спали. Она збудила начальника і сказала му, що она открыла. Всі партизани встали і пошли виходити.

Оказалось, що то був окоп не русских партизанов, а німецьких солдатов. Всю показувало, що они были мушено скоро забератися стади: желізний нафтовий пец, на пецу горнец до половини зо зупом, бутылки, горнятка з недопитим вином, карты до гри, кожаны рукавици, маленька пилка, наладуваний револьвер.

Партизаны потішилися. Ту була готова траншея, і они могли переночувати в теплі. Они наріхтували дров и запалили. Глядаючи далі, они нашли бочку води, пару бляшанок с мясном консервом, невеличкий мішок муки.

“Почкайте”, рекла Зоя, — “Я погошу вас всіх добром різанковом зупом.”

Партизаны забули о змученню и спаню. Они всі смотріли на Зою, як она готовила істи. Она загріла води в горці, умыла стол, замісила тісто, розвалькала го бутылком и порізала на різанку.

Партизаны сміялися и жартували, чекаючи на вечерю. Десят дней они бродили лісами без лыжки теплой стравы. А тепер Зоя варит горячу вечерю для них — різанку с кусками мяса — вечеря над вечерю! Партизаны осипали Зою похвалами; она была счастлива от того. Они были всі счастливые таком неочекуваном счастливом хвильком в их все твердом и небеспечном житю.

* * *

То були дни найбільшої угрози для Москви. 16-го ноября німци почали нову и

сильну офензиву. В тылу партизаны старалися нанести им шкоду, яку лем найбільшу могли — змучити их, обескровити, взорвати мости, поперізувати телефоничны дроты. Но німци чули себе беспечными в селі Петрищево, меж Москвом и Можайском. Они зробили тово село місцем для отпочинку для свого войска.

“Мы увидиме, який отпочинок они будут мати”, рекла Зоя своим товаришам.

Разом з группом молодых партизанов Зоя пошла глубоко в німецкий тыл. Ночами они розвідували для партизанов и Красной Армии. Они перерізували телефонны дроты, взрывали мости, нищили німецкы комуникации. Днями они оставалися в лісах.

* * *

Пришол час вертатися в свою головну квадеру. Но Зоя вспомнула Петрищево и постановила удастися там и мішати в отпочинку німцам.

Разом з другими 10 партизанами Зоя пустилася в Петрищево. Темном ночом они подошли близко ку селу. Товариши Зої осталися позаду на стражі и як розвідчики, а Зоя пустилася сама в село. Скоро потом запалилося пару будинков, тых, котры партизанский командир назначил подпалити. Скоро она вернулася и соединилася зо своими товаришами. Коли они верталися в ліс, они озералися на горячы будовы. Зоя также перерізала телефонны дроты.

На другий день розвідчики донесли, что огонь Зої принюс мало шкоды німцам; лем пару домов згоріло, и розвідчики не могли установити, ци даякы німци в тых домах згинули. Недовольна своєм роботом, Зоя рекла:

“Я знов пойду.”

Ей командир примусил єй заждати один день; дольше она ждати не хотіла.

* * *

Слідуючого вечера она была готова в дорогу в Петрищево. Она оділася, як мужчина в ватованы сподні, валенки, в футряну куртку и футряну шапку. Через плечо она перекинула свою скринку, в котрой были бутылки з бензином, сірники, амуниция.

Она шла том самом дорогом в Петрищево, што и попередно. Наконец она в селі. Ніякого звуку, всьо тихо. Ніякой варти не видно. Зоя мала інструкцию подпалити

колхозну стайню. Она подкрадалася ку ней. Штобы не тратити ни хвильки часу, она выняла бутылку бензины зо свой скриночки, поляла бензином купочку голузя, яке она згорнула и скресала сірник. Нараз ктоси скопил ёй за заду.

Пхнувши напастника, она выняла быстро револьвер зо-за пазухи. Но он был ёй выбитий з рук. Сильны руки скопили ёй за рамена и ёй руки были звязаны назад грубым шнуром. Німецка варта зробила алярм.

Босу, роздіту з верхнай теплой одежи, зо звязаными назад руками, под выміреном на ню люфом привели Зою в дом селянина Воронина. Там німцы мали свою головну квардеру.

Німецкий офицер показал ёй на долгую лавку и она сіла.

* * *

Оберст-лейтенант Рудерер, командир 332-го полка, допытувал Зою:

“Кто ты така?”

“Я тобі не скажу.”

“Ци то ты подпалила стайню пред-тамтой ночі?”

“Так.”

“Длячого ты то зробила?”

“Я хотіла знищити вас.”

Німец пробувал дознатися, кто ёй послал, кто ёй вспольники, где они скрываются. На всі тоты вопросы 18-рочна дівчина отповідала:

“Ніт”. “Не знаю”. “Я тобі не скажу”. Або она молчала цілком.

Німец, пінячися зо злости, крикнул:

“Ты не знаєш? Скоро ты дознашся.”

Он приказал ёй бичувати. Послі 10 ударов он дал' знак перестати бичувания.

“А тепер ты скажеш, где находятся партизаны?”

“Ніт, не скажу.”

“Дайте ёй больше ударов!” Дали больше.

“А тепер скажеш, где партизаны?”

“Ніт, не скажу,” рекла Зоя.

И так ёй бичували и бичували. Ћи сподня одежа была мокра от крови. Но она ани не плакала; ани не нарікала. Она лем кусала свои губы так, што з них шла кров и они спухли. Ани слова информации не могли німцы з ней добыти.

По двох годинах таких мук ёй повели босу и в сподньої одежи іще до другого дому — до дому селянина Василия Кулика.

Там з ньом оставили на ночь солдата. Кажду годину, под люфом свого карабина, солдат выганял Зою на двор, на страшний мороз. Хоц боса и майже без одежи, она шла без протесту. Солдат примушал ёй проходитися по улиці 15 до 20 минут.

Рано німецкий оберст-лейтенант и други офицеры пришли знов и почали ёй допытывать. Она оставалася так молчалива и завязата, як и в прошлу ночь.

Одежом Зои — ёй шапком, куртком и дрігими кусками одежи — поділилися німци. Ћи позволили взяти на себе токо, што осталося от них, но ёй плечи не могли схилитися, ёй пальцы отказали ёй послуху. Одна селянка помогла ёй. Німци іще раз пробували дознатися дашто от ней. Но всьо было даремно.

Шибеница на сельском пляцу была готова. С перекладини висіл шнур. Под шибеницом стояли дві скринки, одна на другой. Зою повели на місце смерти. На єй грудях была повішена бутылка з бензином и таблица з надписом: “Подпаляч домов.”

* * *

Пару соток німецьких солдатов собралися на пляцу. Десятьох німецьких кавалеристов зо шаблями наголо было поставлено вколо шибеници, як бы сподівалися несподіваного рейду партизанов для освобождения своєї Тани. Жители села получили приказ от німцев згромадитися и смотріти на екзекуцию. Не много пришло, а и из тых, што пришли, гдекотры крадком вислизлися гет.

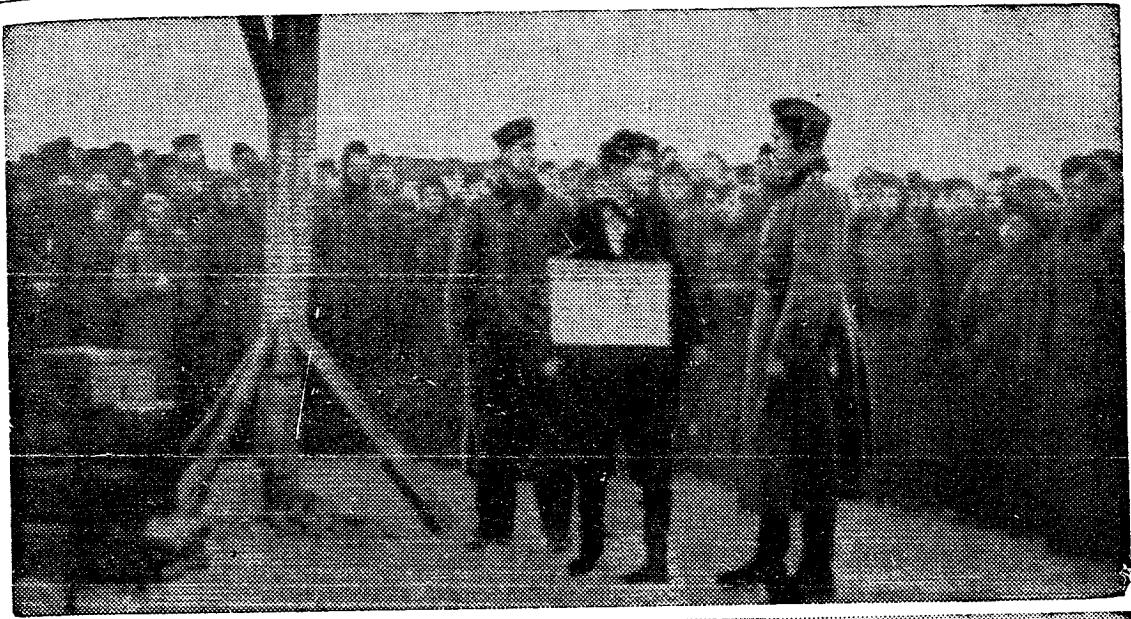
Солдаты вытягли Зою на верхню скринку. Петля шнура была закинена ёй на шию.

Один из офицеров пришел зо своим фотографичним аппаратом, чтобы фотографично зарекордувати екзекуцию. Взяло мудост часу, покаль он знял всі положения, які хотіл. (Тот офицер был убитий под Смоленском майже два роки позднійше, и тоты фотографии были найдены коло него — прим. К. К.).

Зоя ждала спокойно, а селяне, які остались на пляцу, отвернули очі и плакали... Нараз, корыстаючи из ожидания, Зоя звернулася до своего народа и рекла:

“Слушайте, товарищи! Што вы смотрите так смутно? Будте храбры, бортесь, убивайте німцев, пальте их, отровляйте их!”

Кат потянул шнур. Петля почала давити

Зою, но она надлюдским усилием послебодила єй руком и крикнула:

“Будте здоровы, товариши! Борьтесь, борьтесь! Сталин з нами!”

То были єй послідні слова.

Своим тяжким чоботом кат викопнул скринку с под ног Зої, и она осталася висіти в воздуху.

То было пятого декабря. Три неділи, т. є. до 25 декабря, замерзне, под вітром и сніговицом, тіло Зої оставалося висіти на шибениці. Для постраху народа, для ціли покорення го террором, німци не дозволили зняти селянам тіло Зої и похоронити го. Послі трьох неділь они дозволили.

Селяне не занесли тіло на сельський цминтар, а похоронили го коло школы. Там, в тіни лип, они выбрали могилу в замерзної землі и без проповідей и похоронных піний, без виду даякой демонстрации, лем в гробовом молчанию, с петлью на шії, положили Зою на спочинок.

* * *

Німци были откинены от Москвы. Коли Красна Армия освободила Петришево, тіло “Тани” было перевезено в Москву и похоронено в Дівичому монастирі. Аж тогди мати довідалася, што “Таня”, то была єй Зоя. Зоя задержала свой секрет добри.

* * *

1-го декабря, 1942 року, вся Россия радувалася слідуючому донесению в газеті “Ізвестия”:

“В часі первих пару дній (Ржевской

офензивы) бойцы генерала Поветкина розгромили пару частей німецьких войск. Меж ними был цілковито знищений полк, который усмertiл Зою Космодемянскую.”

Национальна гордость

Тепер часто можеме читати в американській пресі, що "руssky вертають до национализму". Што они называют у руських "национализом"?

У руських они называют национализмом горячий патріотизм народу и рост національної гордости. Но то не єст национализм в нашем понятії. В нашем понятії национализмом называют — шовинизм. В западній Европі всі шовинистични партіи носили назву "національных". То були тоти партіи, котры хотіли панования над другими народами. То були попередники фашистських партій. Ку Гітлеру примкнули найперше німецькы националистичны партіи — німецькы националісты с ідеєю "Дейтчланд ибер аллес" — Германия понад всіх. Німецькы националісты були попередниками днешнього німецького фашизма. Гітлер назвал свою партію "націонал-соціалистичном".

Ци мож говорити о таком русском национализмі, о повороті до такого русского национализма, як национализм німецький, або другий западний национализм? Ци мож поровнувати тот национализм у западних народов зо совітским патріотизмом и ростом національної гордости не лем у русского, но и у других совітских народов? Розуміється, што ніт. Такий национализм, яким хвальяте німцы або други западны народы, як не мал так и не має місца в Совітском Союзі. При таком национализмі понижания слабшого народа сильнішым, панования сильнішого народа над слабшим, поневолення слабших народов сильным народом в державі — в Совітском Союзі пановал бы над другими народами народ русский, як то мало місце в панской Польші. Ісли бы то мало місце в Совітском Союзі, то други народы не могли бы быти патріотичными в войні Совітского Союза против гітлеровской Германии, як не были патріотичны в Польші українцы и білоруссы, и Совітский Союз при найбільшом русском "национализмі" не змог бы оборонитися против німецкой воєнной машини. Но мы днеська видиме, што в Совітском Союзі всі народы патріотични и не уступают один другому в патріотизмі. Не менше патріотични от ве-

ликоруссов білоруссы и українцы, грузини и армяне, казахы и татаре.

Так што-ж называют наши "знатоки" у руських "национализмом"? Национализмом называют у руських — національну гордость. Но національна гордость не єст национализм в западном смыслі. У німецькых "наци" ніт ани за одного цента національной гордости. Бо національна гордость єст сильно связана с національном честью. Чоловік, стравивши честь, тратит свою гордость, чоловіче достоинство. Німцы, при своєму диком национализмі стратили національну гордость, національну честь и свое людске достоинство. Німецкий национализм знищил у німецького народа всьо то, на што німцы могли быти національно горди, знищил всьо, што лем припоминало у німецького народа людску культуру, прогрес, світло, знищил у них чувство людского достоинства.

На што днеська може быти гордый німецький народ? Може на людоїда Гітлера и його книжку "Майн Кампф"? На тых зогнаних несчастных невольников в Германии и на их невольничий труд? На тортуры людей, якых не знала история світа зо самого свого початку? На убийства миллионов безборонных людей, меж ними стариков, женщин, и дітей? На страшне знищение спокойных країв, міст и сел? На такы діла не може быти гордый найгорший дикун.

Так што німцы, своим дикунским национализмом, котрому имя фашизм, стягли на себе вічный стыд и проклятие людства, а всьо потому, што тот их дикий национализм позбавил их національной гордости и національной чести.

Русский национализм, о котром нам тепер пишут, то не национализм западного типа — панования над другими, поневолення слабших, а освобождения и помочи другим народам, зровнання их. Национальна гордость руських не позвалят им нищити у других народов то, на што они національно горди, их національну культуру, язык, національны культурны памятники. Напротив, національна гордость руських на их культуру, змушат их помагати другим народам розвивати свою.

Откуда пошла Русская земля

АКАДЕМИК АЛЕКСЕЙ ТОЛСТОЙ

ИСТОРИЯ ЕВРОПЫ ПО-НИМЕЦКИ

Не треба думати, що лем Гітлер приказав вигдумати теорію о главенстві над всіми народами "повоночінної германської раси". Німци задолго до першої світової війни серйозно і планово занялися тим вопросом. Німецька исторична наука з дальновидним обрахунком катала ядом ложних теорій в умы народов, а передовсім в головах самих німців. То робилося в формі вполні корректної і облекалося в академичну бесторонність. В школах Європи і Америки школяре заучували істини, котры здавалися невинними і позбавленими практичного примінення в життю. На самом ділі в них тайно був скритий огромний стратегічний план завоювання і поневолення світа германським імперієм.

Тоты "истини", вкореняны с кафедр університетов и школ, зо страниц почтенных исторических трудов и енциклопедий, сводилися в коренному к трем положениям, на которых и была наложена потом фашистска расова теория.

Положение перве: заселение Європы отбывалося путем передвижения народов индо-германской расы з Даху світа, то єст з предгорий Памира, и Сіверної Индії на захід. До того часу Європа була якобы пуста. Первыми шли кельтичні племена, які осіли по берегам Атлантика і островам Велико-Британії, і тоти племена, котри на берегах Средиземного моря створили грецьку і римську культуру. Потом почался рух племен сивоокої долгоголової германської расы, яка заселила Средню Європу. Што тичиться славян, німецька исторична наука говорить о них неохотно і скupo. Славяне тоже якобы пришли в хвості других рас з Даху світа, но находилися в так диком стані і в беспорядку, што на них не вартало тратити много чернил і паперу.

Положение друге: тоты, двигавшися в Європу расы — так само як і всі взагалі ра-

сы на землі — зо самого початку свого виникнення несуть в собі самим им особливые физичны, моральны и общественные особливости — як дуб все остаєся дубом, а тростник — тростником.

АКАДЕМИК АЛЕКСЕЙ ТОЛСТОЙ

Кельтична раса, напримір, одарена талантами, запальна, битничча, но, взагалі, неполночінна и без будучности. Славяне ліниви, злодіюваты, брудны, неспособны до державности, до мышления и до организованного труда. Зато всіми высшими людскими прикметами заосмотрена германська раса. Она предназначена судьбом до того, чтобы приняти власть над світом, стати господином среди других рас — ци хочеся им того або не хочеся. Житьове пространство ("лебенсраум") — ціла земна куля, а новый поряд-

док, обіщаний Гітлером, — огромна миса дымячоїся свинини для німца и уніврал для працюючих на него других народов.

Положение третє: європейська цивілізація завдаєть своє проісхождение і розвиток виключно германській расі. Германці в V столітті вивернули Римську імперію, вляли свою полноцінну кров в дряхлий світ, на місці розложених римських обычайов утвердили сувору німецьку моральність і створили новий, феодальний порядок. В конці конців, якщо англичане такоже внесли даякий вклад в общелюдську культуру, то лем зато, що в их жилах — капля германської крові саксов і нормандів; якщо французи теже дашто зробили в своєму часі, — то знов лем завдяки германським франкам, які ублагороднили их галльско-кельтську породу; складніше представляється справа зо стародавнім Елладом (Грецією — К. Р.), яка створила світову культуру, коли о германцах ні слуху не було, але і ту фашистські історики вишли зо затруднення: стародавні греки, окажується, перекочували в Грецію із Бранденбурга, із Пруссії; щоби згладити дакотри суперечності з Гомером, у котрого в "Іліаді" і "Одиссеї" указується на розличні греческі племена, які населяли Грецію іще в сідій стародавності, фашистські історики объявили Гомера євреєм і на том пресікли всяку дискусію.

Участь славянських народів в європейській цивілізації, а також огромну роль Візантії німци заперечують. Починаючи з V століття по сей день Європа творилася німцями і при участі німців, і тим самим німци, завоювавши в тридцять девятом році європейський континент, совершили акт історичной справедливості і сіли в Європі законними газдами і панами.

Под видом науки німци обернули свідомо перекрученою ними історію в політичне оружие для підготовки світової агресії. Ми обязані очистити замутнений істочник знання і восстановити історичну істину. Тота задача входить в грандіозний і сміливий план послівоєнної реконструкції світу, в котром повинні быти викоренені всякі можливості для повторення кровавої агресії зо сторони німців або их вспольників. Світ не буде очищений до конца от корня кровавих авантюристів, якщо наука

житя — історія — останеся як предтим пресякнена німецьком ложью і які геройом шкільних учебників буде як предтим представитель "вишої германської раси".

ПЕРЕСЕЛЕНИЕ НАРОДОВ

То одна из найнтересніших байок для дітей. Переселення рас из Даху світа в пусту Европу не было и не могло быти. Рух народных масс подобно морським фалаам — здається, що они біжут здалека и розбиваются о берег, но вода нерухома: лем одна фала вызывает взлет и падение другой. Так и народы в своей массі звычайно не рухомы, за рідким исключением; проносятся тысячелітия над краином, проходят отряды завоевателей, міняються економични условия, общественны отношения, племена змішуються с племенами, зміняться самий язык, но основна масса народа остається вірном своєй отчизні.

На історичній пам'яті мал місце рух германських племен в часах римської республіки і імперії, славян — в епоху Візантії, гуннов, арабов, турок, монголов; в іще більше вчасніші часы на нашество кочовників були виставлені огромні імперії Малої Азії і богатий Египет; в другому тисячелітію до нашої ери архаична Індія з високом туземном культуром була завоювана варварськими племенами, які називали себе ариями, або арийцами, отчизнім которых були днешні Узбекистан і Таджикистан; правдоподобно, подобні завоевательни переселення були і за пределами нашого історичного знання, но во всіх случаях двигалися не народы, не, тим більше, расы, но вооружены отряды варваров шли для грабежа або завоевания на державы, які стояли на більше високої ступени цивілізації.

Таки авантюри починалися в епохи, коли тот або другий варварський народ, кочовий або осідлый, уж зуживал свой родовий порядок і под тисненiem зовнішніх толчков и внутренного роста переходил от патриархальной тишины и розобщенности до бурной епохи творения родовых и племенных союзов и военной демократии. Законы розвития однаковы для всіх народов, які бы не була у них барва кожи. На класичном примірі Чингісхана мож прослідити всю

механику так званого переселения народов. Чингисхан был типичным вождем союза монгольских племен, избранным военным демократиом курултая. В поход с ним пошли всього три тысячи конников-монголов, його гвардия. Всьо осталые бесчисленне, многоплеменне войско, с котрым он, його сыны и военны начальники завоювали и разграбили полсвіта, налипло в пути. Но сами монголы и народы, які дали му отряды воинов для завоеваний, осталися на місци.

Так што, єсли припустити, що европейськи народы: кельти, германе и славяне — пришли в Европу з Даху світа, то на том Даху світа повинны бы сохранитися хоц лем остатки тых народов, які даколи послали на запад дружины завоевателей. Но ни кельтов, ни германов там не найдено. Лем был найденый санскрип—праязык, много кореней котрого — вспольны для языков дакотрых племен Индии, Персии, кельтов, германов и славян. Но тата важна обставина лем доказує, що на огромной территории — от Индии до Атлантичного океана — даколи жили племена з бликими формами общественного розвития и тым самим близкими формами праязыка. Европа была заселена ище в глубокой стародавности.

Николи не было и не могло быти никакой отдельной "германской расы". В патриархальны часы родового быта и кельт, и германец, и славянин ровно жили в огороженных городищах, в округлых хижинах с прутов и тростника, обмазанных глином, ровно сіяли ярец, пшеницу и просо, ловили рибу, били звіря и ставили силки на птицу, добывали мед из дуплистых дерев, так само поклонялися покойным предкам, вірили в духов вод и лісов, называли солнце и соль звуком "сл", а деревяный плуг — звуком "р", або "ор", и бились род з родом за поле и женщин.

И лем уж на ступени родовых союзов, або убльшеного господарства, починают оформлюватися розличия в общественных формах и обычаях и розвиваются язык. И лем в зависимости от близости к римской цивилизации европейськи народы проходят — одни больше ускоренно, други больше повально — свой путь розвития. Кельти, в частности галлы, вчасніше и тісніше здотк-

нулися з Римом, в Галліи были уж и цирки, и лазні, и великоліпны дороги, коли косматы германе ище жили звіріним обычайом по своим лісам меж Рейном, дунайском границом на югі и ріком Лабом (Ельбом) на востокі.

Іще дальше от центров світової цивилизации находилися славяне. Земля их была незмірна: от Лабы — по цілому побережжу Балтики, по Неві, Волхову, Ильмень-озеру и Окі — проходила их сіверна граница; на востокі славянськи поселения достигали Дона и спускалися ку Азовскому морю; на югі — по цілому чорноморському берегу до устья Дуная; юго-западном границом был Дністр. Найбольше стародавни, найбольше заселені місца лежали по Дністру и його притокам.

ГОТЫ — ПО-НІМЕЦКИ

Як знако из учебников, над котрыми потрудилися німци, одному из германских племен, готам, посчастілося на историчной сцені. Вестготы завоювали Испанию, остроготы збурили Римську империю, и их королі почали именуватися римскими императорами. Ціле средновіче, включаючи крестовы походы, шумит и гремит німецкими іменами. Готы были тыми самыми представителями германской расы — ясноволосыми, сивоокими, з долгими головами, які принесли в загнівшу под римским владычеством Европу нову, свойственную лем германцам здорову варварскую культуру, сурову моральность и всі высшы людски якости.

Готы были зачинателями феодальной Европы, готы окутали романтиком величия, славы и силы всі народы германской расы и повели их до выполнения историчной миссии, котра в наши часы выполняются Гитлером.

ГОТЫ — НАПРАВДУ

У готов, направду были дуже долги головы. В 1927 року роскопки в Крыму, близко Бахчисарай, в двох пещерных городах нашли готски захоронения и в них — узки, ненатурально вытягнуты черепы голов. Німецкі археологи, які принимали участь в роскопах, пришли в восторг от подтверждения такого расового признака. Но совітські археологи указали им на тоту обставину,

што нормальний череп не може рости вверх и найдена форма обясняється лем тым, што готы бинтували черепи голов у младенцев, придаючи им благородну форму з ущербом, натурально, для умственного розвития.

Останки найдених под Бахчисарійом готов были потомками тых остготов, котры в IV вікі, при нашествиу гуннов, біжали в гористу часть Крыма и там мирно прожили до завоювания го Екатерином II, ничым за дванадцет столітій не отзначившися в культурном отношении, кромі бинтования черепов.

До II віка новой ери готы жили в Сіверозападной Германии, над Одром, родовыми объединениями, як и други германски племена. Юлій Цезар не дуже высокого мніния о тых варварах: они бояться шумными и нестройными толпами, вооружены деревяными щитами, копьями и топорами, в бою яростны, но легко впадают в панику и утихают, покидаючи даже возы зо своими женами и дітми; в мирном быту мужчины их знати ничего не знают, кромі полювачки, битки и обжерства на пирах: працают у них женщины. Войны и сношения з римлянами всколыхнули их застояне патриархальне-родове болото. Римски историки застают их як раз на ступени роспада родовой формы объединения; у них творяться союзы племен, отряды воинственной молодежы устремляются до завоеваний и за добычом.

В II віку такы отряды германцов, под руководством племени готов, пробераються через дремучы ліси и болота Средной Европы на юг — ку Чорному морю.

Што их тягло там? Причорноморье з неzapамятных часов было теплым місцом народов. Гомер и потом Гередот упоминают о стародавном народі, який жил в тых місцях, — киммерийцах; их покорили и россіяли сикифи, часть киммерийцов ушла в южну часть Крыма, в горы, и под именем тавров проистнувала там до завоювания Крыма римлянами. Сикифи и — позднійше — покоривши их сарматськи племена, близкы славянам, и дакотры славянськи племена, объединены в племенный союз, поширилися по цілому Причорноморью, по Кубани и по степной части Крыма. Они тісними торговыми связами запознавалися з греком культуром греких чорноморских колоний и тых городов, як Ольвія, Херсонес и Понти-

калея (Керчь) — бывша столица Боспорского царства. Они розвили высоку земледельскую и скотоводску культуру. Скифянки выходили замуж за греков, сикифски купцы принимали гражданство греческих городов. У сикифов были кріпости, або городища, такы, як Неаполь, — як го называли греки, — найдений под днешним Симферопольем.

Готы с цілим запалом голодных завоевателей вдерлися в преділы скифо-сарматських земель, покорили місцевы племена и стали на чолі огромного скифо-сарматского племенного объединения. Готы были дики, покорены ними народы — культурны. Сталося то, што в таких случаях все стаєся; остаючись на чолі союза, даючи му свое имя, готы восприняли скифо-сарматско-греческу культуру: обычаи, законы, земледілие, а частым и язык.

В IV віку з востока на Европу двигался военный союз кочowych племен, на чолі котрого стояло племя Хун-ну. Влечучи за собом орды воинов покоренных племен и народов, гунны прошли, як саранча, широком смугом через Сіверный Кавказ и напали на готов. С той историчной даты и починают німецкы профессоры историю германизации европейской культуры.

РОЗГРОМ РИМСКОЙ ИМПЕРИИ

Готский союз причерноморских племен расспался под ударами гуннов. Часть народов была вынищена, часть отошла з дороги страшных кочевников, часть — силом або зо свойой охоты — примкнула ку гуннскому наступу. За страху пред розгромом, ушла из-под удара лем часть западных племен союза на чолі с вестготами, — они утекли через Балканы и послі долгых блукань и пригод докотилиця до Іспании, завоювали ей и осіли на Пиринеях и в сіверной ей стороні.

Под руководством гуннов пестры толпы тюрок, монголов, скифо-сарматов, алманов Сіверного Кавказа и восточных племен готского союза, або остготов, среди которых было много славян, на бесчисленных телігах, арбах, верблюдах, волах и конях, разметуючи всю на своем пути на запад, вдерлися в Паннонию (днешню Венгрию) и створили слабу и недолговічну империю гуннского царя Атиллы, прозванного "бичом божым".

Головном добычом пред ними был для тих всіх варваров — Рим. Старий римський світ уж вичерпал до конца всі можности рабовласницького економичного і общественного порядку — смертельны суперечності роздерали го. Римські раби ждали прихода варварів — избавителій; всяди вибухали повстяння, і гурми людей, яких римське право обернуло в домашню скотину, біжали к варварам, щоби отримати свободу і оружие; вище римське общество — виродившися патриції, імператорська знать, лихвари, мільйонери, — вольноотпущені и земледільці без надежди и спротиву смотріли як валиться будова імперії, не пробуючи більше боротися, отособлювалися в своїх загородних усадьбах, где фантастична роскош украсала их послідні, порахувані дні.

Рим треба было лем пхнути. Німецькі професори приписують туто честь остготам. На самом ділі в преділы гибнучої імперії вдерлися таки самы варвары, які прошли у гуннов школу войны и грабежа. И готам на правду належит честь бессмысленого зруйнования великой цивилизации. Рим, центр світу, запалал так под торжествуючи крики буйноволосых германов, што здавалося — в костер Рима били кинуты всі осем столітій класичної культуры и дымом розвіялися в засмученом небі.

Рабочи и встекло руйнуючи города, циркы, палаты, храмы, театры, библиотеки, германы положили "зону пустыни" меж римском цивилизацием и днем свого торжества. Послі того діяння Европа на сім столітій закрывает свое лицо тьмом средновіча — таки плоды германізации Европы. Король остготов, Теодорих Великий сказал: "Діло германца — владіти мечом, а не пером..."

Тым не менше германцы принесли в зруйнувану Европу ростки нової культуры: то была их варварска земледільська община, германська марка, — она увеличувала продуктивность труда земледільца и служила зашитом його прав и власності пред феодалом (паном); но не приходится говорити о особливой германской культурі: тоты обычай, законы, котры почали вкоренятися в нове житя на місце обесціненного римского права, были не германского, но "готского" походження, іншими словами, были тым культурным достоянием, котре готы заво-

юватели переняли от сарматско-греческой причерноморской культуры.

Коли стихнул грохот крушения античной цивилизации, коли варвары збурили в Западной Европі всю, што мож было збурити и зрабувати, заросли травом римські дороги и в імператорські палати залитали птици, одичавша Европа перешла до діл нового порядка: то был переход от рабовласницького общества, с которым было покончено навсе, до ище не ізвіданых форм феодализма (панщини).

Германські королі в туто вчасну епоху сколочують наспіх огромны державы, величина которых не отповідат их економичному содержанию и разноплеменний склад не дає ніякої тревалости. То чистый авантюризм германської воєнной знати, у которой на пам'яті все ище примір величия Рима. Война — закон высшой моральности для тых могучих тілом королей и баронов, не знаючих писма: из-под розвалин Рима они вивлекли лем христианску религию, конче потребу им для благословения насилия и розбою. Герою всіх школьных учебников, Карлу Великому, удається сколотити світову імперию, обнимавшу всю Европу, кромі славян, но тата фантастична Друга імперія, поглотивша столько даремных жертв, розлітуся скоро, як мыдляна банька.

НІМЦЫ О СЛАВЯНАХ

Ніт потребы повторяти всі глупости, сказаны німцами о славянах; основне сказано Гітлером: "Славяне повинни уступити "житъовий обшар" німцам и сchezнути з лица земли, як низша раса недолюдков".

Дванадцет віков иде завзята борьба меж німцами и славянским світом, котрый стратегично находится в меньше выгодном положению, як німци: Германия, сконцентрована в середині Европы, має можность нанести удары во всі стороны по расположенным на єй боках славянским державам. Но однако даремны были германські усилия за дванаст віков: большинство славянских народов, даже малочисленны, отстояли свою свободу и независимость, и німецькі дикие рыцари добри запамятали удары славянского меча.

Ненависть до славян и задача их принижения была так велика, что німецькі

профессоры засували нос в найдальшы по-темки славянской истории, рознюючую в ней неясности, и во всіх тых місцах дораз подсували своїх індо-германців, без котрих славяне и по сей день жили бы, по их мнінию, як скоты. Но в дакотрих случаях было неможливо скрывати о великих історичных событиях славянского світа и — особливо — о огромной их заслугі перед цивілізацією, о славянізации Византии. Тоты случаи німци обходять або молчанием, або росповідають о них дробными буквами. Они прекрасно понимают рішаючу роль Византии в переході Европы от вчасного средновіча до Возрождения; они добри памятуют о тых часах, коли, ище не знаючи писма, их королі и бароны жили разом зо собаками, конями и звіроподобними єгерями в галях-конюшнях своих замках розбойников, а Велика Болгария уж змагалася в культурі с Константинопольом, переводила книги с греческого и латинского на славянский язык и посыпала монахов до сусідов, — учити писму; а на путях византійської торговли с Западом возникают славянські, кріпкі своїм єдинством, квітучи держави: Чехія, Словакія, Моравія, Хорватія, Сербія, шумна своїми страстями Польща, — под ударами їх шабель тріщат німецькі голови и коронованы німци смиренno преклоняют коліна; в тоты часы, коли всю культуру герцогство німецьких крестоносных рыцарей скерувано было к оруженному захвату славянських земель и створенiu панцирного населенія, яке бы працувало невольничо на тых червонокожих романтиков, з брюхами, роздутими от пива, в Прагі основуєся університет — другий в Европі, а Київ за Ярослава, шумний, красивий, златоглавий, стає другим по Константинополю центром торговли, искусств и политичного впливу.

Штоби створити всі внутренни и зовнішни политични условия для захвата славянських держав, німци завзято доказуют брак историчного и морального права славян, як неспособных до культури и державности, владіти своими ісконными землями. Но найбóльша ненависть німцев — до России, са-ма неприкрыта погорда — до русских.

НИМЦЫ О РОССИИ

Два и пол столітия німци запевняли світ и нас в том числі, что русска держава была

створена в X віку германцами-норманами из диких славянських племен, які жили до той історичной даты на низшої ступені варварства, без признаков державності; дальше — вся история России связана с німцами: державность, торговля, промышленность, наукашли от німцев, а наше ісконне, русске, то лем анархія, росхлябанность, свинство; в революцию Россия выгнала німцев, постановила обйтися без услуг німецьких промышленников и торговцов, генералов и администраторов. — За того она заплатит житьом! — так сказа Гітлер. — Россия и русски повинни зойти с історичной сцены и отдать німецькому народу всі єй земны багатства с покорными русскими мужиками, котры повинни быти вдячны, ёсли Гітлер подаруе им житя.

В початку XVII віка была переведена на русский язык книга историка Пеффендорфія, в ней находятся такы строки: "... Не токмо шведы, но и другы народы европейськы иміют ненависть на народ русский и тщаться оній содержать в прежнем рабстві и неискусстві, особливо же в воинских и морских ділах, дабы сию русскую каналю не токмо оружием, но и плетьми со всего світа выгонять..." От Пеффендорфія до Гітлера — едина выражна лінія: "Выгнати зо світа русску каналю."

А мы, русски, были завсе скромны от сознания своїй величини и силы, от скрушення над своими недостатками; интеллигенция наша все была совістлива и великолодушна и, почитаючи науку, уважительно поглядувала на сухий німецкий профессорский палец, поднятый над кафедром, с котрої роздавалася похвала німецкой расі. От доброты душевной мы даже жаліли бідных німцев. Князь Александр Ярославич туго расу бил, Иван Грозный — бил; коли Петр Великий был в Берліні, король Фридрих по-нижено просил у него місточка, повоюованы фельдмаршалом Меншиковым; при Елісаветі знов туго расу били жестоко; при Александрі I німци кланялися и просили місточок; Николай I из фанфаронства подарувал Венгрию австрійским Габсбургам... Як русскому широкому средцу было не жалувати бідных Михельюв!...

Два и пол віка німци завзято и планово влізали в русске житя, но Россия на их

злость продолжала оставаться русским: у них недоставало ума и таланта, чтобы знатися з русскими в літературі, в іскусствах, в політиці; даже в науці — в той якоби привилегії німців — они були кропотливими систематизаторами, талантливими ремесленниками, но николи не смілыми винаходниками; винаходили руски, німци лемих обкрадували и руский гений продавали за свой; з другої половины XIX віка и в початку XX німецький капитал вел велике наступлене на Росію; царица-німка в часі війни стояла в центрі шпіонської організації, котра под фирмом Всеобща компанія електричества легально проистинувала до самой революції. И нараз, коли Россия, здавалося була уж-уж в німецькій кишені, жовтеньська революція рішительно и навсе стрясла з России вцілившихся в ню німецьких паразитов. Понятна фашистська ненависть до Світської Росії, понятны шалены мечты Гітлера о "крестовом поході" на Світську Росію.

СОРОК СТОЛІТИЙ КІЄВА

Киев — так стародавне місто, якого, може и ніт в Європі. В конці минувшого віка в Триполі, под Киевом, були найдені остатки великих жилищ з начиньом и инвентаром, які относяться до третього тисячеліття до нашої ери (третього тисячліття пред Христом — К. Р.); при дальших роскопках перед русськими археологами почал розкрыватися удивительный образ: Трипольська культура, як єй назвали, обнимат огромный район по Дніпру, Бугу, Дністру, Нижнему Дунаю. Под слоями третього тисячліття отриваються ище больше стародавни остатки пребывания чоловіка на тих місцах, и tota стародавность уходит в сіди вікі, доледнікової епохи.

Встає вопрос о прародині культуры європейского чоловіка именно в тих місцах, в частности по берегам Дніпра, або Славутича, як он назывался предтим, — ріки славян. Изъсканиями советской археологии устанавлюється вспольность Трипольської культуры — епохи неолита и власного металла — с Балканским полуостровом, с архаичном Грецием — Арголидом, с Тройом и, наконец, с егейском культуром Крита.

Чоловік Триполя був земледільцем, який жил в великих домах, з глинобитном

подлогом, з многими перегородками, бытом первобытной коммуны, правдоподобно под властью Матери, патриархши. Недармо стародавни греческы мифы, повідаючи о амазонках, поміщают тото царство женщин в Причорноморі.

Установлена ище больше интересна обстановина: Трипольска культура не має катастрофичных розривов ни с прошлыми віками, ни с послідуочими; в слоях єй нигде не видно гибели туземцов и заселения их попелищ пришлым народом. От каменных топоров и грубой, ліпленої посуды неолита до саркофага Ярослава — на протягу многих тисячлітій — покоління зміняли покоління на берегах Дніпра: трипольцы, скифи, сарматы, славяне-венеды, славяне-анты, поляне... В колыбели русской державы непрерывна линия розвития аж до золотых часов Киева, коли русский чоловік ходил в огромны походы зо Святославом, будувал Софию, торговал с Персиом, и с Цареградом, и с Римом, и с Парижом, на княжком дворі слухал сказания Баяна под рокот струн або проливал слезы над билью о поході князя Игоря...

Німецькы профессоры пришли в встекльость от того, что в Триполі могли обйтися без участі германской расы. Выходил политичний скандал, и всім фашистским нєвіжеством німци заявили, якобы Трипольська культура организувана германскими племенами в часі их руху з Даху світа в Европу. Пришли, организували и пошли дальше — и Дніпр с Киевом, видно, — из давна давна германска колония. Так робится история по-німецькы. Полемизувати с ними не має сенсу: в нашу епоху вразумити німца можем штыком.

АНТЫ

До шестого віка славянски племена в упоминаниях греческих и римских историков скрываются под загальними іменами скифов, сарматов, роксоланов, венедов. Славяне той епохи входили в велики и часто грозны для римлян племенны союзы причорноморских варваров.

С шестого віка византийски историки много починают писати о славянах — Антах, які жили меж Дніпром и Дністром, — славянске имя их — Дулебы, або Волыняне. Анты творили могучий воєнныи племенны

союз. В 540 року они прорываются через линию крепостей, побудувану імператором Юстинианом по Дунаю, проникают майже до Константинополя и в Греции — до Фермопил. Часть их там и осідає на греческой землі родовыми громадами або задругами.

Майже ціле столітіе іде напружена борьба меж антами и Византійським імперієм, все більша сколькість антов осідає землю в границах Византиї. Греческий історик пише о них: "Славяне стали господами нашої країни и жиуют в ней, як в своїй власній, без старунку и страху; мають золото и серебро, стада коней и много оружия и они вчуючи воєнне діло лучше ромейців..."

По описанию сочестників анти велики ростом, великої фізичної сили, храбри и виносливи, не склонни ни к рабству ни послушенству. Знаменита их піхота, вооружена огромными щитами, прямыми з обоих сторон острыми мечами и копьями.

Іх многочисленні поселення меж Дніпром и Дністром звичайно розсположені в трудно доступних місцях, — то невеликі городища, оточені ровом и дубовим плотом, где деревяни або из глины выбиты домы соединены подземными переходами єдны з другыма. У антов ніт єдинодержавної власти, но они собираются на загально народные собрания и радят о всем, особливо о военных ділах. Они окрутни и бесстрашни в бою, но дома — гостинни и незлобивы. Захваченых в плен неприятелей они ділают рабами, но по их закону каждый раб через означеный час може получить свободу, послі чого по своему выбору, або врататся в свой край, або остається у славян, як "свободный друг". Ісли дакто образит им гостя, — то такому мстят смертью.

СЛАВЯНИЗАЦІЯ ВІЗАНТИЇ

Восточна часть Римської імперії — Византия — не рухнула подобно западній — Риму — и не погребла под розвалинами античну цивілізацію. Византия на тисяч літ пережила Рим. Трудний и дуже опасный переход от рабовладільського порядку до феодального (панцирного) был счастливо до конаній Византию завдяки варварському славянському світу; обі сторони виграли от завзятой и кровавой борьбы: Византия получила могучий прилив трудолюбивых славянських громад, славяне взяли от ней досягнения культури, котры дали им можность быстрого перехода от родового порядку до феодализма.

Византия и славяне счастливо розвязали задачу історичных перемін, обернувши войну и руйнованіе в розвитие и укріпление византійского и славянского світа. Так не случилося зо западном частом Римской імперии, — Рим был зруйнованый. Германцы тых часов находилися ище на дуже низкой ступени варварства, за их плечами не было, як у антов, тисячлітной земледільской культуры. Ант, славянин, як мифичный Антей, силу свою находил в прикосновеню к землі.

Выдержавши потрясения пятого и шестого віков, Византия стала хранителем великої античной культуры. Тото отчасти наложило отпечаток консерватизма и кропотливого собирательства на ёй дальшу культурну діятельность. В Константинополі и других городах собираются, коментуються и систематизуются греческа и римска література, філософия, творы искусств, составляется кодекс римских законов.

За два столітія до своєї гибелі Византия передає из рук в руки Европі и цілому світу великий спадок греческого, римского и восточного світа. Не германцы, а Восток и славянский світ зомкнул прорваный ланцуз преемственности культуры.

ВОСТОЧНЫ СЛАВЯНЕ

В седмом віку анты, уж не маючи великого опору, великими вооруженными отрядами переходят Дунай и осідають на землю майже по цілому Балканскому полуострову, по берегам Егейского моря, часть их на долблених ладьях (лодках) — дубах — переправляются на остров Крит, пару сот тысяч пробиваются через Геллеспонт в Малу Азію.

Воєнний союз антов роспадається. Восточны славяне, які тяготіють ку бассейну Дніпра, починают стягуватися в велики племенны объединенія: то волыніе, поляне, древляне, дреговичи, родимичи, северяне, вятичи, кривичи, приильменски славяне. Господарство у них стає больше складним и углубляється классовий розділ. Державами ище управляют віче, бывше даколи всенародным, — тепер под вічевий звон сходяться лем лучши люди — воины, землевластители, купцы,

вся воєнно-торгова демократія. Одночасно с віchem управлять князь — коли-си племенний владыка, тепер — воєнний начальник. Будуються міста, в яких живуть торгові люди, велики землевласники, або "старцы градські", князі дружинники, ремесленники. Більшість селян — свободні люди.

Торгові люди — полувоїни, полукупці — проторюють дороги к двом централам світової торгівлі: на північ-захід к Константинополю і на південь-схід к Ітилю — століті хазарського царства. Арабський путепровідник повідатиме про тих руських торгових людях:

"... Я не виділ людей з більше досконалими членами тіла, як-будто они — пальмові дерева. Они не носять ні курток, ні кафтанів, але мужчины надівають плащ і одну руку випускають зі него. Кожий має при собі меч, нож і сокиру. Они приходять зі своєї країни, кидають якор в Ітиль (Волгу) і на берегу їй будують велики дерев'яні дому. А в одному дому собираються, у кожного єсть лавка, на якій он сидить для торгу..."

Зо всіх восточних славянських земель в девятому віці видаляються, по словам арабських істориків, три найбільше сильні держави: Славія, Куга і Артания. По-руськи то буде: Новгород, Київ і держава приазовських і прикрымських славян — Артания, поздніше княжество Тмурараканське.

ВЕЛИКИЙ СПОР НОВГОРОДА С КІЄВОМ

Із учебників здана легенда про те, що в 862 році ільменські славяни (новгородці) не в силах більше жити "звіринським обычайом", послали за море послів к варяжському племені Русь, і послы сказали Русі: "Земля наша велика і обильна, але порядка в ній немає, приходьте управляти і володіти нами." Начальник племені — Рюрик, всім табором, з жінками і дітьми, вийшов на зов і сіл княжити в Новгороді, а братя його — Сіннеус — в Білоозері і Трувор — в Изборські. С того, гварит, і пошла Руська Земля.

У пінних і убитих фашистських солдат в торністрах найдений короткий інформатор по руській історії, в якому цілком приводиться та легенда, за яку німці держаться дуже кріпко: поперше, она якобы свідчить про бессилию руських самим, без посторонньої допомоги, побудувати свою держа-

ву, подруге, "документально" указує на німцев, як на правдивих будовничих Руської держави. А отсюда — уж ясний висновок, що Россия — стара німецька колонія. Совітська історична наука, бесспорно, представляє нам випадок про варягах так:

В девятому віці сіверні народи Норвегії, Швеції і Данії, звані норманнами, а по-руськи — варягами, переживали беспокойні часи. На розвалині їхньої житлової порядку их родових об'єднань творилася феодальна королівська влада. Вожди родових об'єднань, або кланів, терпіли поражку. И вот IX вік стає свідком незвичайного явища. Из глубоких фіордов Норвегії, Швеції і Данії відплывают одномаштевні кораблі: то вождь клана, викинг — морський король, зо своєю дружиною уходить в невідому даль глядати счастья.

Подплывши к чужій землі, викинг зо своєю дружиною кидалася палити і грабити мирне населення. И там, як позвалияли обставини, нормани або оставалися, щоби властювати над покореним народом, або плили далі. Вдершися в Англію, ку англо-саксам, они основали герцогство Нордкумберленське, во Франції — герцогство Норманське, в Італії — Сицилійське і Неаполітанське королівства. Вспольном прікметом тих германських варварів була их способность розпливатися среди місцевого населення, аж до утрати языка.

Так само, на малюваних ладях, нормани пробиралися в Ладожське озеро, на Ільмень-озеро і далі — волоками (влекли лоди по суші — К. К.) на Дніпро. Пару десятліть продолжалися тоти розбійничі набіги на славянські міста і землі. Несомнінно, варяги використовували незгоду роздроблених славянських племен. В тоти часи меж сівером і югом, Новгородом і Києвом, шла борьба за владіння торговим путем по Дніпру і, тим самим, за первенство той держави, котра повинна стати в руководстві історично подготовленного об'єднання славянських племен.

Варяги не сміли тревало осісти по Волхову і по Дніпру, як то они зробили в Западній Європі. Коли они задуже надокучали грабежами, их били і прогоняли за море, о чом свідчать наші літописи. Славянські племенни об'єднання були уж кріпкі, сильні і богаті; руські люди, як все, непу-

гливи и завзяты в биткі, и розбойничим шайкам варягов оставалося або уносити ноги на своих кораблях, або, перейти до мирного життя зо славянами и ростворитися сре-ди них.

Слова Новгородской начальної літописи о призванию варягов, без сумніву, варяжского происхождения. Так, в англійской літописи IX віка, писаной по-латыни, повідат-ся о том, як островны туземцы, англо-саксы, отправили послов к норманам, чтобы сказати им: "Земля наша обширна и богата, но порядка в ней ніт, приходте правити и вла-діти нами." Тота формула: "Земля наша ве-ліка и богата" и т. д. — вынайдена самими норманнами, так само, як через одинадцет віков німци вынашли формулу спасения Европы от "демократичной анархии" посредством насильного введения фашистского "нового порядка".

На самом ділі на Волхові и Дніпрі мало місце слідуюче: Новгород был тым центром, куды звозилися товары с цілого Сівера и Балтики. Торговый путь из Новогорода шол по Волгі в Итиль. Но в IX вікі, с упадком арабской торговли, столица хозар Итиль захудала, и Волга, як торгова арте-рия, уступила місце Дніпру, або торговой дорогі в Византию. За золоту дорогу по Дніпру и шла тепер борьба меж Новгородом и Києвом.

В Киев, положений в замкі цілой дні-провской системы, звозилися товары в ла-дьях по рікам с сівера и сіверо-востока. В Києві выпробовувалися тисячы лодок-одно-деревок, и на них киевляне отправлялися в торгово-военны походы на Византию. В борьбі за золоту дорогу Новгород коры-стался варягами для перевагы сил: новгород-ски люди договорилися с одном из варяж-ских дружин, у которой вся територия, думати треба, была на кораблях, які борозди-ли Ладожске озеро, та и в отбитом у иль-менских славян городі Ладогі. Князь той розбойничой дружины, — котрого літописи называют Рюриком и чие имя недостовірно, — был посаженый на місце новгородского князя.

Не дримали и киевляне: дознавшися о усиленю Новгорода варягами, киевске віче переманило яких-си двох варягов; рюрико-вых дружинников Аскольда и Дири, с шай-

ком головорізов, прельстивши их набіgom на Византию.

В том часі Рюрик умер. На княжение нов-городске был выдвигненый Олег, досвідче-ный и хитрый воин. Олега мож рахувати фактично первым правдивым князем, а под-писаны ним договоры з Византиом — пер-выми правдиво- историчными документами. Всьо осталъне до него ест легендом, которую фашисты пробуют возвести в историчну быль. Под його предводительством велике войско подплыло и хитростью овладіло Ки-євом. Аскольд и Дири были убиты, и Олег, сівши в Києві князем, сказал то именно, чо-го от него ждали киевляне:

"Да Київ буде матерью городам русским."

Так Київ, завоюваный Новгородом, стал побідителем в вікової борьбі и стал цент-ром, ку котрому потянулися всі славянські земли. Варяги не принесли своєї культури, потому што у них єй не было, кромі воєн-ного навыка бродячых головорізов, сплочен-ных жаждом грабежа, бездомностью и віч-ном опасностью. Варягов было мало, — через одно поколінне они уж ростворилися в русском народі; от них лем оставалися даякий час варяжски имена, но и тоты больше не упоминаются послі крещения Руси.

ШУМНИЙ КІЄВ

Киевляне — воины, купцы — богаты гости; "градски старцы" и откупщики да-ни; дружинники, радны або соучастники воєнных походов, а в мизерны часы — ко-валі, оружейники, кожемяки, бондари и горшечники, всяки промысловы люде, но-сивши при бедрі меч; вся пестра, шумна, жадна до пригод, военной и торговой славы вольнолюбива урма киевлян — сходилася на віче и требувала от князя Олега широко-го розмаху в ділах.

Олег, выполняючи волю киевского наро-да, ходил походом на сіверских славян, на родимичов, угличов и тиверцов и звідувал: "Кому дань платите?" Они отповідали: "Хо-зарам". Олег говорил им: "Не давайте хо-зарам, давайте мі". Он пошол на Царьгород на двох тисячах однодревовок, по сорок мужов в єдиной, проводженый по берегу бесчи-сленным конным войском. Осадил Царьград и, напровадивши на греков страху, якого они до того часу не памятали, потребувал торговли без цла с Русском земльом.

В том поході русских на Царьград, так само, як и в дальших походах, основном цілью было не завоюваніе и не зруйнованіе великого города, як то зробили три вікі позднійше германські рыцари — крестоносцы, предавши огню Константинополь, розграбивши палаты, храмы и библиотеки и розбивши античны статуи с цілом німецкомаждом руйнованія.

Послі легендарной смерти Олега почал княжити Игорь, правдоподобно, один из вызначных Олегових дружинников, чоловік окрутный и пажерный. Київ в тоты часы был отвлеченый от великих историчных задач тяжком борьбом с печенігами, які появилися в южных степях; при браку натуральных границ оборону от диких кочовников приходилося вести летучими сторо-жовыми отрядами, до якіх голосились охотники, храбры и сильны войовники; имена их славилися по всей землі, и вдячна народна память оставила нам богатырски былины о вірных защитниках родной земли.

Византія выкорыстала борьбу с печенігами и нарушила Олегов торговий договор. Тогда Игорь пошол на Царьград, руйнуючи всю на пути. Византійцы розбили його дружину и лодки спалили "греческим огнем", выкидуваним из мідных труб с кораблей.

Узнавши о том, поднялася вся киевска и новгородска земля, — в другий поход на Царьград пошло огромне народне ополченіе. Настрошені византійцы выслали на-встрічу русским послов з богатыми дарами; на берегу Дуная russkы поставили деревяно-го ідола Перуна зо срібном головом и золотыми усами и у його стоп принялі от византійских послов подарки, потребували привернути Олегов договор и згодилися не воювати дальше.

Київ ширился и богатіл. Сам город стоял высоко "на горіх", оточеный ровом и непрелазным плотом из опаленых дубовых бревен, с окованными воротами, с бревенчатом шестизвіздном вежом; за оградом поміщалися деревяны княжы палаты, гридня, где іла и пила дружина, кухні, пивницы, конюшні. У стол города по берегу Дніпра, на Подолі, стояло множество рубленых домов, землянок, кузниц, домов ремесленников, торговых складов, обведеных плотом. Ту дораз на пляцу висіл вічевый звон. На пляцу и

на лодках при берегу шол торг.

Под сам город подходил великий ліс с таким множеством всякой — великой и малой звірины и птицы, што тепер и представити собі трудно. Богата была земля, и народ был сильный и храбрый и родну землю от врагов оборонял, не щадячи житя свого. Под тот час народ уж покидал стары, родовы, тісны городища зо скученными будовами, огорожеными валом и плотом, и селился ширше и вольнійше, звычайно над ріком. Такы новы поселения, связаны вспольнотом господарства и земель, составляли волость, — она платила дань натуrom місцевому правителью — "пресвітлому и великому" князьку, а он отдавал часть собраной дані Києву.

Коли місцевый князьок не мог справитися з волостью або коли Києву здавалося дані мало, — выїжал для сбора сам великий киевский князь з дружином. Дани бралися на око — сколько хватит рука або позволить сила. Волости постоянно бунтувалися и повставали против тяжких податков. Раз осеньом на покорение повсташого древлянскаго города Искорostenя вышол з дружином князь Игорь. Примучил искоростен'цов, взял дань и отъіхал было, но сказал: "Дай, похожу ище", и з малым числом дружинников вернулся и был в Искоростені убитый.

Осталася правити державом його жена Ольга, псковитянка родом. То была сильна, сурова русска женщина широкого державного ума — не в примір мужу своему Игорю. Она з великим трудом здусила древлянске повстаніе и почала проводити в цілой державі упорядкуваны системы зберания дані. Зимом в санях Ольга почала об'їжжати державу, в волостях всяди ставила погосты, або адміністраційны центры, где на місце "пресвітлых князьков" клала своих людей — боляр, або бояр — уполномочила их зберати загальны для всего народа "рокы", або нормы дані.

Силом центральной власти окріпшой державы Ольга привела в єдиний порядок и завершила всю систему так званого варварского феодализма.

ВЕЛИКИЙ СЫН РУССКОЙ ЗЕМЛИ

В варварской Киевской державі выявляются два устремления, два исторични пути. На челі одного стоит Ольга, принявша в Царьграді крещение, с ней — "градски стар-

цы" — велики земельны властителі, понимаючи всі выгоды новой феодальной (панщинянной) системы, и тоты люде, котры так або иначе связаны с Византиом; то путь христианизации, принятие от Византии общественных отношений феодального порядка и мирне сожительство с ней.

Другий путь — то борьба языческого (поганского) Киева с хозарами и Византиом за перве місце на Востокі Европы. О том шумят на вічу, о том за чашом меду стукають пястми князь и усаты, чубаты дружинники, о том в народі говорит молодеж — парубки з дітськими очами и плечами в косу сяжень — тоты, кто може повалити быка на бігу, як Микита-Кожемяка. Тот рух народный, языческий, який иде от свідомости могучости и богатства своих непочатых сил.

Молодый Святослав, сын Ольги, цілом свойом природом, смілостюм ума, храбростью, завзятым устремлением воли стає выразителем тых народных сил. Он любит свой народ, кріпкий на руку и легкий на поступь; он любит свою необозриму землю, по которой тече широкий в поводье Дніпр, якого мутно-зеркальны воды покрыты лодками и тратвами и оглашаются піснями; он любит своих поганских богов, створеных народным воображением сил богатства природы, населяющих лісы, рікы и подполье каждого печища: Стрибога, Даждьбога, скотского владыку — Велеса и больше всіх — бога побід Перуна.

Святослав — первый воин среди своих дружинников и войовников. Он почал наберати войско и обучати го для суровых походов. То была уж не Олегова и не Игорева дружина, — то народна рать (войско), предназначена для великого общерусского діла — борьбы с хозарским царством.

По замерзнемым рікам велике київске войско вышло на Оку, и Святослав приказal вятичам и другым славянским и финским племенам платити дань Киеву. За зиму побудували лоды на Окі и весном поплыли на Волгу и спустилися до Камы. Ту русских встрітило хозаро-болгарске войско. Святослав розбил го и наказал болгарам платити дань Киеву.

В устье Волги, меж двома рукавами, на острову стояла столица хозар, Итиль, оточена кріпкими высокыми стінами. Ту жило,

торговало, молилося по-своему в своих мечетях, церквах и синагогах множество разного народу, бо Итиль, як и ціле хозарське царство, был многонациональным об'єднением множества племен, под властью хана. Он жил ту зо свойом гвардиом в 12 тысяч чоловік.

Київське войско, подплывши на ладьях ку Итилю, зошло з лодок, полізло на стіни и послі кровопролитного боя взяло город и розрушило го так, что до сего часу не найдено місце, где он стоял. Отталь Святослав рушил на Сіверний Кавказ и по дорожі взял хозарский город Семендер, а за ним — сильну кріпость Серкел, побудувану византійцами для хана, — близко днешной станицы Цымлянской. Хозарське царство угасло. Святослав пошол дальше — над Азовске море, где покорил под свою руку славянски племена, котры арабы называли царством Аркания, и, як треба думати, на місци днешной Тамани основал княжество Тмутара-каньске.

Так, на востокі он роздвинул преділы русской земли до тых границ, котры через 500 літ пришлося знов орисувати Ивану Грозному, но уж з іншого, Московского центра. Восточный поход Святослава был лем частию огромной задачи, — пред ним стояло не менше трудне: змусити Византию, а з ньом и европейский Запад признати воєнну силу Киева и його торгове значение, як торжища и посередника меж Востоком и Западом.

Святослав готовился до похода и очекувал случая, котрый скоро представился: Византия, яка все ище называла туманный для ней славянский восток Тавро-скифиом и русских — скифами, сама позвала Святослава в поход против своего врага болгарского царя. С 60-тысячным войском Святослав быстро завоевал всю Восточную Болгарию и через горски проходы вдерся в византійски провинции Тракии и Македонии. Тогда император, чтобы отклонити опасность от Константинополя, подкупил печенігов, и они осадили Киев, где заперлася Ольга з внуками; но города печеніги взяти не могли и отступили от него, услышавши, што Святослав вертатся.

Он вернулся из Болгарии в Киев и сказал матери: "Хочу жити в Переяславці на Дунаю, там середина моїй землі." Ольга

сказала йому: "Похорони мене в Києві, а тоді иди, куди хочеш..." В тих коротких словах нашої літописи выражений цілий сміливий план Святослава і молодих сил держави: сомкнути граници Русі з Византиєм, соединити світ варварський і світ феодальний (поганський і християнський — К. К.). Зробити то було історично неможливо. Святослав потерпів поражку на тій дорозі, але зато перший раз по світу прогреміла слава руського воїна в свідоцтвах греческих істориків, які описали війну імператора Цимісхія з Святославом.

Покаль Святослав громил в южних степях печенігів, византійські політики переманили на свою сторону частину болгар. Святослав з війском скоро вернувся в Болгарію, знов і жестоко повоювал єй і рушил на Адрианополь. Мирні переговори з послами імператора до нічого не довели.

Перва велика битва між греками і передовим війском руських відбулася під Адрианополем. Обі сторони розійшлися, не рішивши діла. Цілу зиму імператор готовився до весняного походу і викликав на допомоч азіатські війська. Весном імператор виступив в похід на чолі знаменитої греческої тяжкої конніці в 30 тисяч конників, за котрим посувалися піші війська і обози з осадними орудіями. Двісті кораблів з греческим огнем були послані на Дунай, щоби отрізати тыл Святославу, сидівшому з головними силами в місті Дористолі на Дунаю.

Вчасним ранком при звуках труб, громілитавр і криках воїнів греческе військо з'явилось перед болгарським столицею Переяславцем. Руські і боргари, обороняючи місто, вийшли з ворот навстріч. "Руські подняли свої огромні щити, обнажили мечи і зо страшним криком кинулися на наше військо..." — пише греческий історик. Місто оборонялося завзято від огромного греческого війська, але стіни були розбиті машинами, дому падали, запалал кремель, де сиділ молодий болгарський цар Борис. Руські вийшли з палаючого міста, построилися тісними рядами і, оточені, не утікаючи і не просячи пощади, билися, покаль не упали всі.

Послі взяття столиці Болгарії византійське військо подступило під Дористол. Навстріч вийшов Святослав зі своїм пі-

хом в 20 тисяч воїнів в кольчугах, острих шлемах, з огромними червоними щитами.

Імператор дванадцять раз водив в атаку свою знамениту конницу "бессмертних", і кожний раз вона розбивалася о стіну руських щитів і копій. Греки отступили і окопали свій табор, а руські окопали ровом місто. Почалася 3-місячна осада Дористола. По Дунаю подошли греческі кораблі, але руські, щоби спасті лади від греческого огню, вивlekли їх на берег. Місто було оточене. Мимо вилазок за поживом, в місті почався голод. Грекам удалося подвести під стіни осадні машини, і вони кидали в місто огонь і великі камені. Руські відворяли ворота і атакували ті самі машини.

Греческий історик, який жив в часі тієї війни, і руський літописець, писавши по пересказам, повідомляють, що Святослав зібрав військовий совіт, на котрому многи говорили, що сили тают, помочи ждати нітів, треба вибрати глуху ніч і попробувати біжати на ладях по Дунаю.

Святослав, вздихнувши глибоко, отповів им: "Такого нітів обычай у нас — спасати живот свій, убігаючи з поля брані; побіжиме — погибне наша слава, сопутница руського оружия. Сразимся мужественно, тажабо жити побідителями, або умерати з є славом. Мертві бо сраму не имут..."

Рано руські вийшли в бой — всі способні владіти оружием. Святослав приказав заперти ворота, щоби никому не захотілося укритися в місті.

Удар руської піхоти, на чолі котрої стояв Святослав, був так яростний, що греки не відрізкали і побіжали. Руські преслідували їх і зашили так далеко, що імператору удалося стянути запасні війська і в середині зноїного юльського дня руські оказались оточеними. Святослав був ранений. Тоді руські устроили кругову оборону і — крок за кроком — по тілам убитих прорвались до міста.

Послі тієї битви Святослав предложил імператору мир. Йоанн Цимісхій охотно, без спору, згодився на Святославові умови: пропустити свободно ціле руське військо з оружием, заошківавши кожного воїна мішком хліба на дорогу, і привернути дружескі торгові відносини між Русью і

Византиом; он увидіся зо Святославом на берегу Дуная; імператор був в золотій зброй і пурпурowych сандалях, свита його красовалася збройом і вышиваними плащами. Русски плыли в лодкі ку місцу свидання, — всі они були в конопльних сорочках, заправленых в широки шаравары, в грубих смазных чоботах. Один из гребцов, одітый так само — в конопльну сорочку и шаравары, но больше чисты, як у других, положил весло, которым он до того часу греб, встал и звідал імператора о здоровье. То був Святослава. “Он був средного росту, не дуже высокий и не дуже малый, — так описує греческий историк, — очи у него були сивы и нос приплюснутый, густы брови, густы висячы усы и голеный подбородок; голова його была гола, лем с темени на ухо спадал локон волос; чуб; стан — стройный, плечы широки и шея толста, в одном ухі вісіл золотый кульчик, украшеный двома жемчужинами и рубином: цілый вид його був похмурный и дикий.”

Он предложил імператору сісти в ладью, на лавку, и так, сидячи, они поговорили даякий час о дружбі и о мирі и так россталися. Святослав з войском поплыл в Київ. А імператор дал знати печеніжскому князю Курі, што Святослав плыве дому с огромными скарбами. Доплывши до дніпровских порогов, Святослав послал войско берегом на Київ, а сам з невеликим числом воинов повлюк лодки через пороги. Ту напал на него Куря и убил Святослава, из черепа його казал зробити собі чашу, чтобы, похваляючись, пити кумыс из черепа Святослава.

Беспечно и надармо зложил Святослав свою голову. Но слід його житя оказался велик для русской державы. Было закончено соберание славянских племен, и заміст разноплеменных интересов дано им єдине

устремление; на цілый світ прогреміла слава русского оружия, недармо греки писали, што русски живыми не поддаются, но воно-зают меч в свое чрево; были обрисуваны границы русской державы и обрисуваны ширше, як то было можливо и потребно, в том была помылка Святослава.

Так або иначе його руками працувала исторична потреба. Русский народ створил державу, и она входила, як могучий сотрудник, в світ европейской цивілізації. При Святославі були заложені всі основы для того. Його сын, Владимир, соєдинил оба наміченных возможных пути — Ольги и Святослава; силом оружия и мудром политиком укріпляючи суверенність Руси, он не побоялся на місце Перуна, свергнутого в Дніпр, приняти от Византии християнского Бога и разом з ним — на зміну варварства — новый порядок феодальних отношений.

При Владимири, прозваном в народі Красным Солнышком, були часы долгого мира; спокойно трудился земледілец, без страху от кочовников, які боялися перелізти через богатырські застави и сторожи и валы, которы протянулися на сотки миль по степям; живо и безопасно торгувал купец — от Новгорода до Херсона Таврического и Царьграда; будувался Київ; при Владимири широко роскрываются жерела народного творчества и складуються старины (оповідання из старых часов, былини).

Take начало Русской земли. “Германской расі” в ней не отведено місца. Най будут вырваны и спалены всі страницы из школьных учебников, які отровляют свідомость молодежи німецким ложью. Русский чоловік повинен гордо нести голову через вікви прошлого в вікви будучого. Красна Армия в нашы дни восстановлює истину в честь великого русского народа.

Из журнала “СЛАВЯНЕ”.

Петро Конашевич - Сагайдачный

К. ГУСЛИСТЫЙ

I

Украинске козацтво в XVI—XVIII століттях высунуло ряд выдатних полководців, які отограли велику роль в борбі против турецко-татарських наїздників. Особливо вславився в тій борбі гетман Петро Конашевич-Сагайдачний.

Починаючи с конца XIV и до початку XVI століття турецькі султаны завоювали славянські держави на Балканському півострові, Валахію, Константинополь, Кафу (на місці днешньої Феодосії в Криму) і весь Крим, узгід Дунаю і Дністра, всю Молдавію з Буковиною. В другій половині XV століття роспочалися турецькі напади на подвладні Польщі українські землі — Подільє і Галичину. Турецька навала, як і монгольська, "загрожувала всему європейському розвитку" (К. Маркс і Ф. Енгельс, творы, г. VII, стр. 276).

Одночасно українські землі, що були під владством Литви, почали дознавати нападів зо сторони Кримського ханства. Татарські феодали (паны) майже кождорочно повторяли свої напади на Україну, палили і пустошили міста і села, брали тисячі людей в ясыр і продавали их на восточних ринках або використували, як рабов в своїм господарстві в Криму.

Тоти турецко-татарські напади перетворили величезну територію южно-восточної України по нижньому і середньому течению Дніпра і южному Бугу в пустыню.

Но прото турецким султанам і кримським ханам не удалося поглотити Україну. В том велика заслуга українського козацтва, вольного вооруженого населення южно-восточної України, яке стало воєнним барьером от навалы татар и турок не лем для самой України, а и для других крайов Европы.

Зародивши іще до XVI століття, козацтво скоро відростало в основному из селян, які утікали от панщинного гніта і концентрувалися в южно-восточної часті України — Каневському, Черкасському і Брацлавському повітах, дуже спустошених татарами і не об'ятых панщинним порядком.

Особливо прискорилася рост козацтва послі Люблинської унії 1569 року, на основі якої українські землі (Волинь, Брацлавщина і Київщина) були оторвані от Литви і присоєдінені до Польщі. Люблинська унія широко отворила двері польським панам в Україну. Они захвачували величезні землі с селами і містами, остаточно закріпощували селян, утискали міста, насаджували католицизм.

В 1596 році на церковном соборі в Бресті була проголошена унія православної церкви с католицтвом. Польському правительству і римському папі допомагала в том зрадниця верхушка українських і білоруських духовних і світських феодалів (панов), які, хотічи укріпити свої позиції в шляхетско-католицькій Польщі, переходили в католицтво і полячилися. Український народ вперто боролся против навязування му унії і католицтва, обороняючи православие. Тота борбба була направлена против наступу польського панства на Україну, який загрожувал ополячити український народ.

Жестокий гнет зо сторони панов викликав массове бігство селян з Волини, Полісся, Галичини на територию восточного

Подолья, южно-восточной Брацлавщины и Наддніпровья. Ку концу XVI столітия южно-восточна Украина покриватся значном сколькостем сел, хуторов и місточок зо силом вольного покозаченого населення. Козачилися также украински міщене и шляхтичы, незадоволены своим становиском.

Рост козацтва являлся великим загрозом для панов. Покозачение массы селянства, предовсім, позбавляло панов робочих рук, подрывало их господарство, уболяшало сколькость "неслухняного", "савольного" населения, яке не признавало над собом власти шляхты и выступало разом зо селянством против ней. А до того козацькы походы на татарскы и турецкы земли заострювали отношения меж Польшом з одной, а Турциом и Крымом з другой стороны. Тыми походами татары оправдували свои напады на Украину, а Турция загрожувала Польши войном, якой Польша боялася и уникала, бо не мала для такой войны ни дост войска, ни средств. Нашовшися в таком положению, польське правительство рішило взяти часть найзаможнішых козаков на державну службу и, надавши им даякы права, выкорыстati их як для поскоромлення козацької "саволи", так и защиты своїх границ на востокі от татар. Тото козацтво, взяте на державну службу, вписувалося в специальны реєстры, и длятого называлось реєстровым.

Но тым польське панство не досягло своєї ціли. Реєстрове козацтво нѣ могло остановити козацької "саволи". Сколькость козацтва и дальше взрастала; отбывалися дальше и його походы на турецкы и татарскы земли. Само реєстрове козацтво не было задоволене своим положением, бо права, якы надало му польське правительство, были уж ограничены, а права уж наданы беспрестанно нарушуvalися. Не могло не отбыватися на реєстровом козацтві и незадоволение селянства и других верств украинского народа пануванием польской шляхты, з якими реєстрове козацтво было спороднене национально, связане вспольном культуром, религиом. Зрештом реєстрове козацтво и його старшина сами брали участь в повстаннях украинского народа против польских панов.

В отповідь на наступ панов на територію южно-восточной Украины козацтво в другой половині XVI столітия утворює за

дніпровскими порогами, то ест, за межами панувания шляхетской Польши, свой центр — Запорожскую Січ.

Запорожске козацтво было в поровнанию добри вооружене. В Січі были арматы, а серед козаков — прекрасны пушкари. Головне оружие у козаков становили шабли и рушницы, з яких они дуже цільно стріляли. Уживали также коротких копий и луков. Панцеров не носили. На суші особливу умілость и отвагу выявляли в битві тaborом, т. е. под прикрытием возов. Знамениты были з них воины и на морі. Флот козаков складался з лодок (човнов), т. з. чайок або байдарок. Чайка вміщала 50—70 людей.

Сучасники малюют козаков, як людей сильных, вытревалых, неутомимых на войні, храбрых и отважных. Старовольский каже, что запорожцы, "коли встрічаются с турецкими галерами (тогдашними воєнными кораблями), волят завсе загинути, як ганебно утікати або поддатися; длятого, навет маючи неровни силы, они не ухиляются от бою и часто перемагают." По словам іншого сучасника, Боплана, "в бою они не щадили свого життя. Большинство з них умерало на полі чести."

В первой четверти XVII столітия козацтво стає могучом силом. Оно числило десятки тысяч войска и обнимало всю южно-восточную Украину.

Борючись против польских панов, козаки одночасно устроювали походы на турецкы и татарскы владіния. З надзвичайным мужеством и смілостью перепливали они на своих легких чайках через ціле Чорне море и несподівано появлялися коло берегов Анатолии. Українска народна поезия дуже яскраво малює опасности, на якы были виставлены козакы в часі тых морских походов. Вот пару таких рядков:

На Чорному морі, на білому камені,
Ясненський сокіл жалібно квилить-проївляє,
Смутно себе має, на Чорнє море спильна поглядає,
Шо на Чорному морю недобре ся починає:
Шо на небі усі звізди потъмарило,
Половину місяця в хмару вступило,
А із низу буйний вітер повіає,
А по Чорному морю супротивна хвиля вставає,
Судна козацькі на три часті розбиває.
Одну часть взяло—в землю Агарську занесло,
Другу часть гирло Дунайське пожерло,
А третя де ся має—в Чорному морю потопає.

Тоты походы набрали особливого розмаху в другом и третьем десятиліттях XVII віку, коли козаки "окурювали мушкетним дымом" Синоп, Трапезунд и саму столицю Турции — Константинополь, наганяючи страху на турков и на того самого султана, перед котрим тримали Польша и іншы европейскы державы.

В 1614 року близко двох тысяч козаков на 40 чайках напали на Синоп, захопили замок, знищили гарнізон, спустошили місто и спалили турецкы корабли. В 1915 року на 80 чайках они предприняли поход на Константинополь и перед очами турецкого султана спалили гавани Мизевны и Архиокы. Розгніваний султан приказаць своому флоту знищити козаков. Турецкы корабли догнали их коло устя Дуная. Але козаки сміло вступили в бой, захопили турецкы галери и взяли в плен самого турецкого адмірала. В 1616 року козаки взяли Кафу, а незадолго послі того предприняли удачный поход на Трапезунд.

В тот сам период запорожскы козакы устроювали походы против турков и татар и вспольно з донскыми козаками. Тоты походы были выразом тых звязей, які истинували меж донцами и запорожцами ище з давних часов и які с часом поширювалися и укріплялися.

Мож сміло сказати, што козаки походы первый раз и навсে подорвали престиж воєнной силы турков и розвіяли загальну думку про их непобідимость. На требование султана польське правительство в своїм договорі с Турциєю в 1617 року под Яругом, обовязалося успокоити и знищити "козацьких розбйників". Зобовязаніе того было для Польши понад єї сили и выполнити она го не могла; кроме того, польське правительство взагалі не желало знищити цілком козацтво, бо оно было головном, а часто єдином силом, што защищало граници от татар.

Прото польське правительство робило все, штобы найтісніше покорити козацтво своїй власти и ограничить його сколькість. Але тоты усилия были марны: козацтво убльшалося числом, а разом с тым зростала и його сила. Сила його показалаася в первой половині XVII століття, особливо в борбі против Турции и Крыму.

И вот именно в тот период росквіту славы козацтва и розвилася діятельность вызначного полководца Петра Сагайдачного.

II

Петро Конашевич (Кононович)-Сагайдачный был з роду український шляхтич зо Самбора в Галичині. Учился в знаної Острожской православной школі, основаної князем В. К. Острожским в городі Острогі на Волыни. Потом вступил до запорожского козацтва. Тот момент зо житя Сагайдачного в "Вершах" ректора Києво-братской школы Саковича описаный так:

Там (в Острогі) Конашевич час немалый живши,
И наук в письмі нашем словенском навыкши,
Потом, видячи ся способным до мензества,
Шел до Запорозкого славного рыцерства.

Появившися на Запорожжу, он, як чоловік дуже розумный, образований, надзвичайно храбрый, енергичный, зо жељізном вольом, скоро занял вызначне місце среди козаков. Незадолго был выбраный гетманом, яким, з даякими перерывами, оставался десят роков.

Один из представителей управляющих магнатских кол Польши — Яков Собеский (отец короля польского Яна Собеского), який особисто знал Сагайдачного, пише про него, што он был чоловіком рідкої мудрости и зрілого суждения в ділах", "дотепним в словах и учинках", "простым способом житя и привычками", надзвичай смілим, який "глядал опасностей, зневажаючи житя" и был "первым в нападі, а в отступі послідним."

Первым великим ділом Сагайдачного, як гетмана, был в 1616 року світлый поход на Кафу, што тогды входила в склад Крымского ханства. Город тот был світовым рабським рынком, где отбывалася широка торговля людми, захвачеными татарами на Україні. Ту перебывал турецкий беглер-бег (генерал-губернатор) з великим турецким гарнізоном, бо Крым был в вассальнной зависимости от Турции. И вот козакы на челях Сагайдачным, спустившиися на чайках по Дніпру в Чорне море, обогнули Крымське побережье, ударили на Кафу и взяли єй. Сакович так оспівує поход Сагайдачного на Кафу:

Несмертельной славы достойный Гетмане,
Твоя слава в молчанию нѣгды не зостане...
За своего гетманства взяв в Турцѣх мѣсто Кафу,
Бо му четырнадцать тысяч там люду забил.
Каторги єдини палил, другии потопил.
Много тогды з неволи христиан свободил.

В 1620 року Сагайдачный на чelі 5 тысяч козаков предпринимат сухопутный поход на Крым. Бой отбылся по сей стороні Перекопа, под самом стїном города. Козаки разгромили и знищили много татар и высвободили с плїна велике число невольников.

Того самого року почалася нова война меж Турциом и Польшом. Коронный гетман польский, головнокомандуючий польской армии Жолкевский вырушил за Дністр. Але турки разбили польске войско. Сам Жолкевский был убитий, а його заступник, польний гетман С. Конецпольский и ряд других военных начальников были взяты в плїн.

Украинский літописець, сучасник тых по-дїй, пояснювал поражку Жолкевского тым, што он враждебно был настроєний до козаков, зо зневагом отнюся до их помочи. Он nibы говорил: "Не хочу з грицями воювати! Най пасут свині и орють землю." Не показували охоты воювати по стороні Польши и сами козаки на чelі зо старшином, што были незадоволены политиком польского правительства.

Користавши з войны Польши с Турциом, козацтво постановило привернути на Україні православну церковну єпархию, скасовану послі Брестской унии 1596 року. В тот час, повертаючи з Москви, через Київ проїжал єрусалимский патриарх Феофан. Патриарх высвятил на всі православны кафедры України, Литвы и Білоруссии епископов, а Йова Борецкого, ректора Київской братской школы, высвятил в сан митрополита київскаго. Визначну роль в том ділі отограл Сагайдачный.

Отновление православной єпархии было важным политичним актом, скеруваним против католицко-униатской политики польского правительства на Україні. Польське правительство и униатське духовенство почали утискати новопоставленых православных епископов. То привело до великого заострення отношений меж польским правительством, католицким и униатским духовенством и шляхтом, з одной стороны, и укра-

инскими міщенками и козацтвом — з другой. Штоправда, под впливом росту турецкой загрозы в тых отношениях незадолго сталися значны змїни.

Послі поражки Жолкевского Польша нащася в критичном положению. Поширилися слухи, што сам молодий турецкий султан Осман готовится з величезном армиом вырушити в поход против ней. Росходилося о same истнование Польши. Тогда польске правительство постановило дораз звернутися за помочом до козаков. Велику надію оно покладало на Сагайдачного, што нераз отзначался в борбї с татарами и турками. Хотя в тот час Сагайдачный не был гетманом, лем полковником, но вплив на Україні он мал великий.

Штобы обсудити пропозицию польского правительства, в юні 1621 року в Сухой Дуброві была скликана рада. Кромі козаков, козацкой старшины, гетмана Бородавки и Сагайдачного, в раді брало участь много православного духовенства. Участники рады добри розуміли, што турецкий поход на Польшу загрожує насамперед козацтву, бо турецке правительство желало знищити козацтво и заселити Україну мусульманами. Рада ухвалила взяти участь в войні против Турции. Але разом с тым выбрала посольство на чelі з Сагайдачным до польского короля. Оно мало представити ряд требований, а головне — заперестанье утисков против религии и утверждение новопоставленых єрусалимским патриархом православных епископов и митрополита.

Раду в Сухой Дуброві описал ксьондз Оборницкий, королевский агент, што был на ней разом с послом Обалковским.

"Першого дня, — пише Оборницкий, — говорил пан Борецкий (митрополит київский — К. Г.) з великим взрушением, дуже сильно, скаржачися на Річ Посполиту и короля, што их стару и святу віру гнетут, нищат, допчут. Винял писмо, прислане вольнянами и прочитал реєстр, сколько там побито за віру, сколько посажено во вязницу, сколько кинено в ямы. Потом Сагайдачный вынял писмо патриарха (в том писмі патриарх на прошение короля умолял козаков взяти участь в войні против Турции. —К.Г.), наперед його поціувал, потом, як прочитал, положил собі на голову. Тогда раптом счи-

нился крик: присягали всі, що обороняти будуть свою віру аж до горла.

Другого дня привели в середину кола королевского посла. Поставили для него дві діжки ци бочки деревяны и застелили килимами. Коли он выголосил коротку бесіду, пан гетман Бородавка приказац стріляти з рушниц и армат, и тата стрілянина тревала без перерви цілы дві години. По закончению єї складали присягу, что будут вірны королю и в теперішной потребі Річи Посполитой готовы на всяку службу, коли сполнены будут их прошения.

Третього дня призначили сотников, полковников, атаманов, есаулов и послов до короля: пана Сагайдачного, пана Курцевича и ище двох. Головна справа посольства, "щоби король утвердил на митрополии и владицтвах высвяченых патриархов; инакше будут брати в неволю шляхту, як им порадил Борецкий".

Посольство виїхало до Варшавы, а козацке войско числом 40 тысяч чоловік на челі з Бородавком вирушило в поход на помоч польской армии. Козакы по дорогі нападали на шляхетски маєтки. Ксьондз Оборницкий с того поводу писал: "Треба дуже боятися, щоби козакы не учинили да-якого великого повстання и не сталася хлопска война. Дуже они ту роспаношилися и все больше взрастат их смілость и сваволя, коли увиділи они себе в таком числі и силі. Бородавка в своїй бесіді на той свойской ради сказал: "Перед войском запорозкым трясеся земля польска, турецка и ціль світ."

Тым часом польска армия подошла ку Дністру. Войсковы инженеры почали будувати мост через ріку, але безуспішно: они не могли справитися з быстрым течением ріки. Один украинец-селянин, який молчки на всю то позерал, пришол им на помоч, предложивши свои услуги. Незадолго мост был готовый, и польске войско з обозом и артиллериом переправилося на молдавский берег Дністра, под Хотин.

Козацке войско не хотіло об'єдинитися с польским, покаль оно не переправится через Дністр; козакы боялися зрады зо стороны поляков. Але и послі того, як поляки перешли Дністр, козацке войско не соединилося з ними, хоц польске командование, занепокоене отсутствием козаков, не раз посыпало до них гонцов.

Головнокомандуючий польских войск, литовский гетман Ходкевич нетерпеливо ждал на Сагайдачного. Послі вістрічі с королем Сагайдачный просто з Варшавы виrushил на театр воєнных дійствий. Прибытье його в польский табор под Хотимом "немало додало отваги", — пише участник походу Яков Собеский. Виїхавши отталь глядати козацке войско, Сагайдачный натрапил на турецкы отділы и мало што не згинул, получивши серйозне поранение в руку.

Коли Сагайдачный прибыл в козацкий табор под Могиловом на Дністрі, рада позбавила Бородавку гетманства и натоміст выбрала Сагайдачного. Послі того козацке войско отразу рушило до Хотина для об'єдинення с поляками.

В козацком войску под Хотином числилось близко 40 тысяч людей. Польского войска было коло 35 тысяч. Козацка артиллерия была ліпша от польской. А турецке войско числило приблизно 150 тысяч людей. Кромі того в його складі было пару десяток тысяч татар.

Бои под Хотином были дуже запеклы и тревали майже ціль місяц вересень. Козакы показували в них надзвичайну смілость и отвагу. Отбивши первы атакы турков, что были скеруваны головно против них, козакы сами 4 вересня перешли в атаку и вдерлися в турецкий табор. "Послі несподіваного вторгнения запорожцов в табор Османа, — пише Яков Собеский, — турков охопила паника: люде всіх звань и становы были в неимовірной тревогі. Сам Осман, який ище не так давно думал, что ніт в світі больше могучого от него, тепер на власны очы увиділ цілу непевность своего положения, и попередна зухвалость змінилася женскими скаргами, коли он переконался в марности своих надій. Розвіялося його рыцарство, с помочом якого он надіялся не лем побідити польске войско, а завоювати цілу земну кулю; тепер лишилася лем одна надія на безславный мір."

Прото бои тревали, хоц не могли уж забеспечити побіду Осману. Длятого он згодился на мирны переговоры, и 9 октября 1621 року договор был подписаный.

Хотинский поход отбил и остановил турецку навалу на Европу. Ціль европейский християнський світ оцінювал тот поход, як світлу побіду над найсильнішим, непобі-

димым до сего часу, врагом. В успешном закончению Хотинской кампании рішаючу роль отограло українське козацтво під проводом Сагайдачного. Того открыто признавали и в Польщі. "Слава их (козаков), — пише Яков Собеский, поширилася далеко среди разных народов."

Хотинский поход был послідним ділом Сагайдачного. 20 апріля 1622 року он помер в Києві от раны, яку получил в часі того походу. Як вірний син свого народа, перед своїм смертью он записал значну частину свого маєтку (пару тисяч золотих) для розвития української культури — Київської и Львовської українсько-православної школам.

* * *

Сагайдачний вошол в історію України, як таланливий полководець, добрий політик, захистник родної культури, як чоловік, що, не зважаючи на свою принадлежність до шляхетсько-старшинського класу и на того, що, в силу умовий часу, підтримував мирні отношения с польськими па-

нами, завсі оставался патріотом своєї отчизни, боролся за родний край.

Про Сагайдачного, як полководца и патріота України, козацтво завсі было високої думки. Именно його на раді в Сухої Доброві козацтво призначило на члів посольства до польського короля, а потім, перед самим походом под Хотин, знов вибрали гетьманом.

Удачны походы на турецко-татарські владіння и, особливо, Хотинська побіда поставили Сагайдачного в ряд найважливіших полководців, геройов українського народа. Пам'ять о нем завсі жити буде с сердцах всіх сівітських патріотов, які за свою отчизну готовы на всі жертви.

В дни великої отечественної войны мужественний образ Сагайдачного запалює наш народ на беспощадну борьбу против гитлеровських варварів, які пробуют поневолити цілій світ и обернути свободолюбивы народы на рабов німецьких імперіалистов.

Богдан Хмельницький

Проф. Н. ПЕТРОВСКИЙ

285 літ тому назад умер визначний герой українського народа — Богдан Хмельницький.

Росквіт діяльності українського народного героя Богдана Хмельницького почалася при конці першої половини XVII століття. В тіті часы майже всі українські землі находилися під тяжким бутом польсько-шляхетських оккупантів.

Ряд повстань українського народа против польських панів був здушений. Гнет оккупантів досяг великих розмірів. Здавалося, що український народ мусить загинути, стратити свою культуру, язык, віру. В тих надзвичай тяжких обставинах український народ нашол в собі сили, щоби встati против угнетателей. В 1648 року вибухла національно-освободительна война.

Богдан Хмельницький родился в 1595 року в городі Переяславі, над Дніпром.

В козацькому войскі Богдан Хмельницький виступат в 1637 року, як воєнний писар, а

в 1638 року — в чині чигиринського сотника. Преслідування зо сторони магната Конецпольського и шляхтича Чаплицького привели до того, что Хмельницький стратил одного из своїх синов, господарство, маєток, женшину, на котрой хотіл женитися, а сам был посажений в темницу и ледво не позбавлений життя.

Освободившися из тюрьми, Богдан Хмельницький с 16-рочним сином Тимошем и с пару єдиномышленниками направился в 1647 року к устю Дніпра, чтобы оттамаль начати борьбу против угнетателей. С того часу вся його діяльність, вся жизнь были посвящены одной ціли — освободити родну землю от насильников, воссоединити український народ в українській державі и об'єднити го с русским народом.

25 и 30 января 1648 року Богдан Хмельницький выгнал при помочи запорожців правительственный гарнізон из Запорожской Січи, завладів ней. Тут повстанцы проголосили го гетманом.

Потом Хмельницький заключил союз с крымским ханомIslam-Girayom III, который обіцал прислати свое войско на помоч. Син Богдана — Тыміш — остался в Крыму, як закладник. Предложение польского коронного гетмана Потоцкого заперестати повстане Богдан откинул и, зо свойої стороны, поставил ультиматум требуючи, чтобы польські войска забралися с України.

В апрілі 1648 року началися активны военны діїствия з обох сторон. Предпринятый 11 апріля поход польской армии против Січи Запорожской дознал цілковитого краху. 24 апріля коло Каменного Затопа повстали реєстровы козакы, посланы против Хмельницкого. Они присоединилися до гетмана. Битва под Жолтыми Водами закончилася 6 мая страшным разгромом польского войска. Незадолго така сама судьба постигла и головну польскую армию, на чолі с польскими гетманами Потоцким и Калиновским. 16 мая под Корсунем она была цілковито розбита, а Потоцкий и Калиновский взяты в плен.

Хмельницький в Чигирині почал енергично готовитися для продолжения войны. Он почал переговоры с русским правительством о вспольной борьбі против Польши и о присоединении України до России. Но цар не осмілился воювати з могучом Польшом. А

Хмельницкий в юлі мал уж не менше 40 полков.

Под Пилявцами, на Волыни, войска Хмельницкого знов встрітились с польском арміом. Уміло маневрующи, Хмельницький выпровадил свои войска в поле и дал генеральный бой врагу. Сам Богдан, як вихор, літал на коні меж рядами своих бойців, подносячи их на духу перед битвом. Битва закончилася побідом українцев.

Послі того Хмельницький пошол походом под Львов, в Галицию, где з новом силом вибухло повстание против оккупантов, потом рушил з войсками под Замостье, откаль повернул на Наддніпрянщину.

23 декабря 1648 року Київ торжественно вістрічал побідителей. Ту Богдан знов готовится до дальнішої войны с поляками, шле в Москву послов с предложением о присоединению України до России.

В 1649 война зыскала іще больше широкий розмах. Хмельницький стоял на неприміримых позициях:

— Стіна зо стіном ударится — одна упаде, друга останеся! — сказал он послу польского короля.

И король Ян Казимир и Хмельницький готовилися до нової войны. В початку 1651 року она знов вибухла — польски войска на чолі с Калиновским, несподівано напали на козаков и розбили войска Данила Нечая. Сам Нечай згинул смертью героя. Но бои под Винницом, где козаками руководил Иван Богун, кончилися полним разгромом Калиновского. В маю на Волыни почали сходитися также головни армии — українска и польска.

18—20 юня шла битва под Берестечком. В день рішаючого бою хан Islam — Giray III, спугавши поляков, не лем убіжал с войсками с поля бою, но и захватил в плен Хмельницкого. Освободивши за великий выкуп из плену, Богдан поспішил под Берестечко и узнал тяжкы новости. Послі 10-дневного героичного опору украински войска дознали поражки. Хотя Богдан, руководивши в тот момент войсками, выпровадил из оточения основны силы, но значна часть артилерии и войск погибла. Литовски войска также розбили части козацких войск и посувалися на Київ. На Наддніпрянщину направилася также и головна польска армія. Україна переживала чорни дни. Столицу єй

занял Радзивілл. Но борьба продолжалася. Украинский народ защищал каждую пядь родной земли. По приказу Хмельницкого киевские мещане подпалили свой город, чтобы выкурить из него врага. Радзивилл был замушенный оставить Киев и отказаться от плана цілковитого поневоления Украины.

Приближавшаяся зима, брак татарских помочных войск, уклончива политика русского царя, страта значной части артиллериї—всё это принудило Хмельницкого ити на згоду с польским правительством. Под Білом Церквом был заключеный тяжкий для Украины трактат.

Весном 1652 року знов починатся война. Хмельницкий блискавично кинулся на врага и под Батором (Подоля) розгромил польскую армию. В том бою згинул сам Калиновский. Около 10 тысяч наємной німецкої піхоты было знищено до послідного солдата. В тоты часы поровнували туто побіду Хмельницкого с побідом Ганнибала над римлянами под Канами, с побідом, котра рахувалася примірном по храбrosti бойцов и гениальности их вождя. Тота побіда Богдана Хмельницкого вконец освободила Наддніпрянщину и Киев от власти оккупантов.

Выполняючи волю украинского народа, Богдан Хмельницкий послал в Москву нове посольство, и при концу юня 1653 року получена была окончательна згода русского правительства на присоединение Украины до России.

Щестий рок продолжалася завзята борьба за независимость, честь и свободу Украины. Воля украинского народа к побіді оставалася несокрушимом. В числі десяток тисяч украинцев геройчно погиб в бою сын Хмельницкого — Тымиш.

Послі присоединення України до Росії

руссій и український народы вспольними силами боролися против своих експлоататоров, разом отражали нападения чужеземных наїздников на родну землю.

Великої миссии — освобождению от угнетателей остальных украинских земель — посвятил Богдан Хмельницкий послідни роки своего життя. В 1654 и 1655 роках украинськи и русски войска, діючи разом, одержали ряд новых побід над врагами, в частності они освободили от оккупантов Білоруссию и Смоленщину.

Объединенны войска знов дошли до Львова, и Хмельницкий затребувал от польского короля, чтобы он отказался от всяких претензий на Украину и вернул Україні западно-українські земли з городами: Владимиром, Львовом, Ярославом, Переяславлем.

В 1656 року Богдан тяжко захворіл и майже не вставал с постели. Роки напруженої борьбы, роки надлюдських усилий взяли свое, подорвали желізне здоровье Хмельницкого. В конці юля 1657 року його не стало. 23 августа народ торжественно похоронил Богдана Хмельницкого в Субботові.

В нашу историю Богдан Хмельницкий вошол, як визначний державний діятель, талантливий полководец, борец за присоединение України к России, борец за воссоединение украинского народа в украинской державі.

В тоты бурны дни, коли украинцы разом з другими народами великого СССР, отбивают нашествие гитлеровской Германии и ей слугов, имя Богдана Хмельницкого напоминает о славном нашем минувшом и запалює каждого з нас на стойку, самопосвятыну борьбу за нашу социалистичну отчизну, за єй честь и независимость.

СТЕПОВА ВЕЧЕРЯ

Встрітилися в засніженых донських степах волк-сіроманець и фриц-голодранець. Ка же волк:

— Дуже рад познакомитися. Ты, певно, голодный, фриц?

— Голодний — отповіл німец.

— Я также, — гварит волк. — А істи хохесь?

— Mi также. Так сядмे и будеме вечеряти.

КУКУЧКА

Німецкий карапельний отряд шол ловити українських партизанов. Раптом в лісі затукала кукучка.

— Куку, куку, як долго мі жити? — загадал фриц.

— Покаль моя куля долетит, — басом отповіла з дуба кукучка...

Великий полководец Кутузов

Больше як полівка водил Кутузов руських солдат в битви — на Балканах и по бережу Чорного моря, в придунайских степах и на бастионах Измаїла, в Центральній Європі и на російських просторах. Долги десятиліття будучий полководец командувал компаніоном, батальоном, полком, корпусом, служил штабним командиром. Бесстрашний в боях, он был двараз тяжко ранений, солдаты выносили го в беспамятство с поля битви, лікари приговорювали го к смерти, а могучий організм побіждал — Кутузов виздоровлювал, и хотя послі одно-го ранення стратил око, но вернулся в строй.

На основі долголітнього службового и бо-йового досвіду розвілся могучий талант полководца Кутузова. Його учителями бы-ли замічательний русський фельдмаршал, по-слідувател Петра I — Румянцев і гениаль-ний Суворов.

Пару раз Кутузов оставлял армію, ставал дипломатом и в Стокгольмі, и в Берліні, а особливо в Константинополі, котрий был узлом дипломатичної борьбы європейських держав, отстоювал интересы Россії, пером посла закріплял завоювання генерала. В ро-ки зтишья на фронтах Кутузов участвувал в роботі державного совіта в Россії, з його іменем рахувалися Екатерина друга и даже Павел перший, до його голосу прислу-хувалися в народі.

Кутузов был одним из самых образо-ваних людей свого часу и ціле життя не пе-реставал удосконалятися. Подорожуючи по Європі, он посіщал єй научни центры, встрі-чался з визначнішими полководцами, в Петербургі дом Кутузова был широко от-крытый ученым, писателям, музыкантам, ар-тистам, поетам, а любима дочка Кутузова стала потом другом Пушкина.

Кутузов знаний и як воєнний педагог. Будучи директором кадетского корпуса, он сам преподавал будучим офицерам тактику, воєнну историю, воспитал цілу плеяду учеников, котри в войні з Наполеоном стали найближчими помочниками Кутузова.

Тото рідке сочетание талантов стратега и

дипломата, педагога и державного діятеля позволило Кутузову правильно розбератися в складних межнародных обставинах, ріша-ти трудни стратегичны задачы, вести за со-бом армию и народ на борьбу з Наполеоном в войні 1812 року, коли рішалася судьба Россії и європейского континента. В войнах з Наполеоном Кутузов командувал войсками, котры были обучены суворовской "наукі побіжджати"; слідуючи суворовской воєнной штуки маневра и сокрушительного наступле-ния, Кутузов примінял стратегию и тактику активной обороны, тактику отхода для даль-нішого суворовского наступления и цілко-витого знищіння врага.

* * *

Битви Кутузова з Наполеоном отбыва-лися в неровных для русской армии, а ча-сом в дуже тяжких условиях. В 1805 року Наполеон, який стремился до панования над світом, сконцентрувал свои корпусы на бе-регу Ла-Манша и заявил, что он высадится на англійском берегу и сокрушит британ-ську силу. На помоч Англіи пришла Россія; в их коалицию вступили Австрія и Швеція. Кутузов с 50-тысячном арміом рушил через Польшу, через нынішню Чехословакію в глуб Австріи, чтобы соединитися в кріпо-сті Ульм з австрійском арміом генерала Макка.

Узнавши о том, Наполеон также рушил под Ульм. Первый раз шли навстрічу собі, чтобы столкнутися в бою, могучий импе-ратор Франции и великий русский полководец. Тысяч километров русски войска шли май-же без отпочинку, без огляду на осень и бездороже, робили назначены 60 верст на добу. Кутузов подходил под Браунау, коли узнал, что огромна австрійска армія в Ульмі ганебно капитулювала. Тепер против 50-тысячной армии Кутузова, змученой тяж-ким походом, Наполеон двинул 200 тысяч солдатов под командом ліпших, уж про-славленых маршалов Франции. Треба было спасати русски войска от окружения и ги-бели. Кутузов повернул от Браунау назад, ку городу Цнайму, чтобы соединитися с

подходившими из России резервами. Його настигали авангарды Наполеона, союзники австрійці не давали ни хліба, ни подвод.

Наступила мокра осень. На маршу Кутузов узнал, что Наполеон перекинул корпус Мортые на лівий берег Дуная, чтобы не пустити русскую армию за Дунай, а головными силами притиснути єй ку Дунаю на правом берегу и знищити. Кутузов обогнал Мортые, встиг перейти Дунай и взорвал за собом мости. Тепер вся русская армия осталася сам на сам с корпусом Мартые, розгромила го на очах у встеклого от бессильної злости Наполеона и откинула го за Дунай.

Первый раз за долги неділи тяжкого похода солдаты расположились на отдых, но скоро Кутузову донесли, что на його армию знов надвигатся катастрофа. По приказу Наполеона маршалы вступили с австрійцами в переговоры о мирі, в часі которых захватили єдиний мост коло Відня. Французски корпуси рушили ку Цнайму, для отрізания русской армии от ідущих из России резервов.

Кутузов дораз приказал генералу Багратиону прегородити дорогу французским маршалам и задержувати их до того часу, покаль русска армия прорвесья ку Цнайму.

Багратион выполнил приказ. Он "цилій день и половину ночи бился против цілої французской армии" (Енгельс).

Находившийся в авангарді маршал Мюрат, боячись, что Кутузов выслizнеся, пустился на хитрость и через парламентеров предложил Кутузову остановитися и начати переговоры о мирі. Кутузов согласился, начал пороговоры з Мюратом, вынудил його тым збавити час, а сам рушил вперед и провадил армию из окружения.

Наполеон пришел в встеклость. Онувіл, что знов на очах цілої Европы Кутузов уходит, зробивши з него дурня, и возновил атаки. Арьергард Багратиона гинул, но продолжал держати противника; сами французы назвали корпус Багратиона "дружином геройов". Коли армия Кутузова достигла Цнайма, Багратион собрал оставших при житю солдатов, пробился из оточения, догнал Кутузова и припровадил зо собом 50 плінных французских драгунов, 2 французских полковников и трофеїны французски прaporы.

На протягу 400 километров Кутузов ці-

ном "мастерских рухов" (Енгельс), уводячи русскую армию, змусил Наполеона роскидати свои корпусы, спас свои войска и добил-ся стратегичного успіха.

* * *

Через сім літ, в 1812 року, на полях битв знов встрітилися Кутузов и Наполеон. Русска армия с тяжкими боями отходила ку Москві. Оставлена была Білоруссия, в руинах лежал спаленый оставленый Смоленск, до Москви оставалося пару переходов, близился кризис войны. В таких условиях Кутузов был назначенний головнокомандуючим вооруженными силами России.

7 сентября на Бородинском полі он дал Наполеону генеральну битву. Русска армия на бородинской позиции перехватувала нову смоленску дорогу и стару, ведучу зо запада ку Москві. У Можайска обі дороги сходилися, и мож было, наступаючи по старой смоленской дорогі обйти лівий фланг и тыл русской армии, отрізати єй от Москвы, выставляючи єй на поражку. Наполеон, все стремившийся к обходному маневру, ту от него отказался. Он постановил фронтальном атаком прервати ліве крыло русской армии коло села Семеновска и потом обйти головны силы Кутузова, расположение в центрі и на правом флангі, притиснути их ку берегам ріки Москвы и знищити.

Кутузов виділ опасность, яка грозила лівому флангу, на старой смоленской дорогі коло села Семеновска, он оставил свои головны силы на правом флангі, близко нової смоленской дороги. Многи историки рахували тото головном помылком Кутузова, но Кутузов писал, что пойде на генеральну битву, если Наполеон не буде його обходить. "Но ежели он, найдя мою позицию кріпкою, маневрировать будет по дорогам, ідущим к Москве, тогда должен буду ити и стати позади Можайска, где всі сии дороги сходятся." И там, на правом флангі и за центром своєї позиции, Кутузов оставил моцны резервы, бо Кутузов рахувал, что "тот генерал, который сохранил ище в своих руках резерв, не побіжен."

Так в рішаючої Бородинской битві, котра была для русской армии оборонительном, в которой ініціатива повинна была належати наступаючому Наполеону, Кутузов позбавил го той перевагы и сохранил можность маневра и контрудара с каждой стороны,

чым принудил Наполеона на кровопролитне фронтальне наступление.

Наполеон атакувал ліве крыло позиции Кутузова, котре обороняла армия Багратиона. Сім раз кидалися французски корпусы в наступ и откочувалися под контрударами Багратиона, який принял на себе и отражал головный удар французской армии. В часі осмой атаки смертельно раненый Багратион пал. Його дивизии, стративши командира, отходили. Император отдал приказ: "Гвардию в огонь!" Головный резерв французской армии — императорска гвардия, рушила в наступ. То грозило гибеллю русской армии. Кутузов, узнавши о грозившой лівому флангу його армии катастрофі, кинул на лівий фланг Наполеона козачий корпус Платова и кавалерийский корпус Уварова. Они посіяли панику среди французов. В страху за свой лівий фланг Наполеон остановил гвардию, потратил час, а Кутузов перевоюл свой резерв ку лівому флангу и вернул ровновагу битви.

Через пару годин Наполеону удалось ціном огромных жертв захватити центральну батарею Раевского, котру обороняли войска Барклая-де-Толли. Барклай ставил завзятый опор, но, стративши віру в успіх, послал адъютанта до Кутузова за дозволом отступати. Што было робити полководцу Кутузову? Он знал, что всі укріплення нашлися в руках французов. Русскии войска понесли тяжкы страты, найближший друг и помочник Кутузова, командуючий 2-м армию Багратион, смертельно раненый и унесеный с поля битвы, а другий його помочник, командающий 1-м армию Барклай, наперат отступати. Заміст приказа отступати Кутузов дал приказ готовитися в контрнаступление.

Насколько правду мал Кутузов, видно из поведения Наполеона. Маршалы требували у него кинути в бой императорску гвардию. Уступуючи их требованиям, Наполеон виїхал ку батареї Раевского и посмотріл на позицию армии Кутузова. Так они стояли один против другого — два полководцы, розділены полем битвы и воля Кутузова, поднимавша в контрнаступление русскии войска, оказалася сильнійшом от воли французского императора.

Наполеон посмотріл на строившыся русскии полки и отповіл своим маршалам:

— Я не можу рискувати своими послід-

ными резервами три тысячи километров от Парижа.

Наполеон приказал оставити Бородинске поле, на котром стратил 58 тысяч убитых и раненых солдатов и 47 генералов. Кутузов на Бородинском полі подорвал наступательну силу французской армии, змусил ей отйти в исходне положение ку селу Шевардино и добился стратегичной победы. Всі ждали зрана контрнаступу на французов, но Кутузов ночом поднял армию и отошол ку Москві.

* * *

Ясным сентябрьским днем Кутузов стоял на вершині Поклонной горы. Перед ним была Москва. Кутузов розуміл, что борьба ище впереди, треба хранити русску армию, рішаючу силу в той борьбі.

Кутузов уміл видіти не лем зовнішнюю сторону войны, он проникал в характер войны, в природу войны. Он виділ, что силы русского народа ростут, а силы Наполеона вычерпуются. Он знал, что русскии селяне уж наносят сокрушительный удар по стратегии Наполеона, одном из основ которой было заосмотрінне армии на рахунок завоюваної країны. Война кормит войну, говорил Наполеон. И так направду было во всіх краях Европы. Но в России селянин палил хліб, жилища, уходил в ліси, почал беспощадну борьбу и армия Наполеона терпіла бідствия.

Кутузов, як никто другой, розуміл Наполеона, который привык в Европі кончати войну захватом великих городов. Кутузов предвиділ, что Наполеон буде ждати мира в Москві. В тот сам час русский полководец, як никто другой, вірил в силу и конечно побіду русского народа. Но треба было продолжати заманювати Наполеона, вычерпувати го, выкористуючи пространство и час для соберания своих сил. Всьо того давало Кутузову внутренню силу, чтобы приняти тяжке рішеніе — оставити Москву и отходити по Рязанской дорогі.

Французски корпусы заняли Москву, император поселился в Кремлі. Но скоро пожар обнял Москву. За Москвом, охватуючи одно село за другим, розгорілся пожар партизанского ружу.

Кутузов первый в военной истории так широко организувал взаимодійствие партизанских отрядов с отрядами селян, что их

удары мали огромну стратегичну вагу. Пості Бородинского боя партизаны знищили и взяли в плен понад 30 тысяч французов. Ісли взяти на увагу, що из 58 тысяч французов, выбывших из рядов под Бородином, значна часть раненых вернулася в ряды, а партизаны выводили з рядов французов "бесповоротно", можно рахувати, що русский селянин дал Наполеону другу генеральну битву.

Тоді Наполеон почал в тревогі думати: где-ж руска армія? Маршал Мюрат на його приказ догнал козачий арьергард Кутузова, откинув козаків і увиділ, що дорога на Рязань пуста. Кутузов виконал гениальний фланговий маневр, звернув з Рязанської дороги на Калужську, отрізуючи Наполеону пути во Францию.

В ході войны было видно перелом. Побідила полководска штука Кутузова, основом котрого були, в умовах борьби с переважаючими силами противника: вытревала оборона, широкий стратегичний маневр по-за поле бою на коммуникации врага, переход в наступление и сокрушительных розгром врага.

Наполеон поняв, що треба як лем можна скоріше миритися, пробувал вести переговоры, терпіл неудачи и, наконец, посылаючи свого министра до Кутузова, он, заміст звичайних гроздь, взмолился: "Mi потребный мир, потребный за всяку ціну. Спасайте лем честь!"

Кутузов приняв Лористона дуже гречно, взял от него два писма Наполеона — одно адресоване Кутузову, друге — Александру I, и почав с Лористоном бесіду о погоді, о Парижі, о французских жінках, о чом угодно, лем не о войні.

Лористон гречно напомнув му, що одно из писем адресовано Кутузову лично. Старий фельдмаршал открыл писмо, прочитал и, граючи конвертом, знов завюв бесіду о розривках, театрі, жінках и вспольных знакомых. Забывши о дипломатичном етикеті, Лористон різко зауважил, що он приїхал говорити о мирі, но Кутузов отповів, що русски лем починают войну и не закончат ей до того часу, покаль хоц лем один французский солдат останеся в России.

Кутузов дал поняти Лористону, що за ним стоїт непокорена Россия и що он знає положение в Европі, яка тяготит владыче-

ством Наполеона. Перед Лористоном был мудрый полководец и дипломат, и Лористон почувствувал, що в пухлых руках старого фельдмаршала не лем писмо французского императора, но и судьба французской армии, и що ту, в маленьком русском селі Леташевкі, а не в столиці, рішатся исход войны, рішатся судьба Европы.

Кутузов отказался говорити о мирі. Наполеон покинул Москву, пустілся ку Калугі, чтобы розбити армию Кутузова, зимувати на Україні и знов начати борьбу в 1813 року. Вот тепер Кутузов перешол от обороны в наступление. В завзятом бою под Малоярославцом он остановил французскую армию и откинув ей на опустошену Смоленську дорогу.

Почалося ганебне бігство Наполеона. "Мог бы я гордитися, что от мене первого біжит Наполеон! — писал Кутузов жені — но Бог смиряет гордью". Великий полководец гнал французов до самой границы. В боях под Смоленском, под Красным он нанес послідни сокрушительни удары Наполеону. Огромна Смоленска дорога стала цминтищем великої французской армии. Кутузов привюл побідоносну русску армию в город Вильно, откуда написал:

"Война закончилася полним истреблением неприятеля."

* * *

Рухнула огромна империя Наполеона, посягнувшего на истнование России. Русски войска вступили в Париж.

Но великого полководца Кутузова з войсками уж не было. Он умер 28 апріля 1813 року по дорогі в Европу. На місті його смерти поставили памятник, и мимо памятника великому фельдмаршалу пошли в Европу русски полки. Тіло фельдмаршала Кутузова похоронили в Петербургі, народ воздал йому велики почести, русска армія склонила над його могилом бойовы знамена и на вікви сохранила память о великому патріоті России, бо память о полководці не умерат, если жизнь свою он посвятил Отчизні.

* * *

Прошли роки, прошли десятиліття, минул вік. Русска армія в 1912 року празднувала столітіе Бородинской победы. Организаторы праздника узнали, що в городі Кишеневі близко казармы 55-го Волинского полка проживат 128-рочний старик Антон

Винтанюк, участник Бородинской битвы. Просмотрели архивные документы и установили, что на правду тот Винтанюк, ефрейтор того самого 55-го Волынского полка, потом фельдфебель, был на Бородинском поле. Он был тяжко раненый коло села Семеновске, где послі боя його нашли селяне и вылічили.

Коли армия Кутузова шла в наступ, Винтанюк вернулся в свой полк, пошол з русским армиом в Европу, побывал в Варшаві, штурмувал Берлин, брал участь в битві народов под Лейпцигом, прошол на параді русских войск по Елісейским полям в Парижі и послі полной побіды в Европі вернулся в Россию. Загоралася война на Балканах, и Винтанюк воювал там, ходил в польский поход, участвувал в боях на Кавказі, и, наконец, герой Бородина стал героям обороны Севастополя.

Винтанюка привезли в Москву, и на параді войск он стоял на правом флангі Волынского полка на Бородинском полю, котре он оборонял, на том самом місті, котре он сто літ тому назад обагрил свойом кровью.

Послі парада Антон Винтанюк в числі гостей пришол ку памятнику Кутузову, коло котрого собиралися царь и його свита, генералы и министры, корреспонденты, воєнны аташе и представители держав всего світа. Всі они, забывши о великоліпном параді, не звертаючи уваги на царя, с подивом смотріли на русского чудо-богатыря.

Стародавний старик-великан стоял, возвышаючись над гурмом вельмож и заграничных гостей, затуманенным взором виділ холмы Бородинского поля и через столітие виділ на них страшне кипінне зударвихся в бою людей и коней.

* * *

ЖИВЫ ВСПОМИНЫ

Фриц з Гансом бесідують в лазареті:

Фриц: — А ты где был?

Ганс: — На Кубани.

Фриц: — А! То была вам там лазня?

Ганс: — Якобы одна — не біда. А то где стан — отразу сто лазнь.

Знов пробігли роки, прошли и десятилітия, и в 1941 року на Бородинске поле знов пришли русски солдаты. Форсуваным маршом прошли они мимо памятника Кутузову, чтобы по приказу товариша Сталина отразити натиск бронированных колонн фашистской армии, яка рвалася ку Москви. В тяжкы дни бойов за Москву памятают свого вождя призыв:

“Най вдохновляє вас в той войні мужественный образ наших великих предков — Александра Невского, Димитрия Донского, Кузьмы Минина, Дмитрия Пожарского, Александра Суворова, Михаила Кутузова! Най осінит вас побідоносне знамя великого Ленина!” Бойцы отстояли в жестоком бою Москву, подорвали офензивну силу войск Гитлера. Зимом 1942-43 р. в новых боях за Родину до высот военного искусства поднялися генералы и офицеры Красной Армии, и грудь их украсили ордены Суворова и Кутузова.

В часі битви у Бородина совітськи воины были собраны в Бородинском музею, який был оберненый в передовий госпиталь. Над головами раненых геройов бородинских бойов 1941 року склонялися портреты геройов Бородина 1812 року. Раненым героям расповідали о Бородинской битві, о Антону Винтанюку, и они, полявши свойом кровью землю, где сто тридцет літ назад проляли кров солдаты Кутузова, восхищалися героизмом своих предков, не думаючи, в великой скромности своей, о том, что в невиданой борьбі з німецкими танками, натиск которых они отразили под Москвом, воины Красной Армии возродили героизм солдатов 1812 рока, умножили славу русского оружия и слава тата знов пройде через столітия и буде звучати вічно.

МИХАИЛ БРАГИН.

НЕ ЧОЛОВІК

— Чоловіче, та не крич на дітей, бо их престрашиш! — кричит с окна тета.

— Я не чоловік!

— А кто-ж ты?

— Я — староста (німецкий...)

МАТИ

Александр ДОВЖЕНКО

Кто помеж вражыми трупами біжит по селу, а село догорює?

Кто стогне? Чие сердце трепоче в груди, як бы выскочити хоче вперед?

То Василь з автоматом и бомбами, Марія Стояніхы сын.

Кто мертвый висить у розваленої печі под небом?

Мати.

Біжит Василь, цілый промоклый от долого бою, біжит взрушеный, тревожный. Як он бился перед родным селом! Розвідчиком был, громил укріплены точки, рознюс гранатом форту, што был даколи дядьковом хатом. Захвіялся враг, погнали.

Пробіжал Василь село, всю тuto, што было недавно селом. Дві сотки пожариць, спалені сады, черепи, ямы и множество застывшого врага в болоті и крови.

— Мамо, где вы? То я, Василь, живый! Ивана убили, мамо, а я живый... Я убил их, мамо, сотки дві... Где вы?

Подбіжал Василь ку оборі. Ту была обора под самым горбком.

— Мамо, мамичко моя, где вы? Родненька моя, што вы не встрічате мене? Чом не слышу я вашого тихого голосу? Где вы, голубко, маменько моя сивенька?

Остановился Василь у хаты, а хаты ніт. Василь в обору — ніт обори. В сад — ніт саду. Лем одна стара груша, а на груші мати.

О, смутна годино!...

* * *

Коли она била ище жива и хата била ціла на краю села, зимом в люту снігову бурю раз о полночи кто-си постукав в двери.

— Кто там?

— Тетко, пусте, гинеме!

— Кто вы, голубчики? Откаль вы, якы?

— Мы руссцы тетко. Свои мы. Летчики! Упали мы.

— Господи, сыночки! Подте скорше. Я двери запру... Штобы дакто не виділ. Таж німцов полно.

Вошли, обнявшись, в хату двох калік.

Упали на подлогу, заснули мигом, якбы провалилися в сон, и проспали майже дві доби. Думала, померли.

Уж и ноги обмивала им горячом водом, и печку натопила, пригрівала дас три разы сіставу — спят. И плакала ночом и днем, вспоминаючи сынов своих Ивана и Василя. Кто их накормит, кто пригріє в лиху годину? Где они? Може, лежат уж дагде среди сніжного поля, и сніжни вітры розвівають их буйни чубы, або висят на шибеницах в німецкой неволі, и вороны клюють им очи на морозі. И никто не взгляне, не заплаче!.. Таке множество смертей вколо. Діти, діти...

Степа Пшеницын и Кость Рябов были оба с Урала. Они належали до той породы русского юнацтва, котра долгы рокы буде предметом науки и глубокого удивления историков великої людской драмы. Заросненые, опаленые холодными вітрами и невзгодами житя, они грозно стогнали во сні, тяжко дыхали. Война взрушила их спячы душы, война. Они были просты уральски юноши, в міру грамотны, честны, роботачы комсомолцы из хороших робочих фамилій. Войны они не хотіли, но они по доброму русскому обычую не плакали и не ховалися от ней. Они пошли на фронт добровольцами, штобы скорше добрatisя до врага и знищити го.

Летчиками они стали быстро и так само просто и легко, як могли бы стати подводниками або снайперами. Природа наділила их всім в добрий мірі, и сами они били добрыми.

— Спочатку, мамко, мы долго гатили фрицов тяжкими бомбами, а потом перешли на культурно-просвітну роботу. Не хотілося нам, правда, но треба, — приказ.

— А што-ж оно за робота така? — звідала Стояніха, коли вечером яко-си тихонько розбесідувалися они в темной хаті.

— Роскидували над Україном листовки, мамко, — сказал Пшеницын. — Штобы знали люде правду о войні.

— Так то вы? О, велике діло ділате,

голубчики мої, — вздихнула Стояниха. — Куды там бомбы, наї им хрін! Велике діло — добра вість в неволі. Така темнота вколо, так забили головы людям лукавими німецькими брехнями, што жити невмоготу. Часом, здавалося, все уж кончено, подумайте...

И ту первый раз, слухаючи просты матерински слова на обездоленой братской землі, почувствовали Рябов и Пшеницын, яка велика миссия им выпала в житю.

В бідной, старенькой хаті, в змерку, под завывание бури и грозный гул отдаленного фронта довідалися они, як переписували люди тоты афишки, як выгучували напамять кажде слово и передавали зо села в село, чтобы не погасла віра. Слова правды горіли во тьмі, як пожары в холодны долгы ночы. Тысячи людей, утративших віру, опутаных обманами в неволі, спаслися листовками от поступков роспачливых и страшных.

Долго сиділи задуманы Пшеницын и Рябов. Потом они росповіли єй, як упали они подбиты ночом среди ліса, як поламали собі руки и ребра и головы побили, як біжали они на восток лісами, ярами, як скрывалися от німцев в ямах, заметях, потоках, и, росповідаючи, сами чудувалися незвичайної своєї силі и волі до житя.

— Где-ж то было, голубчики? — звідала Стояниха, горестно всплеснувши руками.

— Далеко. Километров дас пятсот.

— Давно?

— Та больше як місяц тому. Уж и кости позрасталися.

И показали они матери страшны свои окалічения и раны.

— Нич то, мамо. На живой кости нарости. Мы такы люде, што все уж перенесеме. Нам бы немножко ище полежати и набрати силы, а там проберемеся через фронт хоц под снігом, — утішали стару Марію Стояниху неугомоннны діти.

— Ну, што з вами зробиш? Вот такы и мои...

Дві неділи ховала Марія гостей. Стерегла хату, кормила, а коли все уж вышло, пошла по селу просити милостыню. И никто не отказал єй и не звідувал о нич, хоц каждый про себе догадувался — не могла-ж Стояниха просити про себе.

Но не судилося Марии охранити дітей. Раз рано загуділи арматы. Приближался

фронт. В село вползали новы, потрапаны войска. Марія глянула и в хату.

— Діточки! Идут!

Німцы на порогі.

— Што за люде?

— Сыны мои.

— Брешеш!

— Не брешу, присягам!

— Зревидувати хату!

Боже!

— Гальт! Ваша мати?

— Не руште, они хворы. Поламаны...

— Наша, — рюк Рябов.

— Брешеш, комиссар! — и за оружие.

Стала мати перед дітми. Обох закрила.

— Не дам! Бийте мене... Не дам, людоїди!... Голубчики! Не волчица-ж вас, родила, а женщина, мати!... Мои сыны!

— Чом хovalа?

— Боялася. Вы такы страшны! Таж ни-чого ніт на світі страшнішого от вас!

— Ха-ха-ха! Правда? Ты маш резон, ста-ра. Страшнішого ніт и не може быти! — засміялся німецкий сучий сын.

Через дві години німцы зогнали на пляц всіх недобитков села на очну ставку.

Поставили Пшеницына и Рябова перед селом. Глянули они на людей, — ни одного знакомого лица.

— Прощай Урал... — прошептал Пшеницын, взглянувши на друга.

— Прощай...

— Люде добры, смотте, вот ту Иван и Василь! Ци не познали? — билася Стояниха, як чайка о дорогу. — Скажте, што мои! Што-ж вы молчите? Пожалуйте, та ци вам не жаль? Людоњки!...

Люде плакали и, не боячись грозьб, признали. Навет староста и полицай не сміли сказать ніт.

Одна лем Палажка, вдова убитого партизанами начальника полиции, зловіще молчала.

— Палажка, скаж — сыны! А як ніт, то прокляну тебе на том и на тамтом світі, — шептала Марія Стояниха. — Памятай, Бог тебе звідат, Палазя...

Палажка молчала.

— Фрау Палажка, ци то сыны? — звідал німецкий комендант.

Всі замерли и не зводили очей с Палажки. Стало тихо-тихо.

Комендант почевеніл зо злости. Тлуста

шия його роздулася, як у кобри. Он догадався змову.

— Ну?

— Сыни, — сказала Палажка и опустила очі.

Тоді он ударили єй с цілої сили в право і ліву щеку. Она упала на землю, як спон, не встигши навіть крикнути, а он напараз ку летчикам.

— Ваше називиско?

— Ой — застогнала Марія, як бу ранили єй в саме сердце. Она не сказала им, як она називається, а они не звідали єй по глупої, глупої своєї неувагі и неосторожності.

Зваливши на землю отуди в темя, она не скоро всталася. Но она слышала, як через сон, як звали єй, Пшеницын и Рябов.

— Прощайте, матушка! Спасибо! С та-ком матерью и умерти не страшно!

Роздалися вистріли...

Они лежали на снігу, обнявшись. А єй взяли под руки и повели, избиваючи по дорозі, чим попало. Рознесли гранатами хату и подвели ку груші. Закружилася перед очами груша.

— Но вішайте, не ганьбте мене. Як же мі висіти? Я стара жінка. Дайте мі кулю, одну лем кульочку, молю вас, умоляю!...

Не дали. Тоді она быстроенько стала на пнячок, перекрестилася.

— Не руште, недолюдки. Не дотыкайтесь до моїй шкірі...

Сама наділа.

— Діти!... — и отділилася от землі.

* * *

Долго лежал Василь на снігу под грушом. Никто не слышал ни стонов його, ни жалоб, ни скрежета зубов. Предодноюм, коли от морозу окаменіло його сердце и грозний орудийний гул возвістил зорю, Василь притих, як бу уснув от великого змучення. Потом, вставши зо землі, он поціувал холодну материнську руку.

— Прощайте, мамо... Всю свою добро-ту и мягкость, што подарили вы мі, я оставлю з вами коло грушы, мамо...

Потом он подошол ку пожарищу, взял горсть попелу и закрутіл в шматку.

— Вот токо, мамо, я возму зо собом, што не уставали мої ноги, ни руки, ни сердце.

Проходили дорогом на запад бойовы от-

ряды.

— Боєц Стоян!

— Иду.

— Што за жінка висит?

— Мати.

— Мати?

— Мати, товариши, родна моя мати...

— Рота, сто-о-ой!... Шапки долой! Вперед, ма-а-арш!

Перед ней проходило войско без шапок. Величали діти материнство, идучи в бой. Греміли армати. Солнце сніги червеніло. От арматного грома осипался іней, и сверкаючі сніжинки падали з груш на материнські роскриті очі.

* * * *

Кто-ж не поклонится из живых и грядущих поколінь неумираючої красоті Марії Стояніхы, матери, што просила милостыню для дітей чужих? Смотте, вот она висит перед нами, возносится над родном замерзшом земльом. Руки єй, маленьки и ніжни, з довгими красивими пальцами тоты самы трудовы руки, што так много створили хліба и пряжы, и сімян, протягнулися долонями чути вперед.

Ціла єй маленька фігурка, як бу летіла в холодной синеві, и сива голова єй, похилившася набок, дотыкалася предвесенних хмар.

Вічна слава вашому имени, мамо Маріє!

Не было у вас дорогих одеж, не было ни шолку, ни сезонных капелюхов, ни кованых куфров з мідними замками, што біжати на восток зо страху.

Не розъїзжали вы по світу в интуристах по заграницам. У вас не было часу. Вы, як пчолка були заняты и от росы до росы носили мед в совітский улей, покаль не отняли у вас житя німецкы выродкы.

Но заграница ище приде ку вам, наша прекрасна дама, приде поглянути на вашу печ под небом, на памятник ваш. Цілый світ поклонится вашої красоті, дорога наша мати, славянко — українко дорога.

Ци були вы коммунистком або ніт? Ци был у вас партійный билет? Напевно, не было. Но зерно, посіяне великим сіятелем Лениным, взошло и выросло в сердці вашом.

Най же знає світ, як висіли вы, мамо, на старой груші за други своя в велику всесвітну войну в українском кровавом селі на Україні кровавої.

МОЛЧАНІЕ

АЛЕКСАНДР КОПЫЛЕНКО

Так и жил Карпо з одном руком. Молчал и терпеливо жил, слова дармо не ронил, думы думал.

Літ двадцет тому назад кто-си назвал Карпа безрукым. Приліпла до него тота кличка. Но до одной руки Карпо нияк не мог привыкнути. Робити лівом он майже ничего не мог, та и не пробовал научитися. Праву в госпиталю так начисто, до самого плеча, отняли, так якби єй там зроду не було.

Мало не каждый вечер ставал для Карпа глухом ночом. Роздіваючись насамоті в пустой своєї хаті, Карпо кождый раз зо смутком позерал на тото місце на плече, где повинна бути рука. Тепер там ружовіла туга натягнута тонка кожа с кровавим рубцом по середині. Бессильний гнів заливал сердце. Єсли бы хоц на войні, с пользом, геройски стратити руку. А так...

И вспомнулося, як был он з руком, яким был веселым, задеристым паробком, сімнадцет-рочним. О том давно уж всі забыли. Забыли и о том, як остался Карпо без правой руки. Та и чого таке памятати людям? Своя біда забываетя, а чужа... Столъко літ минуло, як памятати! И свідков не остался, — котры умерли, іншы покинули село.

А Карпо, як смотрит на рубец у плеча, сховатся под плахту, та̄к и видит, — встає перед закрытыми очами всьо, что было, як бы вчера сталося...

...И вот приходит німец. Офицер німецкий. Високий, немолодый уж, тлустомордий.

... Народ стоял перед офицером, окруженым солдатами зо всіх сторон. Німцы требували ку завтрашньому дню здати столько всякого добра, сколько село не назбэрало бы и за цілий рок. То было 19 июня 1918 року. Люде, перебиваючи єдны других, кричали, что они не могут принести столько добра.

Почался шум. Карпо стоял впереди всіх и громко, роздільно крикнул в лицо офицеру, что **най он не страшит дуже, что они**

не из страхливых. Ци людям з голоду помети, ци як?

Голе, як коліно, лице офицера нараза почервенило. Он зробил два кроки и выстрілив в Карпа из револьвера. Карпо шаражнулся в сторону, и куля попала не в грудь, а в праву руку — у самого плеча.

Карпо стратил память.

Вернулся он с госпиталя совсім другим, як бы разом з рукою отняли у него веселу юность.

Веселый запівала и жартовник, хитрый на выдумки, добрий танцор, Карпо притих. Все думал, який з него тепер чоловік? Хотіл повіситися, но не рішился — страшно. Пошол з дому глядати офицера: обышол за літо и осень всю Україну, но офицера не нашол. Не посчастило му: за три дни до його выхода из госпиталя офицер сам виїхал зо села.

Молчаливо жил Карпо. Дівчат ганьбился. Убожества свого ганьбился. А потом и поздно было о дівчатах думати.

Іхати зо села никуды не хотіл. Пошол в пастухи и навет в колхозі ни за што не хотіл перейти на другу роботу. Сколько йому не говорили, он покрутит головом и молчки одыйде. Карпа больше не рухали, потому что пастух з него был, правда, незамінний.

А ту война пришла. Она пригнала в село, як ураган. Всьо заполнила война, всі мінuty, дни, місяци.

Може, никому на селі так не вълася не-нависть до німца, як Карпу. Он зо зависть проводил на войну молодеж, а сам не спал ночами. С того часу он был ище больше молчаливый и замкненый в собі.

Коли колхоз несподівано поспішно зберался уходити на восток и люде, встревожені незнаньом далеких дорог, цілували родиму землю, Карпо никуды не пошол. Он не выходил зо своєї самотной хаты и сказал лем предсідателю колхоза:

— Моя однорука доля каже мі остатися. Нехочу быти вам тягаром. Куды я того понесу? — вяло махнул он руком.

Предсідатель, колхоза ничего не сказал, на бесіди не було часу.

Сховался Карпо в хаті и не виходил навіть людей проводити. Много дній не виходил на улицу. Скотини в селі майже совсім не осталося, и пастух був без роботи. Карпа взяла така тоска, что он ушол в луги и там блукав, лежал на своїх улюбленых місцях — голодний, худий. Потом вертался дому, молчки клаля спати, но заснути не мог. Он ждал німцев, а они долго не шли.

Одного разу позднім раном виходил Карпо на безлюдну улицу села. Сонце стояло против него совсім низко и ласково пригрівало. Но того не радувало Карпа. Он забеспокоївся, коли увидів німцев в воєнних мундурах, котри приказали всім, яки позостали в селі, явитися в школу.

Карпо подошол ку школі и молчки стал в невеликій купці селян. На ганок виходил сивий німец, червенолицый, високий, в окулярах. Он прихромувал на ліву ногу и оперался на грубу палицу. Німец спокойно оглянув гурму. Он стоял и молчал. Под носом іжилися білі усы.

Нараз Карпо, хвіючись и натыкаючись на людей, як сліпий, рушіл ку ганку. Всі зарушалися и росступилися перед ним, потом почали толкати єдни других. Таким взрушенням никто николи іще не виділ Карпа. Он шол вперед, не спускаючи впертого, острого взгляда з німца.

Коли німец што-си остро крикнув, Карпо остановився близко коло ганку и засміялся. Гурма отступила назад, потому что первый раз, за десятки літ, Карпо сміялся. Тот сміх здавался людям страшним.

— Чого тобі треба? — ломаном, но зрозумілом бесідом звідал німец, витягнувши из кобури блисачий револьвер.

Карпо низко, с повагом поклонився:

— Я, пане, вас давно ждал, а вас, пане, все не було. Ледво дочекался. Не можу я передати вам, пане, як я радуюся. Витайте, пане, будте здоровенькы, — сказав Карпо з лицом, освіченем солодким усміхом.

Услыхавши таку бесіду, люде гадливо повернулися от Карпа. А он іще раз поклонився и іще раз повторил:

— Витайте пане, будте здоровенькы.

Німец опустил руку з револьвером, и оглянувшись Карпа с ног до голови, рюк:

— Дякую. Будеме порядки наводити. А тебе як звати?

— Карпо безрукий, пане, — отповіл Карпо.

— А ты, Карпо, будеш мі помагати. Вы будете слухати го, запамятате? — крикнув німец на селян. — Днеська починаме молотити. На роботу идут всі.

С того дня змінился Карпо. Он не отходил от німца, не спускал з него ока. Он охороняв и стерег німца лішче, як найвірніший пес.

Навет по ночам Карпо боялся покидати Вильгельма Мейснера. Он брал свою одежду и спал под открытым небом на землі, под окнами німца. Никто не подозрівав, что Карпо не спить. Он не зводил очей з окна. Он прислухувался до кроков в комнатах, до голосов, до бесіди.

Наконец и сам німец привык до услуг калікі. Рано, выходячи зо школы Вильгельм Мейснер ждал, коли ку нему подойде Карпо и скаже свое: “Добрый день, пан Мейснер. Як сте почивали?” Тогда німец успокоювався, потому что всі люди в селі, кромі Карпа, смотріли на него хмуро и не скрывали своєї ненависті.

Одного разу Мейснер увиділ, як, насвистуючи яку-си пісенку и усміхаючись, Карпо старанно точил топор, начасы пробуючи пальцом острия. Німец застал го несподівано за том роботом.

— Чого ты все усміхашся, Карпо? — звідал Мейснер.

Не ховаючи усмішки, Карпо рюк, спокойно поднявши чисты, легкы очи:

— Я думам, пане Мейснер, што тым топором мож бути убити чоловіка. Правда?

— Чоловіка мож убити чым хочеш, — засміялся німец. — А кого ты хочеш убити, Карпо?

— Кого? Того, кто у мене руку отнял. Без руки мя оставил.

— Кто, большевик? Колхоз?

— Один тутешний чоловік. Така була история... Ударил и не стало руки. Вот я и думаю, што огріти бы го топором. Скажте, пане, чоловіка не страшно убити? — наивно звідал Карпо.

— Ніт, дуже просто, — бац, бац и всьо! И лежит.

— Ой, як здоровово! Бац, бац и всьо, —

Карпо засміялся роскотисто, дусячись нездіржним сміхом.

Бесіда несподівано урвалася. Німец нараз рюк суворо:

— Ну, иди собі, Карпо, ід и не приход більше.

Карпо поклонився и покорно вишло, пожелавши добрийної ночі. Німец не отповіл.

На другий день рано, коли Мейснер вишло на двор, Карпо уж чекал го и, як все, поздоровил:

— Добрий день пане Мейснер. Як сте спочивали?

Німец ничего не отповіл, лем молчки, подозріло взглянув на Карпа. Хмуро стиснувши губи, Мейснер зробил ище пару кроков и, остановившися против Карпа, вирав нараз из кобури револьвер. Он привично, легко держал оружие в зогнутой руці, никуды не цілился и смотріл на Карпа.

Карпо почул, як кров фальтом скlyнула у него з лица и ноги затряслися и задрожали. Холод страху, што всьо утрачено, змійом пополз по спині.

— Што з вами, пане?

— Смот, свиньо, — нараз рюк німец и показал очами на галку, котра спокойно чистила клюв на даху стодоли. Гріянул вистріл, и галка, затрепотівши крылами, скотилася на землю и замерла.

— Вот як я стрілям... Розумієш? Ты...

— Розумію.

— Ісли я увижу тебе ту на отдалению моего вистріла, то с тобом буде того само, — показал на мертву птицу. — Марш! Шнель! — Мейснер вимірил люфу револьвера на Карпа.

Карпо не ждал більше напомнень. Он немного цофнулся, потом обернулся и зо всіх сил побіжал через село, ку лісу.

Через пару днів в лісу нараз встал перед Карпом, як бы зо земли вирося, чоловік — не с того села, незнаний. Похлопує вітком по холяві и молчит.

— Ну, вот, Карпо Безрукий, давайте поговориме по душі.

— А вы кто такий будете, што хочете зо мною бесідувати, та ище и по душі? — отрізал Карпо гнівно.

— Та вы, Карпо, не гнівайтесь. Вот уж три неділи, як німци с Мейснером в село въїхали. Народ терзают. О вас бесіда пошла. Мы слідиме за вами. Убити вас, Карпо,

як зрадника, не трудно. Но што-си ту не так...

— Кто вы такий?! — крикнул Карпо и почевеніл.

— Я из партизанского отряда. Командир мене послал. Німцу-то тому, Мейснеру, пришол час и на другой світ дорогу показати,— спокойно рюк чоловік.

— Не посміте! — спугано крикнул Карпо. — Никто не сміє! То мой німец — слышите? Двадцет штыри роки я того німца в той груди носил. Не дам! Так и передайте командиру, што німец мой... Ліпше не руште го и мене также. А я скоро ку командиру сам приду. Так и передайте. Слышите?

— Добре, передам. Знате, дядько Карпо, я — чоловік старый, сідином припорощений, и дашто памятам... Скажте, німец Мейснер, то он? — партизан показал на праве рамя Карпа.

— Он, — довірчиво прошептал Карпо.

— Ну, Карпо, смотте, не промахнійт. Ни пуху вам, ни пера.

Бурном темном ночом, коли дерева пригиналися до самих коренів и глухо шуміли под ударами вихру, а штыки близкавиц пробивали чорни хмары, и подхоплена тутым вітром злива шаліла, Карпо Безрукий, в молчанию, оставил в школі на постели стратившого память німца без обох рук. Потом, мимоходом, он запалил свою хату, штобы ничего не осталося за плечами, и, насівзі промокший, быстро пошол зо села, долго оглядуючись на танцуючий в хмарах розовий отсвіт пожара.

Thomas in The Detroit News

Виділ глупий німец кости французов, а шол по смерть...

Велике сердце

БОРИС ЛАВРЕНЕВ

Он стоял перед капитаном — куртоносый, скучающий, в куцом пальтишку з рижим коліром из шерстяного бобрика. Його округлый носик почевеніл от студени степного суховія. Посинілі губи дрожали, но чорні очі уважно і майже строго смотріли на капитана.

Обутий он был не по погоді, в сірих пілотняних пантофах, протерти на носках.

Капитан читал препроводительну записку, принесену связним зо штаба оборони участка: "... быв задержаный рано у передного края... по його показаниям, он за час двух недель розвідувал німецькі сили в районі совхоза... посылали го, як могучого придатися батареї..."

Капитан зложил записку и сунул єй в кишинку.

— Як тя звати?

Мальчик витягнувся, вскинув голову и попробував, отповідаючи, щелкнути запяятками, но заболіло, и он торопливо сказал:

— Николай Вихров, товариш капитан.

Капитан посміхнувся на його пантофах и покрутів головом.

— Мокроступы у тебе не по сезону, товариш Вихров. Ноги застыли?

Мальчик потупився. Он зо всіх сил встримувався, чтобы не заплакати. Капитан подумал о том, як он проберался ночом в тих пантофлях по жілізной от морозу степи, и йому самому стало зябко. Он доткнув плеча мальчика.

— Зайдеме до мене в хату. Загрієшся — побесідуймо.

В командирском казематі топилася печка. Мальчик стоял коло порога, озераючись.

— Роздівайся, — рюк капитан: — у мене ту тепло. Грійся.

Мальчик зняв пальтишко, акуратно зложил подкладком наверх и, привставши на пальці, повісили поверх капитанського сердечка. Без пальто мальчик был дуже худий. Капитан подумал, што он певно и голодний.

— Сідай! Найперше закусиме, потом діло. Чай кріпкий любиш?

Капитан налял чаю в своє порцелянове

горнятко и поставил пред ним.

— Клад цукер!

Мальчик исподлобья кинул на него дивний взгляд. Худеньке лице зморщилося, и на стол закапали дуже велики, неудержимы дитинські слези. Капитан вздихнув, присунувся до мальчика и обняв його костляві плечи.

— Ну, шмар, — рюк он переконуюче, — шмар. Што было, то сплило. Ту тебе не скривдят.

Мальчик быстрым и стыдливым рухом змахнув слези.

— То... я лем так... товариш капитан, — рюк он виновато: — я не о собі. Я маму вспомнил.

— Вот ты який, — протянул капитан, — маму? Ну, потерп. И маму выручиме. Она жива?

— Жива, — очи хлопца просвітліли ніжностю, — лем голодно у нас. Мама по ноочам от німецької кухні картофельни лупи зберала. Раз ей вартовий застал. Кольбом по рукі. До сего часу руку не зогне.

Капитан погладил го по голові.

— А тепер кладся спати, отпочиний.

Но хлопец умоляюче посміхнувся на него.

— Потом... Я не хочу спати. Перше я росповю про них.

В його голосі була горяча впертость, и капитан згодився. Он пересів к другому краю стола и винял блок-нот.

— Ладю! Давай! Сколько по-твому німцов в совхозі?

Хлопец отповів быстро, без запинки:

— Батальон піхоты. Сто сімдесят пятого полка. Баварцы.

Капитан зачудувался точности отповіди и уважно посміхнувся на гостя.

— У них номеры на погонах. Я запам'ятавал. Потом мотоциклисты. Компания. Взвод средних танков. В фортах польовы и противотанковы арматы. Они сильно укріпились, товариш капитан. Цілый час цемент троеками возили. Я из окна позерал.

— Можеш указати, где доты (форты — К. К.)? — звідал капитан. Он нараз понял,

што перед ним не звичайний наивний хлопчина, а дуже зоркий, свідомий і точний розвідчик.

— Найбільший дот у них на бахчі, за старим током... А другий...

— Стоп! — прервав капітан. — то здорово, што ти так хорошо дознался всю. Но, розумієш, ми-ж не с твого совхоза. Где бахча, где ток, мы не зімаме. А морска, де-сіяцьова армата, друже, штука сильна. По-чнеме наздогадки гвоздити, много перекрушили можеме, покаль в сам пункт посадиме. А там-же и наші люди... И мама твоя...

Мальчик взглянув на капітана і зо зачудуваньком звідал:

— Та ци у вас, товариш капітан, мапы ніт?

— Мапа єст... але ци ты в ней розумієш дашто?

Хлопець усміхнувся.

— Та як бы ніт? Таж тато у мене мапы робит. Я сам мапы рисувати можу. Тато мой же командир тепер, — додал он з гордостью.

— Оказується, ты не мальчик, а скарб, — зажартувал капітан, розвертаючи на столі штабну полкілометровку. Мальчик клякнув на кресло і нагнувся над мапом. Лице його оживилося, палець оперся в надпись: "Совхоз Новий Путь".

— Вот всю, — сказав он, счастливо усміхаючись, — як на долоні. Мапа у вас яка хороша. Подробно, як на плані... Вот тут с востока єст старий ток.

Он без помилки розберался в мапі, як досвідченій топограф, і скоро знаки червеними крестиками з'явилися на мапі во всіх керунках, зазначуючи ціли. Капітан був задоволений.

— Дуже добри, Коля, — капітан одобрительно потрапал худенькі плечі. И мальчик, на хвильку переставши бути розвідчиком, по-дитинськи притулился лицом до капітанської долоні. Ласка вернула му його вік. Капітан зложил мапу.

— Тепер, товариш Вихров, в порядку дисципліни — спати!

Мальчик не противился. Очі у него зліялися от іди і тепла, он солодко зівнув. Капітан уложил го на лужко, накрыл коцом і вернувся ку столу, чтобы обрахувати, што было треба для точности артилерийского огня. Он так заинтересувался робо-

том, что не зауважал часу. Тихий оклик оторвал го от роботи.

— Товариш капітан, котра година?

Мальчик сиділ на лужку, заклопотаний. Капітан зажартувал:

— Спій! Тобі што? Коли дойде до битки, збудиме.

Лице мальчика потемніло. Он вперто заговорил:

— Ніт, ніт. Mi уж назад треба. Я мамі прирюк. Она буде думати, што мене убили. Коли стемніє, я пойду.

Капітан зачудувался. Он не мог ани приступити, што хлопчик направду збератся другий раз зробити страшну дорогу по степу ночом, яка на счастье удалася раз.

— Не буд глупый! — россердился капітан. — Кто тебе пустит? Єсли даже улизнеш от німцев, попадеш в совхозі под наші снаряды.

Мальчик нахмурился и почевеніл:

— Я німцам не попадуся. Они по ночам от мороза дома сидят. А я всі стежечки напамять знам... Пустте мене, будте так добри.

Он просил вперто и неотступно и капітану на хвильку пришла мысль: а што, если ціла история хлопця — видумана комедія? Но, заглянувшись в чисты дитинськи очі, он откинув таку думку.

— Вы знаете, товариш капітан, што німци никому не дозволяют выходити из совхоза. Дознаються, што мене ніт, и мамі худо буде...

— Так! Розумію, — капітан виняв годинку. — Тепер пол до п'ятой. Ми пройдемеся на обсерваторійний пункт и іще раз справдиме всю. Коли стемніє — тебе проводят. Буд осторожний,стережся.

На обсерваторійном пункті, винесеном далеко впереди батареї, капітан сіл ку дальніоміру. В вечернім дыму засніженого степу ледво виднілися на горизонті темни крапинки — будинки совхоза. Капітан обернувся ку мальчику и подозвав го.

— Посмот, може маму увидиш...

Понявши жарт, Коля заглянув в окуляр. Капітан помалы обертал штурвальчик горизонтальній наводки, показуючи мальчику панораму родного совхоза. Нараз Коля отсунулся от окуляра и сіпнув капітана за рукав.

— Пташник! Мой пташник, товариш ка-

питан! Честне пионерске слово!

Капітан нагнулся ку дальнометру. В полі зріння, над сітком оголеных тополей, над зеленим дахом темніл на жердкі маленький квадратик. Капітан виділ го цілком выражено. То навело го на неждану мысль. Он взял Колю за руку, отвюл го в сторону и тихо говорил с ним...

— Понял? — звідал капитан, и Коля молчкы кивнул.

Над пунктом темніло. Капітан проводил Колю на край оборони. И коли тот з двома матросами скрýся в змерку, капитан долго стоял, тревожно прислухуючись, ци не загремят вýстрілы.

Предодньом он был на обсервацийном пункті и, як лем розружнил в сірюочом небі темний квадратик, — подал команду. Первый пробный вýстріл росколол ранну тишину. Гром помалы прокотился над полями. И капитан увиділ, як темний квадратик на жердкі хвійнулся двараз и послі паузы ище раз.

“Перелет... вправо” — перевюл сигнал для себе капитан и скомандувал другий вýстріл. На тот раз пташник не рушілся, и капитан дал три залпы зо всіх армат. З радостью артиллериста он виділ, як в дыму розрывов летіли вгору бревна и глыбы бетона. Капітан усміхнулся и дал новий приціл. И знов пташник провадил з ним приятельську бесіду. Огонь обрушился туды, где на мапі был означеный склад амуниции и

газоліны. На тот раз капитану повезло с первого залпа. Над горизонтом палахнула широка смуга блідого огня. В хмарі дыма сchezло всьо — дерева, дахы, жердка с квадратиком. Выбух был дуже сильный, и капитан с тревогом подумал о мальчику.

Запищал телефон. С краю обороны просили прервати огонь. Піхота выходила в атаку. Тогда капитан вскочил в коляску мотоцикла и рушіл ку краю обороны. От совхоза доносился кулеметный треск и выбухи гранат. Ошеломлены німцы, стративши точки опору, опералися слабо. С околицы уж мигали червены флаги, доносячи, што противник отходит. Капітан рушіл через степ, напросто. Над садами совхоза плыл сиро-блій дым горящого бензина и глухо ухали выбухаючи снаряды. Капітан спішил ку зеленому даху меж надломлеными тополями. Ище здалека он увиділ у калитки женщину, загорнену в хустку. За ей руку держалася маленька фігура. Она рванулася на встричу капитану, и капитан высоко вскинул Колю в воздух, стиснувши го. Но мальчику, видно, не хотілося в ту минуту быти маленьким. Он вперся руками в грудь капитана и рвался з його об'ятій. Капітан выпустил го. Коля приложил руку кі свойої вилізлої шапочки.

— Товариш капитан, розвідчик Николай Вирхов задание выполнил.

Подошовша женщина зо змученными очами и змученом усмішком протянула руку капитану.

— Здравствуйте... Он вас так ждал... Мы всі ждали. Спасибо, родны!

И она поклонилася капитану хорошым глубокым русским поклоном. Коля стоял обок капитана.

— Молодец! Отлично справился... Страшно было на поді, коли почался обстріл? — звідал капитан.

— Страшно! Ой, як страшно, товариш капитан! Як первы снаряды ударили, всьо захвіялося, як бы хотіло провалитися. Я мало не махнул с пода. А потом стыдно стало. Сам собі говорю: “Сид, сид, сид.” Так и досиділ до выбуху. А послі сам не памятам, як вдолину нашолся.

И он, несміло, ткнулся лицом в кожушок капитана, тринадцятлітній герой, маленький русский чоловік з великим сердцем, сердцем свого народа.

Русский піхотинець

М. ЧАЧКО

Іван Михайлин був одним з самых звичайних людей в компанії. Ничим абсолютно он не виружнялся меж своїми товаришиами — простими піхотинцями. Маленького росту, худий, з молодым, майже хлопячим лицом, он был совсім не казистий. И разом с тим Михайлин був одним з самых потребних людей в компанії. Ісли треба було починити зброю, начистити картошки на кухні, зарізати барана, кликали Михайлина; кликали його и тоді, коли треба було под огнем врага доставити в штаб полка спішне донесення, пойти в розвідку, подобратися ку огневої точки противника.

Выполнит Михайлин опасне поручене, а товаришам росповіст о том так, як бы поручене было дробничком, яка не заслугує на увагу.

Так було и того разу. Предодньом Михайлин вернулся. Шол он не сам: впереди него шли два плінни, роспоясаны, в легких мантлях и в чоботах с широким холивами. Весело мрігнувши своїм друзям, Михайлин разом с плінними вошов в штаб.

Бойцы нетерпеливо ждали го, чтобы розідати подробно о всьому.

Незадолго Михайлин вернулся зо штаба.

— Знов простых солдатов припровадил? А обіцал офіцера припровадити, — зажартувал командир отділення.

— Офіцера я и припровадил, — не без торжества отповіл Михайлин. — Офіцериско, правда, дробний, плюгавенький, копіечний, але и так офіцер.

— Як же ты його взял?

— Звычайно, — спокойно отповіл Михайлин и попросил у хлопцов махорочки 'на козю ножку.

Йому охотно дали, знаючи, што послі першої затяжки он росповіст о ночной розвідці.

Так оно и было. Затягнувшись, Михайлин помаленьки почал:

— Прихожу я, значит, в того село. По улицам вартовы ходят, перекликаются. Я задами ку хижам подобрался — ку одной, другої. Всяди німцов полно. А по улицам

они ходят лем по двох-трьох — не взяти мі. Треба, думам, найти хижу, в которой офицер их живе. Он-то певно сам в избі розвалился. Походил я по домам, приглянулся и вижу: коло одного дома, який чистійший, вартовий стоит. Ну, думам, ту. Пробрался я под стодолу, кус дошки россунул и в середину вліз. Оглянулся: в одном куті сіно, в другом коровка стоит. Примостился я поближе ку дверям, што до сін вели, притаїлся и жду. Думам: як офицер по своїй потребі вийде, ту я го и прихвачу. По той потребі люде в компанії не ходят...

Так, значит, сижу я и сижу, а німца все ніт и ніт. Што-ж то он, скаменіл, ци што? Зимно мі, та и пасмурно. Скоро світати буде, а я іще свого діла не выполнил.

Нараз двери скрипнули, отворилися. Кто-си на порогу стал. У мене аж сердце скаче. Ци може быти, што он с порога дальше не пойде? Постоял німец на порогу и дальше рушіться. Ту я його и цапнул. А он и не спнулся, руком не рушил. Або насмерть престрахілся або битися не захотіл. Приглянулся до него: щупленський такий солдатик — пущер, видно. Смотрю я на свого німца и зневіра мене взяла. Ци от такого мож да-што довідатися? Планненський уж барз німчура, што он може знати?! Лем дармо час тратиш. Ци з ним придти, ци без него — одна честь! Но и так я звідал: "Што, німче, сам, з охотом пойдеш, ци влечи тя треба буде?" Он порозуміл и отповідат: "Сам пойду", — тай һаголову показує, гварит, без шапки холодно буде. Добри, думам, невелика біда. Не треба было ку нам сунути. Ту у мене планик в голові озвался. Я німцу руками показую — клич ти свого начальника, крикний, чтобы ти пришол. Порозуміл мя німец, головом кивнул и усміхнулся. Губу я му освободил и приготовился.

Німец што-си по своєму крикнул: не громко и не тихо. А у мене сердце заколотило. Вот, думам, дурак: німцу довірілся! Он им по-своему сигнал дал. Прибігут дораз ту вартовы и мене, лопоухого сцепают. Лем я им так не дамся. Німца свого под люфом

держу, тай так примостился, чтобы мож было отразу драпака дати. Постановил так: коли німец своих на помоч позве, первым ділом я його уложу, а потом уж ку своим подамся.

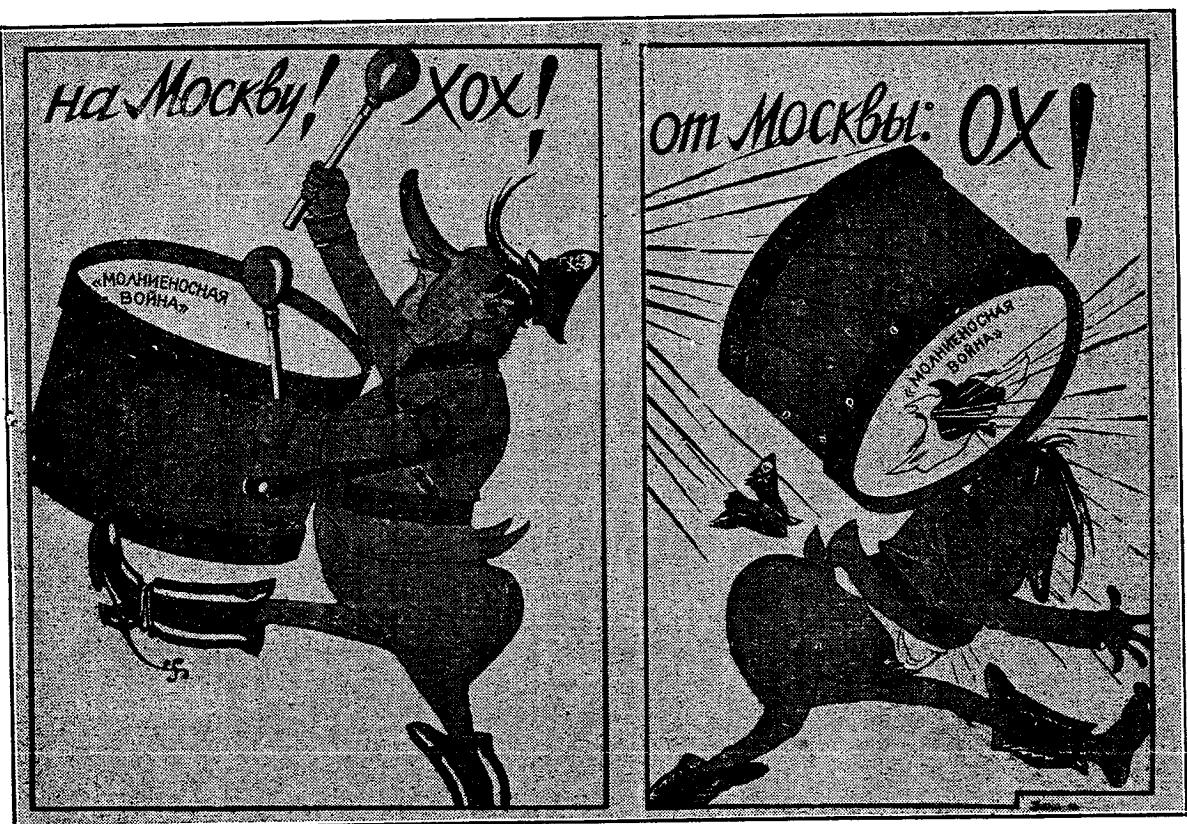
Німец знов што-си крикнул. Прошла мінuta, друга... А минуты долгы-предолги... Смотрю, двери знов отвераются, и кто-си громко-сердито звідує. Мой отповіл. Офіцер просто до кута, где свині бывають, руками мацат. Ну, ту я його злегка пристукнул, оружие отобрал, тай повлюк. Один сам шол,

а другого влечи до ліса треба было. В лісі и другий пришол до себе и сам пошол. Шли они и сварилися. Мало им до битки не пришло, но я не дозволил. А жаль: охота было посмотріти, як німец німца бье!

Дружний сміх товаришов помішал Михайлину закончить россказ.

В тот сам день наша рота пошла в атаку на село, выбила оттамаль фашистов и погнала их дальше.

Як звичайно, Михайлин был впереди.

ВОЛК И ГИТЛЕР

(Сказка)

Встрітися волк з Гітлером.

— Я волк, — ганьбиво гварит волк.

— А я Адольф Гітлер, німецький фюрер.

— рече думно другий.

— Ты знаш, што у мене остры зубы? — почал выхвалятися волк.

— А у мене танки, каноны, фрицы, — рече Гітлер и іще бльше наїндичился.

— Я розрываем овцы, коровы, телята,—

вышкирят зубы волк.

— Сам ты теля, — каже Гітлер, — я вот сколько уж убил жен, дітей, старых!

— Який же ты страшный, — здивувался волк. — Як так, то мі помож выгнати партизанов з ліса.

— Ту сут партизаны? — зблід Гітлер.

— Я тебе научу, як до них достатися, — каже волк.

Але Гітлера уж и слід пропал.

А. КУШНАРЕВ.

ЧОРНЕ ГОРЕНЬ

АНАТОЛИЙ ШИЯН

Вітер поднялся несподівано. Моцний, бурний, он налетіл кто зна откаль на рясний кущ калини, и червены китайки потяглися до чорних окон, застукотали в них часто и порывно. Збудилася сива жена, на шибки позріла, и сердце єй забило, бо увиділа она, як до темної шибки припала постать дівоча, тай и крутит чого-си головом.

— Оксано! — вскрикнула мати, и схопивши ся с постели, швидко отчинила двери. Одудо єй вітром, моцним, бурним.

— Оксано! Дочки!

Всмоктюється, а коло окон никого ніт. Лемконари калиновы кидаются на всі боки, шумят. Порожня и обора.

Ни блискавиц, ни грому. Небо чорне, тяжке. Жена сідат на призби. Око єй призвычаюєся до темряви. Видно, як гнутся буряны и плывут по них темны фалі до хлівка. И здаєся єй, не фалі то снуються под вітром, а тулят чорне горе по єй спустошенному подвірю.

Задумалася. Не чула, як вишла с хаты внучка, теплыми рученятами обняла за шию.

— Бабуню, я боюся сама в хаті... Там кто-си стукат в оконце.

— Не бойся крихитко моя. То вітер калином хвіє. Калина в шибки бье. Спий! — обняла, пригорнула до себе дівчинку.

— Бабуню, коли моя мама повернєся?

Бабуня молчит. Дівчинка зазерат єй в облича, допытується:

— Бабуню, коли?

На дитяче личко падат горяча слеза.

— Спати ідме, — и бабуня несе внучку до хаты, приспават єй, а сама заснути не може. Знов здаєся єй, что кто-си припадат до шибки, кто-си стукат. “Вітер розгуглялся. Смот, як калином хвіє!”

Но стукот стає выразнішым.

— Федоровно, спиш?

“Кто бы то до мене в таку поздну годину?”

Встало, отворила окно. В калиновых конарях стоял бородатый чоловік.

— То ты, Максиме?

— Та я. От твоїй дочки.

— Не розумію... — рекла мати, таким

голосом, як бы кто схопил єй за горло,— не розумію...

— Подобрали дочку твою мої хлопцы... Поранену. Отже людей гнали до станции, и коли в вагон их садовили, втекла Оксана з гурмы, чтобы не іхати в Германию. Стріляли по ней німци.

— Провад мене до ней! Провад, Максиме... Заберу... Сама єй буду доглядати.

— Што ты, Федоровно? Довідаются — убют. Смерть хочеш на дочку накликати? Я лем повідомил, чтобы ты знала. А доглядаме єй мы. У нас єст своя медицина.

— Хоц бы лем посмотріти на ню.

— Потерп. И не глядай нас. Я сам приду, коли треба буде. И не турбуйся. Уж лікар єй оглядал... Буде жити. А я тепер не мам часу. Бывай здоровова! — зашуміл он конарями калини и зник в темряві ночі.

До рана Федоровна не заперла ока. А рано, ище и сонце не зышло, почула она стукот в окенну раму.

— Вылежуєшся? В поле! Хліб жати!

Не будила внучку. Положила на столику для ней сухар и помидор, тай соли щипку, а сама тихонько вишла с хаты на улицу. Ту збралися уж жены и дівчата с серпами, косами. Пару молодиц и дівчат наймоцніших выбрали пански надзорцы и казали идти за ними. Куды идти — не сказали.

— А вы чого ждете? — закричал поліцай на тых, што стояли на улиці. — В поле! Скоро сонце зойде.

И пошли жены, дівчата и молодицы, жати. Пошли слідом за ними німецкы надзорцы. Смотріла на них Федоровна и не розуміла: “Што то оно с того буде? Обіцяли же нам весном: сколько засієме, тово наше. Чого-ж надзорцы идут? Што им робити в полі?”

Остановилися коло зерен дозрілых, но не на радость, — смуток видно в очах людських. Смуток и тревогу.

Земле родна! Поле родне. Та ци мож забыти людям тым весну? Не было ни коней, ни коров. То они сами в плуги впрягалися, тяжки борони тягали, чтобы засіяти тебе зерном, чтобы родила ты им колосом до-

борным, отвячила за працу тяжку, надлюдску, добрым урожайом.

Чий пот не проливался на тобі, земле?
Чи слезы не удобрили тебе, земле?

— Кого ждете? — почулся крик надзорцы. — Починайте!

Молчки стали люде до роботы. Хилилися подрізаны стебла, складался колос до колоска. Заряснила стерня копами. Невідомо, кто перший зауважил, але крик тревожный одной молодицы почули всі.

— Ой, смотте, людоњьки, смотте!

Глянула Федоровна на дорогу степову и жахнулася.

Впряжені в порожны возы наблизилися до поля молодицы и дівчата, выбраны рано. Час-от-часу звивался над ними бич, опускаючись на спины несчастных. Часом в упряжі дакто падал, и тогда долітала от тамаль гідка лайка надзорцы и свист нагая, йойк катуваних.

— Што-ж то буде? Ци направду заберут? Ци направду всей хліб... Може третій сноп?... Може хоц п'ятый?...

Перший драбняк остановился. И тогда почули всі, як жена, что через єй щеку легла синя смуга от удару, сказала:

— Не буде нам хліба. Не буде, люде! Приказано хліб вшиток завозити на панську обору. Пропадати нам... Померати з голоду, жены, и нам, и дітям нашим! — та и залялася слезами.

Не чула уж Федоровна ни криков, ни плачу жен, ни лайки надзорцов. Одна думка, як огонь, пекла голову: "Хліба не буде! Наталочка буде просити, не даст єй ни кусочка. Пропадати!"

— Чого стоиш? — стал пред ньом надзорца. — Хліб жний!

— Не буду жати! — спокойно отповіла му Федоровна.

— Што? Хочеш снопы тягати? Впряжені отразу!

— Не буду возити! — также спокойно отповіла му, и в тутор саму хвильку тяжка пяст ударила єй в лицо. Засвітилися іскри в очах. Упала, як тот колос подрізаний, молчки, без одного крику. Зато кричал кат:

— До пана фон-Краузе єй, падлюку! Дораз! Он казал всіх, кто не буде покорятися, приводити до него.

Федоровну повели в панське подворье. Німец фон-Краузе выслушал надзорцу, по-

дошол до Федоровны — сътый, выголеный, веселый.

— Ты не хотель работаль? Потчему не хотель?

Федоровна поднесла голову, глянула му в очи, и тот німий, полный ненависти погляд не сподабался пану. Он махнул руком.

— Яма!... — и одошол гет.

На подворью чути было скрип несмаруваних колес, и гомон жен, и крик надзорцов. По гомону вгадувала Федоровна — привезли знов снопы.

Не знала: ци полудне, ци вечер, ци ужnoch на дворі.

Нараз зашаруділи руки людски коло дверей, загуркали засувом, почулся голос зовтору.

— Гей, бабо, выход!

Вышла Федоровна. Солнце за лісом сідат. На подворью в стог хліб складено. И всіх жен на што-си зобрано ту. Смотрят молчки на ню, и не разбере Федоровна, кого они ждут ту? Нашто их ту скликано? Ци даяжу роботу им мают загадати? Зауважила ище перекладину деревяну посеред оборы и шнур.

— Роздягайся, бабо, — сказал надзорца. Федоровна го не зрозуміла и повернула было до ворот, але он схопил єй за руку, закричал:

— Сказано, значит роздівайся! — и рванул темну ситцеву блюзку. Полетіли з ней гузики, ростратилися на оборі. Лем тепер зрозуміла Федоровна, што и перекладина тата и шнур, и людей зобрано — для ней. Затулила сорочку полотняну руками, чтобы наготы ей люде не виділи, и потягли єй силом ку перекладині, силом почали роздівати.

— Видите, люде, што зо мном роблят?

Кто-си в гурмі приглушено зарыдал. Не давалася Федоровна над старостью своїм здіватися, але дужы, моцнішы от ней надзорцы скрутили, звязали єй руки. Сорочку полотняну на шматки подерли.

Вышол потом німец фон-Краузе з нагайом в руках, остановился напротив селянки, молчки показал на перекладину.

— Не ляжу! — выrekла Федоровна твердо. — Не ляжу, катую! Бий так... Бий стоячу мене!

И раптом звілся в панской руці нагай, опустился на облича. Кто-си зойкнул в гур-

мі, ктоси голосно заплакал.

— Стою! — вырекла Федоровна, захвіявшись на ногах. — Стою!... Ненавижу тебе, собако!

Он бил єй по плечах, по спині, по грудях, бил люто, встекло, але ни стогну, ни крику он не почул от ней. Реготали німци. А уж один из них мотался наоколо пана, зо всіх сторон фотографуючи го и катувану ним селянку. Який то чудесный знімок он пошле в Германию своєї жені! Най посмотрят там, як научат фон-Краузе рабов своих послушенству и покорі.

Іще удар в лиці... Іще один по голові... Над росіченом бровью появилася горяча и свіжа кров, поповзла вниз... Закривалося око.

— Видите, люде? — рекла Федоровна, захвіялася и, як подкошена, упала на землю. В тот миг несамовитий дитячий крик врізался в сердце женам.

— Бабуню, ой, бабунечко!

И всі увиділи, як выринуло з гурми людской білоголове дівчатко и побігло не до бабусі, а до ворот с криком и диким ужасом в оченятах.

Німец фон-Краузе кинул нагайку и, звертаючись до селян, сказал:

— Если вы не хотель работать, буду так делаль.

Люде скаменіли. Люде слідили, и як лем німец фон-Краузе зник за дверми, як фала жива покотилася до Федоровни. Кто-си давал ей воду з желізної кварти, кто-си надівал блузку, прикрываючи голе тіло, кто-си сувал єй в руку оторваны гузички.

— Подведте мя, люде!

Єй подвели, але стояти на ногах она не змогла. Посічене тіло кровавилося, обличе спухло и запльло кровью.

— Додому, — вырекла Федоровна и зомліла.

Не памятала уж ничего. И як отнесли єй на руках жены, и як обличе обмывали єй, и як перевязували тіло. И плакали над ней. Она смотріла на них, а сама оком глядала все Наталочку. Не было єй ни в хаті, ни на подворю.

И уж не виділа Наталочка, а виділа ба-

бunya, як над панським подворьом поднялося зарево огня. Смотріла на тот огонь, хотіла поднестися, чтобы встати и не змогла рушитися.

— Наталочка, крихитко моя! Та где-ж ты, дівчатко мое гарнесьеньке?

Потом в очах чого-си потемніло, и холод вийнул в душу бабусину.

“Буду умерати, — подумала она, — и никого нема коло мене.”

Страх пронял єй цілу. Перемагаючи боль, повернулася до темних шибок.

Отблески огня освітлювали хату, и зато чорнішом здавалася за окнами ноч. Нараз зашуміла конарями калина. Кто-си стоял под окном, постукал в шибку.

— Федоровно, спиш?

Встати не могла. И подойти до окна не могла, хоц познала отразу Максима.

— В хаті я. Зайд...

Ци почул он єй голос слабый? Прислушалася. Иде. Дверми скрипнули и чом-си их не припер. Переступил порог. На руках у него зауважила сонну Наталочку.

— Где оно было? Где ты нашол єй? Голубятко мое... Полож ей коло мене.

— Жива? — звідал Максим, тримаючи дівчинку на руках.

— Ой жива. Лем бита дуже. Ціле тіло мое ные и болить.

— Леж... Мы всю знаме.

— Чул, хліб заберают. Мы робили, а німци...

— Не достанеся им. Видиш, — горит. А дівчинку возму. Мати єй дуже хоче видіти. Смот, як солодко спит. Сонну єй и отнесу.

— Не говор Оксані ничего. Слаба она, чтобы горше єй не сталося. А я приду до силы. Я живуча.

Поломень розгорялся. Никто не шол гасити. Стоял посеред хаты Максим, смотріл на тот огонь и говорил:

— Не хоziювати им на нашей землі. Не даме!

Поломень все розгорялся сильнішее. По-серед панского двора то ту, то там валялися перебиты партизанами надзорцы, а на том місці, где катували Федоровну, лежал сам пан фон-Краузе с перерізаним горлом.

Настя

АЛЕКСАНДР КОПЫЛЕНКО

Як почали німци господарити в селі, так сразу же пошла про Настю недобра слава. И так оно часто быват: пустят словечко, а от него, як бы чорни птахи, и полетят от голоски.

Пошла бесіда, будто Настя за німців стоїт, разом зо сельським старостом против народа діє. Кто пустил тот слух, незнати, но ползла тата слава за Настьом, як ідкий дым на пожарі.

Односельчане цуралися Насти. Сказати правду, и народу-то не много осталося в селі, та и жила Настя больше за селом, подальше от людского ока. По смерти мужа Петра Невкрытого глубокий смуток в сердці затаила и з людми рідко сходилася. Тихо жила своим вдовьим житлом и утішалася маленьким счастьем — трирочним сынком своим.

Петра Невкрытого убила случайна, глупа куля з німецкого самолета, коли добро колхозне в тыл вивозили. Налетіл фашистский самолет, и погиб Петро Невкрытый, погиб не геройском, а выпадковом смертьом.

Люде в лісі уходили от подлых гитлеровцев, а Настя серед оборы стояла, опустивши руки. Сама похоронила Петра, и сама дому вернулася. Перед очами глинистый могильный горбок, убогий сельский цминтар, а в сердці — смуток, и ничым його не усунеш, ниякими слезами не заліеш.

Приходили люде, што-си говорили єй, а Настя молчала, безучастно смотріла окружными зеленоватыми очами.

Часу уж оставалося мало, враг насідал все ближе, грохотали пушки, в'їдливо гудили моторы самолетов, выбухали бомбы, доносился уж и беспрестанный треск кулеметов. Час такий, что ніт коли ждати. Выходили люде зо села курными дорогами. Кто просто на восток шол, други в лісі скручували — и до партизанов.

Так и не зауважила Настя, як німци в село вошли. Всьо до окрушини с хат позаберали, народ выставили на голод. Ту и увиділи люде, што Настя почала заходити до старости.

Слезу з очей змахнувші, говорила Настя:

— Вы, вуйку Юхтиме, не забывайте мене, вдову! Чужи люде частенько в село заходят, посылайте до мене заночувати, — все даяка копійка попаде. Где-ж мі заробити, коли дитя маленьке на руках, а роботы ніт.

Мругнувши, староста погласкал Настю по плечах:

— У такої молодиці и сам переночувал бы. Но все часу не выберу... Зайду, зайду до тебе скоро. Треба-ж твою душу загріти...

И засміялся тот пиячиско, злодій и душегуб, — таким сміхом засміялся, што по тілу Насти аж мурянки пошли, и так ей здавалося, як бы до жабы доткнулася: Но Настя не показала того, лем так посмотріла на старосту, што он и сміятися перестал.

— Заходте, вуйку Юхтиме... Кому-ж бідна приглянуся. А вы над нами начальником поставлены...

— То ся знає, Наство, што я тебе не забуду. То ся знає...

Немало людей по Україні бродить, через села идут... Тых-то путников и посыпал староста до Насти. Она зо сынком перебивалася коло них. Дакотрый навет погариком водки угостит. Всі знали, что у ней разны подорожны noctуют, и посылали их до Насти. До того йще и жена Насти шумна, чиста и быстра... Хата у ней все виблена, подлога вымыта, печ росписана якыма-си чудными птицами и преружными квітами. На тото Насти велика майстерица. Портреты на стінах завсе были уbraneи рушниками, а за рамами — пучки зазмаитого зіля. Сей-час, розумієся, не то, што предтым было, німци мало не всьо позаберали, но и тепер у Насти на постели всьо чисте, свіженьке.

Было бы лем с чого, то и борщ зварит, и галушки або пероги, а почнеш істи — от миски не оторвешся. Нич дивного, што любили подорожны Настину хату. Така уж бесіда шла: в селі Зарічу до Насти Невкрытой заход...

Привітливо и гостинно встрічала Настя своих гостей. Дакотры и по два, и по три дни бавили у ней, потом дальше в невідому дорогу шли. Но больше было таких, што

придуть днем под вечер, а ночом уж сче-
зають.

Село Заріче в стороні от великих доро-
г и жило спокойніше от других, но и ту
староста дусил людей податками и помалу
всю добро поотберал для німцев. Раз уж
стріляли в него ночом, но он не поправился:
выслугувался перед німцами, вілся у их ок-
ровавленых ног, як пес. Богатіл и пасся на
чужом добрі tot злодіиско.

Встрітил он раз Настью на Лучкі. Моло-
дица дому спішила, чорни хмары, розбух-
ши от дождя зомкнулися над головом. Лем
бліскавки роспорювали похмурый змерк.
Вітер крутился, як встеклый, в корчах.

Подозріло прижмуривши очи, староста
Юхтим Коновал остановился перед Наством.
Он так уважно всмотрювался в єй лице, як
бы николи и не знал єй, як бы первый раз
в житю єй встрітил. Настья учтиво поздоро-
вила го, — таж он старший от ней, а ку то-
му ище и начальник. Старшина не отповіл
на поздравление.

— Хитра ты молодуха, Настья... Смот, на
себе нарікай, коли я доберуся до тебе, —
рюк Коновл, не спускаючи з Насти прижму-
реных очей.

— Вуйку Юхтиме, та чым же я вам не
угодила? Вот головонько моя...

— Буде тобі головонька... Куды от те-
бе люде діваются, што начувати приходят?
Што ничего не кажеш?

— Та ци я знам? Попращаются и идут
собі своїм дорожом. Я не сторож над ними.
Хиба я дорогу знам?

— А то, што дорога у них коротка —
в ліс ку партизанам. Што зачудувалася? Як
бы и не зна! — хмурно рюк староста. —
Партизны цілый округ в руках держат, лем
нашого села бояться. Потому, што я ту...
Мене не подведеш, голыми руками не воз-
меш. А я и до них, и до тебе доберуся.

— Най их паралик забере! Не хочу я
ничого знати, и най до мене люде больше
не приходят. Не посылайте никого, вуйку
Юхтиме... Ліпше, як бы вы сами даколи на
гостину пришли. У мене бутылочка такої зо-
зільом... для вас ховам. Вы и все моим до-
бродітелем были, вуйку Юхтим. Вы як брат
мі, вдові. Вашом ласком я жила коло лю-
дей и сына кормила. Спасибо вам...

— Богу дякую, — поважно рюк Коновал.
— А если ты направду так розумієш, то я

мам справу до тебе... Лем не зараз о том
говорити. Я приду, як змеркне. По пугарiku
выпьеме и побесідуєме. Треба, Настью, по-
магати нам большевиков и партизанов вы-
нищувати. А влада тебе не забуде... Як
стемніє, приду, — лем ты смот...

— Спасибо, что не заганьбитеся мном,
сиротом. Заходте. Лем чтобы тета Одарка
не знала, а то и вам житя не буде, и мене
цілком зо світа зожене.

— Кто, жена? Не дознатся. Приду днеська.
Ну, и дождь поляя.

Староста зашол в первую хату, а Настья
подоткнувші стареньку сподницу, быстро
побіжала загородами до свого обистя...
Кинувши в сінях вязанку травы, Настья через
перелаз крохла в сусідне обистя, вошла в
хату, поговорила зо самотним дідом Яремо-
мом, што в колхозі пасічником был. Мучил-
ся тепер дідо без своих пчол — німци зруй-
нували их, ни одного улья на розводок не
оставили. Проклинал німцов собі под носом
Ярема и меж люди не показувался. Так под-
косил го смуток.

Лем Настья заходила до него, як до род-
ного отца. В хаті поспрятує, поливку звар-
ить — отнесе, на житя свое вдовиче понарі-
кат. Ну, та и никто не знал, што больше они
там бесідували.

Учувши, што староста до Насти збератся,
дідо отразу ожил.

— Потягнуло козу до возу... Здышал
днеська он мене, сукин сын, тот Коновал, и го-
ворит: "Што вы, діду Яремо, на мене чортом
смотрите?" "Я, — кажу, — отроду та-
кий." А он як гаркне: "Смот, діду, чтобы с
не висіл ты там на осикі в середині села..."
Такий збуй!... На мене, старого, отразу так
никто не кричал. Обернулся я и пошол
молчки, а он замном ище и плюнул.

— На нашей крови выпасся, собака, —
рекла Настья.

— Лет дому, Настья, всю добро буде.
Лет, сердечна, лем смот, гост го хорошен-
ко, чтобы не зауважил дашто... Уж он дуже
хитрый, злодіиско...

Іще лем ледво змеркати почало, а На-
стья уж наділа сорочку з вышивкою, которую
любил Петро покойник, и квітісту, в виш-
нях, сподницу. Зеленоватого оттінку хустин-
ком прикрыла русы кудри и ждала гостя.

На стол ручник с когутами постелила, а
на ручник — пухкий теплый хліб, пирогов

зо сырому поставила, огурков и зеленої цебули. На шафі схована була бутелька з превареном горівком зо зільом, што лем сам запах сердце чоловіка радує. Знала Настя, яку траву в горівку положити.

Як бы женяча свого, ждала Настя старосту Юхтима Коновалу. Все прислухувалася до кожного шелесту за дверми, а там лем вітер шуміл в березах і дождь шелестіл под заслоненим окном. И погода беспокоила сердце Насті, — она то ку дитині подойде и долго всмотрюється в сонне личко сына Ванька, то ку дверям подбіжит... Знов ку Ванькови — як бы послідний раз видит свого сына. Не може насмотрітися нияк. От взурушения лица почервенили и палили.

З видом не женяча, а хозяина, з'явився староста в хаті. Без поздоровлення, за стол сіл, долго смотріл на Настю.

— Ну и хороша ты, чортова молодиця! Ех, если бы мою Одарку холера забрала, присям-богу, женился бы на тобі.

— Вашу Одарку и буком не добье, — показала Настя свои білі ровні зуби. — Ічте на здоров'я, уйку Юхтиме. Налійте погарик и выпийте. А буде ваша ласка — и мі дозволите половинку: може не так страшно буде.

— А чого-ж тебі страшно? — забеспокоїлся староста.

— Та боюся, чтобы тета Одарка вас не высідила або дакто не увиділ, што вы сюди вошли, бо тогди я бы цілком пропала, — отповіла застарано Настя.

— Никто не виділ. Я знаю, як ходити... — певный себе рюк Коновал, подносячи погарик зеленоватої горівки.

Но выпити му так и не пришлось. Штоси стукнуло в сінях, и Коновал поставил погарик на стол.

— Кто там до тебе пре? — прошипіл он.

— Ци не очлежников даякых нечиста сила принесла, — сердито отповіла Настя и кинулася в сіни.

— Гони их гет! Носит их ту! — крикнул ей вслід Коновал.

— Но в ту саму минуту Настя пропустила в двері трьох незнаних людей. Два высоки, зо зарослыми бородами — видно, давно, давно неголены, а один низенький, молодий, майже хлопец.

— Смотте, хлопцы, просто на вечерю пошли. Ну, и везе нам! — рюк високий басом.

— И горівка, и пероги, — додал другий.
— Добри собі жиєш, Настю.

Староста скочил и сердито затребувал, штоби они, бродяги, дораз шли своїм дотором.

Незнаны переглянулися, а тот, што говорил басом, приказав:

— Ноле, выход зо-за стола. Представитель влады... Душегуб... Тхориско смердячий. Василю, вяж му руки, штоби не метался...

Молодий кинулся выполняти приказ.

Коновал так стратился, што и слова вымовити не мог, лем повторял:

— Та што вы, люде добры... Што вы...

Он всьо понял и отразу стратил свою смілость.

— Жаль, што часу ніт повечеряти с тобом, Настю. Молодчина ты, — сказав командир и додал: — Мы сами оголосиме в городі, што старосту партизаны поймали. Ту приде фашистский карательный отряд. У тебе певно остановятся офицеры. Ты погостиш их як найліпше, а мы предодньом их забереме. Нам треба их живыми взяти. Карапельний отряд розобъеме. Ты не бойся, там на дворі Микола и Тимош на стражі. И дідо Ярема. Будь здорована, Настусь... — Он подал Насті руку. Потом подошол ку лужку, где спокойно спал Ванько.

— Виш, козачище який!... Сопит, як старый... Партизанска сила! Ну, ведте того волка, хлопцы! Идеме...

Василь дуркнул в плечи Коновала, который як бы до подлоги прирос.

Настя проводила партизанов до двери.

З РАЗНЫХ ФРОНТОВ

— Двом смертям не быти, а пліна не минути, — рюк італіянський вояк и поднюс руки в гору.

— Ліпше быти хвильку боягузом, як ці-

ле житя небощиком, — проголосил румунський вояк, кинул карабин и здался в плін.

— Нашы не горши от вашых, — спокойно додал мадьярський вояк и крикнул роспачливо: “Рус, здаюс!” (“Перець”).

Из Старого Житя

ПІСМА МІССУРСКОГО ФАРМЕРА

1. ЛЕМКО СОЦІАЛИСТ

До Русской революции о назви "большевик" або "коммунист" никто з нас не чул, ани о ней не знал. Тогда том страшном назвом было слово "социалист". В тых часах социалиста так понижали и ругали, як теперка большевика. Таким именем небеспечного социалиста покрестили и не єдного нашого лемка. Покрестили именем социалиста і єдного добри мі знаного Андрия.

Іще в молодых роках был Андрий, лем што оженился. Емігрувал с краю, як и други наши молоды лемки, и працувал тяжко в майні, як и всі. Лем натура была у него иница, был завзятый до писма и книжки, и научился сам, без школы, читати и писати. Зато назвали го хитрим Андрийом и повідали, што он бы и чорту з мішка втюк.

Но хоц тот Андрий уходил за дуже хитрого, а поводилося му барз планно. Найтяжче мучило го того, што діти му хворували, а то на небеспечну слабость — дітский паралич. Докторы радили му, што змінил клімат.

В тых часах во всяких газетах и специальных брошюрах шли оголошення с Канады, што канадське правительство дає даром 160 акров земли кожному иммігранту по над 18 літ віку. И то где лем собі выбере. Андрий хотіл дознатися дашто больше за тоты дарованы земли, но не мал нияких знакомых в Канаді, чтобы до них написати и дознатися правду. Но потом дознался, што в Канаді єст русский православный священник, з роду лемко, селянський сын, и то таїк з другого села, а з єдной парафии, як кажут, спод єдного звона. Написал он до того священника и получил отповідь, но от другого священника, который писал, што тамтот уж отъїхал до США, а он занял його місце. В справі даруваних земель писал, што он говорил с парафиянами и дознался, што дарованы земли іще мож достати, но в таїк справі радил приїхати самому и огля-

нути. Што до жителій той околици, то маються добри и дуже гостинны люде — писал тот священник. Оказалось, што и тот другий священник также лемко и близкий краян.

И так Андрий постановил выїхати до Канады на оглядини тых земель. По дорозі вступил до краяна священника. Тот принял го по-приятельски, по-хлопски. Трен отъїжал аж на другий день, то было часу на бесіду. Священник поінформувал Андрия, где му іхати и до кого удастися. Пришол час іхати, попращалися оба, як добры краяне, и Андрий подумал: "Вот, што хлопского роду, то хлопского, не ганьбится хлопского выхову, не ганьбится робочого чоловіка, хоц сам и вищого стану."

Приїхал Андрий в назначену колонию С. Честно и гостинно принимали го. Были то емігранти зо Всходньої Галичини — українці, русски православны и поляки. Тото Андрия тішило, што всі жили в згоді. За Всходньої Галичини поляки — мало котрый говорил по-польски. Видно, што лем их даколи на римскую віру переиначили и так назвали поляками. Бесіда у них дома и всяди — українска. Колония іще мало была розроблена — по пару акров земли выкорчували и заорали. Пшеница и огорода пречудні красно выглядали. Хоц и тяжка робота выкорчувати, но и добра надія на урожай. Лем комары страшно докучали. Против тых кровопийців ніт ниякої рады — на округ до огня лізе. И то не лем вечером, але цілый ясний день.

По тых оглядинах в Канаді Андрий приїхал назад до США, тай пошол до роботы до улюбленої майни. Там комаров ніт. Якоси не квапился іхати в Канаду на даремны земли. Но минуло два роки, а Андрийово счастья не лем не поправилося, а іще погоршило. Найстарша дочка, што была спарализувана понад 6 роков, померла. Доктор збадал хлопчика и нашол туту саму слабость, што и у покойной сестрички. Треба послухати докторской рады и змінити клімат. Но до Канады не было охоты іхати. Купил Андрий 42 акрову фарму в стейті

Коннектикут в гористой каменной околиці, недалеко Мидлетавн. Земля неурожайна, ціна прогною доровнує вартости урожаю. Сусіди — добрий народ, мішаный: чехи, словацькі, німци, американські англікы. Но живут по великої частини з бордеров, які приїжжають літом з великих міст. Виділ Андрій, що на такої фармі трудно буде фамилію виховати, і коли трафілься купець, продал і с цілом фамилію виїхал до Канади.

Була осінь, місяць новембер. Приїхали они до Вінніпегу. Одна дитина, парумісична, на руках матери, а друга спарализувана на руках Андрія. Был іще пятірочний хлопець, та і тот пробіг собі ногу на цвяку, так що черевик не натягне. На станції в Вінніпегу порадили их, щоби зашли до Імміграційного дому, то там можуть отпочати собі бесплатно. Там нашолся для них кухennий пець, дашто кухенного начиня і яке-си лужко и того они могли уживати за час бесплатно, покаль рушили дальше в канадську пушу. Накупил Андрій що найпотребнішого зимушного одіння, тай выбралися в дальшу дорогу — іще 180 миль на сіверо-запад. За цілый час подорожы валил сніг. На назначенну станцію приїхали о 9-ої годині вечером. С трену помогли му вийти пасажири англікы. Куфри виладувал. Агента на станції ніт. Тамти поблизу жителі мають звичай, що приходять ку станції до штору, где и почта и чекают на трена, на почту. Коли трен приїде, то майже всі біжут ку трену смотріти, ци кто свіжий не приїхал. В тот вечер приїхал Андрій Лемко с цілов фамилійов. Люде, що були коло трена, помогли му забратися до штору. В шторі подлога мокра, болото, навет на двох сукше, бо сніг прикрыл. Шторник українець. Роздал листы, тай Андрій звідуде го, ци не мог бы переночувати у него, бодай в кухні, а рано по видоку уж собі порадит. Тот грозно отповіл, що ніт пляцу. Просить Андрій, щоби хоц лем на дві години осталася у него жена и діти, а он зайде до людей, що познакомился з ними, може го переночують. Отповіл, що ани на дві години ніт пляцу. Звертатся Андрій до тых дакотрьх, що пришли за почтом, но у никого ніт пляцу. А то меж нима були люди, що го так по-приятельськы угощали, коли пришол первый раз на оглядини. Тепер, коли пришол жити з нима, то всі отвертаються.

Штоси ту єст скрыте. За штору почали росходитися. Остался лем Андрій зо женом и дітми, шторник и двох хлопов. Тоти два чекали, бо хотіли видіти, як тот шторник и почтар поступит з Андрійом. Один з них, високого росту, плечистый — форман тамтой желізної дороги, а другий низший, но также добри збудуваний, його помочник. Зимовов поров, коли земля замерзне, то там на колеї всего двох хлопов робит — форман и помочник. Оба они были українцы. И коли тот желізодорожный роботник виділ, що Андрій зо женом и з дітми стоят и сами не знают на що чекают, подошол ку ним и гварит:

— Вы, чоловіче, дармо ту стоите. Не думайте, що достанете даяку помоч от сего чоловіка. Радше ходте з нами, а мы вас запровадиме до готелю, там переночуєте, а по видоку собі будете радити.

Андрій подумал, що тоти люде собі з него шуткуют, бо где бы в такой дірі готель был? Може лем хотят выманити го зо штору на двор, щоби шторник мог двери замкнути. Но по очах было видно, що тот чоловік направду хоче помочи. И пошли за ним. Роботники запровадили их на яких сто метров, где стояла мала хатина з логов. Отворили двери и попросили Андрія с фамилійом в середину. В середині файненсько обілено, в пеци палится, тепло, хатинка мила, як сироті мама, и постель чиста стоїт, и стол своєї роботи, два кресла, шафа, тоже своєї роботи, на столі форманські папери. Показали мі на готовы дрова и рекли:

— Ту собі пальте, щоби дітом не было зімно, полягайте собі на лужко, як на своє.

Андрій з радости не знал, як має дякувати тым добрым людям. Іще вспомнул им, ци не знают близко даякого фармера, щобы мож купити у него трошку молока для малой дитини. А тот другий роботник гварит, щоби шол з ним, його жена має корову и молоко, то му даст. Дали му не трошку, а пол горчка молока.

Рано приїхал еден из старых знакомых саньми и забрал их в свою хату. У него самого недалеко от новой была стара дірава мала хатина. Откинули сніг, накопали замерзлой глины, поляли горячом водом и позатыкали діры. Не было где пец купити. Выслал ордер до Итон, Ко., до Вінніпега, и експресом прислали и пец, и що найпотребнішее.

И так Андрий обсадовіся на нове житя в Канаді в медвежом каштелю. Фарму Андрий перебрал от другого, который му отпустил, бо мал лішту от той. На самперед треба хату и стайню будувати. Нанял собі хлопа и пошли оба в ліс-рубати дерево на хату.

Одной неділі заходить до него його газда, т. є., што Андрий жив в його хаті, и каже, што днеська приїде священник и буде правити Службу Божу, и то в хаті, што Андрий буде сусідом, коли збудує свою, бо церкви ище не мали. Андрий был на службі, бо хотіл познакомитися з людьми.

На другий день, в понеділок зашол до Андрея емігрант из России, по імени Сергій. Был то чоловік самотний, жену мал в краю. Приїхал в Канаду, чтобы дашто заробити. Рубал в лісі дерево на корты, але то мало му оплачало, бо половину заберал тот, что вывоз дрова до станції. Дорога до ліса провадила коло Андрийової хати. Побесідували, но Андрий познавал, што Сергій має яку-си потребу до него и звідал, што го так зрана до него пригнало. А Сергій отповіл:

— Зашол я до вас так зрана, чтобы мене никто не виділ, што я до вас иду. Я хочу вам што-си сказать, если вы мене не выдате, бо я ту сам из России, то боюся, чтобы мі не мстили.

— Не бойся, Сергій, я тебе не выдам, — запевнил го Андрий.

— А коли так, то скажу, — рюк Сергій.
— Вчера, коли по Службі Божій вы пошли дому, священник спросился, што вы за один. Мой хозяин, што я у него на борді, и где было богослужение, сказал, што то який-си социалист зо Стейтов, приїхал ту с фамилиєю и буде фармерувати по-социалистично. Священник подумал, тай знов проситься: “Та-ж он ваш краян?” “Та где там, каже мой хазяин, он не мой краян, а лемко!” Священник знов проситься: “А он ту был раньше?” “Так, он приходил раньше на оглядини земли, його ту выслал священник, што был перед вами, а коли потом приїхал правити богослужение, то дуже наказувал, чтобы быти с тым чоловіком острожними, бо то “небеспечный социалист.”

Вот, як його краян угостил го “по хлопски” — подумал Андрей. — Што за фарисеї. До очей такий был добрий, а ту маш:

гостина по-хлопски, а поза очи по-фарисеїски.

Дальше Сергій росповіл, што totы фармере мали нараду и урадили так, чтобы вам дерева на хату, котре вы стинате в лісі, привезти по одном разі. А больше най платит добри за кажду фуру. А фуры накладати та-кы, чтобы порожно не іхати. Американский социалист має гроши, то най платит.

Андрей навалял дерева много и зашол раз до свого газды, што в його хатині жив, тай гварит, што дерева настинал дост, лем бы звезти, и то покаль зима, бо літом возвом не дойде. Газда радит, чтобы попросити фармеров, то каждый привезе раз задармо, а што остане, то треба заплатити от фуры. Андрей гварит, што йому цілком противна така система, он ту не свідомий и фармеров не знає, за фурами треба дас тыждень ходити:

— У мене самого така думка, чтобы нанять одного на контракт и он має звезти дерево, покаль саница, а я йому заплачу, я задармо не хочу, — сказал Андрий. До того вмішалися бабы, гварят, што ту у них ище никто дерево на хату на контракт не возил, а газда настрашил, што в цілой околиці такого не найде, чтобы взял такий заробок.

Андрий гварит, што он уж має такого, што хоче взяти заробок, но так як он жив в його хатині, а он має и коні и трьох синов, и каждый день в лісі зарабляют, то виходит найперше свого газду звідати, бо он має першенство. Аж коли он откажеся, то тогды звернеся до другого.

Фармер подумал, поскрептался по голові, тай сказал, што подоймесь звезти за столько и столько. Торгу меж ними не было. Ище потом Андрий додал пятку “на моторич”, як они называют. Мой газда почал роботу дораз и ладувал такы фуры, як бы то не дерево, а сіно. А Андрия найбольше тішило то, што тых людей, што завзялися на него, розбил. Бывши приятелі того фармера, што разом радили, як того “социалиста” проучити, тепер назвали зрадником, што он сам их учил, як му мают возити дерево, а тепер сам взял всю на контракт, чтобы другим не дати заробити.

* * *

Побудувался Андрий и перевоз свою фамилию до свого палацу. У всей родини радость. Ту уж своя хата, свой пец, та и

своя правда. Андрий постановил собі относитися спочатку нейтрально до всіх и всього, не принимати участі в ниякой політиці. Хоц дашто му нелюбилося, то примжурил очі. Найбільше не любилася му організація и наука в школі. Учителями там були українські або польські нероби без ниякої науки сами. Діти не научилися ани по-українські ани по-англійські, так што по пару роках науки діти навет свого імені не могли написати.

В родині житя поправилося. Спаралізований хлопець помер, но други росли на радость здоровы. На фармі роки минают дуже скоро, так и Андрейов уж третій рок минул скоро на фармі. Правительство в тых сторонах, где фармеры осіли на гомстедах, не брали ниякі податки. Але где была школа зорганизувана, там укладали бюджет для покрытия коштов будовли школы и платы учителю. Майже половину доплачало правительство. А што там вздолг колеі народной майже на 80 миль живут емігранти из Восточної Галичини, то правительство дало им право упорядкования своєй школы. Выбирали собі троствистов, котры сами назначали учителей. Такы учители были без нияких учительских дипломов и пермитов от инспектора. Инспектор не наглядал за тыми школами. И так выходило, что діти ходили по пару миль в школу совсім надармо.

Пришол час, что и Андрий послал одного хлопця в школу, но на школьны митинг не ходил, бо раз мал марку социалиста, то не хотіл страшити людей. Но одного разу перед Андрейову хату заїхала полна фура фармеров, зышли, вошли до хаты, и гварят:

— Мы приїхали по вас, подте дораз з нами на митинг, будеме укладати школьный бюджет.

Андрий отказуєся, як може, но нич не помогло. Оден з них, поляк Млинарович, повідат так:

— Мы вас ту не мame за дяякого выродка, але за честного фармера и мы урадили так, абы вас попросити на митинг и послухати вашой рады в школьной справі.

По таких словах Андрий уж не мог дальше отказуватися и поїхал с фармерами на митинг. Школьна галя уж була переполнена канадскими газдами. Открыли митинг. Кандидатом на предсідателя поставил кто-си Андрия и одноголосно го выбрали предсідателем митинга. Додали секретаря. Андрий

попросил контроллеров, чтобы здали справоздания, як там згаджаються книжки секретарські и кассирови. Но кажут, што ніт нияких контроллеров. Закликал предсідатель секретаря, чтобы он здал справоздание, отчитал доход и росход. Секретар заявил, что не має зо собом книжки, бо он думал, што як кассир принесе свою книжку, то выстарчит. А секретаром тот сам шторник и почтар, што не мал плячу про Андрейову фамилію на дві години. Закликал кассира, чтобы он отчитал зо своєй книжки доход и росход. Кассир заявил, что и он книжку не принюс, але он знає спамяты, сколько у него надвішки. Закликал троствистов, бо не было контроллеров, то троствисты заявили, што они до ничего не вмішувалися до секретаря и кассира. А кто был кассир? Та тот, што у него все отправлялася служба божа, тот сам, про котрого Андрий был найнебеспечніший социалист.

Дальше Андрий заявил, что он без книжок митинга провадити не може. Кассир говорить, чтобы выбрать кого іншого, такого, што може и без книжок провести митинг. Андрий заявил, что он не уступит, и додал, што прикличе з міністерства просвіти контролера, чтобы сконтрлювал не лем за минувший, але и попередні роки школину газдовку. Дал 10 минут присутним на дискуссію, як поступити дальше. Присутні пришли на тото, чтобы предсідатель поступіл так, як сам уважат найліпше. Предсідатель дал урядникам три дни часу для упорядкування книжок и за три дни повиннути явитися и так перепровадиме рочний митинг. Окрем кассира и секретаря годилися всі на тото предложение Андрия. За три дни отбылся митинг. Розумієся, что книжки не были в порядку, но треба было с того даяк вийти, чтобы был и волк сътый и баран цілый, бо они были всі "свої", як повторяли все "кассир" и "секретар", а Андрий был "чужий". Треба было так старатися, чтобы надальше был порядок. На другом митингу Андрия выбрали громадским писаром, школьным секретаром, а што не мали довіренного чоловіка на кассира, то школьный инспектор порадил им, чтобы кассирку отдали секретару, бо так повинно быти — "секретари-тресор". Итак, на одного социалиста и то лемка поклали майже всі уряды в колонии.

Одного разу скликали митинг радити о будові православной церкви. Вибрали пляц у Андрийового сусіда на горбі, у того бывшого кассира. Тот заявил, что он задармо тот горбок под церков не може дати, але продати продаст. Кто-си поднюс, что и у Андрия, того лемка социалиста, ест такий самый пляц, а може ище выгодніший, бо коло самой дороги, то як уж купувати, то тот пляц. Но ци безбожник социалист продаст под церков, треба послати до него звідатися, гварят єдны, а други повідають, что школа ити, бо социалисты в церков не вірують. Наконец выбрали одного и выслали. Лемко заявил, что им даст цілый акр земли на його фармі под церков, где лем собі выберут, и то задармо. С того всього люде так помішалися, что єдни повідали, что тот лемко не социалист, а други, что социалист, але не такий, як други социалисти.

А лемко никому церков не заборонял, ани до церкви никого не наганял. Коли людом церкви треба, то и пляц под церков им дал задармо, най собі выбудують. Но он сам, с молодыма побудувал отповідну галю на представления и танцы, также на свой фармі. Назвали туто галю — "Андрийова церков", а тата друга церков — Михайлова. До Андрийової церкви приходили всі народности: русски православны, украинцы, поляки, з лісов з роботы приїзжали фурами французы з женами и дівками, ба, прішли и индияне и индіянки. Не представления приходили кромі молодых, старши и стары, и даже собі полюбили и хвалили. Для представлень зорганизували два аматорски кружки — єден выучувал місцевый учитель, а другий выучувался в кемпі, прі тратчи — робочий. Оркестру мали свою, и то дост добру.

Так, что люде навет забыли, что тот лемко Андрий, то социалист. Уж лем йому самому осталося токо в памяти, коли был у краяна попа на гостині. Сергий, который му в тайні повіл о том, уж виїхал в други стороны, но Андрий додержал му слова и никому не сказал, что то от него он довідался, что го называют социалистом, и зато бояться його фармере.

Андрий полюбил тот народ, без выбору, якого кто віроисповідания, и його также всі полюбили. Таке житя, хоц и бідне, но веселе и миле. Битки николи не было, бо Андрий запровадил таку дисципліну, что кто раз

зачне битку, то до галі больше най не приходит. Такой страты никто не хотіл.

Слідил Андрий и за школом. Учителем тогды был поляк з Восточной Галичини. Был то лінивый чоловік, ни сам не учился, ни дітей не учили. Спати хотіл хоц лем найменьше до 10-ой дополудня. Повісили му годинку на стіну, но он цофнул годинку назад. Одного разу Андрий зашол до школы. А то было якраз по першой світової войні и польськи паны уж міряли границы Польши на чужой землі. Пан учитель нарисувал велику Польшу на цілу таблицу. Андрий дознался от дітей, что у него наука лем за велику Польшу, яке то моцарство, и якы єй крулі были. Андрий почал говорити з ним по-приятельськи: Най собі там польськи паны будууют велику Польську, але мы жиєме ту, в Канаді и ту потребный всяди англійский язык в розговорі и писмі, и он просил го, чтобы с том Польском занехал, бо и діти не польськи. Но учитель ище высміял Андрия и заявил, что Андрий пильнувал своего носа, а не його школы. Такий то вам пан польський. Андрий написал школьному инспектору, чтобы приїхал поекзамінувати дітей. Инспектор приїхал. Андрий запровадил го до школы, в часі школьных годин. Но наука ище не почата, бо пан учитель спіт, а діти порозбігалися по полю. Покликали дітей в школу. Инспектор звідує дітей, где учитель. Діти не отповідают, бо не розуміють по-англійски. Треба тлумача. Кляси штыри. Андрий попросив инспектора, чтобы почал екзамінувати четверту клясу. Не уміют ани читати, ани писати, ани рахувати. А може по-польськи, або по-українски знают дашто? Инспектор попросил Андрия позвідувати дітей. Та где там, стильно знают, что и по-англійски. Нараз вбігат учитель: волосы росчухраны, зо спаня, неумитый, черевики не зашнуруваны, и кричит на ціле горло:

— Кто ту, и яке право має в моїй школі?

Инспектор позерат на него и на Андрия, який ту пан польський. Стоят так молчки хвилину, а Андрий просить инспектора, чтобы ище звідал дашто остальны три кляси. Но инспектор лем руком махнул, чтобы ити гет. Встыдно му было, бо и сам был виноватий, первый раз за штыри роки пришол екзамінувати дітей.

За пару день Андрий получил писмо до троцістов, в котром школьна власть пише, што мистер Йозеф Пышко не може быти учителем в вашой школі, бо он сам не має школы; не має цертифікату учителя и, што троцісти мусят поглядати учителя с цертифікатом, бо іншому не дозволят учити. А если не найдут они такого учителя, то им пришлют. Секретаря просить, абы му написал, як троцісти зарядят.

Аж тепер буде социалист страшний! Троцісти роскричалися, што они мають право наняти учителя, якого схоят сами, и выдали вердикт, што пан Пышко остаєся и надальше учителем и никто не посміє го выдалити зо школы. Всі три троцісти православны русськи. Англійского языка ни єден не розуміє ни словечка. Всяди тлумача треба. Секретар написал інспектору, який троцісти вердикт выдали. Інспектор приїхал знов. Пришли троцісти и где-котры громадяне, и шторник, котрый был твердо нейтральний. Андрий (секретар) мусіл быти тлумачом. Інспектор почал им представляти школъный прогресс, навет сам себе винувал, што не дозерал добри школу. Нич не помогло, они хотят такого учителя, як мають. Кажут, што як приїде англик, то діти не будут розуміти його бесіду.

Нараз зо-за ліска показалася конна поліція. Інспектор повідомил поліцію о своєму приїзді там. Но зо школы не було кого випровадити, бо учитель дал драпака, як то звыкли всі польськи паны. За учителя школъны власти прислали молодого канадийца. Діти го полюбили и наука почалася прогресивно, уж без великої польской ма-п. Бывший пан учитель блукался там по колонии, не отъїжал нигде. А што пенсии про него не было, то и черевики и сурдут подертий, а волосы легли на плечи. Одного разу позднов осенью остановилася в той колонии конна поліція и зашла до того единого штору-почты. На тот час там пришол и бывший пан учитель з долгими волосами. Поліція заинтересувалася паном з долгими волосами, и звідуєся єден, кто то тот чоловік, и чом он носит долги волосы. Сказали, што то польский пан, а волосы долги носит певно зато, бо не має гроша для барбера. Поліціман скочил до шторникового гавзу и попросил у жены ножиць, посадил пана учителя на баксу, тай цвик-цвик, без гребеня рубат довкола панску голову и

каже, што задармо ліпше не мож стричи.

За всі свои клопоты польський пан обвинял социалиста Андрия.

2. ЖИТЯ ПРИ "КАТНІ"

Катна (хлопок, баволна) — дуже интересна рослина, а особливо тым, котры николи не виділи туту рослину. Пречудно декоративно поле с катнов выглядат, наколи катна уж готова до збераня — як бы сніг покрýл велики обшары поля, а ту горяче літо.

Больши и дуже велики плантации катны посідают велики южны богаче плантаторы, готы самы, што то даколи привозили из африки негров, як невольников для невольничой роботы на плантациях. Гдекотры властители вырентовують также богатым арендаторам, іншы обробляют наймитами, при конской и тракторной силі. Тоты велики властители плантаций катны посідают и свои "джини", т. е. фектории, фабрики, што чистят катну от насіння и вяжут в 500 фунтовы вязанки, в яких катна иде на маркет до спродажы.

Такых 500 фунтовых вязанок южны штаты продукуют рочно понад 20 миллионов. Из того 13 миллионов вязанок США зужикают сами, а остальне иде на світовий маркет.

Не больше як 20 процент находится ту на савті так званых малых фармеров, якы посідают от 20 до 160 акров земли. Где добра земля и катна родится добри, от 700 до 1000 фунтов чистой катны з акра, то доход завсе перевищашт доход с пшеници або кукурузы. Найвища плата за фунт катны была в 1942 року — 21 цент. Насіння 45 дол. тонна. Где паручленна фамилия на меньшой фармі, оброблят и зберут сами, то получат ліпший доход, як бы робили в добреї майні або фабрикі. На спродаж земель ту ніт.

Житя робочих при катні

Читатель, особливо фармер застановится над тым, же чом у нас фармов ніт на продаж. То зато, што добрый фармер рідко фарму продаст, а з великой фармы пару або парунадцет акров оторвати не схоче ниякий земельныймагнат. Знов малоземельный, если коли спродає, то богатый властитель от него купит и прилучит до своего. Робочих рук ту дуже потребно. Катну обробляют найвеце негры, але у нас в савт-ист Миссури більш ест веце, як негров. Негры практикуют в

своем "гэнку" и білы в свойом. Як одни так другы, всі стопроцентовы американцы. "Форнеров", кромі мене одного, ніт совсім нияких. При обработкі з мотыками, то по большої части жены и дівчата, и суботами школыны діти. Доллар лакомый кусок, и каждый собі хоче заробити.

"Пикованя" (збераня) починається в септембру. Всі школы заперають на два місяци и діти идут зберати катну. Такий 10-12-рочний бойс або дівча назберат денно до 150 фунтов. Не єст то солодка робота. Нераз по 100 градусов жары, а треба тягати 9 футовий міх с катнов, даколи дост далеко донести до ваги и трока або воза. То не зававка про діти и жены, не раз старухы. Зато при збераню зарабатывают добри, и то их цілорочне живобытия.

Отицы родин мало интересуються своими родинами. По позбераню катны часу мають дост. Лем чтобы яку таку кару, пултейбл—того єст поддостатком, и гемблінгов всяки дост. И так переходит з роду в род. С того дуже часты розводы, и по пару раз в житю. Публичных школ поддостатком, по місточках гайскул, учители непланнны, церкви по 5—5 в малом місточку, але неграмотных нигде столько я не встрічал, сколько ту. Можете встрітити много людей, что як му приде даякий папер подписать, то лем за конец ручки може потримати. Тому безграмотю виноваты родиче и школьный уряд. Дітей в школу не посылают, мало дбають за діти. До школы довозят дітей босом, но бос іде гайвейом, а много людей живе подальше, коло болотных дорог, так что дітям трудно достатися до цементовой дороги. Бос робит по два обороты, первый о 7-ой годині рано, так что дітом подальше от дороги треба выходить о 6-й годині з дому. Но матери, чтобы выслати дітей до школы, мушены ставати пол четвертой або о пятой годині рано. А не каждой американкі хочеся так вчас рано вставати. Но найдутся и такы, что живут при самой гайвей, а дітей в школу не посыдаают. Школьный уряд относится до того байдужно.

Жилища

Каждый земельный магнат на своей плантации має побудуваны "гавзы" про своих робочых. Но гавзами тоты шанды назвати немож, лем курниками. Коли лем зверха не лієся, то добре помешканя. Одно-

го разу одна жена пришла до мене и жалувалася, что не мала где скрыти одежду от дощу, который якраз предтым падал. Не памятам котрого року то было, но было то не так давно, в часі безроботя, зимовом пором земельны магнаты про який-си непослуш выгнали тых своих рабов зо своих курников. Были то обоих рас люде, білы и чорны, без свойой пяди земли люде, так что не мали где спретися. И як правильны граждане краю постановили поселитися на гуверменску цементову дорогу, гайвей Н-р 61. Тота дорога 61, то головна дорога зо Ст. Луис до Мемфис, Тен. Она переполнена автомобилями, троками, як день так ночь.

Послі той демонстраціи гувермен дал на будувати гаавзов, и то в пару місцевостях. Гавзы невелички, але отповідны на бываня. Навет купальні заведены, так што тоты гев люде перший раз дашто таке виділи.

Колиси я читал в "Карпатской Руси", что редактор нью-йоркской газеты "Ворльд-Телеграм" писал, что russkы люде не мысятся, и т. д. Коли бы тот редактор загостили до нас, то я бы го попровадил по стопроцентовых американцах, най бы виділ, як они живут. Я бы го представил и школьным учителям, най бы му сказали, сколько они отлучают дітей зо школы про нечистоту, про вши, подобно гитлеровским воякам на русском фронті. Но в таких помешканях, як дают тому народу магнаты баволянных плантацій, не може чоловік иначе жити, лем в нечистоті. Но такий пан редактор от капиталистичной газеты в Нью Йорку може и пройде гайвейом, а если остановится, то лем чтобы газолины набрати, а там где бідны люде живут — не загляне, бо його тото не интересує.

Страва у того народа єднодуха. Даколи и даякого мяса вкусит, но мало. Но найголовнішя хиба, что квашеного хліба у них совсім ніт. Они не уміют росправити и упечи, хоц істи го любят, но лем тот, что в шторі купят. Раз я читал в англійской газеті, что гувернор выслал из агрикультурной школы женщины, абы научили наши фармерки квашеный хліб печи. Ци с того дашто вышло, не знам,. Печут с кукурузяной муки паленицы, а з білої пшеничной бискиты. Сіверняк с тым не може погодитися. Сыра з молока зробити также не уміют и не роблят совсім. Зато росправленый зо сметаном дуже собі хвалят. Любят гостины (парти).

Майже всі спокревнені, "козені".

Старанно управляний яриновий огород мало мож видіти. Але зато катну зберают так хитро, таку до того мають вправу, що сіверняк того потрафити не може. Минувшого літа, 1942 року, зберал у мене єден тутешній з двома хлопцями, 10 и 12 рочним. За 8—9 годин роботи денно зарабляя понад 13 дол. Два центы от одного фунта и з насіннем. Харчувался сам на своїм, лем помешканя и опал доставал даром.

Позберати катну — то єст их цілорочна робота. До іншої роботи они не хотят вложитися. На фармі родился и вирос, но плуга до рук не знає як взяти. Його ціла машинерия — мотыка и міх на катну. Умеблювания не знают. В декотрих гавзах не то кресла, але лавки ніт, сідают на баксу. Зато жиуют весело, часто справляют танцы, идут в кинотеатры, навет ногті малюют.

Но коли буде удосконалена машина до збераня катни, то с тым народом буде дуже вле:

Выхова дітей дуже спроста, дома не учатничого, діти жиуют самовольно, як в школу не хоче ходити, то родиче не дбають. Взрослые буються часто, и то ножами. Крадеж тоже розвинена всяди. Часто в англійських газетах мож читати за крадеж кур, свиней, худобы, мулов, були случаи, што и з огорода картошку выкопали. Жена стара ци молода живут табако, малым дітом дают цигаретки и табако. Туберкулоза и други слабости розвиты дуже. Часто появляются и малярия.

Савт Ист Міссури — добрий, урожайний край, богаты урожаи без накладу гноива, але зато бідаков ту найбільше. Майже кождый рок муфують з єдного місца на друге. Так призывається.

3. ЯК НІМА ЖЕНА ПРОРЕКЛА

Пригадую собі, як то за молоду я робил на бресі при твердом углю. Жили мы в тих компанійських каштелях, от десят до двадцет бордеров в єдном. Такий компанійский каштель складался з двох румов на первом поверху. Єден рум служил за кухню и і达尔нию, а другий за резиденцию про господаря. А на другом "поверху", на поді, просто под дахом для нас бордеров спальня. И даколи никто собі не кривдил с такого бывания, каждый собі думал, что то так, а не иначе має быти в Америці при майнах.

Таких гавзов было побудувано дас сорок, в два ряды, а меж ними была проведена улица. Но найгорше было токо, што на цілом таком плейзі не было ани одной студенки, ни заведеної воды пайпами. За водом треба было ходити до бойлер-руму, где воду помпували просто з майны, з угля до бойлеров, и без ніякого чищня брали воду оттамале для ужитку. Майнери мылися дома тьма часами. И то мы мылися штырох и веце в той самой воді, штобы меньше воды спопребувати. Не больше як на пол мілі был великий став воды, с котрого шла вода до міста Потсвил, Па. А мы не мали чистої воды напитися, не то умытися. Там треба было того редактора "Ворльд-Телеграм", най бы виділ, як люде мылються в Америці.

Но зато мы не роптали, хоц мы, бордеры компаніи мушены были принести воды на грубой палиці в шафлю.

В часі даякой години отпочинку и в неділі — літом всьо на дворі, а зимом вишли зме на тот "апстерс", заміст на даякы кресла, которых не было, посидали сме або полягали на постели и почали собі оповідати истории зо житя. Был єден майннер меж нами, чоловік высокого роста, широко-плечистой будовы, средного віку. Його не лем на плейзі, але и в околиці называли Нянью. Тот наш Нянью был совсім неграмотным, але оповідати исторіи, то йому не доровнал бы ніякий академик. И то найвеце веселых исторій оповідал. Нераз росповіст таку, што всі на постелях хоочут, аж постели, хоц и без спрингов, до горы подскакуюс. Вот ту вам една с таких исторій, як німа жена прорекла:

Молода пара, што лем пару місяц тому побралися, була запрошена на весілля, а то по жениной стороні родини. Жена хотіла іхати такої дораз зрана. Но муж обсудил иначе. Маме, гварит, газдовство, то через день треба быти дома и поробити всьо, што треба на господарстві, а вечером поідеме. На таку дисциplину жена сильно погнівалася, и як доказ своего гніву заштрайкувала на язык. Што муж до ней ся зверне, гварит так або так, звідуся, а она ани слова.

Вечером запряг коні и поіхали враз на весілля. В дорозі за цілый час жена не прорекла ни слова. На весіллю муж пошол в танец, але не zo свойов женов, лем з други-ма. Лишил жену, най ся гніват. По дорозі

дому жена ище больше затялася. Минат день за дньом, обое робят, кажде свою роботу, а бесіди совсім ниякой.

Был дождливый день. Жена взялася чистити хату, мыти подлогу. Муж робил што-си на дворі. Пришло му штоси на гадку, что як бы то дачым так назлостили жену, чтобы ей змусити в гніві выречи слово, хоц бы закляла, або што, може бы так штрайк зломил. Зашол он в керпцах где найвеце болота и с тым болотм на керпцах шап-шалап в очищену хату. Но жена лем блюсда на него, а слова не прорекла. Он перешол через хату, тай впрост до машины до шитя. Повытігаль всі шуфляды, сперевертал на подлогу, як бы што-си глядал в ей машині. Но не нашол, видно. Так и лишил всю на подлогі, а сам другим боком ку дверям. Но штрайку языка не зломил.

Уж тыждень минат, надходить неділя, а жена слова не прорекла. В неділю рано, як єдно так друге рыхтуються до церкви. Жена выбігла скорше, муж мало-помалу за ню. Но муж думал, и придумал што-си, бо заміст в церков, скрутіл на фару. На отправу было ище часу, и духовник был дома. Духовный отец привітал го, тай звідує:

— Ну, Петре, што скажеш доброго?

— Так и так, отче, здышало мя несчастье и не знам собі порадити, и зашол я до вас просити о пораду и духовну помоч.

— Та што сталося такого? — звідує отец духовный.

— Як знате, отче, я недавно оженился, и жена хороша-прехороша, добра-предобра жена, добра газдняня и я єй понадвсьо люблю. Но несподівано што-си єй сталося, что замолкла, онімила. Уж тыждень словечка не прорече...

Отец духовный подумал хвильку, тай звідує:

— Ци она небога не напудилася дачого, або ци ты єй не ударил принадком, або ци сама не ударила головом, або не упала.

— Боже заваруй, ничего такого не было. И мі выглядат так, что то допуст божий.

— Можно, можно, — притакнул отец духовный.

— Я прошу вас, отче, помочи нам, — просит Петро. — Вот ту мате корунку, и будте такы добры помолитися по Службі Божій за єй здоров'я. Я мам тверду надію, что Бог выслушат вашу молитву и мойей любой жені приверне бесіду...

Отец духовный посмотріл на срібну корунку, потом на Петра, и повіл, что добри, что по Службі Божій отслужит короткий молебен на туту інтенцію.

По Службі Божій отец духовный сказал пару слов до своїх вірних, чтобы не выходили с церкви, бо буде служитися молебен. Выходить пред столик на середину церкви, дяж с клироса тоже ку нему, тай перед молебном отец духовный сказал пару слов, а то, что меж нами ту в церкви єст одна наша мила парафіянка, что лем пару місяць тому приняла тайну супружества, и по незнаной причині пришло на ню несчастье, заніміла. Уж тыждень, як слова не прорекла. Видно, така божа воля. Кого Бог любить, того и навидит. Мы всі разом помолимеся за єй здоровля, чтобы Бог змілосердился и привернул єй бесіду.

Отец духовный приклікнул, а за ним и ціла церков. Коли тото молода Петрова почула, то так лем скрутилася и выслізнула помеж людей с церкви и чым скорше дому, чтобы ей люде не догнали не мусила ганьбитися. Петро в куті такоже приклікнул, но не мог встрематися от сміху и мушений был вийти с церкви за женом. И люде уж знали всі, котра то жена заніміла.

Іде Петро дорого, посміхуєся, тай думат, ци тепер жена покончить свой страйк и прорече?

Прорекла жена. Лем Петро показался в дверях, як не скочит на него с плачом и криком:

— Тыничгоде! Та як бы я била знала, что ты такий шкот, та я бы ани не посмотріла на тебе!

Петро знял шапку сповольна, поднюс очи на образы и рюк:

— Слава тобі Боже, што моя німа жена прорекла!

А. Сосенко.

АФРИКАНСКА ДОРОГА НІМЕЦКО-ІТАЛЬЯНСКИХ ВОЯКОВ

Из Египта в Ливию, из Ливии в Киренайку, из Киренайки до Туниса, с Туниса до біса.

ФЮРЕР И ДУЧЕ

Муссолини: — Мое положение такое, что я годен утікати на край світа.

Гітлер: — Голубе ты мой, коли знаш дорогу, почкай и на мене.

ПОСЛІ МИНУВШОЇ ВОЙНИ В КРАЮ

Послі минувшої світової війни і наш карпаторуський народ двигнулся, як би встал бт вікового сна. Наш народ довідался, що Американський Президент Вильсон хоче свободу для всіх народів, що кожному народу призначає право самоопреділення. Так що й наш народ пробудився віром в свою національну свободу, он повірив, що і до него в Карпатах относиться право самоопреділення, що уж раз навсе покончилася неволя под чужом властюм, і що он має можность об'єдинитися зо своїми братями на востокі.

І тота перва, хоц и коротка свобода при концу 1918 року, дала можность нашому народу в Карпатах высловити свои душевны желания. Я памятам массовы народны собрания под голым небом во Фльоринкі, Гладышові и в других околицах на Лемковині, памятам делегатов, которых народ выбирал и посыпал до Парижа, до Президента Вильсона. Народ послі войны был бідний, многи пересиділи цілыми роками в Талергофі и других концентраційных лаграх, но люде охотно складали гроши делегатам на дорогу до Парижа.

Но в Версалю не была представлена Россия, и они там не радили над свободом нашого народа, а радили над тым, кого обділити русскими землями в спадку по России. Карпатскую Русь поділили меж нову панську Польшу и Чехословакию. И скоро на Лемковину пришли польськи легіони и жандармы, а на Пряшевску и Подкарпатску Русь чешскі легіони и жандармы, и уж по самоопреділению и свободі для Карпатской Руси. Тоты 20 роков под панованием чехословакских "демократов" и польських панов переконали весь наш народ в краю, що ни Польша, ни Чехословакия не його державы. Наш народ перенює много горя и понижения зо стороны чужої національной власти, а нужда и переслідовання досягли найвищого щабля.

Дораз 1920 року, в фебруару, польський панский уряд почал насильно заберати нашу молодеж до своєї армии для войны з новом Советском Россиом, для завоювання Києва, и Польши "от моржа до моржа". Из моого родного, невеликого села Устье Рус-

ске, забрали до 30 молодых мужчин. В польской армии докучал голод, а национальна зневага была невыносима. Выход из такого положения был лем єден — дезерция с польской армии. Дезерция с польской панскою армии приняла массовый характер. В місяцу апрілю, коли польські паны уж официально пошли з войном на нову Россию, лемкы почали утікати з польской армии. Мимо того, що были роспреділены по различним полкам, мысль у всіх была єдна, чтобы не ити на фронт и не воювати против своих братов. Из 30-х моих односельчан, о которых я вспомнул, лем трьох пошли на фронт, бо не мали можности здезертувати. Остальны 27 утекли с польской армии и сковалися в карпатских лісах.

Польське панське правительство, поддержане правительствами Франции, Англии и Америки в войні против новой России, жестоко расправлялося з дезертерами, коли польським жандармам и легіонам удалось злапати даякіх з них. Но не лем зо самими дезертирами расправлялися польські паны, але и з невинним народом. На наши лемковські села польське правительство, як тепер німецкі фашисты, высылало карни експедиціи, зложены из охотников різунов. Село Устье Русске николи не забуде таку польську карну експедицию.

В облавах на дезертиров "легіони" и жандармы употребляли всяких штук и подступов, приходили на отпусты, забавы и т. п., заставляли розмаїты сіти. В Крыници на Петра и Павла отбыватся все величавый праздник-отпуст. Того року налетіли на тот праздник польськи легіони и устроили велику облаву на лемковских дезертеров. В Тыличі, на Зелены Свята, командаант постерунка задумал устроити велику забаву з музыком для молодежи, што на таку забаву приде молодеж не лем с Тылича, но и с околичных сел, а може и з лісов. Разом с тым замовил 50 жандармов из Нового Санча. Коли отбывалася забава, ночном годином жандармы з легіонами оточили село. Но ни на забаві, ни в селі дезертеров не нашли. Дезертеры не явилися на забаву. То был лем для них добрий знак, што паны закладают им пулапку, и всі спали в лісу. Встеклы жандармы брали всіх мужчин до 40 літ, сліпый ци кулявый, каждого вязали и провадили до станции в Крыници.

Трагичны "плящуфки"

Версаль установил польско-чешскую границу так, чтобы наш народ в западной части Карпатской Руси розділити на дві ровни половины, одну половину дали Польші, а другу Чехословакии — як польську и словацьку землю, без ниякой гарантii даякого национального права для нашего народа, для выннення. Всі пограничны наше села вздолож Карпат покрылися по польской стороні войсковыми "плящуфками", а по чехословацькій постерунками финансів. Кромі граничной службы тоты постерунки мали і другу задачу — лапати по лісах дезертиров. В Мушинкі, недалеко от дома на ораниці застріли паробка в білый день. В селі Білична под Перегыбом другого.

В самы жнива того року, маршал Буденний розгромил панську польську армию, и Галичина зо Львовом нашлася под загрозом Красной Армии. Нас зганяли до Санока, где поспішно муштрували в новы марш-батальоны и посылали на фронт, но з лемков мало кого змогли послати, бо кто лем мог вырватися, то дезертерувал. Жандармы и

НІМЕЦ ВСЕ БРЕШЕ

Упал в Азовске море подбитый німецкий аероплан. Близко ловил рибу дідо Семан Кропива. Аероплан дораз затонул, а два летчики яким-си чудом болталися в воді серед уламков и кричали: "Ра-а-а-туйте!"

— Живы люде гинут, допоможте...

Дідо сиділ в човні, як бы вкопаный. Потом налюг на весла и подплыл до місца, где загинул аероплан. Тоты, што бывли на береж-

карны експедиции легионов каждоденно шли на наше села. Если им удалось злапати нашего хлопця, то го били до бесприятності, часто досмерти.

Но не лем за дезерцию били. Трафілся и такой, что не мал отваги дезертерувати, або был хворый. Хворый паробок из Устрік негоден был выгварити назвы своего села по-польски (Устржыкі), то доктор капитан послал го на тыждень до арешту. Паробок зо Загірja также не мог выгварити добри по-польски назву своего родного місца, то польский поручик набил го по лиці. Польське правительство было дуже религийне, но в Саноку и околиці, где лем лемковски села, тото польське правительство не признавало тогды ниякого русского свята.

Таку то свободу дали нашему народу послі минувшой войны в Версалі. Не дайме же, дороги братя и сестры, обманути наш народ в Карпатах тепер. А для того ту нам треба об'єдинитися всім в своих организациях под руководством Американского Карпаторусского Конгресса.

Ваньо П. П.

ту, думали, што дідо буде ратувати потопаючых. Но ніт. Он нараз повернул човен до берега.

Його звідуют:

— Чом вы, діду, не выратували німцов?

— Та бо они уж потопилися.

— Як потопилися, коли єден ище махат руками?

— Не вірте. Раз німец кричить "ратуйте", то тово знак, што он уж давно пошол на дно. Німец все бреше...

Похороны "блицкрига"

ПІСМО С КАНАДЫ КРАЯНА ОТ МЕЖЕЛАБОРЦА

Скончилася перва світова війна в 1918 року. Упало австро-мадьярське габсбургське ярмо с карку карпаторуського народу. Но нашому народу не була писана національна свобода і об'єднання. Версальські паны оставили нашу Карпатську Русь поділеном постарому, лем панов змінили. Пряшевську Русь, где я родился, дали словакам, галицьку частину полякам, а лем половину посчитали за "Подкарпатську Русь", аж там за Ужом, и отдали туту половину чехам, як колонію. Так што і в Чехословакії ми оставалися поділены на дві часті.

Чехословацьку республіку світ привык называть демократиєю. И была то демократия, но Годжовська аграрна демократия, котра была не демократиєю для нашого народа. Каждый може розуміти, что там, где премьером Милян Годжа, то там може быти лем габсбургська демократия.

Так што наші люди, аби даяк жити, мушени були глядати на еміграцію даякого заробку и куска хліба, и велика часть на-

ших молодих здорових хлопців мушени були покидати свой родний край, свои веселы карпаторуські Бескиди, свои веселы горы и полонини, свою зелену Лемковину и іхати до Канады.

Іхали мы с том надійом, что Канада, то великий край, велики обшары земли, и ту для нас буде больше місца, што тот великий край будеся, то мож буде заробити пару центов и помочи собі и своїй родині дома. Бо никто з нас не думал іхати навсе в чужий край. Мы дуже любиме свой родный край, и каждый з нас іхал с тов надійов, што он розлучатся от своих родных на короткий час, на рок або два, и заробивши пару центов, верне назад. Но никому з нас ани не снилося, что го чекат в Канаді. Показалося, что и ту уж нас чекали тоты "агарники", як и в Чехословакии.

Коли мы приїхали в Канаду, то никто з нас не мог остановитися в западной, промышленной части Канады. Што найближе, каждый мушений был іхати в Вінніпег. А в Вінніпегу уж ждали на нас тоты канадийські аграрники, по большей части галицько-українські "січови стрільці", и они розділяли нас по своих фармах чистити "дичи",

Краяне от Межелаборца в Торонто, Онт.

карчовати на их фармах корчы. Мы своими твердыми руками взялися до той работы: забирали каминя, вытягали пняки и корчы, вырубували лісы. Так что работы мы мали дост. Але за платню не вспоминай, на платню не маєш права, бо право на английском языке, а мы славяне, то права не найдеме. Так что о платні не мож нам было думати, лем работати, чтобы дали істи, даякий кусок хліба.

Але по пару роках мы научилися дашто английской бесіды, так что уж мож было самым дагде поіхати, и мы порозбігалися по цілой Канаді. Єдны забрали гомстеды, други пошли работати в лісы, но найбóльша часть из них працує тепер в воєнной индустриї, бо каждый из нас завзялся выиграти войну и помочи знищити проклятый фашизм.

Для той цілі также мы организувалися ту в Карпаторусске Общество борьбы с фашизмом. В туту организацию належит много и моих краинов от Межилаборца, Пряшевской Руси, но мы ище далеко от того, aby сме брали діло серьозо и стали массово членами той организации. А тата организация помогают нашим русским братьям, котры несут головный тягар войны с фашизмом, и котры освободят и наш родный край з ма-дьярской и німецкой фашистской неволі.

Так што нам, краине от Межелаборца в Канаді, треба объединитися всім разом для помочи своим русским братьям и своим близшым родным в Карпатах.

Мы уж зробили початок нашего объединения в 1942 року, коли мы, краине Межилаборецкого округа 15. П. устроили старокрайове пущаня. На том пущаню брали участь емігранти из 16 сел Межилаборецкого округа. И мы тогды постановили собі помагати нашим русским братьям и Канадийскому Червеному Кресту — аж до побіди над фашизмом. В тот день мы зняли фотографию с тым, что мы єй помістиме в нашем карпаторусском календарі, чтобы наши краине в Соедиенных Штатах залозналися з молодыми емігрантами из своих родных сел. Они може ани не знают, что нас ту в Канаді тысячи, и что нам треба разом работати за освобождение нашей Карпатской Руси и єй объединение зо Советском Россию, где бы наш народ мог працевувати на своей великой землі, а не в чужих краях. Мы пойдем разом с вами, дороги наши братья в Америці, в каждой честной роботі за освобождение нашего Родного Краю.

Іван Мохнач,
родак зо села Полата, Межилаборецкого
округа, Пряшевска Русь.

БУГАЙ-ТЕРРОРИСТ

Ишол німец улицом, а на встречу йому бугай. Німец не уступат з дороги, бо он — выша раса! А бугай тоже не уступат, бо — чистокровный.

— Вот упертый, шельма, — заклял німец и ударил тварину дручиком помеж рогы.

Бугай страшно заревіл и проштуркнул німца рогом навильот. С той нагоды партизаны постановили посміятися над фашистами и розліпили в многих селах таке объявление:

“В селі Волохов Яр невідомий бугай допустился террористичного акту против німецкой армии, а то на смерть пробил рогом одного солдата. Наказую за тот злочин росстріляти 15 коров. Оберлейтенант Штраух.”

(“Перець”).

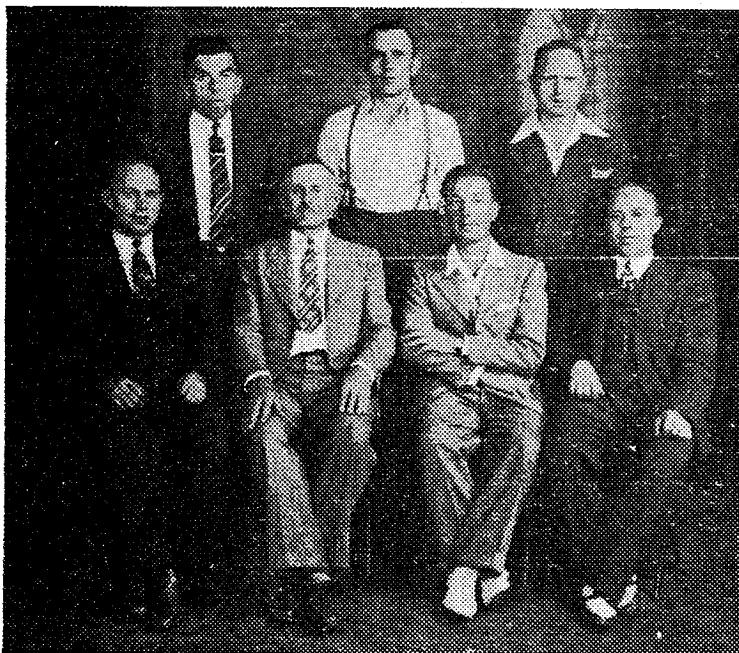
“Высша” раса.

КАРПАТОРУССКЕ ОБЩЕСТВО БОРЬБЫ С ФАШИЗМОМ

Емігранти из всіх частей Карпатської Руси в Торонто, Канада, основали 26 октября, 1941 року Карпаторусське Общество борьбы с фашизмом. Того дня на первом

нных етнографичних границах права на самоопредіління.

За минувши два роки наше общество устроило пять массових собраний. Первое

Отділовий уряд Карпаторусского Общества борьбы с фашизмом в Торонто, Онт., Канада

собранию записалося в тото общество 52 члены. На том первом собранию было тоже рішено працювати над тым, чтобы об'єдинити всіх карпаторусских емігрантів в Торонто, як тоже старатися, чтобы и в других городах Канады, где живут карпаторусские емігранти, были основаны такие самы общества для борьбы с фашизмом.

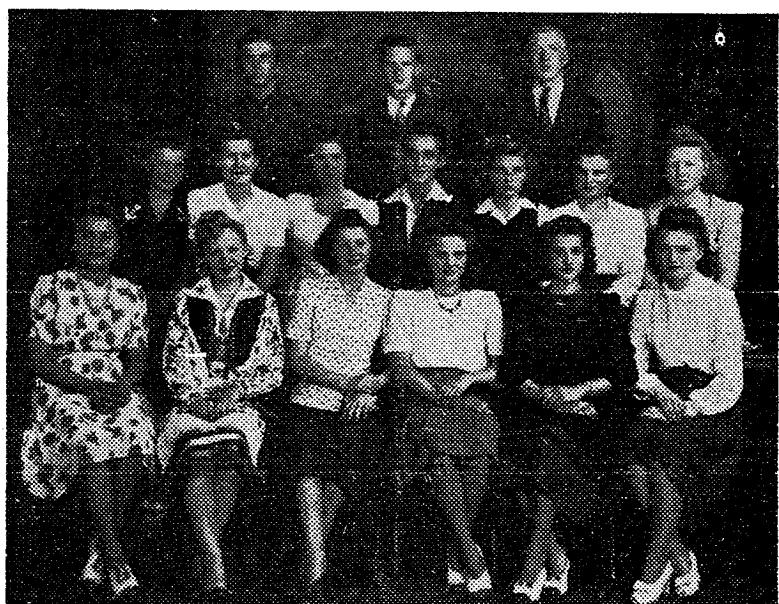
Ціли нашего общества — поддержка военных усилий Канады, Великобритании, помоч Советскому Союзу, нашим русским братям и их союзникам в борьбі с фашизмом— борьба за освобождение нашего Родного Краю, Карпатской Руси от німецкого и ма-

дьярского фашизма и за обеспечение нашим

массове собрание отбылося 14 декабря 1941 року, на котором головним бесідником был редактор "Карпатской Руси" Др. С. С. Пиж. Тото собрание отбылося по ділу медичинской помочи нашим русским братьям.

Друге массове собрание, созване нашим обществом, отбылося 14 апріля, 1942 року, в справі поддержки канадийского правительства в военном ділі, для поддержки плебисцита о загальнай военной службі.

Третье массове собрание отбылося 9-го августи, 1942 року, в справі сбору фонда для покупки 2,000 пар чоботов для Красной Армии, — четверте массове собрание отбылося 14 марта, 1943 року в справі

Отділ молодежі при Обществі борьбы с фашизмом в Торонто, Онт., Канада

поширенія нашей организациі, и на том родным братьям в Карпатах в их националь-

собранию вступило в наше общество много

новых членов.

Пяте массове віче отбылося 9-го мая, 1943, в справі об'єднення всіх карпаторуссов в Торонто. На том вічу головним бесідником был секретарь Межн. Роб. Ордена Карпаторусской Секции Михаил Логойда.

За час 22-х місяців Карпаторусске Общество борьбы с фашизмом в самом городі Торонто собрало на медицинску и другу помоч Советскому Союзу:

на медицинску помоч	\$2,157.01
на покупку чоботов для Красной	
Армии	4,069.00
из Всеслав. базара на нас пришло ..	981.53
для Канад. Красного Креста	327.96
Клуб Молодежи при нашем обществі	
на помоч Красной Армии	500.00

Разом 8,035.50

Так што всего разом Карпаторусско Общество борьбы с фашизмом в Торонто, Канада, собрало для помочи борьбі с фашизмом — \$8,035.50.

Всего членства в нашем обществі в самом Торонто есть до сего часу 235.

* * *

С помочом Карпаторусского Общества борьбы с фашизмом был основанный Клуб молодежи, который робит успішну роботу. Членов в Клубі молодежи до сего часу по над 40. Так само при нашем обществі зорганизуваний Карпаторусский Хор, который при-

чинился много до помочи нашим братям в их борьбі с фашизмом.

Из того видите, наши братя и сестры в Соединенных Штатах и Канаді, што мы, ваты братя в Торонто старалися, сколько могли, абы помочи, морально и материально, в великой борьбі свободолюбивых народов против фашизма. Мы звертамеся до всіх карпаторусских емігрантов ту за океаном, вступайте в прогрессивны народны организации и помогайте союзникам в борьбі с фашистскими агрессорами, якы хотят по неволити всі народы. Не занедбуйте, братя и сестры, той борьбы, и если сами не боретесь, то помогайте всіми средствами тым, котры борются на фронтах. Стойте за полну свободу для свого Родного Краю, Карпатской Руси, за полну побіду свободолюбивых народов и справедливый народный мир послі сей войны.

Комитет Карпаторусского Абщества борьбы с фашизмом в Торонто, Канада:

Предсідатель: Михаил Швагла,
Містопредс.: Михаил Туряница,
Рекорд. секр.: Михаил Мовчан,
Фин. секр.: Михаил Тиханич,
Кассир: Иван Костелеба.

Контрольна Комиссия:

Василий Касинец,
Іван Лабик,
Ілья Хорват.

БЕЗ СВІДКОВ

Судья: — Рядовой Хапанеску! Вас обвиняют в краже ваших пана полковника. Што вы можете сказать на свою оборону? Ци мате даякых свідков?

Хапанеску: — Не мам, пане судья. Я при свідках не краду. ("Перець").

Дорога на Сталинград

ПІСМО МАКОВИЧАНА

Село Стебник, Бардайовский округ, положене близко галицкой границы. Мы, из Пряшевской Руси, коли сме хотіли іхати до Америки, то сме переходили тайком через венгерско-австрійську границу, котра была положена меж нами руснаками, помеж нашими русскими села. Так и я перешол зо Стебника тайком границу до Галичини, до села Ближніарка, а потом до Высовы, где єм переночувал єдну ноч, а потом єм нашолся в Грибові у агента, где єм купил "шифкарту". А то было 15-го фебруара, 1906 року.

Дуже мі було жаль охабити родне село и молоду жену, а и родичов, и брата, и дві сестры, и горы Карпаты, и ліси, и гористий хотар, слабо урожайний, про который єм привандрувал аж до Нью Йорку. И ту в Нью Йорку подяковувал єм Господу Богу, что мі помог высвободитися от гунського мадьярского ярма. Хоц мі не так дуже прикро было жити коло моих покойных, блаженної памяти родителей, бо в нашем домі нам хліба старчило, что сме голодни не были.

Мое родне село Стебник було добри знане по-за границу в сусідних галицко-лемковських русских селах, бо до нашого Стебника, особливо до моих родичов, заходили из Галичини высовяне, ганчовяне, ждыняне, радоциняне, вышеватчане, грабчане (село Граб, бо єст и дерево граб, дуже тверде, что сме з него билен до ціпох робили), бо в нашем селі була ступа (фольюш), то приходили бити сукно на гуньки и холошні. Галицькы лемкы, та и наши по угорской стороні найвеце собі сами вyrabляли сукняну одежду. Галицьких наших братов мы называли русинами, а они нас унгарами, хоц мы были такы самы русине, як и они.

В нашем селі Стебнику было много людей, что занималися ремеслом: так званы колесаре робили возы, ярмаре робили ярма, что до них волы запрягали. Тоты, что вирости в краю, то тово знают, а ту в Америці рождены знаются лем на машинах, а что до ярма, то не розуміют.

В нашем селі була дуже красна мурвана святыня-церков, где сме ходили молитися Господу Богу. И старши дуже богообойно

молилися, а молоды хлопцы лем за дівчата-ми смотріли, так само, як и туй. Но єдно мушу признати, что там в своем селі мы не знали роздору, что єден такий, а другой инакий в религии, всі сме были єднаки. Правда, лем в своем селі, бо коли руснак зашол уж до міста, то был найгорший чловек.

Памятам, что мы мали на Маковиці одного русского водителя, который заступался за русских людей пред мадьярами, а то был священик Михаил Артим. Того чоловіка знала ціла Маковиця, як заступника за русский народ. Но помстилися на нем мадьяроны и пряшовский епископ Новак и Тиссова комісія, зато, что он был русского народа вірный сын. В спишской столиці был так само такий заступник др. Антоний Г. Бескід, который появился пару разы и в нашем городі Байоні по первой світової войні. Он боролся за автономию для Карпатской Руси.

Тоты люде мали много врагов меж нашими мадьяронами зрадниками, что продавали наш народ за миску сочевици до чужого ярма. На таких нам треба быти осторожными и тепер, бо их дост меж нами.

Дорогы патриоты, не жалуйте труда тими часами, бо тепер зашла найбoльша потреба, чтобы сме ся порозуміли и подержали єден фронт, так як держат наше братство великий русский фронт и отбивають найгоршого врага русского и всіх славянських народов. Они проливають ріки крові и кладут свои животы за русскую землю, за свою и всіх народов свободу, которую хоче взяти сатана Гитлер зо своим німецко-нацистском бандом. До той його банды пристали всі тоты, что віками мучили наш карпаторусский народ, бо они хотят домучити наш робочий селянський народ.

Мал бы я много писати за муки нашего народа в Карпатах, но даст Бог, что неволя нашего народа покончиться. Велика Русска армия иде вперед, побіждат ненавистного врага, корчатся надуты німецкы и мадьярски фашисты. Я молю Господа Бога, чтобы Русска армия побідила и освободила не лем всю русскую землю по Попрад, але помогла освободитися всім меншым славянським народам от німецко-мадьярского рабства.

Іосиф Дзюбак.

ТЕОДОР СТЕБНИЦКИЙ

30-го септемврия, 1943 року помер долго-літній член нашої організації — Теодор Стебницкий, выходець із села Камянка, Саноцького повіту. Нью-йоркський отділ Л. С. ч. 4. стратил одного із найліпших своїх членів.

*

*

Покойный Теодор приехал в Америку пару літ перед первом світовом воєнном, працювал долгий час в майнах, жил в Ганновер коло Вілкес-Бері. Нашу газету читал от самого початку, всім росповідал, що из ней научился читати. Там при майнах он старался поширити ідею робочої організації среди наших майнеров. Працювал тоже для майнерської робочої юнії.

Послі, коли дочки доросли, а при майнах роботи для них не было, покойный переніхал в Нью Йорк, і ту дораз нашол отділ нашої організації и почал трудитися для ней. Майже все члены отділа выберали го предсідателем, або другим урядником отділа, потому што всі знали го, як ідейного и честного роботника, стоячого твердо за свой народ и робочу справу.

Покойный Теодор, при конці свого життя, ждал найбільше освобождення Карпатської Русі Красною Армією. Умер як раз в тот час, коли она зломила послідню німецьку офензиву и поступила на сотки кілометров ближе к Карпатам, къ юго родному селу.

Теодор Стебницкий оставил вдову Марію и пять дочок, из которых три замужны, дві ище дівчата. Всі они держатся нашей организаций.

Най буде нашему доброму краю Американска земля легка!

НАШ УДАРНИК

Теперішна воїна не всіх нас застала так финансово засобными, чтобы на помоч русским братям мы могли дати такы велики жертвы, як приміром Петро Гардый або Емilia Кочанска и др., котры жертвовали и по пару соток. Уж больше нашлося меже нашом еміграциом таких, котры собрали по пару сто долляров и тым увеличили имя карпаторусского народа перед тими людьми, от которых зависит свобода нашего краю Карпатской Руси. До таких карпаторуссов зачисленный член Лемко-Союза ч. 10 в Нью Йорку, тов. Михаил Ксенич. Його рекорд сбора показує выше 500 долларов. То ест найвища сумма, яку собрал в Америці на Красну Армию єден человек.

Михаил Ксенич зо сынком

На том місци познакомиме читателей о житю Михаила Ксенича:

Родился 39 літ тому в майнерском плейзі Менсвіл, Пенна. Полтора-рочним родиче вынесли го до краю, села Долге, откаль они походили. Коли был 11-рочным хлопцом при отступі русских войск с Карпат в 1915 року он біжал з мамом и сестром до Росії. Побавил коротко в Туркестані, а потом коло Києва. Там он посіщал школу. В одни

вакації оден пенсіонованій заможний козак вибрав собі Михаїла за свого сина і переселил го з родином до 5.000 нумерової козацької станиці коло Ростова.

Коли настала революція, а потім інтервенція, козак вернув в солдати. Німецькі інтервенти вигнали біженців до дому.

Отець Михаїла, Кость був взятий в Талергоф на початку війни. На весну був забраний до австрійського войска і посланий на восточний фронт. Коли трафлялася службайності, он пробувал два рази утечі в Росію, но все неудачно, бо був зловлений патрулями. Зато був караній спеціальними карами, а по війні мал сидіти в арешті 5 літ. Коли талияне перешли на сторону аміантов, Кость був переведений до німецької армії і посланий в Італію. Над ріком Пиявом, где отбивалися страшни бої, с цілого батальона, в котром служил Кость, осталося лем 18 людей в живых, и Кость меже нима. В горі трупов они сохранили своє житя и удержали позицію. Всі они були подвигнені в рангі, лем не Кость. Яко неграмотный он получил лем два золоты кресты.

Послі 4 роков Кость из Італіи, а Михаїл и решта родини из Россіи, повертали до хижи, котра стояла пуста и ограблена войсками.

В молоды рокы Михаїл помогал родині тым, што был тым "Янком, што ходил через полянки", и нераз прешол польским и чехословакским финансам через розум. Уж в то ты рокы Михаїл показал свои способности, котры сут так потребны днешним партизанам в борьбі с чужими наіздниками на нашу землю. А коли польски паны захотіли Михаїла до войска, Михаїл показал им американську метрику и вышол до Америки в 1923 року. Коротко жил в Юнкерс, а потом в Нью Йорку. Ту робит он про найбóльшу метрополию світа, про город Нью Йорк. С характером М. Ксенича мы рекомендуєме познакомитися кождому карпаторуссу. Свою рускость и робоче сознание он доказал в сборі жертв про Красну Армию и Госпіталь Боткина в Москві.

Честь и подяка товаришу Ксеничу от карпаторусского народа.

Н. А. Цисляк.

КАШОВАР

Ци пригадуєте Карпового сына, о того Ивана Баса, што на ходу спал? Я за него ище до війни писал. Ну, тот, што за обідом по два трудодни зъідал?

Так вот в фебруару мы встрітилися з ним под Сталинградом. Смотрю — своим очам не вірю. Он, ци не он? На грудях медаль и гвардейский знак — не познати нияк!

— Ци то ты, реку, Бас, — ци не ты?

А, он мі: — Я! и медаль моя.

— Вы тепер кто, реку, снайпер, ци мінометчик? Ци може бомбардир-наводчик?

— Я — кашовар.

Вот як! а я з ним на "вы"!

— А медаль, звідую, — за що?

— Медаль? — Иван Бас дивно так посміхнулся:

— За аромат...

Послухайте, што мі росповіл Иван Бас.

— Я ту с первых дней: Німци хотили нас оточити, а вышло напротив. Мы их оточили, розбили и трохи голодом заморили. Зіли они коней, взялися за подошви. Хлопцам на передовой штодня розвага: то снайпера убьют, то в атаку идут. А я лем знайдрова рубай, кашу соль, бойцам діль... В зупу кинеш приправу — вот и ціла твоя слава. И нараз впала мі на думку ідея, Побіг я до командира,

— Дозвольте, кажу, товариш командир, варити обід на передовой лінії.

Командир не дозволят: — Для чого? — звідую... Ну, я и росповіл йому туту ідею.

Он подумал, подсміхнулся и гварит:

— Вар.

Ну, вот и стоит моя кухня на передовой лінії, в проломі стіни, под самим носом у німцов. Варю я зупу. Всыпал в котел пахучого перцу, жмені зо три бобкового листя, добрий фалат мяса и дас тридцет цибулин.

Кипит мой котел. Пара з него, як с паровоза. Вітрець з Волги дує, туту пару на німцов несе. Аромат такий, што и сътому істи захочеся.

Сидят німци в біндажах, сливу лыкают. Ссе их под лопатком, крутит в пулку. Гамбами млямкают и аромат нюхают. А я што хвилька покриву знимам, зупу мішам. Тот аромат німцов з розума зводит. А як почал

пражити сало на засмажку — то уж цілком допровадил их до беспамята.

Смотрю — то один з окопу вызыркне, то другий. А командир бойцам наказал:

— Почнут вызерати, не смій стріляти.

Так я з годину их тым ароматом обкурювал. Аж смотрю, а ту ползе єден фриц.

— Дай рус! — протягат котелок.

Я хотіл йому всыпти, коли чую — постріл. Бідний німец змяк, до землі прикляк. То його офіцер убіл, щоби до нас по зупу не ходил.

Ну, ту я и рішил, буде, што буде! Набрал я кофлю зупы, вstromил на нож кухарський колпак — чым не парламентер? И пошол.

Офіцер з окопу вызыркнул знов. На мене цілит. Гремит вистріл... Офіцер уж убитий лежит. То його наш капитан положил, от певної смерті мене спас...

Пришол я до их окопу, тай кажу:

— Гутен таг. Здрастуйте...

А они мі: — Гутен таг... Гутен таг...

На мою кофлю позерают, слину лыкають: істи хотят — аж тримят. Я им и кажу: наварил я вам зупы. Но боюся, ци буде вам до смаку. Не знам, реку, німецького вкусу. Так што я принюс вам попробувати.

Як кинутся они на мою кофлю, мало не згрязли.

— Гут зупе! — кричат. — Гут!

Ага! Ну, коли гут, так подме обідати.

Они оружие кладут и за мном идут.

Привюл я в плін их, може зо дві сотки...

А подвечер мене генерал кличе, на груди totу о медалю вішат:

— То тобі, гварит, за аромат.

* * *

Я встал, Ивану Басу засалютовал.

— А вот вы який — кашовар.

И с того дня раз назавсе почал величати Ивана Баса на "Вы".

Гордій Смішка.

ВАРЕНЫ ПОСТОЛЫ (КЕРПЦЫ)

Коли мы погнали німцов з Дону, никто не встрітил красноармейців ліпше от бабы Василины. Она як увиділа, што німци пятами кивають, так дораз поймала свою остатню, от німца заховану, курку и зарізала єй: гварит, встрічу родных своих бойцов смаженом курком.

Но, смажити она єй не смажила, а покла-ла в горчок варити.

Та лем помылилася троха баба. Она думала, што німци утекли всі, до остатнього, а поправді шестеро гадов осталося ище село палити.

Зато, предтым, чым спалити, постановили фрицы ище раз поглядати по хатах, ци може дашто не найдут, даякий смачный трофеїй.

Заскакує єден вшивый фриц до бабы Василины. Носом повюл и дораз знююх курятину: у них на тото нюх ну чистесенько собачий.

— Чым оно пахне ту, матко? — звідує он.

— Не знаю, чым пахне, — отповідат баба. А сама собі под носом бурмоче: "Лихом для тебе пахне, гаде проклятий."

— Што там кажеш? — звідує фриц.

— Кажу, для тебе ідлом пахне.

Німец почал по хаті глядати, на пец за-зерат. А наша баба Василина примудрилася, коли німец отвернулся, — хап з горчка курку, а заміст курки всунула в горчок стары постолы (керпцы) с подприпецка.

Пошукал німец по кутках — ничего не нашол.

А курятина му нос ласкоче. Тай он и гварит:

— А ну, выход на двор, матко, зараз твоя хата фу...

Баба Василина як заголосит: "Матінко ридна!" — и выскочила гет с хаты. Выскочила и кричит:

— Я тобі, люципере проклятий, покажу, як нашы хаты палити!

А фриц тым часом поліз до пеца по горчок, але лем взял за него, а баба под окном як заверещит што-сили:

— Козаки ідуть!

Фриц престрашился, хотіл утікати, але и ту верх взяла натура його німецка, ненажерта: курки му жаль было. Тай он бруд-

ном своїом лапом поліз в горчок, вхопил постолы и зо страху, не посмогривши, пхнул за пазуху, за вшиву.

Кинулся до дверей, а двери заперты. Наша баба Василина знадвору двери коликом подперла.

Фриц фик-мик. А баба ище мощніше страху му наганят.* Не своим гласом кричит:

— Козаки!

А ту и направду нашы надышли.

Не дали гадам село палити. Пятьох за-палячов знищили. А шестого фрица, што был в бабиной хаті запертый, живцом в плін взяли. Взяли и дивуются: чому у фрица за пазухом постолы, тай ище парены. Ту баба Василина документно пояснила, а козаков погостила вареном, смачном курком.

А. Кушнярев.

ГЕНДЛЯРІ

(Оповідание галицького селянина)

Розповім вам, товаришу, як я сюди потрапив.

Питаєте, хто я? Та я ж Квач Ясько. Колись за Польщі хлопом був. Потім Червона Армія прийшла, я людиною став. Колхоспником. "Рідна земля" колхосп наш звався, у Львівській області. Почав був по-людському жити, почав і про злідні забувати.

А тут герман як насунув, я тікати... Оце й досі по мандрах вештався.

Днями у Львів був прийшов. Земляка одного зустрічаю. Такий собі меткий чоловічок, все в панки ліз. Побачив мене цей земляк на вулиці, впізнав. І каже мені: "Ехти, Яську, дурню, не віриш нам. Патріоти ми, Україну рятуємо. Західну культуру, європейську, ненци щепимо. Ось ходімо зі мною, послухаєш, які ми діла робимо".

— А що ж, — питаю, — у вас такоє?

— А у нас, — каже, — ниньки, ось раз, засідання представників місцевих українських комітетів. Сто двадцять вісім чоловіка люду з'їхалось культурні справи вирішати.

Приходимо. Справді, пинки сидять на дзигликах і запальні промови по черзі виголошують. Тільки я нічого не второпаю, не втямкую. Неначе ї землячки, а белькотят не по-нашому, не по-рус'кому.

Якийсь панок-русин біля мене сидить. Питаю його:

— По-якому ж вони патякають?

Глянув він на мене з гонором, як вовк

на овечку, і відповідає презирливо:

— Хлоп ти смердючий, як ти сюди втралив? Не чуєш хіба, що західну культуру заводимо. Патякають!... По-німецькому всі говорять. А не патякають...

Оце, думаю, культура! Кліпаю очима, як сліпа кицька. Коли ось якийсь пан, пихатий такий, довготелесий, німецької свинячої породи на вигляд, підводиться і щось цвенькає, бундючно вигукує.

Патріоти зраділи, плескають в долоні. — Слава, слава! — гукають. Гоноровитий сусіда кричить мені у вухо:

— Чого мовчиш і не плещеш в долоні? Дурню! Сам віце-губернатор нашої провінції, гер Лохзакер, надіслав повідомлення, що він затвердив статут нашої української організації, яка буде провадити роботу серед молоді і в школах. Слава, тох!

Таке мене по цих словах зло вхопило. Налилися груди лютою ненавистю. Не витримав я, та як скоплюсь з дзиглика, та як гукну на всенську залу:

— Брешете, запроданці прокляті! Народом гендлюєте! Матір-Україну в ярмо німецьке впрягаєте! Темних людей у фашистську віру переучувати збираєтесь! Не буде цього! Виженемо вас усіх, поб'ємо, помстиємося. Кати, людожери!

Завмерли "патріоти" на мить. А потім як кинуться до мене:

— Повісити його, більшовика — кричать. Це мене, значить...

Насилу втік. Насилу мене ноги винесли. І досі серце не заспокоїлось... Чи воно з переляку, чи від гніву так тріпочеть в грудях...

Отакі "патріоти"... Най іх пропасниця за печінку вхопить.

Всенську живу правду розповів вам, товаришу. Жодного слівця не вигадав. Наймене грім лусне в голову з ясного неба, коли хоч пів слівця вигадав. Йи-бо правда! Та ось нате газету "Краківські вісті". В ній описано ці збори і списано, що всі "патріоти" говорили тільки німецькою мовою. І про віце-губернатора написано.

А я знову в манди пішов...

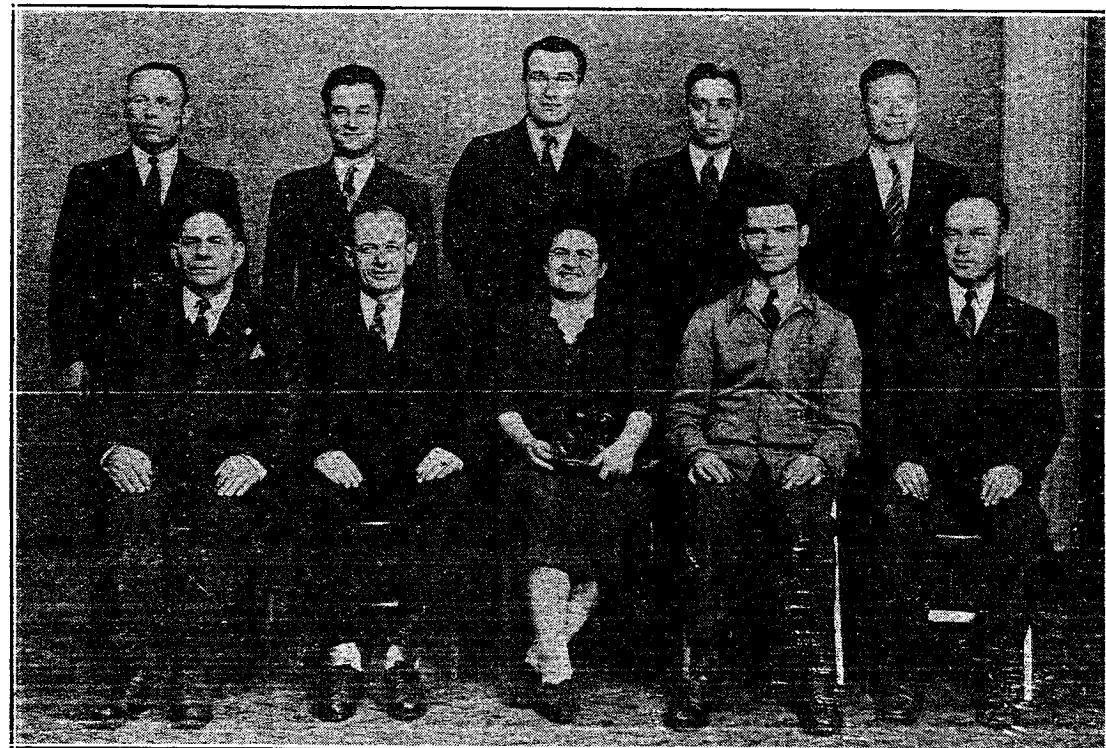
Сохрани матір божа від таких патріотів. Та вже не довго їм панувати.

До вас оце прибився. Слава Ісусу...

Олександр КОПЫЛЕНЬКО.
("Перець").

Основатели и первы урядники Первого Карпаторусского отділа МРО в Бингамтон, Н. І.:
МАРИЯ МОНДІК, ГЕОРГІЙ ПІРИЧ, ГЕОРГІЙ ПУШКАР, ДИМИТРИЙ ТОМИШ і ИВАН ВОВЧИК.

Днешний уряд отділа ч. 3275 Карпаторусской Секции МРО в Бингамтон, Н. І. Сидят с права: Г. Пушкар, подпредсідатель, Г. Латта, предсідатель, Юстина Кеса, предсідателька Женского Клуба, Мих. Катуняк, фин. секр., А. Мацан, организатор и поширитель газеты. Стоят: Ф. Кеса, заст. секр., Ст. Лакомец, конт., Мих. Логойда, гол. секр. Секции, Н. Зимко, кассир, Д. Томиш, рекорд. секретар.
(Наши люде в Бингемтон, Джонсон Сіти и Ендикотт, Н. І., собрали на помоч своим русским братьям понад 5.000 дол. и много одежи).

PLEASE SUPPORT OUR ADVERTISERS!

TEL. MAin 0885

PAUL HOLOWCHAK
FUNERAL DIRECTOR

**РУССКИЙ ПОГРЕБНИК
И БАЛЬЗАМАТОР**
ВЫНИМАЕТ АВТОМОБИЛЫ
на
КРЕСТИНЫ и ВЕСИЛЯ
и
Всякы Оказии...

Краяне лемкы-карпатороссы в потребі
удавайтесь до свого!

*
* *

2387 PROFESSOR ST., CLEVELAND, O.

АКРОН, О.

**РУССКО-АМЕРИКАНСКИЙ
ГРАЖДАНСКИЙ КЛУБ**

Вынанимае свою галю
на Вашы митинги
И на всякы забавы —
велькы и маленькы.
Р. А. Гражданский Клуб
всіх об'єдиняе,
Бо жадны религийны диспуты
Місця там не мают.
Приходте же всі до нас
Рускы и славяне,
А тогды велька сила,
Меже нами стане!

**Russian American Citizens
Club**
YAROSLAV SZAFRAN, Sec.

1168 ACKLEY ST. AKRON, O.

РУССКИЙ НАРОДНЫЙ ДОМ

ПРИВІТ ВСІМ
краянам от членов
РУССКОГО НАРОДНОГО КЛУБА!

Галя до вынайму на
Весіля-Банкеты и
всякы другы забавы!

*

* *

RUSSIAN NATIONAL HOME
RUSSIAN NATIONAL HOME CLUB

1166 — 7th Ave. AKRON, O.

SMITH FLORIST

Завсе свіжо-різаны живы цвіты на всякы оказии.

AKRON STORE:
Phone: JE. 8226
620 So. ARLINGTON ST., AKRON, O.
GREENHOUSE: Canton Rd.
Uniontown Phone: OX. 2427

Compliments
TO ALL FRIENDS
from

A. J. CUCKO
FUNERAL DIRECTORS

AKRON, OHIO

Phone PA. 2914

Swan Hardware**HARDWARE—HOUSEWARE—PAINTS**

Маме вшитки приряды до господарки
дома и на фармі.

787-789 SOUTH ARLINGTON ST.,

AKRON, O.

HARRY'S SUPER MARKET

GROCERIES
FRESH FRUITS & VEGETABLES

Маме завсе свіжий товар
и споживчы продукты.

Заходте до нас, а переконатесь.

462 So. ARLINGTON ST.,

AKRON, O.

KARPEL'S VARIETY STORE
CHILDREN'S & WOMEN'S ACCESSORIES

Dry Goods — Toys

5¢ to \$1.00 Store

У нас все достанете.

552 So. ARLINGTON ST.

AKRON, O.

Tel. BL. 0984

**Peoples Paint & Wallpaper
Store**

Rugs, Paint, Brushes, Wall Tex
Linoleum, Wallpaper, Window Shades

Коли маюете и чистите дом, то приходте
по материял и приряды. У нас все достанете.

573-575 S. ARLINGTON ST., AKRON, O.

GUS' SHOE REPAIR SHOP
AND
Hat Cleaning

Направа обувья —
Добре, а не дорого.

Чисчены у нас капелюхи выглядяют, як новы.

551 So. ARLINGTON ST.,

AKRON, O.

With Compliments
to all Friends and Costumers
from

Lovers Lane Dept. Store**DRY GOOD—WEARING APPAREL**

* *

631 So. ARLINGTON ST., AKRON, O.

Tel. HE. 7224

TONI CONTI — POULTRY
Cleaning While You Wait**GROCERY & MEAT MARKET**

* *

Продаж кур, гросерии и мяса.
Завсе свіжий товар достанете.

459 So. ARLINGTON ST., AKRON, O.

Phone FR. 8819

ARLINGTON FEED CO.

FEED—SEED—COAL—HAY—PAINT
and FERTILIZER

Маме всео, што Вам потребно до господарки
при домі або на фармі.

* *

609 So. ARLINGTON St.

AKRON, O.

Ambridge Phone: 1100

Aliquippa Phone: 9517

Pittsburgh Phone: GRant 5744

ПОЗДРАВЛЕНИЯ С НОВЫМ ГОДОМ

GREETINGS and BEST WISHES For 1944

from

OHIO RIVER MOTOR COACH CO.

OPERATING FROM

ALIQUIPPA, PA. to PITTSBURGH, PA.

VIA

AMBRIDGE — SEWICKLEY
AND COMMUNITIES IN BETWEEN

*

ENJOY YOUR RIDE

* *

Tel. AMbridge 731

M. C. DROZ

WALL-PAPER—PAINTS—GLASS

House and Sign Painting, Paper-hanging
Picture Framing, Etc.

FOURTH & MERCHANT STS.

AMBRIDGE, PA.

S. Yatczyszyn

GROCERIES and HOME DRESSED
MEATS

Always Fresh

Заходите Вы все до своего —
Порахуе не дорого!

192—6th AVE.,

ALIQUIPPA, PA.

Bell Phone 800

VALLEY REALTY COMPANY

K. R. WAGNER C. ROY KERR

**REAL ESTATE
AND
GENERAL INSURANCE**

Продаем Домы и Фармы.
Инсюруем дома от огня и других
несчастных случаев.
Залагоджуем всяки Контракты,
Моргичовы спробы и т. п.

*

* *

В ПОТРЕБІ УДАВАЙТЕСЯ ДО СВОГО!

506 MERCHANT ST. AMBRIDGE, PA.

Tel. AMbridge 9646

SAM'S SHOE SERVICE

WINNER of GRAND NATIONAL SILVER CUP

Beaver Valley Most Complete
SHOE SERVICE

No Job Small—None Too Big

Получил первый приз в Соед. Штатах
за направу обувьи.

5th ST. & DUSS AVE., AMBRIDGE, PA. PA.

Phone 778

Sam D. Stern
QUALITY FURNITURE SINCE 1915

Маме мебли и другие обстановки
до Вашого дому.

531-533 SCHOONMAKER AVE.

MONESSEN, PA.

COMPLIMENTS OF

**Russian-American
Association**

Joseph Yonko, Pres., Michael Kohut, Treas.
 John Pacak, Fin. Sec., Michael Kuvinka,
 Rec. Sec.

Нанимаме галю на
 Митинги, Весілля, Крестини
 и други забавы.

СВОЙ ДО СВОГО!

*

* *

209 SCHOONMAKER AVE.
 MONESSEN, PA.

Phone: LOmbard 9924

BOHDAN KOCIUBINSKY

**Funeral Director
and
Embalmer**

РУССКИЙ, УКРАИНСКИЙ
 ПОГРЕБНИК и ЕМБАЛЬМЕР.

Услуга первоклассна.

Удавайтесь до СВОГО!

*

* *

N. E. Cor. FRANKLIN and PARRISH STS.
 PHILADELPHIA, PA.

CHECK'S FUNERAL HOME**FUNERAL DIRECTORS****СЛАВЯНСКИЙ ПОГРЕБНИК**

Вынанимат автомобилы
 на
 Весілля, Крестини
 и
 всяки други забавы.

Услуга честна и первоклассна.

*

* *

370 DONNER AVE., MONESSEN, PA.

Phone: 221

KUOSMAN'S HARDWARE**PLUMBING — HEATING**

Коли мате даякы пломберски роботы, то
 удавайтесь до нас, а мы радо услужиме.

124 — 6th STREET

MONESSEN, PA.

YONEY'S FUNERAL HOME**НАШ ПОГРЕБНИК**

Завсе добра услуга
 В потребі — удавайтесь до:

STEPHEN D. YONEY

155 SCHOONMAKER ST., MONESSEN, PA.

POPLAR CAFE**CHOICE WINES & LIQUORS****РУССКА ГОСТИНИЦА
ДАНИИЛА ГУМЕЦКОГО,**где достанете всякого
рода напитки и смачны
закуски.

*

* *

DANIEL HUMECKIN. E. Cor. 4th & Poplar Sts.
PHILADELPHIA, PA.**BE IN STYLE****Edward Biskup
CUSTOM HATTERS****A COMPLETE HAT SERVICE PLANT
EXCLUSIVE WITH US**You will find Quality you expected if you paid
considerably more. It is a Better HAT direct
from our Factory.Коли хочете мати ліпший
капелюх, то ордеруйте собі
просто из фактории**ЕДВАРДА БИСКУПА**992 N. SECOND STREET (On the Corner)
PHILADELPHIA, PA.**DR. J. J. SCHNEIDER, O. D.**Eyes Examined
No Drops UsedGlasses and Artificial
Eyes FittedВАШИ ОЧИ — ТО ВАШ СКАРБ!
НЕ ЗАНЕДБУЙТЕ ИХ!**ДР. ШНЕЙДЕР**

ДАСТ ВАМ ДОБРУ ПОРАДУ И УСЛУГУ.

*

* *

702 W. GIRARD AVENUE
PHILADELPHIA, PA.

Bell Phone: MArket 1320

MICHAEL F. NASEVICH**FUNERAL HOME
FUNERAL DIRECTORS****РУССКИЙ-УКРАИНСКИЙ
ПОГРЕБНИК**

НА ФИЛАДЕЛЬФІЮ И ОКОЛИЦУ

Доставлят автомобили на Весілля,
Крестини и Похороны.Услуга первоклассна в день и ночь.
Всі нашы краянє в разі потребы —
удавайтесь до НАСЕВИЧА, а он Вас
честно дорадит и роботу выполнит.N. E. Cor. FRANKLIN & BROWN STS.
PHILADELPHIA, PA.

JOHN J. PAUL
GENERAL INSURANCE

At Your Service

У нас достанете
всякого рода инсюренс.

УДАВАЙТЕСЯ К НАМ!

629 CHESTNUT STREET
PHILADELPHIA, PA.

S. Smith's Sons

Jewelers and Optometrists
Since 1899

Даєме добру пораду
и услугу!

1044-1046 N. SECOND STREET,
PHILADELPHIA, PA.

Lom. 2840

Segal Fur Mfg Co.

WHOLESALE and RETAIL
Remodeling Specialists

\$100 Insured Storage Only \$100

FUR CLEANING

985 N. 6th STREET, PHILADELPHIA, PA.

Steve's Bar

BEER - WINES - LIQUORS

ALL KINDS of SANDWICHES

У нас можете собі выпити, перекусити
и отпочнути.

700 FAIRMOUNT AVE.
PHILADELPHIA, PA.

Bell, MArket 1220

Jewerly Store

SAUEL G. SACK, Prop.

Diamond, Watches, Jewerly
and Silverware

Watch and Jewerly Repairing
A Specialty

607 POPLAR STREET
PHILADELPHIA, PA.

ПЕРВОКЛАССНА РЕСТАВРАЦІЯ

Где заходят свои и чужы,
Бо знают, что их обслужит:
Скоро, мило,
Честно и справедливо!
Там завсегда можете смачно поесть
И дешто выпить.

ЗАХОДТЕ ДО КРАЯНКИ!

Johanna Kozub

149 BROWN ST. PHILADELPHIA, PA.

BUTCHER & GROCERY STORE

Michael Wilkowsky, Prop.

**ПЕРВОРЯДНА БУЧЕРНЯ
І ГРОСЕРНЯ**

Где достанете завсегда свіжы
мяса, колбасы, масло, яйца и другу
гросерию, а до того — скору и честну
обслугу!

МИХАЙЛ ВІЛКОВСКИЙ

*

* *

1273 BROAD STREET
BLOOMFIELD, N. J.

TEL. ELizabeth 2—6753

NICK BROTHERS GROCERY & BUTCHER STORE

Гей, краяне, свой до своего!

ДО

БИЛИЦЫ И ГРУБОГО

Там Вам дадут свіжки мяса,
Гросерию и колбасы.
Добру раду и услугу —
Не достанете у других.
Костумеры о том знают,
Зато радо в нас витают.
Заходите и Вы до краинов:

БИЛИЦЫ И ГРУБОГО!

* *

156 FIRST STREET, ELIZABETH, N. J.

Phone: UN. 2-3026.

JOHN'S TAVERN

JOHN MAZURKEVICH, Prop.

РУССКАЯ ГОСТИНИЦА

Кто Мазуркевича знает,
Его готель не минаєт.
Як Вам треба дашто знати,
Зайдте его ся звідати.
А он радо Вас привитат,
Раду добру Вам выложит,
И по-русски—приятельски,
Угостит и услужит.

* *

ИВАН МАЗУРКЕВИЧ

330 LONG AVENUE, HILLSIDE, N. J.

NATIONAL TAVERN

PROKOFY DZUPLAY, Prop.

РУССКА ГОСТИНИЦА

Кто Прокопа знає,
Корчму его не минає,
В его корчмі ест музика,
Забавитеся до сыта.
Прокоп пива наливае —
И по русски заспівае,
Хочется звеселити,
Не забудте загостити
До краяна:

ПРОКОП ДЗУПЛАЙ

*

* *

187 FIRST STREET,
Cor. 1st & Magnolia Ave., Elizabeth, N. J.

Phone: UN. 2-3047.

CASH MEAT MARKET

Choise Meats, Groceries & Vegetables

STEVE ZATKO, Prop.

У Степана Жатка
Вся услуга гладка.
Сут яйка, сыр, масло, молока
И свіжа ярина до смаку,
Смачны мяса и колбасы,
Має завсе не лем часом.
Честно, щиро Вам наважит,
Он жичливо всім услужит.

СТЕФАН ЖАТКО

* *

312 HILLSIDE AVE., HILLSIDE, N. J.

WITH
COMPLIMENTS
OF
Dr. SAMUEL SAMET
DENTAL SURGEON

Привіт Всім
КОСТУМЕРАМ и ПРИЯТЕЛЯМ

*

**

1200 SALEM AVE.
Cor. Coe Avenue, HILSIDE, N. J.

M. SHAFFRAN & SON
Furniture Dealers

Маме всякого рода
мебли до набуття.

*

**

50-56 FIRST ST. ELIZABETH, N. J.

Phone *ELizabeth* 3-3132

"SAY IT WITH FLOWERS"

Art Floral Shop

Flowers for every occasion

E. BONAVITO, Prop.

824 ELIZABETH AVE. ELIZABETH, N. J.

Tel. BI. 3-0258

FRED H. ROEVER
Optometrist – Optician

Reasonable priced glasses made to your
satisfaction.

OUR MOTTO:
“Every Costumer a Satisfied Patient”

**OPEN: TUESDAY, THURSDAY AND
SATURDAY EVENINGS TILL 8 P. M.**

У нас достанете добру и честну услугу

*

**

237 CLINTON AVENUE, NEWARK, N. J.

With
COMPLIMENTS

FROM

MICHAEL KOHN
**Jeweler and Diamond
Merchant**

Established 1906.

У нас достанете всякого рода перстени
на заручини и годинки до выбору.

*

**

831 ELIZABETH AVE.,
ELIZABETH, N. J.

Tel. *Linden* 2-2930**WILLIAM WOJCIECHOWSKI**

FUNERAL DIRECTOR

СЛАВЯНСКИЙ ПОГРЕБНИК

на окопицу, дає всім честну и добру
обслугу.

346 SOUTH WOOD AVE., LINDEN, N. J.

Phone: *Elizabeth* 2-3437**Myers Liquor Store**

WINES and LIQUORS

To be in good spirits... Call us

Free Delivery

Найліпший склад Вин и Ликеров.

7 WEST GRAND ST., ELIZABETH, N. J.

MEN'S and BOY'S CLOTHING

N. SAUER, Prop.

We offer Exceptional Quality
in Suits and Coats

Найліпший штор до выбору убрани.

655 ELIZABETH AVE.,
Near 7th St. ELIZABETH, N. J.Tel. *WA* 3-9846

Compliments of

LIBERTY TAVERNLIBERTY BOWLING ALLEYS
J. F. CONNELLY, Prop.

48 Public Service Bus Stops at the Door.

1390 LIBERTY AVENUE
HILLSIDE, N. J.Phone: *WAverly* 3-9805**LIBERTY CUT RATE DRUGS****J. Bernstein, Ph. G.**

Для Вашой услуги.

1283 LIBERTY AVE. HILLSIDE, N. J.

SHOP AT

Blakesberg's

DRY GOODS — SHOES

and

HOUSE FURNISHINGS

Купуйте у нас, чого Вам потреба.

1321 LIBERTY AVE.

Near Long Ave.

HILLSIDE, N. J.

Phone: *Elizabeth* 2-2054**Stanley Sakowicz**

FUNERAL DIRECTOR

В потребі удавайтесь до нас,
а радо Вам услужиме.

306 FIRST AVENUE, ELIZABETH, N. J.

Phone: *Elizabeth* 2-1645

EYE EXAMINATION

Коли мате слабы очы, або потребны
Вам окуляры, заходте до нас.**Dr. H. M. Chasin**

OPTOMETRIST

225 BROAD STREET, ELIZABETH, N. J.

Tel. PAssaic 2-9231

**ПЕРВОРЯДНА ГРОСЕРНЯ
И БУЧЕРНЯ
ОСИФА МОНЧАКА**

До Йосифа Мончака
Идут люде из далека
Идут русски, идут чужы,
Вшытки знают, што обслужит
Однаково, справедливо,
Честно, скоро што аж мило.
В шторі має свіжки мяса,
И то завсе, не лем часом,
Ци хотите из "бучерні",
Або дашто из "гросерні",
Вшыткого там достанете,
И так, што не пожалуєте!

**JOSEPH MONCHAK
GROCERY & MEAT MARKET**

112 VAN Riper AVE., CLIFTON, N. J.

Tel. ARmory 4-4096 W.

ПЕРВОРЯДНА

**БУЧЕРНЯ, ГРОСЕРНЯ
И
ДЕЛИКАТЕССЕН
ПЕТРА ТЕРЕК**

До краяна Терека
Ходят люде и с далека,
Терек мяса свіжки має,
Гросерию тъж продае,
Кенды, нйскрим, сигареты,
Всьо у него достанете.
Заходте там и Вы часто,
Бо услуга первоклясна.

**PETER TEREK
GROCERY & MEAT MARKET**

*
* *

160 LAWRENCE AVE., PATERSON, N. J.

Tel. PAssaic 3-2046

**ПЕРВОКЛАССНА
СЛАВЯНСНА ПЕКАРНЯ**

**RUDY'S BAKERY
Rudolph J. Butchar, Jr., Prop.**

Cakes For Weddings—Birthdays—Parties

Наш краян и член Лемко-Союза
У него завсе достанете свіжки печива:
житний хліб, ролси, кейки и проч.
Доставлят ордеры на забавы.

УСЛУГА ПЕРВОКЛАССНА.

Заходте до його пекарні, а переконатесь сами.

*
* *

389 LEXINGTON AVE., CLIFTON, N. J.

TEL. 2-8728

**ПЕРВОРЯДНА
БУЧЕРНЯ И ГРОСЕРНЯ
МИХАИЛА МАСЛЕЯ**

Треба, знате, Вам повісти,
Як хотите смачно істи,
Же в Маслея мясо свіже,
Велький фалат Вам отріке.
Яйка, сыр, масло колбаса
И свіжа ярина до мяса.
Всего щиро Вам наважит,
А и честно Вас обслужит.

*
* *

**MICHAEL MASLEY
GROCERY & MEAT MARKET**

322 HOPE AVE.,

CLIFTON, N. J.

TEL. PAssaic 2—8782

ПЕРВОРЯДНА
БУЧЕРНЯ И ГРОСЕРНЯ
ЗАХАРИЯ МЕРЕНЫ

В шторі Мерены, краяна,
Як в полудне, ввечер, рано,
Товар мате першу кляссу,
Гросерию и колбасы.
Свіжки мяса и ярины
Привозят там каждой днины,
Бо Мерена бизнес знае,
И старого не продає.

* *

ZACHARY MERENA
GROCERY & BUTCHER STORE

127 ACKERMAN AVE., CLIFTON, N. J.

Butch's Tavern
JOHN BUTCHKO, Prop.

РУССКА САЛОНА

Где завсе гостина,
Крайне співают,
Пиво попивают.

155—3rd STREET

PASSAIC, N. J.

*Phones:*PAssaic 5-0648
5-0649

H. BAKER MILK CO.
Incorporated
MILK and MILK PRODUCTS

Завсе свіжки и чисты молочны выробы.

2-4 E. MONROE ST.,

PASSAIC, N. J.

PAss. 2-9474

New Belmont Park

WM. and JEAN BUTTS
Proprietors

Large Hall For Hire

ПЕРВОРЯДНА ГОСТИНИЦА

Велика галя до вынайму,
а также подворье — занятые ціле
літо пикниками.

ОРДЕРУЙТЕ НА ЧАС!

*

* *

424 RIVER DRIVE
GARFIELD, N. J.

PAUL & PHIL TAVERN
BEER GARDEN

РУССКА ГОСТИНИЦА

Где Павел и Филип
Вас щиро привітлюють
и честно обслужат.

328 HOPE AVE.

CLIFTON, N. J.

Bakery

CHAS. KOHOUT, Prop.

ПЕРВОРЯДНА ПЕКАРНЯ,

Где достанете завсе свіжий хліб,
булки, кейкы и другы печива.
Купуйте у своих!

75 JEWELL ST.

GARFIELD, N. J.

Tel. PAssaic 2-0783

Alex Korachun Dairy**РУССКА МОЛОЧАРНЯ**

У АЛЕКСАНДРА КРАЧУН — свои коровы. Молоко свіже, чисте и здорове для дітей и старших.

Купуйте молоко от своего человека, а будете задоволены!

*

* *

236 BANTA AVE., GARFIELD, N. J.

PAssaic 2-3543

Free Delivery

John Milan's
VAN WINKLE LIQUOR STORE

Choice Wines, Liquors and Beer
Найліпший склад Вин, Ликеров и Пива.

68 VAN WINKLE AVENUE, GARFIELD, N. J.

Tel. PAssaic 2-9419

РУССКА ГОСТИНИЦЯ
СТЕФАНА ВОЛЧКО

Где русскии люде ся сходят,
Часом чужих тых приводят.
В приятельстві попивают,
А по-русскии сой співают.

* *

STEPHEN E. WOLCHKO, Prop.

159 THIRD ST.,

PASSAIC, N. J.

167 — 3rd Street

PASSAIC, N. J.

COMPLIMENTS

of

Park View Tavern**ПЕРВОРЯДНА ГОСТИНИЦА**

в ПАССАЙК, Н. ДЖ.

*

* *

157 — 4th Street

PASSAIC, N. J.

MICHAEL J. ELIAS

FUNERAL DIRECTOR
and
Embalmer

СЛАВЯНСКИЙ ПОГРЕБНИК

Вынанимаме автомобили
также на Весіля
и други Оказии.

Старанна и честна услуга.

*

* *

Phone PASSAIC 2-9612

**Domyon's
NEW BALLROOM**

Hall to Hire for All Occasions

НАНИМАЕ ГАЛЮ
на всяки предприятия.

66-68 CENTER ST. CLIFTON, N. J.

**РУССКА ГОСТИНИЦА
ПЕЛАГИИ ФЕДОРЧАК**

До Федорчаковой салоны
Радо сходятся славяне.
Свіже пиво попивають
И весело сой спивають.

BEER GARDEN

P. FEDORCHAK, Prop.

387 LEXINGTON AVE. CLIFTON, N. J.

**ПРИВІТ
ОТ КЛУБА**

РУССКОЙ

и

УКРАИНСКОЙ

СЕКЦІИ И. Р. О.

*

* *

RUSSIAN & UKRAINIAN
I. W. O. CLUB

25 DAYTON Ave.

PASSAIC, N. J.

**CLIFTON BAKERY
ANDREW TKACH, Prop.**

РУССКА, СЛАВЯНСКА ПЕКАРНЯ

Пече хліб, булки, кейки
два разы на день.

КУПУЙТЕ У СВОИХ!

331 HOPE AVENUE CLIFTON, N. J.

**ANDREW KOZAY
BEER GARDEN**

**РУССКА ГОСТИНИЦА
АНДРЕЯ КОЗАЙ**

Где сходятся русски люди, краяне и приятели,
штобы приятно провести час.

62 FIRST STREET, PASSAIC, N. J.

**РУССКА ГОСТИНИЦА
МИХАИЛА КУШВАРЫ**

Галя до вынайму на малы гостины,
крестины и супрайс-парты. Там доста-
нете завсё добры напиткы, смачны
закускы и добру услугу!

BEER GARDEN

199 CAMBRIDGE AVE. GARFIELD, N. J.

GROCERY & BUTCHER STORE

JOHN RUDY, Prop.

СЛАВЯНСКА БУЧЕРНЯ И ГРОСЕРНЯ

Где завсё свіжы мяса,
ярина и другы споживчы
припасы. Заходте до краяна!

137 PALISADE AVE. GARFIELD, N. J.

GRamercy 7-7185

Res. Office
311 East 10th Street
New York

JOHN BALASCHAK, INC.
FUNERAL HOME
FUNERAL LICENSED DIRECTOR

*

КАРПАТОРУССКИЙ ПОГРЕБНИК

Вынанимат автомобилы на весіля, крестины и другие оказии. В Потреби удавайтесь до своего краяна, а он Вам честно услюжит и Вас дорадит.

* *

Office:
225 East 13th Street
New York

Tel. RHinelander 4-9058

M. ROONEY

A. ROONEY

ROONEY'S
Wine & Liquor Store

Lic. No. 624
Prompt Service

Найліпшы Вина и Ликеры

356 EAST 72nd ST.
Near First Ave., NEW YORK, N. Y.

Telephone: BUTterfield 8-3170

CHARLES BELSKY
FUNERAL HOME

Первоклассна услуга.
Полный Погреб лем \$150.00

306 E. 72nd STREET, NEW YORK, N. Y.

ONUFRY YONAK

Кед хотите здравья мати
И любите смаочно с'ести,
О Юнаковой "бучерн!"
Треба Вам повісти.
В него вшитки мяса свіжы.
Сам выберат, як купуе,
Зрыхтує Вам чисто, скоро —
А дорого не рахує.

BUTCER SHOP

312 E. 71st STREET, NEW YORK, N. Y.

Tel. REmington 7-3247

MEMORIAL FLORIST

THOMAS DUNIAS, Prop.

Wedding Decorations & Floral Designs
Fresh Cut Flowers Every Day

Orders Delivered Promptly

1278 FIRST AVE.
Bet. 68th & 69th Sts., NEW YORK, N. Y.

Tel. BUtterfield 8-9833

JOSEPH J. STOLBA

LICENCED FUNERAL DIRECTOR

NOTARY PUBLIC

Лайсенсованый Погребник.

Первоклассна услуга!

1369 FIRST AVE., NEW YORK, N. Y.

COMPLIMENTS
from

Italian American Groceries

To All Our
COSTUMERS and FRIENDS

552 DRIGGS AVE., BROOKLYN, N. Y.

Phone: ANsonia 3030

Hylva Funeral Home**FUNERAL DIRECTORS**

Вынанимаме автомобилы
на всяки окациці.

Услуга при погребах
первоклассна.

В потребі — удавайтесь до нас!

*
* *

22 LESTER STREET,
ANSONIA, CONN.

Tel. 3-0590

W. H. PICKETT DRUG CO.

FRANK GUBA, Reg. Pharm.
PATRICK SWEENEY, Reg. Pharm.

* *

Добра услуга и найлішні
медицини.

738 No. MAIN STREET, WATERBURY, CONN.

BEER GARDEN

CORNELIUS MADZIK, Prop.

*

Наш Корнелій Мадзік
Тыж свой бизнес має.
Пиво, соду, вино —
В ужиток продає.
Сигары, сигаретки, и што лем хцете
Выпить в него достанете.

ЗАХОДТЕ ДО КРАЯНА НА:

12 VINE ST.,

WATERBURY, CONN.

Phone: ELizabeth 2-9576

Chas. Hubatka, Inc.**DIAMONDS-WATCHES.****JEWELRY**

Highest prices paid in 35 years for
Diamonds, Old Gold & Silver

NOW is the time to SELL!

*

Коли мате дома непотребне старе
срібро, старе золото або діаманти,
принесте до нас — ми платиме
найвищі ціни.

*

* *

9 BOAD STREET. ELIZABETH, N. J.

Phone: 3-6181

JOHN DELINICKS**FUNERAL DIRECTORS**

Dependable and Economical
Service

**РУССКИЙ и ЛИТОВСКИЙ
ПОГРЕБНИК**

Честна и економична услуга!
В потребі — удавайтесь до свого
славяніна

ИВАНА ДЕЛИНИКА

*

* *

17 CONGRESS AVE.

WATERBURY, CONN.

WOODWORTH RESTAURANT

Phone: YOnkers 5-7134.

ANTHONY DURKOT, Prop.

Гей краяне, з дальша — з блиска
Дуркот ест наш бизнесиста,
Он наш краян из Ганчовой
Приготвлят смачны стравы.
Всьо ма свіже первоклассне,
Што жолудку ест корыстнє.
Таке пиво, як сметана,
Ци то в вечер або з рана.
Розкажете, што хотите,
Добре състе и выпьете.
Як Вас смуток долігає —
Он и на то лікы має.
Завитайте все до свого,
Он обслужит Вас каждого!

Woodsworth Restaurant
FINEST FOODS—WINES—LIQUORS

66 WOODSWORTH AVE. YONKERS, N. Y.

АНТОН ДУРКОТ

Федеральна Касса Ощадности

ГДЕ

ВАШЫ ГРОШЫ могут быти найліпше обеспечены, потому, что там гроши гарантированы Державным Асекурацыйным Обществом в Вашингтоні.

ДЕРЖАВНЫ КАССЫ ОЩАДНОСТИ основаны и контролюваны правительством Соединенных Штатов.

ДЕРЖАВНЫ КАССЫ ОЩАДНОСТИ, то Кооперативны Институции и платят больше процентов.

2½% за год.

ОТДАЙТЕ ВАШЫ ОЩАДНОСТИ ДО:

FOURTH FEDERAL SAVINGS and LOAN ASSOCIATION

Chartered and supervised by United States Goverment.

1355 First Avenue & 72nd Street, New York City

PHONE: YONKERS 5-5234

НАРОДНА БУДОВА

Карпаторусский Американский Центр в Юнкерс, Н. Й.

ОТКРЫТА ВСЕГДА ДЛЯ КАРПАТОРУССКИХ ЛЮДЕЙ

В НАРОДНОЙ БУДОВЕ К. А. ЦЕНТРА есть велика, модерно устроена галя на концерты, представления и другие предприятия. В ней может поместиться 1,200 особ.

В НАРОДНОЙ БУДОВЕ К. А. ЦЕНТРА есть ресторан, открытый всегда для публики.

В НАРОДНОЙ БУДОВЕ К. А. ЦЕНТРА есть удобне поміщене на братськы и клубовы митинги.

В НАРОДНОЙ БУДОВЕ К. А. ЦЕНТРА поміщається типография и редакция нашей народной газеты "Карпатска Русь", а также головна канцелярия Лемко-Союза.

НА ЗЕМЛІ К. А. ЦЕНТРА есть прекрасне місце на пикники. Літом отбываются пикники кажду неділю.

Каждый карпаторосс може и должен быти членом Карпаторусского Американского Центра.

Полный пожизненный членский взнос: \$25.00. Кто внесе \$5.00, буде числится членом на один рок, а по 5 роках рочного членства, як сумма рочных членских взносов дойде до \$25.00, он стаєся полным пожизненным членом.

RESTAURANT & BAR

DINING and DANCING

Food prepared in tempting Russian style.

Our Lovely Upstairs Hall Serviceable

For All Occasions

*

НАРОДНА БУДОВА К. Р. А. ЦЕНТРА положена при Юнкерс Евню, коло самой Кросс-Каунти Ровт, котра провадит из Пенсильвания и Нью Джерзи до Коннектикут и Бостон.

Carpatho-Russian American Center

556 YONKERS AVE., YONKERS, N. Y.

КАРПАТОРУССКА РОБОЧА ГАЗЕТА

"КАРПАТСКА РУСЬ"

орган

Лемко-Союза и К. Р. Н. Комитета
в Соєд. Штатах и Канаді.

ТИПОГРАФИЯ

"КАРПАТСКОЙ РУСИ"

Принимат всякы типографичны работы
на всіх языках.

Работы выполнює точно, дешево
художественно.

КАРПАТОРОССЫ! Читайте и распространяйте свою народну карпаторусскую газету "КАРПАТСКУ РУСЬ"

УЧТЕСЯ ГРАМОТЫ!

Научтесь сами и свои діти читати
по русски из

КАРПАТОРУССКОГО БУКВАРЯ ВАНЯ ГУНЯНКЫ.

У каждого ЛЕМКА-КАРПАТОРОССА
повинна быти

МАПА ЛЕМКОВИНЫ

точна мапа западной части
КАРПАТСКОЙ РУСИ
от Попрада по Уж и Сян.

КНИЖКИ ИЗДАНИЯ ЛЕМКО-СОЮЗА

В Редакции "Карпатской Руси", Вы получите интересны и поучительны книжки до читаня або для представлений.

Ниште на адрес:

KARPATSKA RUS

556 YONKERS AVE., YONKERS, N. Y.